

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SÜLEYMAN TEVFİK'İN MASAL KİTAPLARININ
EĞİTİM DEĞERİ VE TÜRKÇE EĞİTİMİNE KATKISI**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Hülya AY**

**Danışman
Doç. Dr. Erdoğan ULUDAĞ**

Eylül 2023, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Süleyman Tevfik’in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve Türkçe Eğitime **Katkısı**” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Hülya AY

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Program Adı : Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı :Süleyman Tevfik’in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve
Türkçe Eğitimine Katkısı

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 193 sayfalık kısmına ilişkin 17/08/2023 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: % 17’ dir.

Filtrelemeye tırnak içindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 05/09/2023

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan ULUDAĞ

Öğrenci: Hülya AY

KILAVUZA UYGUNLUK

"Süleyman Tevfik'in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve Türkçe Eğitimine **Katkısı**" başlıklı Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Hülya AY

Danışman

Doç. Dr. Erdoğan ULUDAĞ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Erdoğan ULUDAĞ danışmanlığında **Hülya AY** tarafından hazırlanan "**Süleyman Tevfik'in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve Türkçe Eğitime Katkısı**" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı'nın Türkçe Eğitimi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

05/09/2023

JÜRİ:

Danışman : **Doç. Dr. Erdoğan ULUDAĞ**

(İmza)

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Ruhi KARA**

(İmza)

Üye : **Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Emin ALTINIŞIK**

(İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun /.... /..... tarih ve.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Hayal ile gerçeğin kesiştiği noktada masal düşer bir ulusun diline. Tül misali yaşamın üstüne serilir masalın esrarlı havası. Sınırları genişledikçe masal, bir anlatı türü olmakla yetinmez; bilinçaltında bir serüvene doğru yol alır. Masalı çepeçevre kaplayan hava bilinçaltının kuytularında dolaşmaya başlar. Masalın gizemli havası, başta çocuk okuyucu olmak üzere, tüm okurları kendisine çeker. Bir çocuğun elinde yeniden yaşam oluverir masal dünyası. Masal diyarında işleyen zaman, çocuğun gözüyle akmaya devam eder. Çocuk gözler kendisini masalda arar; cesaretini masalda bulur, korkuları ile düş dünyasında yüzleşir.

Bu çalışmada masal diyarının kapıları Süleyman Tevfik'in penceresinden izlenmiştir. Çalışmanın temelinde Tevfik masalları bir bütünün parçası olarak görülmüştür. Parçalardan yola çıkarak bütüne ulaşabilme amacıyla bir düzlem takip edilmiştir. İzlenen yolun sonunda Süleyman Tevfik'in masal dünyası gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır. Masalın içeriğini ayrıştırmak çalışmada izlenen yolun ilk basamağı olarak belirlenmiştir. Masal formellerinin ve motiflerinin, deyimler ve ikilemelerin tespiti; özgün unsurların fonksiyonel etkilerinin olay örgüsüne yansıma biçimi, söz grubu değeri taşıyan beddua ve duaların işlevsel etkileri 'söz varlığı' başlığı altında ele alınmıştır. Süleyman Tevfik'in dil ve anlatım özellikleri sözü edilen inceleme evrelerinin yapılandırılmasında birer yol gösterici olarak görülmüştür. Türkçe öğretiminde ve çocukların zekâ gelişiminde büyük öneme sahip olan masalların, Süleyman Tevfik'in kaleminden söze dökülüş biçimi çalışmanın ana hattını teşkil etmektedir. Masal diyarında yapılan yolculuğun sonuna varıldığında elde edilen verilerin tümü maddeler halinde sunulmuştur. Masalcının bakış açısı ile donatılmış olan metinlerin ne gibi değerler ile yüklü olduğu ortaya çıkarılmıştır. Türk dilinin öğretilmesi ve yaşatılması konusunda Tevfik masallarının faydalı birer değer olduğu kanısına varılmıştır. Çalışmanın özüne malzeme olan eserler; araştırma süresince yararlanılan kaynaklar kaynakça bölümünde sunulmuştur.

Çalışmamın her aşamasında bana kılavuzluk eden, desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Erdoğan ULUDAĞ'a çok teşekkür ederim.

Hülya AY, Erzincan, 2023

SÜLEYMAN TEVFKİ'İN MASAL KİTAPLARININ EĞİTİM DEĞERİ VE TÜRKÇE EĞİTİMİNE KATKISI

Hülya AY

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2023

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan ULUDAĞ

ÖZET

Çocuk edebiyatının çocuğu eğlendirme, onun hoşça vakit geçirmesini sağlamasının yanı sıra eğitici özelliği de öne çıkar. Yani eğlendirirken öğretir. Çocuğun günlük hayatla bağ kurmasını, böylece olaylar karşısında olumlu tutum ve davranışlar sergilemesine imkân sağlar. Çocuk edebiyatı ürünleri arasında mühim bir yeri olan masal; bir yandan çocuğun dil becerilerini, anlama ve ifade etme gücünü geliştirirken, diğer yandan da millî ve evrensel değerleri çocuğa öğreterek, hayatında uygulamasına rehber olur. II. Meşrutiyet dönemi birçok aydının yazın hayatına başladığı bir dönemdir. Bu aydınlardan biri de Süleyman Tevfik'tir. Çok yönlü sanatçı kimliğiyle Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunan ve yaşadığı dönemde halkın sorunlarına çözüm bulmak amacı taşıyan Süleyman Tevfik birçok alanda eserler yazmıştır. Bu eserler içinde Türkçe öğretiminde ve çocukların zekâ gelişiminde büyük öneme sahip olan masallar dikkat çekicidir. Süleyman Tevfik'in masallarının incelendiği bu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. I. Bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları ile tanımlar açıklanmış, II. bölümde masalın tanımından, kökeninden, çocuk eğitimine katkılarından, masallarda aranan özelliklerden bahsedilmiş; daha sonra Süleyman Tevfik'in hayatı, eserleri ve kimlikleri hakkında bilgiler verilmiştir. III. Bölümde araştırmanın yöntemi, modeli, verilerin toplanması ve analizi açıklandıktan sonra, IV. bölümde ise Tevfik'in yirmi masalının eğitim değeri ve Türkçeye katkısını tespit amacıyla; konu, yer ve zaman, kahramanlar, kahramana yardımcı unsurlar, olumlu ve olumsuz iletiler, söz varlığı, motifler, özgün unsurlar, masalın anlama ve anlatma becerisine katkıları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Türkçe Öğretimi, Masal, Süleyman Tevfik.

THE EDUCATIONAL VALUE OF SULEYMAN TEVFİK'S TALE BOOKS AND THEIR CONTRIBUTION TO TURKISH LANGUAGE

Hülya AY

Erzincan Binali Yıldırım University,

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, September 2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Erdogan ULUDAG

ABSTRACT

Children's literature serves a dual purpose; it not only entertains, providing an engaging pastime but also fulfills an educational role by instructing while amusing. It facilitates the child's integration with daily life, thereby cultivating the potential for positive attitudes and behaviors in response to life's events. Among the varied elements of children's literature, fairy tales are particularly salient, enhancing the child's linguistic skills, comprehension, and expressive ability, while also imparting national and universal values. The Second Constitutional Era marks the inception of many intellectuals' literary careers, including Süleyman Tevfik. With his multidimensional artistic identity, Tevfik made substantial contributions to Turkish literature and aimed to address the societal issues of his time. His oeuvre is extensive, but his fairy tales are especially significant for their role in Turkish language instruction and intellectual development in children. This research, focused on Süleyman Tevfik's fairy tales, is composed of four main sections. Section I elucidates the research problem, objectives, significance, limitations, and definitions; Section II offers an exposition of the fairy tale, including its definition, origin, its role in child education, requisite characteristics, and subsequently provides information concerning Tevfik's life, works, and identity. In Section III, the research methodology, model, data collection, and analytical procedures are delineated; Section IV conducts a comprehensive examination of twenty of Tevfik's fairy tales, assessing their educational merit and contribution to Turkish, covering aspects such as theme, setting, characters, auxiliary elements, positive and negative messages, lexical choices, motifs, original features, and the contribution to comprehension and narration skills.

Keywords: Value, Turkish Language Teaching, Fairy Tale, Süleyman Tevfik.

İÇİNDEKİLER

SÜLEYMAN TEVFİK'İN MASAL KİTAPLARININ EĞİTİM DEĞERİ VE TÜRKÇE EĞİTİMİNE KATKISI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	xxvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Problem Durumu.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Varsayımlar.....	6
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.6. Tanımlar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Masal.....	7
2.2. Masalların Kaynağı ve Türk Masallarının Kökeni	8
2.3. Masallarda Aranılan Özellikler	10

2.4. Masalların Çocuk Eğitime Katkıları	13
2.5. Süleyman Tevfik.....	15
2.5.1. Hayatı	15
2.5.2. Eserleri	16
2.5.2.1. Romanları:	18
2.5.2.2. Masalları:	18
2.5.2.3. Gezi-Anı Eserleri:	18
2.5.2.4. Dinî İçerikli Eserleri:	18
2.5.2.5. Düzenlemeleri:	19
2.5.2.6. Bilimsel İçerikli Eserleri:	19
2.5.2.7. Çeviri Eserleri:	19
2.5.2.7.1. Romanları:	19
2.5.2.7.2. Hikâyeleri:	20
2.5.2.7.3. Masalları:	20
2.5.2.7.4. Dinî İçerikli Çevirileri:	20
2.5.2.7.5. Bilimsel İçerikli Çevirileri:	20
2.5.2.8. Sözlük:	20
2.5.2.9. Denemeleri:	20
2.5.2.10. Diğer Eserleri:	20
2.5.3. Kimlikleri	21
2.5.3.1. Gazeteci Kimliği	21
2.5.3.2. Muallim Kimliği	21
2.5.3.3. Muharrir Kimliği	22
2.5.3.4. Sözlükçü Kimliği	22
2.6. İlgili Araştırmalar	24

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi	26
3.2. Araştırmanın Modeli (Deseni)	26
3.3. Verilerin Toplanması	26
3.4. Verilerin Analizi	27

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. Süleyman Tevfik'in Masallarının İncelenmesi	28
4.1.1. İki Sene Ayrılıktan Sonra	28
4.1.1.1. Konu	28
4.1.1.2. Asıl İleti	28
4.1.1.3. İçerik Çözümlemesi	28
4.1.1.4. Yer ve Zaman	31
4.1.1.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	32
4.1.1.5.1. Yetişkinler	32
4.1.1.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar	32
4.1.1.6. İletiler	33
4.1.1.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	33
4.1.1.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler	33
4.1.1.7- Masaldaki Söz Varlığı	33
4.1.1.7.1. Deyimler	33
4.1.1.7.2. İkilemeler	34

4.1.1.8. Özgün Unsurlar	34
4.1.1.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	35
4.1.2. Periler Diyarında	35
4.1.2.1. Konu	35
4.1.2.2. Asıl İleti	35
4.1.2.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	35
4.1.2.4. Yer ve Zaman	38
4.1.2.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	40
4.1.2.5.1. Olağanüstü Varlıklar	39
4.1.2.5.2. Çocuk kahramanlar	39
4.1.2.5.3. Yetişkinler	40
4.1.2.5.4. Kahramana Yardımcı Unsurlar	40
4.1.2.6. İletiler	40
4.1.2.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	40
4.1.2.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler	41
4.1.2.7. Masal Motifleri	41
4.1.2.8. Masaldaki Söz Varlığı	41
4.1.2.8.1. Deyimler	41
4.1.2.8.2. İkilemeler	42
4.1.2.9. Özgün Unsurlar	44
4.1.2.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	43
4.1.3. Sihirbazın Marifetleri	44
4.1.3.1. Konu	44
4.1.3.2. Asıl İleti	44
4.1.3.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	44

4.1.3.4. Yer ve Zaman	45
4.1.3.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	46
4.1.3.5.1. Olağanüstü Varlıklar	46
4.1.3.5.2. Çocuk Kahramanlar	47
4.1.3.5.3. Yetişkinler.....	47
4.1.3.5.4. Kahramana Yardımcı Unsurlar	47
4.1.3.6. İletiler	47
4.1.3.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	47
4.1.3.7. Masaldaki Söz Varlığı	48
4.1.3.7.1. Tekrarlanan Sözler	48
4.1.3.7.2. Deyimler	48
4.1.3.7.3. İkilemeler	48
4.1.3.8. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	50
4.1.4. Leblebiler Altın Oldu	50
4.1.4.1. Konu	50
4.1.4.2. Asıl İleti	50
4.1.4.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	50
4.1.4.4. Yer ve Zaman	51
4.1.4.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	51
4.1.4.5.1. Yetişkinler.....	51
4.1.4.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar	52
4.1.4.6. İletiler	52
4.1.4.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	52
4.1.4.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	53
4.1.4.7. Masaldaki Söz Varlığı	53

4.1.4.7.1. Tekrarlanan Sözlər	53
4.1.4.7.2. Dua	53
4.1.4.7.3. Deyimler	53
4.1.4.7.4. İkilemeler	54
4.1.4.8. Özgün Unsurlar	54
4.1.4.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	54
4.1.5. Türkmen Güzeli.....	56
4.1.5.1. Konu	56
4.1.5.2. Asıl İleti	56
4.1.5.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	56
4.1.5.4. Yer ve Zaman	58
4.1.5.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	60
4.1.5.5.1. Çocuk Kahraman	60
4.1.5.5.2. Yetişkinler.....	61
4.1.5.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar	60
4.1.5.6. İletiler	60
4.1.5.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	60
4.1.5.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	60
4.1.5.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü	61
4.1.5.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü.....	61
4.1.5.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü	61
4.1.5.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü	61
4.1.5.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü.....	61
4.1.5.7.2. Masal Motifleri	61
4.1.5.8. Masaldaki Söz Varlığı	61

4.1.5.8.1. Tekrarlanan Sözlər	61
4.1.5.8.2. Deyimler	62
4.1.5.8.3. İkilemeler	63
4.1.5.9. Özgün Unsurlar	63
4.1.5.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	64
4.1.6. Seyyahın Hortlağı	65
4.1.6.1. Konu	65
4.1.6.2. Asıl İleti	65
4.1.6.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	65
4.1.6.4. Yer ve Zaman	67
4.1.6.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	70
4.1.6.5.1. Yetişkinler	70
4.1.6.6. İletiler	70
4.1.6.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	70
4.1.6.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler	71
4.1.6.7. Masal Motifleri	70
4.1.6.8. Masaldaki Söz Varlığı	70
4.1.6.8.1. Tekrarlanan Sözlər	70
4.1.6.8.2. Dua	70
4.1.6.8.3. Deyimler	70
4.1.6.8.4. İkilemeler	71
4.1.6.9. Özgün Unsurlar	72
4.1.6.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	72
4.1.7. Burnumu Sil Katırcı	73
4.1.7.1. Konu	73

4.1.7.2. Asıl İleti	73
4.1.7.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	74
4.1.7.4. Yer ve Zaman	76
4.1.7.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	76
4.1.7.5.1. Yetişkinler.....	76
4.1.7.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar	77
4.1.7.6. İletiler	77
4.1.7.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	77
4.1.7.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler	80
4.1.7.7. Masaldaki Söz Varlığı	80
4.1.7.7.1. Tekrarlanan Sözler	80
4.1.7.7.2. Beddua	80
4.1.7.7.3. Deyimler	80
4.1.7.7.4. İkilemeler	81
4.1.7.8. Özgün Unsurlar	82
4.1.7.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	80
4.1.8. Kasaplıktan Kadılığa	81
4.1.8.1. Konu	81
4.1.8.2. Asıl İleti	81
4.1.8.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	81
4.1.8.4. Yer ve Zaman	83
4.1.8.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	84
4.1.8.5.1. Yetişkinler.....	84
4.1.8.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar	85
4.1.8.6. İletiler	85

4.1.8.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	85
4.1.8.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler	86
4.1.8.7. Masaldaki Söz Varlığı	86
4.1.8.7.1. Deyimler	86
4.1.8.7.2. İkilemeler	87
4.1.8.8. Özgün Unsurlar	87
4.1.8.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	90
4.1.9. Bolu Beyi'nin Gelini	91
4.1.9.1. Konu	91
4.1.9.2. Asıl İleti	91
4.1.9.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	91
4.1.9.4. Yer ve Zaman	91
4.1.9.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	92
4.1.9.5.1. Yetişkinler	92
4.1.9.6. İletiler	93
4.1.9.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	93
4.1.9.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler	94
4.1.9.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü	94
4.1.9.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü	94
4.1.9.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü:	94
4.1.9.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü:	94
4.1.9.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü:	94
4.1.9.7.2. Masal Motifleri	94
4.1.9.8. Masaldaki Söz Varlığı	95
4.1.9.8.1. Tekrarlanan Sözler	95

4.1.9.8.2. Dua.....	95
4.1.9.8.3. Deyimler	95
4.1.9.8.4. İkilemeler	96
4.1.9.9. Özgün Unsurlar	97
4.1.9.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	100
4.1.10. Nasıl Kambur Oldu?	100
4.1.10.1. Konu	100
4.1.10.2. Asıl İleti	101
4.1.10.3. Metnin İçerik Çözümlemesi	101
4.1.10.4. Yer ve Zaman	101
4.1.10.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	102
4.1.10.5.1. Olağanüstü Varlıklar	102
4.1.10.5.2. Yetişkinler.....	102
4.1.10.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar	103
4.1.10.6. İletiler	103
4.1.10.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	103
4.1.10.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	103
4.1.10.7. Masal Motifleri	104
4.1.10.8. Masaldaki Söz Varlığı	104
4.1.10.8.1. Tekrarlanan Sözler	104
4.1.10.8.2. Deyimler	105
4.1.10.8.3. İkilemeler	105
4.1.10.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	106
4.1.11. Çobanın Definesi	107
4.1.11.1. Konu	107

4.1.11.2. Asıl İleti	107
4.1.11.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	107
4.1.11.4. Yer ve Zaman	108
4.1.11.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	110
4.1.11.5.1. Çocuk Kahramanlar	110
4.1.11.5.2. Yetişkinler.....	110
4.1.11.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar	111
4.1.11.6. İletiler	111
4.1.11.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	111
4.1.11.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	111
4.1.11.7. Masal Motifleri	111
4.1.11.8. Masaldaki Söz Varlığı	112
4.1.11.8.1. Tekrarlanan Sözler	112
4.1.11.8.2. Deyim.....	112
4.1.11.8.3. İkilemeler	113
4.1.11.9. Özgün Unsurlar	113
4.1.11.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	114
4.1.12. Ayşe'nin Nişanlısı	114
4.1.12.1. Konu	114
4.1.12.2. Asıl İleti	115
4.1.12.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	115
4.1.12.4. Yer ve Zaman	115
4.1.12.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	117
4.1.12.5.1. Yetişkinler	117
4.1.12.6. İletiler	118

4.1.12.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	118
4.1.12.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	118
4.1.12.7. Masal Motifleri	121
4.1.12.8. Masaldaki Söz Varlığı	121
4.1.12.8.1. Dua.....	121
4.1.12.8.2. Deyim.....	121
4.1.12.8.3. İkilemeler	123
4.1.12.9. Özgün Unsurlar	121
4.1.12.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	121
4.1.13. Çalınan Kız	124
4.1.13.1. Konu	124
4.1.13.2. Asıl İleti	124
4.1.13.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	124
4.1.13.4. Yer ve Zaman	125
4.1.13.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	126
4.1.13.5.1. Çocuk Kahramanlar	126
4.1.13.5.2. Yetişkin Kahramanlar	127
4.1.13.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar	128
4.1.13.6. İletiler	128
4.1.13.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	128
4.1.13.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	128
4.1.13.7. Masal Motifleri	128
4.1.13.8. Masaldaki Söz Varlığı.....	129
4.1.13.8.1. Dua	129
4.1.13.8.2. Deyimler	129

4.1.13.8.3. İkilemeler	129
4.1.13.9. Özgün Unsurlar	133
4.1.13.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	133
4.1.14. Dilencinin Hazinesi	134
4.1.14.1. Konu	134
4.1.14.2. Asıl İleti	134
4.1.14.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	134
4.1.14.4. Yer ve Zaman	136
4.1.14.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	137
4.1.14.5.1. Yetişkin Kahramanlar	137
4.1.14.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar	137
4.1.14.6. İletiler	137
4.1.14.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	137
4.1.14.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler	138
4.1.14.7. Masal Motifleri	138
4.1.14.8. Masaldaki Söz Varlığı	138
4.1.14.8.1. Dua	138
4.1.14.8.2. Deyimler	138
4.1.14.8.3. İkilemeler	139
4.1.14.9. Özgün Unsurlar	140
4.1.14.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	140
4.1.15. Tüccarın Vasiyetleri	141
4.1.15.1. Konu	141
4.1.15.2. Asıl İleti	141
4.1.15.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	142

4.1.15.4. Yer ve Zaman	143
4.1.15.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	144
4.1.15.5.1. Yetişkinler.....	144
4.1.15.6. İletiler	145
4.1.15.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	145
4.1.15.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	146
4.1.15.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü	146
4.1.15.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü.....	146
4.1.15.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü	146
4.1.15.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü	146
4.1.15.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü.....	146
4.1.15.7.2. Masal Motifleri	146
4.1.15.8. Masaldaki Söz Varlığı	146
4.1.15.8.1. Tekrarlanan Sözler.....	146
4.1.15.8.2. Dua ve Beddualar.....	147
4.1.15.8.3. Deyimler	147
4.1.15.8.4. İkilemeler	147
4.1.15.9. Özgün Unsurlar	148
4.1.15.10.Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	148
4.1.16. Kel Hasan'ın Bahtı	149
4.1.16.1. Konu	149
4.1.16.2. Asıl İleti	149
4.1.16.3. Masalın İçerik Çözümlemesi.....	149
4.1.16.4. Yer ve Zaman	151
4.1.16.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	152

4.1.16.5.1. Çocuklar.....	152
4.1.16.5.2. Yetişkinler.....	153
4.1.16.6. İletiler	153
4.1.16.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	153
4.1.16.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	154
4.1.16.7. Masal Motifleri	154
4.1.16.8. Masaldaki Söz Varlığı	154
4.1.16.8.1. Dua.....	154
4.1.16.8.2. Deyim.....	154
4.1.16.8.3. İkilemeler	155
4.1.16.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	155
4.1.17. Çıplak Ali	156
4.1.17.1. Konu	156
4.1.17.2. Asıl İleti	156
4.1.17.3. Metnin İçerik Çözümlemesi	156
4.1.17.4. Yer ve Zaman	158
4.1.17.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	160
4.1.17.5.1. Yetişkinler.....	160
4.1.17.6. İletiler	160
4.1.17.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	160
4.1.17.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	160
4.1.17.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü	160
4.1.17.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü	160
4.1.17.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü	160
4.1.17.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü.....	161

4.1.17.7.2. Masal Motifleri	161
4.1.17.8. Masaldaki Söz Varlığı	161
4.1.17.8.1. Tekrarlanan Sözler	161
4.1.17.8.2. Dua	161
4.1.17.8.3. Deyimler	161
4.1.17.8.4. İkilemeler	162
4.1.17.9. Özgün Unsurlar	162
4.1.17.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	162
4.1.18. Zülfikar Bey'in Ceylanı	163
4.1.18.1. Konu	163
4.2.18.2. Asıl İleti	160
4.1.18.3. Metnin İçerik Çözümlemesi	160
4.1.18.4. Yer ve Zaman	162
4.1.18.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	163
4.1.18.5.1. Olağanüstü Varlıklar	167
4.1.18.5.2. Yetişkinler	167
4.1.18.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar	167
4.1.18.6. İletiler	167
4.1.18.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	167
4.1.18.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler	164
4.1.18.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü	168
4.1.18.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü	168
4.1.18.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü	168
4.1.18.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü	168
4.1.18.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü	168

4.1.18.7.2. Masal Motifleri	169
4.1.18.8. Masaldaki Söz Varlığı	169
4.1.18.8.1. Dua.....	169
4.1.18.8.2. Deyim.....	169
4.1.18.8.3. İkilemeler	167
4.1.18.9. Özgün Unsurlar	167
4.1.18.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	167
4.1.19. Perinin Sarayı	172
4.1.19.1. Konu	172
4.1.19.2. Asıl İleti	172
4.1.19.3. Metnin İçerik Çözümlemesi	172
4.1.19.4. Yer ve Zaman	170
4.1.19.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	172
4.1.19.5.1. Olağanüstü Varlıklar	172
4.1.19.5.2. Yetişkinler.....	172
4.1.19.6. İletiler	173
4.1.19.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	173
4.1.19.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler.....	173
4.1.19.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü	177
4.1.19.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü	177
4.1.19.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü	177
4.1.19.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü.....	177
4.1.19.7.2. Masal Motifleri	177
4.1.19.8. Masaldaki Söz Varlığı.....	177
4.1.19.8.1. Deyimler	177

4.1.19.8.2. İkilemeler	174
4.1.19.9. Özgün Unsurlar	175
4.1.19.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	175
4.1.20. Yorganı Ört De Öleyim.....	176
4.1.20.1. Konu	180
4.1.20.2. Asıl İleti	180
4.1.20.3. Masalın İçerik Çözümlemesi	180
4.1.20.4. Yer ve Zaman	180
4.1.20.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları	180
4.1.20.5.1. Yetişkinler.....	180
4.1.20.6. İletiler	180
4.1.20.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler	181
4.1.20.7. Masaldaki Söz Varlığı	181
4.1.20.7.1. Tekrarlanan Sözler	181
4.1.20.7.2. Deyimler	181
4.1.20.7.3. İkilemeler.....	181
4.1.20.8. Özgün Unsurlar	181
4.1.20.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı	181
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	181
KAYNAKÇA	183
ÖZ GEÇMİŞ.....	186

KISALTMALAR LİSTESİ

C : Cilt

Ç : Çeviren

Doç. : Doçent

Dr. : Doktor

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

Ör. : Örnek

Prof. : Profesör

S : Sayı

s. : Sayfa

TDK : Türk Dil Kurumu

Yay. : Yayıncılık

GİRİŞ

II. Meşrutiyet döneminde edebî ve siyasî açıdan birçok olay meydana gelmiştir. Aydınlar bu dönemde halkın birçok alanda bilinçlenmesi için çaba göstermiştir. Bu çaba sonucunda Türk edebiyatında farklı türlerden eserler kaleme alınmıştır. II. Meşrutiyet döneminde yer alan, Süleyman Tevfik, çok yönlü sanatçı kimliğiyle Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunmuştur. Yazar, eğitimci, mütercim, sözlükçü ve gazeteci yönleriyle birçok eser kaleme almıştır. Çalışmalarıyla Türk edebiyatı tarihinin önemli isimlerinden biri olan Süleyman Tevfik, çevirmen kimliğiyle birçok polisiye, tarihi roman ve çocuk edebiyatı sahasında eserleri Türk edebiyatına kazandırmıştır. Çevirileri dışında roman, gezi-anı, halk öyküsü, masal, düzenlemeler gibi farklı türden birçok eser kaleme almıştır. Yazarın yirmi masalı eğitim değeri ve Türkçeye katkısı amacıyla; konu, yer ve zaman, kahramanlar, kahramana yardımcı unsurlar, olumlu ve olumsuz iletiler, söz varlığı, masalın motifleri, özgün unsurlar, masalın anlama ve anlatma becerisine katkıları açısından incelenmiştir. Yazarın kaleme almış olduğu bu masallar, masal başlığı altında ele alınmış olsa da yaşanmış veya yaşanabilecek olayları anlatması, yer ve zaman kavramının olması, birkaç masal haricinde olağanüstü olaylara ve varlıklara yer vermemesinden ötürü hikâye türüne daha yakındır.

Yazarın beş ciltten oluşan “Osmanlıca- Türkçe Türk Masalları” serisinde yer alan masallar hem Osmanlı Türkçesi hem de Günümüz Türkçesine göre yazılmıştır. Bu açıdan bakıldığında Osmanlı Türkçesini öğrenmek isteyenler için de güzel bir alternatif olabilir. 1920’li yıllarda yazılan bu kitapların Osmanlıca-Türkçe olarak basıldığı dönem 2000’li yıllardır. İlki 2003’te basılan kitabın son serisi 2013 yılında basılmıştır. Kitaplar temin edilerek incelenmiştir. İncelenen bu masallar aşağıda sıralanmıştır.

“Osmanlıca-Türkçe Türk Masalları I”

- İki Sene Ayrılıktan Sonra
- Periler Diyarında
- Sihirbazın Marifetleri
- Leblebiler Altın Oldu

“Osmanlıca-Türkçe Türk Masalları II”

- Türkmen Güzeli

- Seyyahın Hortlağı
- Burnumu Sil Katırcı
- Kasaplıktan Kadılığa

“Osmanlıca-Türkçe Türk Masalları III”

- Bolu Beyi’nin Gelini
- Nasıl Kanbur Oldu?
- Çoban’ın Definesi
- Ayşe’nin Nişanlısı

“Osmanlıca-Türkçe Türk Masalları IV”

- Çalınan Kız
- Dilencinin Hazinesi
- Tüccarın Vasiyeti
- Kel Hasan’ın Bahtı

“Osmanlıca-Türkçe Türk Masalları V”

- Çıplak Ali
- Zülfikar Bey ‘in Ceylanı
- Perinin Sarayı
- Yorganı Ört De Öleyim

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Problem Durumu

Masallar, ortak bir kültür ürünü olmaları sebebiyle de değerler eğitiminin verilmesinde önemli bir noktada durmaktadır. Bu açıdan değerler eğitiminin çocukların zihnine yerleşmesinde masalların büyük bir rolünün olduğu söylenebilir. Aslında çocuklar masallar sayesinde birçok değeri de öğrenerek hayatında uygulama fırsatı bulur. İnsanlar içinde yaşadıkları toplumların kültürlerine uygun değer yargıları geliştirirler. Bu sebeple de kültür aktarımının, değer aktarımıyla koşut olduğu söylenebilir.

Ogur; “Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı tüm eserleri (masal, öykü, roman, anı, biyografik eser, şiir, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar, gezi yazıları, vb.) kapsadığını söyler. (2009, s. 1157). Çocuğun karşılaştığı ilk ürünlerden olan masallar bu sebeple önemli görülmektedir. Şimşek masalları ; “Halkın hayal gücünden ve ortak bilincinden doğmuş, dilden dile aktarılaraq kuşaktan kuşağa geçen, kahramanları dev, peri, cin, ejderha gibi olağanüstü varlıklar olan gerçeküstü hikâyeler” (2007, s. 4) olarak tanımlar. Şimşek, “masallarda iyi-kötü, doğru- yanlış, haklı-haksız, alçakgönüllülük- kibir” (2007, s. 5) gibi zıtlıkların bulunması, çocuğa değerlendirme yapma ve farklı değerleri görüp mukayese etme imkânı vermekte olduğunu dile getirir. Ayrıca masal kahramanlarının olağanüstü özellikler göstermeleri çocukların ilgilerini çekmeyi sağlar.

“Masal, çocuk ruhunu besleyip hayal dünyasını zenginleştirirken çocuğu hayata, dolayısıyla geleceğe hazırlar. Böylece çocukların daha yaratıcı olmasına imkân sağlar. Masallar taşıdıkları sembolik unsurlardan ayıklandığında ortaya gerçek hayat çıkar. Çocuk hayal ürünü olan masallarda, kendini geleceğe hazırlayan tecrübelerin bir kısmını kazanır.” (Karatay, 2007, s. 87).

Bu bağlamda masallar değerlerin anlaşılması, özümsemesi açısından faydalı olacaktır. Bu çalışmada Süleyman Tevfik’in masallarındaki değerler ve Türkçe eğitimine

katkısının ne ölçüde olduğu incelenmiştir. Bu amaçla yazarın beş seriden oluşan Osmanlıca-Türkçe masallarından toplam yirmi masalı; konu, asıl ileti, olumlu ve olumsuz iletiler, kahramanlar, kahraman yardımcı unsurlar, motifler, söz varlığı, özgün unsurlar, masalın anlama ve anlatma becerilerine katkısı açısından incelenerek eğitim değeri ve Türkçe Eğitimin katkılarının neler olduğu tespiti bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

“Süleyman Tevfik’in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve Türkçe Eğitimine Katkısı” adlı çalışmadaki amaç yazarın masallarındaki söz varlıklarını, dil ve anlatımını, iletileri, motifleri, inceleyerek eğitim değeri açısından ne düzeyde fayda sağladığını ortaya çıkarmaktır.

Bu temel amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Süleyman Tevfik kimdir?
2. Süleyman Tevfik’in masalları ve bu masalların özellikleri nelerdir?
3. Süleyman Tevfik’in masallarındaki iletiler neleri kapsamaktadır?
4. Süleyman Tevfik’in masallarında söz varlığı ve motifler zengin midir?
5. Süleyman Tevfik’in masalları anlama ve ifade etme becerisine ne düzeyde katkı sağlamaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Her masalın bir konusu bir de öğretici yönü vardır. Hatta her masal, tüm insanlığa birtakım kültürel mesajlar iletir. Toplumumuzda masallar -günümüzde çok popüler olmasa da- Anadolu’nun eskimeyen kültür geleneklerinde önemini koruyarak; anne, baba, dede, nine gibi anlatıcı kişilerle çocuklara anlatılıp kültür ve ahlaki mesajların aktarımı devam etmektedir. İşte bu yönleriyle masal; “terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı hikâye” şeklinde tanımlanır. Anlatılan masallarda genelde en acı hayat dersi bile hayal ürünü ve gerçek üstü kahramanlarla tatlandırılarak anlatıldığından, kahramanın örnek davranışları çocuk bilincine yerleştirilmesinde eğitici ve öğretici bir yön taşır.

Genelde masalların sonunun mutlu bitmesi, çocukların kendilerini geliştirmesinde, keşfetmesinde, dünyaya umutla bakmasında, iyinin ve doğrunun öğretilmesinde önemi oldukça büyüktür. Anlatılan masallarda; “Doğruluk, dürüstlük,

sabır, adalet, eşitlik, bağlılık gibi evrensel değerler en güzel şekilde dile gelir. Bu yönleriyle özellikle Türk masallarında yüzlerce yıllık deneyimlerden süzülerek günümüze gelen harika bir eğitici yön bulunmaktadır.

Masalların tüm çocuklar, gençler hatta yetişkin insanlara bile eğitici, öğretici bir etkisinin olduğu 1400’lü yıllarda keşfedilmiştir. Anlatılan masallarda genellikle kolektif bir şuurla eski kültürlerin, dinin, törenlerin, törelerin başlangıcını görmek mümkündür. Çoğu masalın işlediği ana tema ise “iyilik-kötülük, “adalet-zülüm”, “doğruluk-haksızlık”, “alçakgönüllülük-kibir” gibi zıt kavramların temsilcisi olan hayal ürünü kişilerin mücadelesi işlenir.

Günümüz modern eğitiminin temel amaçlarından biri çocuğun, yaşamın anlamını bulmasını sağlamaya yöneliktir. Çocukların; “Ben nereden geldim, doğum nedir, ölüm nedir?” gibi soyut kavramlı çocuk için karmaşık birer soru olan bu sorulara tutarlı yanıtlar bulması gerekir. Bu soruların yanıtlarını çocuklar bir kitaptan ya da bir yetiştikenden öğrenmesi zordur. İşte burada devreye masallar girer ve bu konular ele alınarak çocuğun iç sorunlarına, gerilimlerine gönderme yaparken dolaylı bir yoldan çocuğun kafasındaki soru işaretlerin son bulmasına yardımcı olur.

Çocuklar hiçbir zaman değişmez gerçeklere yetişkinler gibi mantıksal cevaplar vererek ilişki kurmazlar. Onların zihin dünyasında kendilerince bir işleyiş vardır ve bu dönemde hayal gücü büyük önem taşır. İşte masaldaki fantastik anlatım, bir yönüyle gerçek bir yönüyle hayal ürünü öğeler içermesi çocukların büyük ölçüde ilgisini çeker. Özellikle 4 - 8 yaş arasındaki çocukların yaşamlarında düş gücü ciddi anlamda önem taşıdığı için bu noktada masalın mantığı ile çocuğun mantığı birbirine yakınlık gösterdiğinden dolayı masal çocuklara hayata dair çok şey katar, çocuğun gelişimine büyük katkı sağlar.

Diğer taraftan,

- Masallar çocukları sosyal dünyaya hazırlar.
- Masal kahramanları iyiyi, doğruyu ve güzeli yapan kişi olduğu için çocuk kahraman olarak kahraman gibi olmak isteyecek iyi yönünü kullanmasını daha iyi öğrenecek kişilik gelişimine katkısı olacaktır.

- Masallarda özellikle kurguların gerçeğe yakın olması, kahramanların kazandıkları zaferler, çabalarının bir sonucu olarak ele alınmalıdır.

1.4. Varsayımlar

1. Süleyman Tevfik'in masalları taranarak masallarda yer alan değerler belirlenmiş ve Türkçe eğitimine katkısı incelenmiştir.
2. Yazarın masallarının Türkçe eğitimine hangi açılardan katkıları olduğu incelenen yirmi masalı ile tespit edilmiştir.
3. Çalışmanın sonunda çocuk, değer, Türkçe eğitimine katkı ve eğitim temalarına yönelik tespitlerin gerçek yaşamla ilgisi tespit edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu çalışmada Süleyman Tevfik'in beş seriden oluşan tüm masalları incelenmiştir.
2. Çalışmada yer alan masal incelemeleri Süleyman Tevfik'in ilköğretim çocuklarına yönelik masal kitaplarıyla sınırlı tutulmuştur.
3. Çalışmada, Tevfik Fikret'in masal kitapları ile yazarın hayatı, edebi kişiliği ve eserlerinin yer aldığı tezler esas alınmıştır.

1.6. Tanımlar

Çocuk edebiyatı: Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü.

Masal: Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.

Değer: Bireylerin objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi-kötü, doğru-yanlış, istenen-istenmeyen ve bunu gibi yargıları oluşturan ilkelerdir.

Eğitim: Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme sürecidir.

Söz varlığı: Günlük konuşmalarda, sözlü ve yazılı iletişimde, edebi eserlerde yer alan tüm kelimelere söz varlığı denir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Masal

TDK Türkçe Sözlük (1998, s. 421)'te; “*Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen; çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen olağan dışı olayları anlatan hikâye. Öğüt verici, ahlâk dersi veren alegorik eser*” olarak tanımlanan, eğlendirmek ve hoşça vakit geçirmek için kullanılan masalların eğitici yönlerinin olduğu bilinmektedir. Bu açıdan masal, “*terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı hikâye*” şeklinde de tanımlanmaktadır. “*Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve bütünlük inanışlarından ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı.*” (Boratav, 1969, s. 75). Elçin (2000: s. 368)'e göre masal; “*Bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hadiselerin macerası, hikâyesidir.*” Sakaoğlu (1973, s. 5) ise masalı,

“*Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür*” diye tanımladıktan sonra “*Halk anlatmaları arasında, eğlendirmeyi amaçlaması açısından en önde gelen tür olan masallar, fıkra ve efsane gibi kısa anlatmalardan farklı bir yapıya sahiptir.*”

“*Öbür türlere göre daha süslü bir anlatım üslûbuna sahip olan masallar, ayrıca kuruluş itibarıyla de modern hikâyeyi hatırlatmaktadır*”

(1973, s. 139) şeklinde yorum getirir. Kara (1996, s. 2)'nın Bilge Seyidoğlu'ndan yaptığı aktarıma göre masal;

“*Masal kelimesi ile halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu bir varmış bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan belli bir uzunluğu olan, sonunda; yedi, içti, muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten*

üç elma düştü; biri anlatana, biri dinleyene biri de bana gibi belirli sözlerle sona eren, zaman ve mekan kavramıyla kayıtlı olmayan bir sözlü anlatım kastedilmektedir.”

Sonu mutlu biten masalların çocukların gelişmesinde, kendilerini keşfetmelerinde, dünyaya umutla bakmalarında, onlara iyi ve doğru değerlerin öğretilmesinde büyük bir önemi vardır. Dürüstlük, sabır, adalet, eşitlik, bağlılık gibi evrensel değerler masallarda kendilerini dile getirirler. Bundan dolayı masallar yüzlerce yıllık deneyimlerden süzülüp gelen eşsiz eğiticiler olarak görülmektedir.

Yılmaz (2012, s. 2), masallar ile ilgili şunları söyler:

“Genellikle kolektif şuur taşıyan masalların içinde eski kültürlerin, dinlerin, törenlerin başlangıcını bulmak mümkündür. Masallarda çoğunlukla iyilik-kötülük, adalet-zülüm, doğruluk-haksızlık, alçakgönüllülük-kibir gibi zıt durumların temsilcisi olan kişilerin mücadelesinden ya da insanların, ulaşılması güç hedef ve gayelere varma isteğinden doğan hayaller işlenir. Bunlar belli bir topluma mal olabilecek özellikler olmayıp, herhangi bir toplumca kolaylıkla benimsenebilecek kalıp haline gelmiş temalardır, denebilir.

Propp (1995, s. 215) masalın kendine özgü bir yapısı olduğu konusunda şunları ifade etmektedir:

“Masal yazınsan öğeleri güçlükle kendi içine katar; tıpkı yaşayan boş inançlarda olduğu gibi. Masalın öyle bir direnci vardır ki bütün öbür biçimler onun içinde erimeden parçalanır. Yine de eğer böyle bir karşılaşma meydana geliyorsa bunda kazançlı çıkan her zaman için masal olmuştur.

2.2. Masalların Kaynağı ve Türk Masallarının Kökeni

Masal araştırmacıları tarafından masalların kaynağı ve kökeni hakkında birçok görüş ileri sürülmüştür. Sakaoğlu (1999, s. 9):

“Masalların kaynağı olarak hiçbir coğrafyayı, kültürü ve dini temel olarak ele almamak gerekir. Masalların bir bütün olarak değil de tek tek ele alınması halinde belki bazılarını belirli bir coğrafyaya, kültüre ve dine bağlayabiliriz. Örneklerde görülen değişme ne kadar büyük olursa olsun her masalda aslından gelen bir iz, bir kalıntı mutlaka bulunacaktır.”

düşüncesindedir. “Türk Masalları” adlı yapıtıyla bir hanım yazara dikkat çeken Sakaoğlu (1999, s. 35) “*Türk masallarını şuurulu olarak derleyen ve yazıya geçirip yayımlayanların başında şüphesiz K. D. Hanım gelmektedir. Kim olduğu hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığımız bu hanım, 1912 tarihini taşıyan Türk Masalları adlı 317 sayfalık kitabında 13 masala yer verir.*”

Türkiye’de ilk masal derlemeciliğinin başında yabancılar gelmektedir. Wilhelm Radloff’un, Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler adlı kitabı 1899 yılında yayınlanmıştır. Bu eser, 1885 yılından sonra Ignac Kunos’un çıktığı geziler sırasında, çoğunluğu Anadolu ve Rumeli’den derlediği anlatmaya dayalı Türk halk edebiyatı ürünlerini içerir. Tanzimat döneminde Şinasi’nin yaptığı çeviriler de o zamanlarda çocukların okuyabileceği düzeyde olarak değerlendirilir. Ziya Gökalp, masal derlemesinin nasıl yapılacağına dair ilk bilgileri vererek masal araştırmacılığına hız kazandırmıştır. Bu narin eserleri Kızıl Elma, Yeni Hayat ve Altın ışıık kitaplarında toplamıştır.

Türk Masalları serisinin başlangıcı olarak XIX. Yüzyılda eski harflerle yayımlanmış Billur Köşk Masalları kabul edilir. Kitap 1923 yılında Almanya’da Theodor Menzel tarafından Almanca yayımlanmıştır. 1930 yılında Bahtaver Hanım “Türk Masalları” adlı bir kitap yayınlar. Bu yıldan sonra birçok masal kitabı yayımlanarak dilimize ve çocuklara kazandırılmıştır.

Halk edebiyatı ve folklor araştırmaları, Boratav’ın yurt dışına çıkmasından sonra Mehmet Kaplan’lı yıllarla devam etmiştir. Bu dönemde Gümüşhane-Bayburt, Elazığ ve Erzurum illerinin masalları; Saim Sakaoğlu (1973), Umay Günay (1975), Bilge Seyidoğlu (1975) tarafından derlenerek bilimsel açıdan incelenmeye başlanmıştır. Bu kuşağın takipçileri; Ahmet Ali Arslan (Garipkafkaslı) (1998), Ali Berat Alptekin (2002), Esmâ Şimşek (2001) ve Mehmet Özçelik (2004)’tir. Sakaoğlu, Günay ve Seyidoğlu’nun doktora çalışmalarından sonra masal konusunda onlarca doktora ve yüksek lisans tezi yapılmış olmasına karşılık, bu çalışmalar hocaların yaptıklarına metin derleme dışında pek katkı sağlamamıştır.

Günümüzde masal araştırmalarına verilen önemin arttığı görülmektedir. Akademik seviyedeki çalışmaların da masal türüne katkı sunma ve masalları yaşatma açısından büyük hız kazandığı dikkatlerden kaçmamaktadır.

2.3. Masallarda Aranan Özellikler

Masallar hitap kitlesi bakımından özellikle 0-15 yaş grubuna seslenen edebî metinlerdir. Bu bakımdan masallar eğitimsel işlevleri, içerikleri açısından özenle seçilmesi ve ele alınması gereken tür sıfatını yüklenirler. Eflatun Cem Güney; (1996, ss. 9-10) “*masalların hayal ve fantezi mahsulü olmadıklarını; çeşitli motiflerle nice sosyal realitelerin çizgileştirildiğini ve çoğu insan ruhunda yapılmış bir seyahat hissi uyandırdıklarını*” dile getirmiştir.

Selçuk Kantarcıoğlu (1991, s. 6)’nın tespitlerine göre çocukların yaşlarına göre gösterdikleri okuma eğilimleri şöyledir:

6-7 yaşlarında kısa ve bol resimli, konuları hayvanlar, devler, periler olan masallar; 9-10 yaşlarında masallar, alet ve icatlar, meşhur adamların yaşamları; savaş ve casusluk, okul ve spor, izcilik, sergüzeşt; Okuma çılgınlığı evresi olan 12-15 yaşlarında, ev yaşamını anlatan çalışma ve masallar, okul yaşamını anlatan masallar, peri masalları, aşk öyküleri, tarihi konular vd. Görülüyor ki masallar çocukluk evresinin hemen her safhasında ilgi çeken türlerdendir. Masallar 0-15 yaş grubunun hayatında önemli bir yer teşkil etmektedir.

“*Masalın korku verici bir kurgusunun ve ders veren yanının birincil amaç olmaması, masalın eğlendirici, zevk veren, düşündüren bir yapıya sahip olması, aşırı derecede gerçek dışı bir dünyaya gönderme yapıp çocukta kurmaca-gerçek ilişkisinin yok olmasına neden olacak türde olmaması masal seçiminde göz önüne almamız gereken en önemli özellikler olarak görülebilir*” (Dilidüzgün, 1994, s. 8).

Gündüz, (2008, s. 11) masal hakkında şunları dile getirir:

“*Her anlatı türünde üç unsurun bulunduğu bilinmektedir: Eser, yazar ve okuyucu. Bu üçlü yapının var olmasına ve yaşamasına aracılık eden bir döngünün parçasıdır. Bir anlatı türü olan masal için de bu husus geçerlidir. Bu üçlü arasındaki bağ masal türü için de varlığını korumaktadır. Masalların hitap kitlesi göz önünde tutulduğunda belirli ölçütler ortaya koymak olasıdır. Yapılan araştırmalar ve incelenen değerlendirmeler ışığında masallarda olması gereken ölçütleri şu şekilde sıralamak mümkündür:*”

- *Masallar adalet, hakka saygı, doğruluk, özveri gibi değerleri aşılmalıdır.*
- *Doğru ile yanlış arasındaki ayrımı yapabilmeye olanak sağlamalıdır.*

- *Çocuğun bakış açısında yeni ufuklar açabilmelidir.*
- *Yaşamın anlamını bulmasına olanak tanınmalıdır.*
- *Hayal gücünün artmasına; güzelliğe ve iyiliğe karşı hayranlık duygusunun artmasına yardımcı olmalıdır.*
- *Toplumu toplum yapan ulusal değerlere yer vermelidir.*
- *Barış, kardeşlik, insanlık, aile bağları gibi evrensel değerlere yer vermelidir.*
- *Masallar yaşamın gerçekliğinden izler taşımalıdır.*
- *Düş gücünü geliştirici, anlama ve anlatma yetilerini zenginleştirici bir yapıda olmalıdır.*
- *Doğa yasalarını sezdirici nitelikte olmalıdır.*
- *Çocuğun duygu ve düşünce; bilgi ve kültür evrenini zenginleştirmelidir.*
- *Çocuğa içinde yaşadığı evrenin somut değerlerini tanıtmalı; onu dış dünyanın tehlikelerinden haberdar etmelidir.*
- *Çocuğun kişiliğini geliştirerek ona eleştirel düşünme imkânı sağlamalıdır.*
- *Aşırı şiddet ve korku içeren öğelerden arınmış olmalıdır.*
- *Çocuğa estetik duygular aşılmalıdır.*
- *İnsanı çeşitli yönleri ile tanıtarak çocuğa kendi benliğini keşfetme olanağı sunmalıdır.*
- *Evrensel erdem kıstaslarına uygun olmalıdır.*
- *Çocuğu yanlış düşüncelere sevk etmemelidir.*
- *Çocuğun benliğinde ve bilinçaltında tamiri mümkün olmayan yaralar açmamalıdır.*
- *Masallarda kurgulanan dünya gerçek yaşam ile bağlantılı olmalı, çocuğu gerçek dünyadan koparmamalıdır.*
- *Kavratmak istediği ana iletiyi ibret verici bir biçimde sezdirmelidir.*
- *Çocuğa toplumun bir bireyi olduğu ve ondan kopmaması gerektiğini aşılamalıdır.*
- *Çocuğun gelişim evresine uygun bir yapı ile kurgulanmış olmalı ve çocuğun değer yargılarını yansıtır biçiminde işlenmelidir.*

- *Çocuğun girişimci, üretken ve atak bir kimse olmasına olanak sağlayacak değerler içermelidir.*
- *Okuma alışkanlığı kazandırma konusunda eğlendirici ve düşündürücü olmalıdır.*
- *Dilin zenginliklerini ve kültürel değerlerini yansıtmalıdır.*
- *Masalda dilin özel bir kullanıma sahip olduğu görüşünü yansıtmalıdır.*
- *Sözlü ve yazılı anlatım unsurlarını etkili bir biçimde vermelidir.*
- *Özgün unsurlarla bezenerek çocuğa dil zevkini aşılmalıdır.*
- *Kalıp sözleri, tekerlemeleri, olağanüstü unsurları ile çocuğa anlatım biçiminin özelliklerini fark ettirmelidir.*
- *Çocukta yeni masallar okuma isteği uyandırmalıdır.*
- *Masal, her çocuğun farklı algısına hitap edebilmelidir.*
- *Çocukta sanat zevki uyandırmalı, onu duygu ve düşüncelerini ifade etmeye yönlendirmelidir.*
- *Çocuğun çok yönlü düşünmesine ortam yaratmalıdır.*
- *Hayal unsurları çocuk veya genci gerçek hayattan koparacak düzeyde olmamalıdır.*
- *Çocuk veya gencin bilinçaltına korku salacak akıl dışı ve ürkütücü yaratıklar sınırlarını korumalıdır.*
- *Masal hayata ilişkin tecrübeleri içermelidir.*
- *Doğruluk, kendine ait olmayana el sürmeme, ele geçen fırsatları değerlendirme, başarıya giden yolda çalışma konusunda düşündürmeye elverişli olmalıdır.*
- *Masallar çocuğun iyi yürekli olmasına, adil, yardımsever, terbiyeli, değerlerine bağlı, çevresine uyumlu ve saygılı, anlayışlı olmasına katkı sunmalıdır.*

“Çocuk masallarında aranan özelliklerin çocuğu doğruya ve güzele yönlendirdiği görülmektedir. Çocuklara masallar aracılığı ile sunulan yeni dünyaların, olumsuz yönlendirmelerle donatılmış olmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla masallar içinde barındırdığı öğretileri ile genç bireyleri hayata hazırlamada birer kılavuz görevini üstlenmelidir.” (Gündüz, 2008, ss. 9-13).

2.4. Masalların Çocuk Eğitimine Katkıları

Edebiyat türlerinden biri olan masal kaynağını milletlerin yaşamından alan bir edebî türdür. Masalın atmosferinde gizli olan fantastik güç, çocuk okuyucunun ilgisini çeken bir boyuta bürünmektedir. Çocuk okuyucunun yeni yaşamına ayak basarken masalın gizemli atmosferinden etkilendiği bilinmektedir. Çocuk okuyucu gerçek yaşamı bir yetişkin gibi algılamayabilir. Gündelik hayatın gerçekleri çocuğun zihninde farklı çağrışımlar yapabilir. Yetişmekte olan genç beyinler açısından masal dünyası bir anlamda yaşamın kapılarını aralayabilir. Çocuklar hayal ile gerçek arasında bağ kurulmasını sağlayan masallarda kendilerini bulabilirler. Bir çocuğun ruhsal gelişimine, kendini tanımasına, güven duygusunun artmasına, yaşamın farklı yönlerini tanımasına ve okuma alışkanlığı kazanmasına olanak sağlaması bakımından masallar büyük değerleri sahip edebî türlerin başında gelmektedir.

Dilidüzgün (1994, ss. 169–182); masalın çocuğa yararları hakkında şunları ifade eder:

“Günümüz eğitiminin amaçlarından biri de çocuğun yaşamın anlamını bulmasını sağlamaktır. Ben nereden geldim, doğum nedir, ölüm nedir gibi karmaşık sorulara çocuğun zamanla tutarlı yanıtlar bulması gerekir. Çocuk başta bu gibi soruları kendi yarı fantastik dünyasında kendince anlamlandırır; kendince yorumlar ya da sorunu daha genel bir çerçevede görüp üzerinde fazla düşünmez. Ne var ki sağlıklı bir kişilik gelişimi için yaşama, yaşamın anlamına ilişkin soruları kendi gelişimine koşut olarak yanıtlamak zorundadır. Bu gibi bilgileri hazır ve paketlenmiş olarak bir kitaptan ya da yetişkinlerden öğrenmek olanaksızdır. Aynı zamanda değerlerin edinilmesi olarak da görebileceğimiz bu süreçte masalların çocuğa büyük katkısı olacaktır. Bu gibi sorular ve yanıtları çocukta çok daha genel ve evrensel düzeydedir. Bu nedenle değişik cins, ırk ve uluslardan çocukların daha çok ortak noktaları vardır. Onlar için dünya, henüz bütünüyle biçimlenmiş ve belirlenmiş değildir, belli yargılar içine sıkıştırılmamıştır. Masallarda ele alınan konular bir bakıma çocuğun iç sorunlarına, gerilimlerine gönderme yaparken dolaylı bir yoldan da çocuğun dünyasına girer. Bu bakımdan çocuk, bilincine varmadan kendini bulur masalda”.

Masal dünyasının kahramanları çocuğun kendisine model aldığı tipler olabilir. Hak, adalet, dürüstlük ve fazilet, bilim ve başarı kavramları masallar yoluyla çocuğa

ulaştırılabilir. Böylece çocuk okuyucu iyi ile kötü, doğru ile yanlış, kurmaca ile gerçek arasındaki çatışmayı masallar sayesinde öğrenebilir. *“İnsanoğlu kendi yaşam gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini, masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve yüzyıllar boyu bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donatmaya çalışmıştır”* (Helimoğlu, 2002, s. 30). Çocuk masalı dinlerken, masal kahramanını model olarak benimser, onun yaptıklarını uygular. Böylece hayata karşı güçlü olur. Ayrıca kültür edinimi de masallar aracılığıyla sağlanabilir.

Ana dili eğitiminde masalların işleviyle ilgili olarak Boratav (1987, s. 113); *“Çocuğa ana dilinin bir işçi elindeki âlet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren; kişiyi kendi dilini konuşamayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yaklaştıracı duyguyu -ninnilerin, tekerlemelerin yanı başında; ama her halde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşıl原因 masallardır” görüşünü ileri sürer.*

Erol Yıldır (1984, s. 14)’ın masalların çocuk eğitimindeki yeri ve önemi hakkındaki düşünceleri şöyledir:

“Masallar kadar insanı hayata hazırlayan, duygularını besleyen bir başka tür yoktur. Bu bereketli kaynak geleceğin insanını şekillendirir. Bundan dolayıdır ki dünyada hâkim olmak isteyen ideolojiler de bütün sanat kollarını olduğu gibi edebiyatı da kendi maksatları için vasıta olarak kullanırlar. Çocuk edebiyatının da bundan uzak tutulması beklenilemez. Çocuk için, içinde yaşayan hayat zaten fantastiktir. O masalların bin bir renkli dünyası ile ya kendi hayatı arasında bir benzerlik kurar veya bir özlem diyarı olarak onu idealleştirir. Her ikisi de yararlıdır.”

Dilidüzgün (1996, s. 31)’ün masalın çocuk için önemi hakkında;

“Edebî bir tür olarak değerlendirilen masal, yalnızca çocuklar için üretilmiş olmamakla beraber günümüzde çocuk yazını kapsamında ele alınmaktadır. Masallar özellikle okul öncesi ve okula yeni başlayan bütün çocukların büyük ölçüde ilgisini çekmektedir. Gizemli havası, serüven dolu fantastik olaylar içermesi, çoğunlukla iyilerin kazanıp kötülerin yenilgiye uğratılması masalları çocuklar için ilginç kılmaktadır” İyilerin kazandığı kötülerin yenilgiye uğradığı iletisi çocuğun değer yargılarında, seçimlerinde ve önceliklerinde yol gösterici olacaktır. Böylece masalla ulaşmak istenen hedefe ulaşılabilecektir. Günümüzde masalın birçok eğitimci tarafından yararlı olarak görülmesine karşın, bazı ana-

baba ve öğretmenler tarafından gerçekçi olmadığı gerekçesiyle dışlanan bir tür olarak da karşımıza çıkmaktadır. Çocuğa verilecek masalın bilinçli bir şekilde seçilmesi, olası sakıncaları ortadan kaldıracaktır”

görüşüne sahiptir. Masal sadece okul öncesi ya da ilköğretim de değil ortaöğretimde de dil bilinci aşılama, Türk dilinin inceliğine varmada metinle öğrenmeyi sağlamak için kullanılacak değerli bir üründür. Bu amaçla genç, çocuk demeden masal dünyasının kapıları her kesime açılmalı, söz varlığımızı, değerlerimizi yansıtan ürünler derslerde sıklıkla kullanılmalıdır. *“Eğitim değeri olan kaliteli masallar çocuğun ruhunu, iyi örneklerle göre inşa ederek onları inandıkları yolda güçlükleri yenecek kişilikli birer insan olmaya yöneltir. Dünya ulusları bunun önemini bildikleri için çocuklarının ruhunu masallarla beslemektedirler”* (Pilancı, 2008, s. 38).

Masallar toplumu eğiten temel öğelerden biri olarak görülmektedir. İnsanoğlu, yaşamını, beklentilerini, umutlarını, masallara yükleyerek anlatmış ve yüzyıllarca gelecek kuşakları uyarmaya, onları bilinçlendirmeye çalışmıştır.

Yılmaz (2012, s. 3) 'ın masalla ilgili düşünceleri şöyledir:

“Günümüzde masalın birçok eğitimci tarafından yararlı olarak görülmesine karşın, bazı ana-baba ve öğretmenler tarafından gerçekçi olmadığı gerekçesiyle dışlanan bir tür olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ancak, masalın çocuğu aşırı düş dünyasına sürüklemesinden ve gerçek dünyaya uyum sağlayamamasından korkmak masal türünü bütünüyle dışlamayı gerektirmemektedir. Çocuğa verilecek masalın bilinçli bir şekilde seçilmesi, olası sakıncaları ortadan kaldıracaktır. Eğitim değeri olan kaliteli masallar çocuğun ruhunu, iyi örneklerle göre inşa ederek onları inandıkları yolda güçlükleri yenecek kişilikli birer insan olmaya yöneltir. Dünya ulusları bunun önemini bildikleri için çocuklarının ruhunu masallarla beslemektedirler. Özet olarak masalların, okul öncesi, okul dönemi veya okul sonrası ayrımı yapmadan, bütün eğitimdeki işlevi, özellikle dil öğretimi, dil kullanımı, dil gelişimi ve dil bilinci açısından önemi göz ardı edilemeyecek ölçüde büyüktür.”

2.5. Süleyman Tevfik

2.5.1. Hayatı

Süleyman Tevfik İstanbul'da doğdu, 1939'da aynı şehirde hayata gözlerini yumdu. Mabeyn kâtiplerinden Zorluzade Hacı Aziz Hüsnü Bey'in oğlu, Avnullah

Kazımî'nin ağabeyi, Halide Nusret Zorlutuna ve İsmet Kür'ün amcasıdır. İyi bir tahsil alarak Arapça, Farsça, Fransızca ve İtalyancayı çok iyi seviyede öğrendi (Kolektif 1986: 340). 1881'de Antep'te Fransızca öğretmenliği, Halep ve Selanik'te de çeşitli memuriyetlik görevlerinde bulundu. 1897'deki Osmanlı-Yunan Savaşı'na *Sabah* gazetesi muhabiri olarak katıldı. 1906'da Meclis-i Kebîr-i Maârif üyesi olan Süleyman Tevfik, Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından çeşitli gazete ve dergilerin yönetiminde yer aldı (Kolektif, 2001, s. 902).

Süleyman Tevfik, çok yönlü sanatçı kimliğiyle Türk edebiyatına önemli katkılarda bulunmuştur. Yazar, eğitimci, mütercim, sözlükçü ve gazeteci yönleriyle birçok eser kaleme aldı. Tevfik, *Saadet*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Tarik* ve *Sabah* gazetelerindeki dönemin sosyal, kültürel, politik ve askerî gelişmelerini yakından takip eden yazılarıyla halkı aydınlatmada, bilgilendirmede etkin rol oynadı.

1911'de *Muhî-i Tefeyyüz* isimli bir Fransızca sözlük hazırladı, çalışmasına Türk kültüründe önemli yer tutan tarihî isimleri ve Osmanlı tarihine dair bazı bilgileri de ilave etti. Sözlüğün ön sözünde, çalışmanın bu yönüyle bir Türk *Larus*'u hüviyetinde olduğunu belirtmiştir (Bozkurt, Karadağ, 2014, s. 43).

Çalışmalarıyla Türk edebiyatı tarihinin önemli isimlerinden biri olan Süleyman Tevfik, çevirmen kimliğiyle birçok polisiye, tarihi roman ve çocuk edebiyatı sahasında eserleri Türk edebiyatına kazandırdı (Üyepazarcı, 2008, s. 279). Çevirileri dışında roman, gezi-anı, halk öyküsü, masal, düzenlemeler gibi farklı türden birçok eser kaleme aldı.

2.5.2. Eserleri

Süleyman Tevfik yaşamı boyunca çeşitli dergi ve gazetelerde mesul müdürlük, Fransızca öğretmenliği ve farklı kurumlarda memurluk görevinde bulunmuştur. Bunun yanında din, dil, edebiyat, tarih, yemek, falcılık, ziraat, hayvancılık gibi birçok alandan toplam 185 eseri de yaşamına sığdırmıştır. Bu anlamda değerlendirildiğinde Süleyman Tevfik, Ahmet Mithat Efendi gibi yaşadığı dönemde “yazı makinesi” ünvanını almaya hak kazanmıştır. Osmanlı Devletinin son devrinde dünyaya gelen, Tanzimat, Meşrutiyet, Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemlerini gören Süleyman Tevfik, ayrıca yaşadığı yıllarda “Şeyhü'l-Matbuat” olarak anılmıştır (Koyuncu, 2014, s. 16).

Süleyman Tevfik eserlerinin büyük bir çoğunluğunu Meşrutiyet'ten sonra kaleme almıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra ise masal ve dinî konular üzerine birçok eser yazmıştır. Yazarın eserlerinin büyük bir çoğunluğu ise çeviri eser olmasıdır. Yazar bu eserler içerisinde yer alan masalların büyük bir oranını Fars edebiyatında yer alan masallardan sağlamıştır. Bu duruma sebep olan etken ise Fars edebiyatında yer alan masalların o dönemde halk içerisinde popüler nitelikte olmasıdır. Ayrıca Süleyman Tevfik'in Farsça bilmesidir. Bu durumdan yola çıkarak Süleyman Tevfik'in en önemli özelliklerinden birinin Fransızca, Arapça, Farsça, Ermenice gibi dilleri bilmesi olduğu daha önceden de dile getirilmiştir. Yazar, bu dilleri bilmesi sayesinde birçok alandan yabancı eser ve kaynakları Türkçeye çevirmiştir. Süleyman Tevfik eserlerini birbirinden farklı isimlerle yayımlamıştır. Eserler üzerinde yapılan incelemeler sonucunda yazarın S. T., H. S. Tevfik, Süleyman Tevfik el- Hüseyinî, Seyyid Süleyman el-Hüseyinî, Seyyid Süleyman, Âşık el-Hüseyinî, K. S. Fahriye Nedim gibi farklı takma isimleri bulunduğu tespit edilmiştir. Süleyman Tevfik, 185 eser vermesine karşın kendisini gazeteci olarak nitelendirmiştir. Yazar gençliğinden ölümüne kadar neredeyse elli beş yıl gazetecilik mesleğiyle uğraşmıştır. Yazarın bu kadar farklı alanlarda eser yazmasının sebebini ise yazarın sürekli yeni şeyler üretme isteğine bağlamak mümkündür. Yazar bu istek doğrultusunda yeni alanlar keşfedip hayatımızda ve edebiyatımızda eksik gördüğü noktaları tamamlama gayretinde olmuştur. Diğer bir isteği ise maddî kaygılardır. Öyle ki Süleyman Tevfik eserlerinin çoğunu devrin şartlarına göre kaleme almıştır. Bu ifadeyi destekleyecek örnekler bakılacak olursa Süleyman Tevfik dinî içerikli eserlerinin büyük bölümünü Cumhuriyet'in ilanından sonra yazmış, yazdığı tüm eserleri çeşitli matbaalarda bastırıp satışa sunmuştur. Sattığı eserler birçok defa yeni baskılar yapmıştır. Bu durum ise Süleyman Tevfik'i sürekli yazmaya yönlendirmiştir. Yazar dinî içerikli eserlerinde *Süleyman el- Hüseyinî*, *Seyyid Süleyman el- Hüseyinî*, *Seyyid Âşık el- Hüseyinî* isimlerini sıklıkla kullanmıştır. Yazar, insanların isminden etkilenip eserlerini almasını düşündüğünden, isminin dışında böyle bir yöntemi tercih etme ihtimali yüksektir. Farklı isimlerle eserlerini yazan yazarın kaç eseri olduğu net olarak belli değildir. Bu noktada yazarla ilgili yapılan bazı çalışmalarda yazarın eser sayısı farklı sayılarda gösterilmiştir. Süleyman Tevfik hakkında bir doktora tezi hazırlayan Aykut Çelik tezinde yazarın 185 adet eserini kendi içlerinde tasnif ederek şöylece sıralamıştır (2020, ss. 64-76):

2.5.2.1. Romanları

Pakize (1912), *Mercan'daki Konakta* (1912), *Cinayet Mahkemesinde* (1913).

2.5.2.2. Masalları

Yorganı Ört de Öleyim (1925), *Ayşe'nin Nişanlısı* (1925), *Bolu Beyi'nin Gelini* (1925), *Burnumu Sil Katırcı* (1925), *Büyülü Çakmağın Marifet i*(1923), *Şeytanı Kaçıran Karı* (1923), *Çalınan Kız* (1925), *Çıplak Ali* (1925), *Çoban Kızı Ayşe* (1931), *Çobanın Definesi* (1925), *Demir Dağlar Memleketinde* (1923), *Deniz Padişahının Kızı* (1924), *Deniz Perisinin İnekleri (İnsanın Hilesi)* (1923), *Dilencinin Hazinesi* (1925), *Esirci Şahin*(1931), *Evlendim Diye Dayısının Parasını Yiyen Delikanlı* (1898), *İki Sene Ayrılıktan Sonra* (1925), *Kadının Fendi Erkeği Yendi* (1925), *Kasaplıktan Kadılığa* (1925), *Kazma Kuyuyu Düşersin İçine* (1925), *Kel Hasan'ın Bahtı* (1925), *Koroğlu* (1930), *Kurbağaya Âşık* (1926), *Leblebiler Altın Oldu* (1925), *Leylek Padişah* (1924), *Nasıl Kanbur Oldu?* (1925), *Periler Diyarında* (1925), *Perinin Sarayı* (1923), *Seyyahın Hortlağı* (1925), *Sihirbazın Marifetleri* (1925), *Sihirli Adalar Arasında* (1923), *Tama'kâr Oduncu* (1923), *Tüccarın Vasiyetleri* (1926), *Türkmen Güzeli* (1925), *Zülfikar Bey'in Ceylanı* (1925).

2.5.2.3. Gezi-Anı Eserleri

Devlet-i Âliyye-i Osmaniyye ve Yunan Muharebesi (1897), *Tesalya'da Bir Cevelan ve Dört Aylık Seyahatim* (1897), *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Elli Yıllık Hatıralarım* (2011), *Abdülhamid'in Cinci Hocası* (2011), *Une visite Rapide d'Istanbul Ses Monuments Importants* (1934).

2.5.2.4. Dinî İçerikli Eserleri

Kerbela, (1933), *Kıssa-i Hazreti-i İbrahim Aleyhisselâm*, (1915), *Namaz Hocası ve Namaz Sûreleri* (1933), *Tam Mevlid-i Şerif*, (1935), *Kenzü'l-havâs. Keyfiyet-i Celb ve Teshir* (1916), *Kenzü'l-esrâr fî'l-Havas-ı ve'l-ezkâr* (1928), *Kenzü'l-menâm. Mükemmel ve Mufasssal Rüya Tâbirnâmesi* (1923- 1925), *Hûlâsa-i Vaveyla Seyyidü'ş-şüheda-i Kerbelâ* (1911), *Tarih-i Enbiyâ ve İslâm, İstanbul, Kanaat Matbaa ve Kütüphanesi* (1922), *Tarih-i Esâtir*, (1913), *Tesbih Falı* (1914), *Vasiyetnâme-i Hüseyinî* (1914), *Ta'birnâme-i Hüseyinî* (1915), *Tefâülnâme-i Hüseyinî* (1913), *Veysel Karanî Hikâyesi* (1933), *Yadigâr-ı Hüseyinî* (1913), *Yedi Âlimler* (1931),

2.5.2.5. Düzenlemeleri

Âşık Ömer Divanı (1932), *Yunus Emre Divanı* (1937), *İncili Çavuş* (1918), *İncili Çavuş'un Resimli Latifeleri* (1939).

2.5.2.6. Bilimsel İçerikli Eserleri

Hayvan Yetiştirmek (1915), *Kendi Kendine Konservecilik* (1918), *Koyun ve Mahsulâtı* (1915), *Mir'at-ı Fünûn-ı Tabiîyeden* (1910), *Mir'at-ı Fünûn-ı Tabiîyeden* (1910), *Mir'at-ı Fünûn-ı Tabiîyeden* (1910), *Sebze Yetiştirmek* (1912), *Süt ve Ma'mulâtı* (1926), *Tavuk Beslemek* (1912), *Yeni Konservecilik* (1928), *Sûn'i Sifâd* (1927), *Çiçekçilik* (1915), *Sütçülük* (1915), *Tarih-i Tabii, Hayvanât ve Nebatât ve Medeniyet* (1912), *Hayvanât-ı Ehliyeden Sığır* (1931), *Tabii ve Sun'i Çayırklar* (1914), *Bağcılık ve Şarapçılık* (1931).

2.5.2.7. Çeviri Eserleri

2.5.2.7.1. Romanları

Afrodit yani Zühre (1913), *Ahlâk Düşkünü* (1922), *Arsen Lüpen, Hem Kibar Hem Hırsız* (1917), *Ateşte Yananlar, Ateşler İçinde* (1922), *Boşeno'nun Sergüzeşti* (1922), *Celladlar, Mağdurlar, Din Namına Cinayet, 93 İhtilali* (1912), *Galebe-i Taassub, İzdivac ve Esrâr ve Vezâif-i Tenâsüliye* (1913), *Josef Balsamo* (1911), *Kahraman Katil* (1930), *Kan Mahkemesi, Katil Papas, Kızgın Sevda, Komşum Raymon* (1897), *Kralın Piç Kızı, Kraliçenin Gerdanlığı* (1913), *Lâtaif Cüzdanı* (1930), *Müdhiş İşkenceler, Nik Karter* (1915), *Otel Sofracıbaşısının Ferâseti, Ruhban Cinayetleri, Saliha Hanım* (1912), *Sayfiyede Bir Muaşaka* (1919), *Siyah Sihirbazlar* (1923), *Şarlok Holmes* (1917), *Şarlok Holmes Casus* (1919), *Topal Şeytan* (1910), *Yahudinin Hazineleri, Mösyö Lavared'in Amcazâdesi* (1897), *Zevcenî Gözet* (1909), *Kırmızı Kahraman* (1915), *Haramon Gönüllüleri* (1909), *Maç Arkadaşları* (1891), *Çingene Kızı* (1889), *Dilber Ellit* (1890).

2.5.2.7.2. Hikâyeleri

Arabacının Cinayeti (1915), *Arzu ile Kamber* (1932), *Asüman ile Zeycan* (1930), *Avcu Behram* (1931), *Behmen Şah'ın Hikâyesi* (1931), *Derdiyok ile Zülfü Siyah* (1930), *Elif ile Mahmud* (1930), *Ferhad ile Şirin* (1930), *Fransuva Jozef'in Hayat-ı Âşıkaneşi* (1922), *Gül ile Sitemkâr* (1933), *Güzel Kraliçenin İdamı, Hurşid ile Mahmihrî* (1917), *Leylâ ile Mecnûn* (1909), *Mahanın Felaketleri* (1931), *Melek Şah ile Güllü Hanım*

(1930), *Raznihan ile Mahifiruze* (1930), *Seyfilmülük* (1934), *Şah ile Âşık* (917), *Şah İsmail* (1931), *Şahmerân Hikâyesi* (1925), *Tahir ile Zühre* (1936), *Tûtînâme* (1922), *Vezir ile Baklacı* (1917), *Yemliha'nın Karısı* (1931), *Yusuf ile Züleyha* (1930), *Kâmil'ul Kelam ve Banû Cihan* (1921-1923), *Yıldızdan Yıldıza Yolculuk ve Kuyruklu Yıldızlarla Seyahat* (1908).

2.5.2.7.3. Masalları

Baba Hasan'ın Sihirbazlığı (1923), *Cadı Karının Marifetleri* (1923), *Cinli Kaya ve Terzi Ali* (1923), *Divane Terzi* (1923), *Eskici Vezir* (1923), *İnci Tüccarı* (1923), *İskender'in Âyinesi* (1923), *Lâhor Şehzadesi* (1923), *Nûr-ı Nehâr Sultan* (1923), *Nûr-ı Nigâh Banu ile Genç Çobanı* (1928), *Serencam* (1933), *Sihirbaz Sultan* (1923), *Sihirli Değnek* (1923), *Sihirli Gemi* (1928), *Şehzâde Cihangir* (1923), *Üç Peri Kızı* (1923), *Yağlıkçı Güzeli* (1923), *Yazılan Bozulmaz* (1923).

2.5.2.7.4. Dinî İçerikli Çevirileri

Dürrü Yekta (1933), *Gayetü'l- Ereb fî Taallüm-i Lisani'l-Arab* (1915), *Kur'ân-ı Kerîm Tercümesi* (1927), *Hilâfet-i İslâmiye ve Âl-i Osman* (1920), *Hüccetü'i- İslâm* (1941), *İhyâü'l-ulûm Tercümesi* (1910), *Tafsîl'ul-Beyan fî Tefsîr'il-Kur'ân* (1908), *Kolay Remiller* (1917), *Kur'ân-ı Kerim Tercemesi* (1924), *Mükemmel Mızraklı İlmihal* (1933).

2.5.2.7.5. Bilimsel İçerikli Çevirileri

Nasıl İzdivâc Etmelidir? (1898), *Esrâr-ı Hâb Yahud Manyetizma*.

2.5.2.8. Sözlük

Muhit-i Tefeyyüz (1913).

2.5.2.9. Denemeleri

Ev Kadınının Yemek Kitabı (1956), *Güzel Mektup Nümuneleri, Türkçe, Fransızca ve İngilizce Mektup yazıyorum* (1920), *Yeni Mektup Örnekleri* (1932), *Vasiyetname* (1933),

2.5.2.10. Diğer Eserleri

Kaptan Pol, İstilâ-yı Cihan (1909), *Takvim-i Hüseyin* (1913), *1934 Senesine Mahsus Türk Münecim Takvimi* (1933).

2.5.3.Kimlikleri

Süleyman Tevfik, Meşrutiyet Dönemi'nin çok kimlikli aydınlarından biridir. Bu kimliklerini alfabetik sıraya göre şöyle sıralamak mümkündür: Gazetecilik, muallimlik, muharrirlik, mütercimlik, sözlükbilimcilik (Bozkurt, Karadağ, 2014, s. 41).

2.5.3.1. Gazeteci Kimliği

Gazeteci kimliği ile ilgili bilgileri, birinci el bir kaynaktan yani bizzat kendisinden edinmek mümkündür. Gazeteciliğe meraklı biridir. Bu merakı ile ilgili bir hatırasını şöyle aktarır:

“Dayım benim gazetecilik merakımı hiç hoş görmüyordu. Bu sevdadan vazgeçerek Halep’e, memuriyetim[in] başına dönmemi yahut burada bir memuriyet çalışmamı her gün tavsiye ediyordu. Keşke o vakit merhumun bu babaca olan öğütlerini dinlemiş olsaydım!

1304 [1887] yılı nisanında on lira aylıkla Saadet gazetesine muharrir oldum. Birkaç ay sonra da on beş lira aylıkla Tercüman-ı Hakikat’e geçtim. Daha sonra Mahmud Sadık Bey [İstanbul 1860-1930] merhum beni o zaman çalıştığı Tarik gazetesine aldı.” Çeşitli gazetelerde yazılar yazan Süleyman Tevfik, gönüllü olarak savaş muhabirliği de yapar. Tanzimat Dönemi matbuat dünyasının önemli isimlerinden olan Mihran Efendi ile istişare eden Süleyman Tevfik, bir savaş olacağını, Teselya taraflarına bir muhabir gönderirlerse o muhabirin cepheden göndereceği mektuplar ve çekeceği telgrafların gazete satışlarına çok etki edeceğini söyler. Mihran Efendi’nin Abdullah Zühdi ve Halid Bey isimlerini önerdiğini gören Süleyman Tevfik, her ikisinin de İstanbul dışına hiç çıkmadığını, dolayısıyla gurbete alışık olmadıklarını söyleyerek kendisinin yıllardır seyahat ettiğini, gurbete dayanabileceğini belirtir. Bu gönüllülük üzerine savaş muhabiri olarak cepheye gider (Bozkurt, Karadağ, 2014, s. 42).

2.5.3.2. Muallim Kimliği

Süleyman Tevfik, hayatı boyunca pek çok iş ile meşgul olmuş ve Halep ve Selanik’te çeşitli memuriyetlerde bulunmuştur. Bu memuriyetlerin yanında yaptığı bir diğer iş de muallimlik. Tanzimat Dönemi’nin hâkim dili olan Fransızca’yı iyi derecede bilen ve bu dilden birçok roman çeviren eden Süleyman Tevfik, 1881 yılında Antep’te Fransızca muallimliği yapmıştır (Bozkurt, Karadağ, 2014 s. 42).

2.5.3.3. Muharrir Kimliği

Süleyman Tevfik'in dikkat çeken bir diğer kimliği de muharrirliktir. Muharrir kimliği gazete muharrirliği ve kitap muharrirliği olarak tasnif edilebilir. Gazeteci kimliğinde muhabir ve muharrirlik meşguliyetine değinilen Süleyman Tevfik'in farklı konularda yazılmış çok sayıda eseri vardır.

Hayatını yazarak kazanan Süleyman Tevfik'in Mihran Efendi ile ilişkisini kesen olay, yazdığı bir kitaba dayanır. Muharrir, Abdullah Zühdü Bey ile birlikte *Devlet-i Âliye* ve *Yunan Muharebesi* isimli eseri yazar. İlk iki forma çok rağbet görür ve tekrar basılır. Bu baskıdan kendisine pay bekleyen muharrir, Mihran Efendi'nin pay vermemesini şöyle anlatır:

“Kitap on beş bin olarak basıldı ve iki ayda sona yetiştii. Bunun on dört bini satılmıştı. Hesabını yaptık, masraf çıktıktan sonra bin altı yüz lira kâr bıraktı. Mukavelemiz mucibince bunun yarısı bana ait olacaktı. Mihran Efendi'den istedim. ‘Sen benim yanımda aylıklı işçi olduğun için kârdan hissen yoktur’ diyerek iki veyahut üç şahit huzurunda verdiği sözden dönmesi muharebe esnasındaki hizmetlerimle gazetesini yeni bir hayata kavuşturmuş olduğuma mukabil böyle bir haksızlık etmesi üzerine hemen oturduğum yerden kalktım ve bir daha oraya dönmedim”

Mihran Efendi ile yaşadığı bu olaydan sonra yeni bir kitap yazmaya karar veren muharrir, Teselya'da Bir Cevelan ve Dört Aylık Seyahatim isimli eseri yazar ve bundan bin lira kazandığını söyler. Muharririn anlattığı bu hatıraları, dönemin hem iktisadi hem de matbuat hayatına ışık tutmaktadır. (Bozkurt, Karadağ, 2014, s. 42).

2.5.3.4. Sözlükçü Kimliği

Süleyman Tevfik'in bir başka kimliği de sözlükbilimci kimliğidir. Avan-zâde Mehmed Süleyman ile birlikte *Muhî-i Tefeyyüz* isimli bir Fransızca sözlük hazırlamışlardır. Bu eser, “Muharrir Kimliği” başlığı altında da değerlendirilebilir. Mütercimler, müştereken hazırladıkları bu esere “*Birkaç Söz*” başlıklı bir ön söz yazmışlardır. Bu ön sözde Fransızcanın ne denli önemli ve hâkim bir dil olduğunu ve neden böyle bir eser hazırladıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Müstağnî-i beyân u izahtır ki elsine-i mütemeddine miyânında İngilizceden sonra en ziyade taammüm etmiş bir lisan var ise o da Fransızcadır. Fransızcanın en ziyade müteammim bulunduğu memalikten biri de memleketimizdir. Hurşîd-i hürriyetin mülkümüzde neşr-i envâra başladığı zamandan beri halkımızca Fransızcayı tahsile bir kat daha şevk ve heves uyanmış tarîk-i terakkî ve temeddünde fevkalade ilerlemiş bulunan Avrupa ile ünsiyet ve ihtilatın bu sayede mümkün olabileceğine kanaat edilmiştir.

Lisân-ı umûmî hükmünde olan Fransızcanın mülkümüzde oldukça intişar etmiş olmasıyla beraber tahsil ve tedrisi için az çok müşkülât mevcuttur.” (Bozkurt, Karadağ, 2014, s. 43).

Mütercimlerin burada da belirttiği üzere çağdaş milletler arasında İngilizceden sonra en yaygın dil Fransızca ve bu dilin çok yaygın bir şekilde kullanıldığı memleketlerden biri de Osmanlıdır. Ön sözde “hürriyet güneşi” olarak ifade edilen Meşrutiyet ile birlikte halkta bu dile karşı daha büyük bir aşk ve şevk uyanmıştır. Mütercimlere göre medenileşme ve ilerleme yolunda çok mesafe kat etmiş olan Avrupa ile ancak bu sayede bir yakınlaşma ve kaynaşma mümkün olabilecektir. Sözlüğün içeriği ve diğer sözlüklerden farkı da yine ön sözde belirtilmiştir. İçerik hakkında şöyle denilmiştir:

“Malumdur ki isim, esmâ-i hâssa ve âmme olmak üzere iki kısımdır. Elde mevcut bütün lügat kitaplarımız yalnız esmâ-i âmmeyi hâvîdir. Esmâ-i hâssadan ârî bir lügat kitabı bir kollu bir insana benzer. Bugün Fransızcada tab olunan en küçük bir lügat kitabını ele alacak olur isek hacmine göre esmâ-i hâssayı da mahlûten veya ayrı bir kısım olarak hâvî olduğu görülür.

Eserimiz aynı zamanda esmâ-i âmme ve hâssayı câmi‘ bulunacak, bize ait zevât-ı târihiye ile memâlik-i Osmaniye’ye dair ma‘lûmât-ı mufasssala dercedileceğinden “Larus”un Türkçede daha mükemmel bir timsali olacaktır.”

Süleyman Tevfik ve Avan-zâde, Osmanlı matbuat dünyasında bulunan sözlüklerin çoğunlukla genel isimleri içerdiğini belirterek kendi sözlüklerini diğer sözlüklerden ayıran en büyük farklardan biri olarak özel isimlere de yer vermelerini göstermiş ve özel isimleri içermeyen bir sözlüğü tek kollu bir insana benzetmişlerdir. Fransız kültüründe yayımlanan sözlüklerde özel isimlere ya genel isimlerle beraber karışık bir şekilde ya da tümüyle ayrı bir bölümde yer verildiğini ifade eden mütercimler,

Türk kültüründe önemli yer tutan tarihi isimleri ve Osmanlıya dair bazı bilgileri de ilave ettiklerini belirterek eserin böylece *Larus*’un Türkçede daha mükemmel bir örneği olacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla mütercimlerin bir Türk *Larus*’u oluşturduğu da söylenebilir.

Eser birbirinden farklı meslekler ile -tıp, askeriye, denizcilik gibi- ilgili olduğundan birçok farklı meslek erbabının başvuracağı temel bir sözlüktür. Böyle bir eseri hazırlamak, o alanlara dair bilgi gerektireceğinden o alanlar ile ilgili meslekleri icra eden bazı isimlerden yardım alınması gerekmektedir. Nitekim eserin kapağında yer alan “muâvinîn-i tahrîriye”, eserin kalabalık bir yardımcı yazar kadrosu bulunduğunu göstermektedir. Kitabın kapağında “Muâvinîn-i Tahrîriye: Etubbâ-yı Osmaniye’den A. Hakkı ve A. Fevzi ve meşâhîr-i riyâziyûndan Ahmed Ziya ve muharrir-i askeriyeden A. Halid ve vükelâ-yı deâvîden Haydar Rifat ve A. Kemal, Mercan İdadisi Müdürü Kemal Beylerle mümtâz-ı zâbitân-ı Bahriyeden Haydar Bey, kaptan ve lisan muallimlerinden Mösyö Aleksandır Fredi (Bozkurt, Karadağ, 2014, s. 43).

2.6. İlgili Araştırmalar

Özlem Günaltılı Gündüz (2008)’ün: “*Oğuz Tansel’in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve Türkçeye Katkısı*” adlı tez çalışmasında, Oğuz Tansel masalları bir bütün olarak ele alınmış ve çeşitli inceleme basamakları kullanılarak incelenmiştir. Masallar biçim ve içerik yönleri dikkate alınarak incelenmiştir. Masalın ana temine ve asıl iletilisine aracılık eden unsurlar tümünden gelim esasına bağlı olarak incelenmiştir. İnceleme tekniği bakımından, masal tahlili konusunda önemli bir yere sahip olan V.J. Propp’un tekniğinden yola çıkarak malzemedan masalcıya ulaşma amacı güdülmüştür. Masal formellerinin ve motiflerinin, deyimler ve ikilemelerin tespiti; özgün unsurların fonksiyonel etkilerinin olay örgüsüne yansıma biçimi, söz grubu değeri taşıyan beddua ve duaların işlevsel etkileri ‘söz varlığı’ başlığı altında ele alınmıştır. Türkçe eğitimi açısından masallarda sunulan kazanımlar ‘iletiler’ başlığı altından ele alınmıştır. Okuyucuya sezdirilen öğretilerin dil ve zekâ gelişimine katkılar sunduğu kanısına varılmıştır.

Reyhan Erdoğan (2017)’ın: “*Eflâtun Cem Güney’in masallarındaki değerler ve bu değerlerin davranışa yansıma biçimleri*” adlı çalışmasında yazarın kitapları taranmış, sadece masal türünde yazdığı metinler ele alınmıştır. Bu araştırma hazırlanırken çocuğa kazandırılmak istenen değer ve davranışların en etkili yolunun masallar olduğu bilinciyle

hareket edilmiştir. Güney'in masalları bu bağlamda zengin ögeler içerdiğinden kazandırılmak istenen değerlerin hangi davranışlarla ele alındığı belirtilmiştir.

“*Gülten Dayıoğlu'nun hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*” adlı çalışmasında Zekiye Gürsoy Tavuş (2015); “değer kavramının anlamı, nasıl oluştuğu, değerlerin sınıflandırılması, Gülten Dayıoğlu'nun hikâyelerinde değerler eğitimi ve değerlerin oluşumundaki temelleri ele almıştır.

Tuğçe Alabay Yolcu (2015); “*Hasan Lâtif Sarıyüce'nin Anadolu masallarının eğitsel değerler açısından incelenmesi*” adlı çalışmasının ana verisini oluşturması bakımından masallar doküman analizi yöntemiyle incelenmiş, tespit edilen değerler başlıklar altında toplanmıştır. Sonuç olarak incelenen bu masalların değerler ve değerler aracılığıyla verilen iletiler bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Büşra Öner (2019)'in: “*Elâzığ masallarından seçilmiş 15 masalın yeniden yazımı ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*” adlı çalışmasının temel amacı ise kültürümüzün seçkin bir yansıması olan masalları, güncelleştirerek yeniden yazmak ve değerler eğitimi açısından incelemektir.

“*Sevim Ak'ın öykülerinin eğitsel değerinin incelenmesi*” adlı çalışmada Serap Uzuner Yurt (2013), yazarın öykü kitaplarında en fazla duygular ve duyguların ifadesine yönelik iletilere (72 ileti) yer verdiğini belirlemiştir. Bunun yanında yazarın kitaplarında sırasıyla ahlaki değerlere, bilişsel gelişime, sosyal gelişime, öz bakım becerilerine, fiziksel görünüme yönelik toplamda 189 iletiye yer verdiğini tespit etmiştir.

Deniz Özer (2019); “*Keloğlan masallarının değer aktarımı açısından incelenmesi*” adlı çalışmasındaki amacı Tahir Alangu'nun Keloğlan Masalları, Mustafa Özçelik'in Keloğlan Masalları, Saim Sakaoğlu'nun Türk Masalları ve Fahri Celal Göktulga'nın Keloğlan Çanakkale Savaşı'nda adlı kitaplarında yer alan 30 Keloğlan masalını incelemek ve ilettiği değerlerin neler olduğunu ortaya koymaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada Süleyman Tevfik'in yirmi masalı okunduktan sonra özetleri çıkarılmış ve bu eserlerde yer alan masal formellerinin ve motiflerinin, deyimler ve ikilemelerin tespiti; özgün unsurların fonksiyonel etkilerinin olay örgüsüne yansıma biçimi, söz grubu değeri taşıyan beddua ve duaların işlevsel etkileri 'söz varlığı' başlığı altında ele alınmıştır. Türkçe eğitimi açısından masalarda sunulan kazanımlar 'iletiler' başlığı altından ele alınmış, ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu bölümde araştırmanın amacına uygun olarak kullanılan araştırma modeli, seçilen evren ve örneklem ile verilerin toplanması, analizi ve yorumlanma süreci hakkında da bilgi verilmiştir.

3.2. Araştırmanın Modeli (Deseni)

“Süleyman Tevfik'in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve Türkçe Eğitimine Katkısı” isimli çalışmada nitel araştırma modeli kullanılacaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ile gerçekleştirilmiştir. “Durum çalışması, sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesidir” (Merriam, 2018, s. 40).

3.3. Verilerin Toplanması

Yazarın kitapları değerlendirmeye alınmadan önce kuramsal çerçeveyi oluşturmak amacıyla Süleyman Tevfik'in hayatı, kişiliği, eserleri ve masallarla ilgili tez, makale, kitap ve diğer bilgi kaynakları taranmıştır. Bu aşamadan sonra yazarın “*Osmanlıca-Türkçe Türk Masalları I, II, III, IV, V*” ismini taşıyan masal kitapları temin edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Çalışmada, verilerin analizine geçmeden önce Süleyman Tevfik'in temin edilen Osmanlıca-Türkçe Türk Masal kitaplarının ön okumaları yapılmıştır. Çalışma serisinde yer alan masallarda nitel veri analizlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi ile çözümlenmiştir. *İçerik analizi metin içeriğini toplama ve analiz etme tekniğidir. Kayıtlı bilgi içeren her tür basılı görsel, elektronik ve diğer türden belgelerin analizidir* (Neuman, 2006, s. 466)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

4.1. Süleyman Tevfik’in Masallarının İncelenmesi

Çalışmanın bu bölümünde yazarın mevcut yirmi masalı incelenmiştir. İncelenen masalların yayın tarihi ve kitapta hangi sayfada başladığı ayraç içinde verilmiştir:

4.1.1. İki Sene Ayrılıktan Sonra (2013, s. 6)

4.1.1.1. Konu

Zengin bir hanımın kızının, mücevherat ticaretiyle uğraşan bir gence âşık olmasını ve annesinin de türlü planlar yaparak ve şartlar öne sürerek bu genci kızıyla evlendirmesini konu edinir.

4.1.1.2. Asıl İleti

Heyecanla verilen kararlar, insanın başına beklenmedik sıkıntılar getirebilir.

4.1.1.3. İçerik Çözümlemesi

Masalın giriş bölümü, Musul eyaletinde vali olan Türkmen umerasından Mustafa Paşanın halkı için yaptığı iyiliklerle başlar. Mustafa Paşa halkı için gece gündüz demeden çalışır, onların sıkıntılarını dinler, sıkıntılarına çözümler üretir.

Bir gün şehrin kenarında bulunan bir hana gider. Hancıdan misafirleri hakkında malumat ister. Hancı misafirlerin hep eski yolcular olduğunu ama bir dervişin iki üç gün önce bir oda tuttuğunu, o günden beri odasından çıkmadığını valiye söyler. Vali bu seyyahı görüp derdini anlamak merakına düşer. Zabıta memuruna genç seyyahı yanına getirmesini emreder. Seyyahı konağa getirirler. Vali sorular sormaya başlar: “Nereden geliyorsunuz? Kimsiniz? Ne için odaya kapandınız, kimseyle konuşmuyorsunuz?”

Seyyah bu soruları cevapsız bırakmanın münasip olmadığını düşünerek anlatmaya başlar.

“Efendim bir seneden beri memlekette memlekete dolaşıyorum, aradığım şeyi bulana kadar bütün dünyayı gezeceğim.” der. Anlatmaya devam eder. Babası İstanbul’da bedestende mücevherat ticaretiyle uğraşan zengin bir tüccarmış. Kendisi on beş yaşına kadar mükemmel surette ilim eyleyen yakışıklı bir delikanlıymış. Babası işi öğrenmesi için onu kendi dükkânına almış. Babasıyla üç yıl çalıştıktan sonra babası vefat etmiş. Annesinin de pederinden önce vefat etmesinden ötürü ticarethaneyi yalnız başına idare etmeye başlamış.

Bir gün kırk yaşlarında bir kadın elinde iri bir fındık tanesi kadar pırlanta taş ile gelmiş. Bu taşı satmak istediğini kaç para edeceğini sormuş. Genç tüccar bin altın edebileceğini ama alış fiyatıyla satış fiyatının aynı olamayacağını izah ederek sekiz yüz altın verebileceğini söylemiş. Kadın ikna olmuş satmış. Ertesi gün tekrar gelmiş ve aynı taştan yine satmış. Üçüncü gün de dükkânın yolunu tutmuş. Genç tüccar kadını tekrar gördüğüne sevinmiş. İki günde dört yüz altın kar etmiş çünkü. Kadın bu defa bu pırlanta taşlardan kendisinde fazlasıyla bulunduğunu ama hepsinin değerinin ne edeceğini merak ettiği için tüccarın görmesini rica etmiş. Tüccar sevinerek kabul etmiş. Kadın servetinin fazlasıyla olduğunu bunu kimsenin bilmesini istemediği ve yalnız olduğu için hanesine girerken ve çıkarken tüccarın gözlerini bağlaması gerektiğini ve nereye girip çıktığını görmemesi gerektiğini söylemiş. Kadını garip fikri tüccarı düşündürse de kabul etmiş. Hemen kalkmışlar bir iskeleye inip oradan kayıkla Üsküdar’a geçmişler. Epeyce gittikten sonra kadın bir cami avlusunun orada tüccarın gözlerini bağlamış ve hanesine götürmüş. Gayet güzel gösterişli bir evmiş. Badehu hanım tüccarın gözlerini açmış ve “Haydi gel taşları görelim.” demiş. Alt kata indiklerinde tüccar gözlerine inanmamış. Oda sandıklar dolusu altın, elmas, yakut, zümrüt, mücevheratla doluymuş. Bunların sahibi olan Badehu Hanım tüccarı oraya götürmesinin asıl maksadı kızının tüccarı görüp çok beğendiğini onunla evlenmek istediğini söyler. Bu teklifi kabul edip etmediğini iki gün sonra dükkâna geldiğinde söylemesini ister. Aradan iki gün geçer. Badehu Hanım tüccarın dükkânına gider. Tüccar bu teklifi büyük bir zevkle kabul eder ama kadının üç tane şartı vardır:

Birinci şartı: Bir vakte kadar eve gözü bağlı gelip gitmesini ister.

İkinci şartı: Haremine gelirken hiçbir hediye almamasını söyler.

Üçüncü şartı: Hareminin üstüne gül bile koklamayacağını şart koşar.

Genç ve yakışıklı tüccar bu şartları kabul eder ve sonunda Badehu Hanımın güzeller güzeli dillere destan kızıyla evlenir. Üç ay işe gözleri bağlı gelip gider. Bir gün dükkânda otururken bir kadın elinde bir kutuyla içeri girer. Kutuyu açıp tüccara verir ve içindekini satmak ister. Tüccar kutunun içindeki ustalıklı imal olunmuş şeftaliyi çok beğenir ve karısına hediye etme düşüncesiyle almak ister. İki yüz elli altın edeceğini söyler. Kadın: “Altın istemem yanağınızdan bir buse alsam bana yeter.” der. Tüccar başta kabul etmez ama hem altın vermeyeceği hem de sadece bir öpücükten zarar gelmeyeceği için bu teklifi kabul eder. Başını uzatır kadın yanağından öptüğü sırada şiddetle ısırır ve kaçar. Tüccar hemen hekime koşar. Ama karısına vereceği hediyein güzelliğini düşünerek canının acısını hissetmez bile. Hekim yarasını sarar. Dükkâna geri döner ama Badehu Hanım o gün erkenden dükkâna gelir ve sinirlidir. Tüccar hediye de alır eve giderler. Her yer kapkaradır. Karısı da dâhil evdeki herkes yaslara bürünmüş gibidir. Başta buna bir anlam veremez ama hediye verince karısının çok mutlu olacağını düşünür. Kutuyu çıkarır ve ona çok güzel bir hediye vermek istediğini söyler. Karısı elindeki kutuyu alır ve fırlatır. “Sen bana hediye almayacağına, benim üzerime gül koklamayacağına söz vermiştin ama sözünde durmadın. Bugün dükkâna gelen o kadın benim çalışanımdı sende gözü vardı. Odamdaki şeftaliyi gizlice alıp sana getirmiş sonra da seni öpmüş. Sen beni kandırdın.” der. Tüccar ayaklarına kapanır ama zevcesi ağlayarak onu iter o sırada bayılır. Gözlerini açtığı anda kendini bildiği bir mezarlığın orada bulur. Sonra hanesinde ve dükkânında neyi var neyi yoksa sattığını derviş kıyafetine girerek seyyah-ı âlem olduğunu Mustafa Paşa’ya söyler. Vali seyyahın dikkatle dinlediği hikâyesi bittikten sonra ayağa kalkar ve seyyaha işaret ederek odadan çıkarlar.

Hükümet dairesinin haremine girerler. Hizmetçiye derhal hemşiresini çağırmasını söyler. Hemşire içeri girer. Gözlerine inanamaz müstakbel damadı tam karşısındadır. Tüccar da kayınvalidesini tanır ve şok geçirir. Vali Badehu Hanıma gidip Mesude’yi çağırmasını söyler. Kızın annesi odadan çıkar ve Musul valisi anlatmaya başlar. Yaşanan bu olaydan sonra Mesude’nin pişman olduğunu, günlerce kendisini aradıklarını ve hiçbir yerde bulamadıklarını anlatır. Mesude harab olmuştur. Annesi de kafasını dağıtması, biraz toparlanması için onu Musul’ a getirir. Beş aydır oradadırlar. Tüccar karısının onu hala sevdiğine çok mutlu olur. Badehu Hanım kızı Mesude’yi odaya getirir ve kocasıyla kavuşurlar. Oradan İstanbul’a dönerler. Tüccar bedesteni geri açar. Gizleyecek bir şey kalmadığı için artık Mesude’nin konağına kendisi gidip gelir. Aradan bir yıl geçer Nur

topu gibi bir oğulları olur. Kurbanlar kesilir, fakir fukaraya dağıtılır. Bir ömür saadet içinde yaşarlar.

4.1.1.4. Yer ve Zaman

Masalın girişi “İki yüz elli sene kadar evvel...” şeklinde başlamıştır. Dolayısıyla masalda zaman kavramı vardır. Masalda zamansızlık söz konusu değildir. İki Sene Ayrılıktan Sonra masalında kullanılan zaman ifadeleri şunlardır: “Bir gün, iki üç gün evvel, biraz evvel, ertesi gün, üç ay kadar, bir sene sonra...”

Tüccar ile Mesude’nin evlenme çağlarında olması onların yirmili yaşlarda olduğuna işarettir.

Musul eyaletinin valisinin şehrin kenarında bulunan hana gitmesi ilk kapalı mekândır. Burada hancıya misafirlerin ne durumda olduğunu, sorunlarının olup olmadığını sorar. (s. 6)

İlk açık mekân ise valinin her gün birkaç saat adamlarıyla beraber şehrin dâhil ve haricinde dolaştıkları çarşı ve pazarlardır. Burada da halkıyla görüşür, onların dertlerini ve hallerini dinler.(s.6)

Tüccarın bedestendeki dükkânı kapalı mekâna örnektir. Tüccar, babasının vefatından sonra dükkânın başına geçer ve burada mücevherat ticaretiyle uğraşır. Yine bir gün dükkândayken kırklı yaşlarda bir kadın gelir ve değerli bir taş satar. Ertesi gün yine gelir ve aynı taştan satar. Üçüncü gün de gelerek bu taşlardan elinde fazlasıyla olduğunu ve tüccarın gözleri kapalı bir şekilde gelip konağında bakmasını ister. Tüccar kabul eder. Gözleri bağlı şekilde kayıkla iskeleden Üsküdar’a geçerler. Açık mekânlardan birisi de burasıdır. Daha sonra bir takım sokaklardan geçerler ve nihayet konağa varırlar.

Kapalı mekâna örnek olan konağın tasviri şu şekildedir: “Karşımızda geniş çifte bir merdiven vardı. En güzel ve kıymetli halılarla örtülü bulunan merdivenlerden yukarı çıktık. Fevkaalede denilecek derecede mükemmel ve müzeyyen ve bütün ipekli ve sırmalı kumaşlarla döşenmiş bir odaya girdik. (s. 16)

Badehu Hanım: “Haydi oğlum taşları görelim” diyerek tüccarı aşağıya indirir. Bir demir kapıyı açarak içeri girerler. Burası loş bir odadır. (s.16)

“Acaba nerede bulunuyordum? Burası neresiydi? Biraz sonra aklım tamamiyle başıma geldi. Karaca Ahmet mezarlığının en تنها mahallinde olduğumu anladım. Şafak

atıncaya kadar bekledim. Kalkıp yavaş yavaş kabristandan çıktım. Nereye gideceğimi bilmiyordum. Zevcemin hanesi neredeydi?” (s.36) Bu kısımda tüccar çeşitli mekânlardan geçiyor ama zevcesinin oturduğu konağı bulamıyor çünkü kayınvalidesi gözlerini bağlayarak konaktan işe götürüp getiriyor.

4.1.1.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.1.5.1. Yetişkinler

Tüccar genç: Masalın başkahramanı olan tüccar genç oldukça yakışıklı bir delikanlıdır. On beş yaşına kadar özel hocalardan mükemmel surette tahsil-i ilim ve kemal eylemiştir. Ticaret işlerine alışmak için babasının mücevher dükkânında üç sene kadar çalışmıştır. Dürüst, akıllı bir delikanlıdır. Masal akışını yönlendiren temel yetişkindir. Mesude’yi bulmak için gezmediği vilayet kalmaz. Olay dizgesinin tamamlanmasında büyük rol oynar.

Mesude: Diğer önemli kahramanlardan biri de Badehu Hanımın kızı Mesude’dir. O güzelliğiyle dillere destan soylu bir ailenin kızıdır. Tüccarı görmüş ve ona âşık olmuştur. Mesude’nin annesi Badehu Hanım da kızının sevdiği kişiyle evlenmesi için türlü planlar kurar. Aslında Badehu Hanımın da masalın akışında büyük bir rolü vardır diyebiliriz. Önce dükkâna müşteri kılığında gider ve değerli taşlardan satar. Tüccarı konağına götürür ve aslında niyetinin onu kızıyla evlendirmek olduğunu söyler.

Mustafa Paşa: Masalın diğer kahramanı da Musul eyaletinin valisi Mustafa Paşadır. Mustafa Paşa halkına çok duyarlı, onların dertlerine çözümler üreten, ülkesi için çalışan, gerekirse kendini feda etmeye razı olan bir validir.

4.1.1.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Kahramana yardımcı unsurların başında, aksiyona yön veren ve kahramanın kaderini değiştiren iri bir findık cesametinde gayet güzel bir pırlanta taş gelmektedir. Bu taşı Mesude’nin annesi Badehu tüccara satmıştır. Ertesi gün gelip aynı taştan tekrar satmıştır. Üçüncü gün: “Bu taşlardan elimde fazlasıyla var.” bahanesiyle tüccarı konağına götürmüş ve asıl niyetinin taşları satmak değil kızıyla evlenmesini istemesini dile getirmiştir.

Yardımcı unsurlardan bir diğeri muhteşem bir el işçiliğiyle imal edilen şeftalidir. Mesude’nin hizmetçilerinden biri tüccara göz koymuştur. Gizlice Mesude’nin

kutusundan şeftaliyi alır ve tüccara gider. Eğer bir yanağından bir buse verirse elindeki şeftaliyi ona vereceğini söyler. Tüccar da karısına hediye etmek heyecanına kapılarak bu teklifi kabul eder. Kadın yanağından öperken o sırada şiddetli derecede yanağını da ısırarak koparır. Tüccar bunu karısına nasıl açıklayacağını bilemez. Oysaki karısı her şeyden haberdardır ve tüccarı terk eder.

4.1.1.6. İletiler

4.1.1.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Beklenmedik anlarda gelebilecek tehlikelere karşı hazırlıklı olunmalıdır.
- 2- Herkese güvenilmemelidir.
- 3- Güzel şeylerin zaman alacağını düşünerek sabretmek gerekir.
- 4- Hedeflenen noktaya ulaşmak için o uğurda çaba sarf etmek gerekir.
- 5- Ne olursa olsun dürüst olmaktan ödün verilmemesi gerekir.

4.1.1.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

- 1- Tüccarın dükkâna giren kadının nasıl olsa kimse görmez diye düşünüp kadının onu öpmesine izin vermesi çocuklar için olumsuz bir örnek teşkil eder.
- 2- Tüccarın Badehu hanımın koşulsuz şartsız gözlerini bağlayarak konağa götürmesine izin vermesi de olumsuz bir örnektir.

4.1.1.7. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.1.7.1. Deyimler

“...ahvalini anlamak merakına düşerek...” (s. 8)

Merakına düşmek: Kaygıya kapılma, tasalanma.

Veda etmek: Vedalaşmak, sevilen bir şeyle ilgisini kesmek.

İki gün sonra geldiği zaman cevap vermeye karar verdim. (s. 20)

Karar vermek: Herhangi bir durum karşısında düşünerek nihayetinde kesin yargı koymak.

Hareminizin üstüne gül bile koklamayacaksınız. (s. 20)

Üstüne gül koklamak: Sevdiği birinden başkasını sevmemek, başkası ile ilişki kurmamak.

Bak iki gözüm sana ne getirdim? (s. 32)

İki gözüm: Değer verilen bir kişiye iltifat anlamında kullanılır.

“Bugün sana gelen ve seni baştan çıkaran kadın...” (s. 34).

Baştan çıkarmak: Kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırmak.

“Sana göz koymuş olduğundan...” (s. 34).

Göz koymak: Onu ele geçirmeyi istemek, amaçlamak.

“Ben zevcem önünde diz çökerek ayaklarına kapandım.” (s. 34).

Diz çökmek: Yenilgiyi kabul etmek boyun eğmek.

“Biraz sonra aklım tamamıyla başına geldi.” (s. 34).

Aklı başına gelmek: Zarar gördüğü işlerden uslanıp akıllıca davranmak.

4.1.1.7.2. İkilemeler

Aynı Kelimenin Tekrarı İle Oluşan İkilemeler

Kadın **yavaş yavaş** yürüyerek gelip yanıma oturdu.(s. 42)

Kız **acı acı** bir tebessümle validesinin elini sıktı.(s. 42)

Mesude yerinden doğruldu, validesinin koluna girerek **yavaş yavaş** odadan çıktı.(s. 44)

Mesude **yavaş yavaş** doğrulup oturdu.(s. 48).

4.1.1.8. Özgün Unsurlar

Masalın dikkate değer özgün nitelikleri; masalcının faydalandığı benzetmeler ve geleneksel unsurlardır.

Benzetme unsurunun başında; masal kahramanının üzüntüsünü ifade ediş tarzı gelmektedir. Kahramanın fiziki ve ruhsal durumu, rengi bal mumu gibi sapsarı, dudakları gül gibi solmuş ve vücudu kemik denilecek derecede zayıf olmuştur.

4.1.1.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

İki Sene Ayrılıktan Sonra masalı, olay örgüsü bakımından anlama yetisini geliştirebilecek düzeydedir. Masaldaki olaylar tasvir edilebilir. Sıfat tamlamalarına bolca yer verilmesi masalın göz önünde canlandırılabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Anlatma becerisine sözcük dağarcığı ile katkı sağlanır. Sözcük dağarcığına ne kadar çok kelime kazandırılırsa o ölçüde ifade etme yeteneği gelişir.

Masal iletilerinde olumsuz iletilerden çok olumlu iletiler yer alır. Bu iletiler üzerinde düşünülebilir, konuşulabilir ve bunlar yazıya dökülebilir. Böylece anlama ve anlatma becerilerine büyük bir katkı sağlanmış olur.

4.1.2. Periler Diyarında (2013, 52)

4.1.2.1. Konu

Servet sahibi Erzurumlu bir beyin evlat için yanıp tutuşmasını, sonrasında evlat sahibi olsa da evladıyla olan imtihanını konu edinir.

4.1.2.2. Asıl İleti

Bazen çok istediğimiz şeyler hayırla sonuçlanmayabilir. Hayır sandığımız şeyin içinde şer vardır, bilemeyiz.

4.1.2.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Masalın giriş bölümü geleneksel masal girişine paralellik göstermez. Yazarın masallarında bir varmış bir yokmuş, az gitmiş uz gitmiş, develer tellal iken pireler berber iken, gökten üç elma düşmüş... gibi kalıplara rastlamak zordur. Yazarın masalları genel olarak hikâye türüne daha yakındır.

Masalın giriş bölümünde kahramanlardan Erzurumlu ulu bir beyin yaşayışına dair ön bilgiler verilmektedir. “*Mal ve mülkü servet ve samanı pek çok olup bunların hesabını dahi kendi bilmezdi. Sürülerle koyunu, katar katar devesi, yüzlerce sığırı, hesapsız at ve kısrakları, müteaddit çiftlikleri vardı.*” gibi cümlelerle ulu beyin zenginliği dikkatlere sunulur.

Masalın başlangıcında dikkati çeken bir diğer nokta ulu beyin onca mal, servet içinde olmasına rağmen daima mahzun ve mükedder olması seyyah derviş için büyük bir merak konusu olur.

Beyin bu zenginlik içinde hüznü olmasının nedeni bir evladının olmamasıdır. Bunun için Allah’a çok dua eder. Bu da gösteriyor ki masalda dini kavramlara da yer verilmiştir.

Masaldaki olay şu şekilde başlar: Bir gün bey, konağının bahçesinde oturmuş gelen geçenleri izlerken Buhara taraflarından bir seyyah derviş hu azizim diyerek beyin huzuruna gelir. Bey onu misafir eder. Dervişi gece gündüz yanından ayırmaz. Derviş beyde bir haller olduğunu anlar. Bu kadar servetin içinde daima hüznüdür. Bunun nedenini sorar. Bey ise şöyle cevap verir:

“Ey muhterem derviş baba vakıa dünyada eshabı saadet ve refahtan hiçbir şeyim noksan değildir. Mal ve mülküm servet ve samanım son derecededir. Ancak darı dünyada bir evladım yoktur. Bir semere-i hayata nail olmaktan mahrum bulunuyorum. Daima hüznü ve kederimin sebebi budur. Bir emri hak vaki olur ise bütün bu servet ve saman yad ellere kalacaktır”

der. Buradan şunu çıkarabiliriz: Bey ölüme, ölümden sonra bir hayatın var olduğuna, Allah inancına sahiptir.

Masaldaki olay beyin evladının olmamasıyla gelişirken dervişin beye verdiği elma olayın akışını değiştirir. Beye elmayı verir ve şunları söyler: “Beyim bu gece elmanın yarısını siz ve yarısını hanım hemşirem yeyiniz, badehu yatınız. Memûldur ki cenabı hak size bir evlat ihsan eder” der ve Hikmet-i hüda ile hanımı o gece hamile kalır. Masaldaki bu olay olağanüstü bir özellik taşır. Ayrıca halk hikâyelerinde önemli olan elma motifinin bu masalda da bir evlat sahibi olmak için kullanılması dikkat çekmektedir.

Bey, dervişe pek büyük ikramlarda bulunmak istese de derviş kabul etmez. Evlatlarının erkek olacağını usturlabdan bakarak söyler ve “Cenabı hak bu çocukla muradınızı verdiği cihetle onu Murat tesmiyeniz münasip olur” der ve gider.

Aradan dokuz ay on gün geçer ve oğulları Murat dünyaya gelir. Hemen yüzlerce kurban kesilerek eti fakir fukaraya dağıtılır. Yedi gün yedi gece sofralar kurulur ve bütün halk doyurulur.

Murat beş yaşına geldiğinde babası şehrin en âlim en iyi hocasını tutsa da nafilidir. Murat tek varis olduğu için tahsil-i ilme heves etmez ve hocası da onunla baş edemez. Çocuk on yaşına geldiğinde kâfi derecede okumayı bile bilmez. Pederi Murat’ın okumak istememesi üzerine hocasını gönderir ve Murat’ı serbest bırakır.

Murat on yedi yaşına geldiğinde babası hastalanır ve vefat eder. Tüm mal mülkü oğluna kalır. Murat kendi yaşında birçok arkadaş ve refik bularak bunlarla sefihane bir hayat geçirmeye başlar. Aradan kısa bir süre sonra annesi de vefat eder. Murat yapayalnız kalır. Neyi var neyi yoksa hunharca yer bitirir. Beş parasız kalır. Hamallığa başlar ama en fazla iki gün dayanır. Artık hayattan bir beklentisi kalmamıştır ve kendisini bir kuyuya atıp intihar etmek üzere bir akşam şehirden çıkar. İki günden beri aç olduğu için yolun kenarında bayılır kalır. Rüyasında uzun boylu, yeşil sarıklı, beyaz sakallı, nurani çehre bir zat kalkıp yemek yemesini sonra yoluna devam ederek karşısına çıkacak olan köyde kalmasını, ertesi gün doğu tarafa ilerleyerek karşısına çıkacak olan kuyuya atlamasını söyler. Murat rüyasında gördüğü dervişin dediklerini yapar. Kuyuya atladığında sanki bir el onu tutar ve yavaşça oturur. Akşam olur ve kuyuya inanılmaz derecede bir ışık dolar. Bir kapı belirir. Murat bu kapıdan içeri girdiğinde türlü türlü çiçekler, ağaçlar, yemişler görür. Kendini cennette sanarak hayran hayran bakar. Meydanın bir cihetinde, havuzun karşısında bir saray görür ve ilerler. Saraya vardığında yaşlı bir zatın onu çağırdığını görür. Bu zat rüyasında gördüğü ihtiyardır.

Murat’a onun manevi babası olduğunu, ölen babasına elmayı vererek kendisinin dünyaya gelmesine sebep olan kişi olduğunu söyler. “Erenler meclisi benim talebim üzerine seni bu sarayın ve bahçenin sahibi olan Emir cana havale eylediler.” der ve gider. Emir can gelir ve Murat’ı selamladıktan sonra orada istediği kadar kalabileceğini isterse dünyaya hiç gitmeyeceğini söyler. Murat bu cennetten bir parça olan periler diyarında kalmak ister. Aradan zaman geçer Emir canın kızı Ruh-pervere âşık olur ama kimseye diyemez. İçi içini yer. Günden güne zayıflar. Bir gece rüyasında kızın babasına Emir cana bu sırrı söylemesi gerektiğini görür ve gidip Emir can ile konuşur. Bunun üzerine Emir can, Murat ile kızı Ruh-perveri evlendirir.

Ruh-perver periler diyarından hiç çıkmamıştır. Dünyayı çok merak eder ve oraya gitmek istediğini Murat’a söyler. Murat bunu Emir can a der ve izin ister. Emir can bir mahsur görmez. Ertesi gün Murat bir küheylana binerek dünyaya Erzurum’ a gider. Orada çarşı ve pazarda görünüp gurbette epeyce para kazandığını söyler ve münasip bir mahallede konak inşasına başlar. Her akşam periler diyarına avdetle ertesi gün yine dünyaya gider. Konak inşaatını peri amele ve üstadlar da yardım ederek hızlıca bitirirler. Murat karısı Ruh perveri alır ve dünyaya götürür. Kâh dünyada kâh periler diyarında bu hayat-ı mesudane ve bahtiyarane ile ahir ömürlerine kadar yaşarlar.

4.1.2.4. Yer ve Zaman

Masal, “zaman-ı kadimde...” şeklinde bir giriş formeli ile başlamaktadır. Masalda karşılaşılan ilk açık mekân beyin oturduğu konağın bahçesidir. “Dokuz ay on gün sonra beyin haremi nur topu gibi bir oğlan doğurdu. Yedi gün yedi gece sabah ve akşam sofralar kurularak bütün şehir halkına davet ve ziyafetler çekildi.” cümlelerinde belirli zaman dilimleri kullanılmıştır.

“Murat bey beş yaşına geldiğinde şehrin en âlim hocasını celp ile onun taht-ı talim ve terbiyesine veridi ise de tek varis olmasından ötürü pek yüz verildiğinden ilme heves etmiyordu. On yaşına geldiğinde kâfi derecede okumayı dahi bilmiyordu. On beş yaşına geldiği zaman pek güzel ata biniyor, son derece mükemmel silah kullanıyordu. On yedi yaşına girdiği vakit pederi hasta olarak ecel-i mevudıyla vefat etti.” cümlelerinde kahramanın belirli yaşlarda başından geçen olayları anlatmaktadır.

Kapalı mekânlardan biri olan “kuyu” masalın akışını değiştirmektedir. Murat’ın artık hayattan bir beklentisi kalmamıştır ve kendisini bir kuyuya atıp intihar etmek üzere bir akşam şehirden çıkar. İki günden beri aç olduğu için yolun kenarında bayılır kalır. Rüyasında uzun boylu, yeşil sarıklı, beyaz sakallı, nurani çehre bir zat kalkıp yemek yemesini sonra yoluna devam ederek karşısına çıkacak olan köyde kalmasını, ertesi gün doğu tarafa ilerleyerek karşısına çıkacak olan kuyuya atlamasını söyler. Murat rüyasında gördüğü dervişin dediklerini yapar. Kuyuya atladığında sanki bir el onu tutar ve yavaşça oturur.

Akşam olur ve kuyunun içi parlak bir ziya ile dolar. Bir kapı belirir. Murat bu kapıdan içeri girer ve kendini gayet geniş bir bahçede bulur. Bu bahçeyi de açık mekâna örnek olarak verebiliriz.

Bahçenin tasviri şu şekildedir: “Burası dünyada misli görülmemiş bir yerd. Her taraf zümrüt gibi çimenlerle mesturdu. Gayet cesim muntazam bir sıra ile dikilmiş olan binlerce ağaçların dalları enva-ı meyvelerle doluydu. Çimenler arasından tatlı bir şırıltı ile akan derelerin elmas gibi beyaz ve berrak sularında türlü türlü balıklar yüzüyor fiskiyelerden feveran eden sular etrafta birtakım haleler ve kavisler teşkil ederek gözleri meşhur ediyordu.”

Önemli mekânlardan biri de “saray”dır. Bu sarayda Murat rüyasında gördüğü zat ile karşılaşır. Aslında onun dünyadan oraya, periler diyarına gelmesine sebep olan kişi yeşil sarıklı, uzun boylu, beyaz sakallı olan yaşlı ihtiyardır.

Kapalı mekâna örnek olan “camii” de önemli bir mekân unsurudur. Çünkü Murat rüyasında o camide mihrabın önünde yeşil sarıklı, beyaz sakallı, nurani çehreli bir zatın Emir cana Murat’ın derdine neden deva olmadığını sorar. Emir can da derdini bana söylese yardım ederim der ve Murat bu rüya sayesinde Emir cana kızını sevdiğini onunla evlenmek istediği cesaretini bulur ve söyler. Emir can da Murat’a kızını verir.

“Ertesi gün Murat bir küheylana binerek dünyaya Erzurum’ a gider. Orada çarşı ve pazarda görünüp gurbette epeyce para kazandığını söyler ve münasip bir mahallede konak inşasına başlar. Her akşam periler diyarına avdetle ertesi gün yine dünyaya gider.” Bu ifadeden kahramanın periler diyarından dünyaya varması arasında zaman atlama tekniği kullanılması çıkarılabilir.

4.1.2.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.2.5.1. Olağanüstü Varlıklar

Masalda geçen olağanüstü varlıkların başında Derviş gelir. Bu derviş periler diyarından dünyaya gelmiş ve Erzurumlu bir beyin çocuğu olması için ona elma vermiştir.

Erzurumlu beyin oğlunun olacağını önceden bilmiş ve hatta doğmadan ismini koymuştur. Yine Murat intihar etmeye kalktığında bu derviş ona yardım etmiş kuyudan çıkıp periler diyarına gelmesine yardım etmiştir. Periler diyarında yaşamalarından ötürü Emir Can ve kızı Ruh-perver de olağanüstü özellikler taşır.

4.1.2.5.2. Çocuk Kahramanlar

“Periler Diyarında” adlı masalın tek çocuk kahramanı Murat’tır. Murat Beyin yıllar sonra dünyaya gelen tek çocuğudur. Masalda Murat’ın çocukluğundan evliliğine kadar geçen zaman dilimini görmek mümkündür. Babası çok şımartmıştır. On yaşında okumayı dahi bilmez. On beş yaşına geldiğinde çok iyi ata biner ve güzel silah kullanır. On yedi yaşındayken babası ölür.

Murat vurdumduymaz, sorumsuz bir gençtir. Babasından kalan tüm serveti bitirir. Parasız kalır. Hayattan bir beklentisi yoktur. İntihar etmek ister. Karşısına çıkan derviş sayesinde hayatı değişir. Periler diyarında yaşamaya başlar. Orada Emir Can’ın kızına

âşık olur ve evlenirler. Murat artık sorumluluklarının farkındadır ve ömrü karısını mutlu etmekle geçer.

4.1.2.5.3. Yetişkinler

Masaldaki yetişkin kahramanlar bey ve karısı, Derviş, Emir Can, Ruh-perverdir. Bey Erzurum'da nam salmıştır. Çok zengin olmasıyla, fakir fukaraya yardım etmesiyle tanınır. Oğlu Murat olana kadar daima hüznölüdür.

Beyin hanımının masalda büyük bir işlevi yoktur. Dervişin verdiği elmadan ısırık alarak hamile kalmasıyla öne çıkar.

Derviş; uzun boylu, yeşil sarıklı, beyaz sakallı, nurani çehre bir zattır. Periler diyarından gelerek Erzurum beyinin derdine derman olmuş, verdiği elmadan ısırık alan beyin karısı hamile kalmıştır.

Emir Can periler diyarında yaşayan uzun boylu nurani çehre bir zattır. Periler diyarındaki sarayın sahibi Ruh-perverin de babasıdır.

Ruh-perver periler diyarında yaşayan güzeller güzeli bir kızdır. Murat'a âşıktır ve masalın sonu mutlu biter. Birbirini seven bu iki genci Emir Can evlendirir.

4.1.2.5.4.Kahramana Yardımcı Unsurlar

Kahramana yardımcı unsurların başında, aksiyona yön veren ve Erzurum beyinin kaderini değiştiren elma gelmektedir. Çocuk sahibi olamayan beye derviş bir elma verir ve gece karısıyla bu elmadan birer ısırık almalarını söyler. Bey ve karısı elmadan ısırık alır. Karısı o gece hamile kalır. Kahramana yardımcı unsurlardan bir diğeri kuyudaki kapıdır. Bu kapı kahramanın kaderini değiştirir ve intihar etmesini engeller. Murat kuyudayken her yeri aniden bir ışık kaplar ve kapı belirir. Murat o kapı sayesinde periler diyarına ulaşır.

4.1.2.6. İletiler

4.1.2.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- İstenilen bir şey gerçekleştiğinde şükretmek gerekir.
- 2- Bir yönetici her zaman halkının refahını düşünmek zorundadır. Halkının derdini dinleyebilmeli, halkını yanında olmalıdır.
- 3- Her insan sorumluluklarının bilincinde olmalıdır.

4- Davranışlarda aşırıya kaçılması doğru değildir. Her şey kararında olmalıdır.

5- Her zaman önünü görerek hareket etmek, ayağını yorganına göre uzatmak gerekir.

6- Zararın neresinden dönülürse kardır.

7- Umut her zaman vardır. Yeter ki inanmaktan vazgeçilmesin.

8- Bazen mutlu olmak için sabretmek, dikenli yollardan geçmek gerekir.

4.1.2.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

1- Hayattan bir beklentisi kalmayınca intihara teşebbüs etmek çocuklar üzerinde olumsuz bir etki yaratabilir.

2- Çocuğu çok şımartmak, ona tutarsız davranmak çocuğun hayatını olumsuz yönde etkiler.

4.1.2.7. Masal Motifleri

Elma motifi: Çocuğu olmayan kadının elma yemesi çocuğunun olacağı anlamına gelir.

Şans ve Kader: Hayatı değişen Murat, onun periler diyarında Ruh-perver ile evliliği

Bitirme Motifi: Emir Can dervişin kızıyla Murat'ın evlenmesi.

4.1.2.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.2.8.1. Deyimler

“Onların ehemmiyetle çaresine bakarız.”(s.54).

Çaresine bakmak: Başlı dertte olan bir kimse yardımını almadan bu işten kendi kendine kurtulabilir.

“Bey dervişin bu suali üzerine bir ah çekti.”(s.54).

Ah çekmek: Çok derin bir üzüntüyle ya da özlem dolayısıyla içten gelen üzüntü.

“...bütün bu servet ve saman yad ellerde kalacaktır.”(s.54).

Yad ellerde kalmak: Baba ocağından uzak yerler, gurbet, yabancı kimseler.

“...yerini tutacak bir mahsuli hayatım olacak.”(s.56)

Yerini tutmak: Ayrılıp giden bir kimsenin yaptığı işi gerçekleştirebilmek.

“Erenler tarafından müsaade buyrulur da yolumuz yine bu tarafa düşer ise ziyaretinize müsaraat edeceğim.”(s.58)

Yolu düşmek: Bir rastlantı sonucu gelmek.

“...sabah ve akşam sofralar kurarak ziyafet çekildi.”(s.58)

Ziyafet çekmek: Konukları yedirip içirip eğlendirerek ağırlamak.

“...için için ağlayan validesi yataklara düşerek zevcinden birkaç ay sonra vefat etti.”(s.62)

Yataklara düşmek: Hastalık yüzünden yatmak zorunda kalmak, ayağa kalkamayacak durumda olmak.

“...paşam diye etrafında dört dönenler artık görünmez oldular.”(s.62)

Etrafında dört dönmek: İstedğini elde etmek amacıyla bir şeyin yanından ayrılmamak, ona aşırı ilgi göstermek.

“...gözlerini kamaştırdığından bir lahza kapatmaya mecbur kaldı.”(s.66)

Gözlerini kamaştırmak: Hayran bırakmak, güçlü, parlak bir ışığın kısa bir zaman için görüşü bulandırması.

“Murat Bey bu sözleri hayretten hayrete düşerek dinledi.”(s.72)

Hayrete düşmek: Şaşakalmak, şaşırmak.

“...hizmetkar ile beraber göz yumub açıncaya kadar Erzurum’a vasil oldu.”(s.92)

Göz yumup açıncaya kadar: Çok kısa bir zaman içinde.

4.1.2.8.2. İkilemeler

Aynı Sözcüklerin Tekrarı ile Kurulmuş İkilemeler:

- 1- **İçin için** ağlayan validesi yatağa düştü.(s.62)
- 2- **Birer birer** yanından çekildiler.
- 3- **Yavaş yavaş** kuyunun dibine çekildi.(s.66)
- 4- **Hayran hayran** etrafına baktı.(s.68)

- 5- **Hafif hafif** esen rüzgar(s.68)
- 6- **Türlü türlü** menevişler peyda oluyor.(s.68)
- 7- Murad **hazin hazin** ağlıyor.(s.84)
- 8- Aklından **bütün bütün** çıkarmış.(s.90)

Zıt Anlamli Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

- 1- **Gece gündüz** endişesi bu mal ve mülke varis olacaktı. (s.52)
- 2- Binlerce amele **gece gündüz** çalışarak...(s.94)

4.1.2.9. Özgün Unsurlar

Süleyman Tevfik'in masallarında dikkati çeken özelliklerin başında özgün değer taşıyan geleneklerimiz gelir. “Periler Diyarında” masalında da geleneklerimize bolca yer verilmiştir. Erzurum beyinin erkek evladı olduğunda kurbanlar kestirip halkı yedi gün yedi gece doyurması,

Dervişlerin odaya girmesiyle Murat beyin kıyam ederek hürmet ve tazim ile ayakta durması, Murat'ın merdivenlerden çıkarak zatı şerifin elini öpmesi, Erzurum beyinin dervişten onları ara sıra ziyaret etmesini istemesi, Murat beyin karısıyla dünyaya gitmek için kayınpederinden müsaade istemesi örnek olarak verilebilir.

4.1.2.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Masaldaki olay örgüsü karışık değildir. Bolca tasvire yer verilmiştir. Olay örgüsünün karışık olmaması masalın akışını olumlu yönde etkilemektedir. Üslubun açık olması, merak duygusunu geliştirecek unsurların bulunması, betimlemelerle yapılan somutlaştırmalar, anlama becerisine büyük katkıda bulunur.

Bu masal 20-25 dakikalık sürede okunabilmektedir. Okuma süresi bakımından ilkokul ikinci kademe öğrencilerinin seviyesine uygundur ama şunu da belirtmek gerekir ki Tevfik tüm masallarında Arapça ve Farsça kelimelere, tamlamalara bolca yer verse de masalın akıcılığını bozmamıştır.

Masaldaki iletiler genelde olumludur. Bu temel iletiler eleştirel bakış açısını geliştirecek niteliktedir.

Kelime dağarcığına sunulan sözcükler sayesinde ifade etme yeteneği de gelişir. Ayrıca betimlemelere bolca yer verilmesi de ifade etme yeteneğine katkıda bulunur.

4.1.3. Sihirbazın Marifetleri (2013:30)

4.1.3.1. Konu

Sihire inanmayan bir valiye sihirbazın bir sihir yapmasıyla hayatının değişmesini konu edinir.

4.1.3.2. Asıl İleti

Bir anda verdiğimiz kararlar hayatımızda büyük tehlikelere yol açabilir.

4.1.3.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Masalın giriş bölümünde Türkistan'ın Semerkand şehrinde yaşayan bir sihirbazdan bahsedilir. Yaptığı fevkalade sihirbazlıklar ile şöhret bulmuş, o kadar inanılmaz şeyler yapmış o kadar harikalar göstermiş ki bunu bilmeyen kimse yokmuş. Cin ve peri taifesiyle, devler cemaatiyle münasebeti olduğu düşünüldüğü için ismi zikir olduğunda herkes korku ve endişeye kapılır, onunla münasebetten tüm şehir halkı çekinirmiş.

Masal kahramanı Vali Yusuf namuslu, saygılı, halk tarafından sevilen bir karakterdir. Olay örgüsünün başlangıcı valinin sihirbaz rivayetlerine inanmamasıyla başlar. Semerkand valisi olan Yusuf bu sihirbaza inananlara acıyarak bakar. Ama bu tekrar eden hikâyeleri gördük diye söyleyen insanlar olunca kahramanda bir merak uyanır ve bu sihirbazı görmek, nasıl bir adam olduğunu anlamak ister.

Sihirbaz valinin huzuruna çağrıldıktan sonra gelir. Vali: “*Birtakım inanılmayacak şeyler vücuda getiriyormuşsun bunlar doğru mu?*” der. Sihirbaz yaptığı sihirlerin en adi en kolay kısımlar olduğunu eğer isterse onlardan yüz kat fazla meraklı şeyleri hasıl edebileceğini söyler. Vali de bir iş göstererek sihirbazın inandırmasını ister. Aradan bir gün geçer. Sihirbaz valinin evine gelir. Valiye bir sihir yapar. Vali başını evinin havuzundaki suya doldurunca masal aksiyonunun en önemli fonksiyonu başlamış olur. Masalın gelişme bölümü burasıdır. Başını suya daldıran vali birdenbire kendini başka bir diyarda bulur. Dağın eteğinde, sahilde küçük bir kasabadadır.

Masalın merak uyandıran diğer bir bölümü bu kasabada başlar. Kasabadaki tüm insanlar süratle gelip gider, bağırıp çağırır, denize yönelirler. Vali Yusuf da onların peşine takılır ve büyük bir gemiye biner. Orada tesadüf ettiği bir ihtiyarla karşılaşması canını kurtarmasına vesile olur çünkü kasabadaki tüm erkekler o gemiye binmiştir. Kasabada

sadece kadınlar ve çocuklar kalmıştır. Eğer yabancı bir erkek görürlerse telef ederler. Vali ihtiyara gemiye neden bindiklerini sorar. İhtiyar da kasabada hiçbir işin olmadığını, senede bir defa içinde bulundukları geminin geldiğini, kasabada ne kadar erkek var ise bu gemiye bindiğini, denizin öte tarafında bulunan geniş memleketlerde gayet iyi paralara altı ay boyunca çalıştıklarını söyler. Böylece valinin serüvenli yolculuğu başlamış olur. Masalda merak unsuru daima canlı tutulmuştur. Valinin yolculuktan sonra başına gelecek olaylar da okuyucuda merak uyandırır. Valinin başına gelenler merak duygusundan dolayı gelmiştir.

Asıl olay valinin gittiği bu memlekette başlar. Para biriktirip ülkesine dönmek için hamallık yapmaya başlar. Orada çok sevilir. Ustası orada kalmasını, eğer isterse onu baldızıyla evlendirebileceğini söyler. Vali Yusuf kabul eder, evlenirler. Üç çocukları dünyaya gelir. Usta ölmeden önce tüm varlığını Yusuf'a bırakır. Artık memleketin sayılı zenginlerindendir. Bir gün karısı Semerkand' a Yusuf'un memleketine gitmek istediğini kocasına söyler. Yusuf'un da aklına yatar. Tam üç ay sürecektir bir gemi yolculuğuna başlarlar. Deniz o kadar şiddetlidir ki bir hışımla gemi alabora olur. Yusuf, karısı ve çocukları denize düşer. Hepsi ölür Yusuf hayattadır. Suyun dibinden bir anda yüzüne çıkar. Can havliyle başını sudan çıkardığı zaman kendini Semerkand'daki konağının bahçesinde ve havuzun içinde görür.

Masalın düğüm noktası olan Yusuf'un başını suya daldırdığında başka diyara gitmesi tekrar suya dalıp suyun yüzüne çıktığında kendini konağın bahçesinde bulmasıyla çözülür.

Masaldaki zaman atlamaları da dikkat çeker. Yusuf başka diyara gider, çalışır, evlenir, üç çocuğu olur. Bunların gerçekleşmesi normalde uzun yılları alır ama suya kafasını daldırıp çıkarmasıyla bütün bu olaylar yaşanmış gibi görünür.

4.1.3.4. Yer ve Zaman

Masal: “*Zaman-ı evailde Türkistan'ın Semerkand şehrinde*” ifadesiyle başlar. Burada ilk göze çarpan şey Süleyman Tevfik'in bu masalları Osmanlı Türkçesi ile yazmasından dolayı Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalara bolca yer vermesidir.

Masalın zaman ifade eden söz grupları şunlardır: “*Bir gün, senelerden beri, pek eski zamanlardan beri, yarın sabah*” gibi ifadelerle sıkça karşılaşılr.

“Akşamüzeri hareket eden sefere kâh müsaid hava ile ayna gibi düz ve parlak sular üstünden kayarak ve kâh dağlar gibi dalgalar arasında yuvarlanarak kırk gün yol gittikten sonra gayet büyük bir şehrin önüne vasıl oldu.” İfadesinde zaman ve mekân unsuru ön plana çıkarılmış, başka bir şehre gitmek için kırk gün yolculuk etmek uzun vaka zamanında tamamlanmıştır.

“Seni melun herif seni, beni bu kadar belalara felaketlere soktun, aylarca hamallık ettirdin. Senelerce gurbetlerde süründürdün. Sonra da zevcemi ve evlatlarımı denizde boğdurdun. Ben seni şimdi ne yapsam hakkım yok mu?” ifadesinde kahraman aylarca senelerce gurbette kaldığını düşünürken sihirbaz bir dakika önce başını suya daldırıp çıkardığını, ayların senelerin nerede olduğunu söyler. Bu kısım zaman atlama tekniği için çok güzel bir örmektir.

Masaldaki mekân unsurları şunlardır: “Türkistan’ın Semerkand şehri, dağın eteğindeki küçük kasaba, valinin konağı, valinin ustanın baldızıyla evlendiği yer olan gayet büyük bir şehir.” Olay örgüsündeki önemli mekân unsurları şunlardır: “Valinin bahçesindeki havuz.” Bu havuz kahramanların yollarını kesiştiren bir mekân olması açısından önemlidir.

“Denizin öte tarafında bulunan geniş bir memleket” şehrin ismi söylenmemiş bu şekilde tasvir edilmiştir.

Masalın çözüme ulaşmasındaki etkili mekân havuzdur ama havuz aynı zamanda sihirbazın kaybolmasına da neden olduğu için masalın düğüm noktalarından biridir.

4.1.3.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.3.5.1. Olağanüstü Varlıklar

Sihirbaz masalın olağanüstü varlığıdır. Masalda şu şekilde bahsedilmiştir: “Senelerden beri o şehirde ve civarında yaptığı fevkalade sihirbazlıklar ile son derece şöhet bulmuştu. Bunun cin ve peri taifeleriyle, devler cemaatiyle münasebeti olduğu zannediliyor, ismi zikredildiğinde herkes endişe ve korkuya kapılıyordu.”

Sihirbaz, valinin kafasını suya daldırmasıyla bir anda başka bir şehre gitmesine, orada işe girip evlenmesine, çocuklarının olmasına vesile olurken tekrar suya kafasını daldırıp çıkarmasıyla aslında aylar seneler geçmemiş her şey bir dakika içinde olmuştur.

Sihirbaz suya girmesiyle kaybolmuş, onu bir daha gören olmamıştır.

4.1.3.5.2. Çocuk Kahramanlar

Vali Yusuf'un üç çocuğunun olduğundan ikisinin erkek birinin de kız olduğundan bahsedilmiş, herhangi bir fiziki ya da kişisel özelliğine yer verilmemiştir.

4.1.3.5.3. Yetişkinler

Vali Yusuf, Yusuf'un başka şehre gitmesiyle tanıştığı ihtiyar, Yusuf'un ustası, Yusuf'un karısı masalın işlevsellik gösteren yetişkinleridir.

Yusuf; terbiyeli, namuslu, halkı tarafından sevilen bir validir.

Yaşlı ihtiyar yılların verdiği tecrübeyle gayet bilgili âlim bir kişidir.

Yusuf'un karısı dul, iyi huylu bir kadındır.

Kahramanların fiziki özelliklerine yer verilmemiştir.

4.1.3.5.4. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Aksiyonun şekillenmesine yardımcı olan unsurlar bu başlık altında incelenir. Bu unsurların başında havuz gelir. Havuz, valinin hayatının değişmesini sağlayan baş unsurdur. Ayrıca sihirbaz da aynı havuza girerek izini kaybettirmiş havuz sayesinde ölmekten son anda kurtulmuştur.

Masalın bir diğer yardımcı unsuru küfe ve iptir. Masalın kahramanı vali Yusuf bu küfe ve ip sayesinde aylarca hamallık yaparak namusuyla parasını kazanmış, bu da sarrac ustanın çok hoşuna gitmiş baldızıyla Yusuf'un evlenmesine vesile olmuş ve tüm mal varlığını Yusuf'a bırakmıştır.

4.1.3.6. İletiler

4.1.3.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Bir şeyleri başarabilmek için çabalamak gerekir.
- 2- Düşünmeden atılan her adımın cezası çekilir.
- 3- İçinden çıkılması zor durumlarda insan türlü engelleri göze almalı ve çıkar yol bulmak için uğraşmalıdır.
- 4- Bir şeye karar vermeden önce iyice düşünmek gerekir.
- 5- Her şeye körü körüne inanmamak gerekir.

6- Akıl her şeyden üstündür.

4.1.3.7. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.3.7.1. Tekrarlanan Sözler

“**Kimi** çiftçilik, kimi hamallık, kimi dülgerlik, kimi amelelik eder çalışırlar.”
(s.106).

4.1.3.7.2. Deyimler

“...**Hayret etmek**”(s.96): Şaşakalmak, şaşmak.

“...onda büyük bir merak uyandırmıştı”(s.98)

Merak uyandırmak: İlgisini çekmek.

“...selam vermişti”(s.98)

Selam vermek: Bir kimseyi selamlamak.

“...baştan ayağa kadar gözden geçirdikten sonra”(s.98)

Baştan ayağa kadar: Başından sonuna kadar; bütünüyle, tepeden tırnağa.

Gözden geçirmek: Bir şeyi en ince ayrıntısına kadar dikkatli bir şekilde incelemek.

“...çare olmadığını gördü”(s.108)

Çare olmak: Sorunu çözmek, sıkıntıyı gidermek.

“...kendi kendine düşünüyordu.”(s.110)

Kendi kendine düşünmek: Kimi zaman istenmeden gelen ve uygunsuz olarak yaşanan ve belirgin kaygı ya da sıkıntıya neden olan yineleyici, sürekli düşüncelerdir.

“Bütün işlere dört el ile sarıldı”(s.112)

Dört elle sarılmak: Yapacağı işe büyük bir önem verip özen göstererek girişmek.

4.1.3.7.3. İkilemeler

Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“Yavaş yavaş geldi.” (s.124).

Zıt Anlamli Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

“...gelip gidiyor.” (s.104)

İki Sözcüğü de Anlamlı Olan İkilemeler

“...işsiz güçsüz geziyordu.” (s.116)

“...iş güç yoktu.” (s.116)

Biri Anlamlı Diğeri Anlamsız Olan İkilemeler

“...ara sıra gidiyordu.”(s.112)

“...düşün taşın söyle.”(s.114)

4.1.3.8. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Birbiri ardına gelişen iki olaydan kurulu bir masal metni sunulmaktadır. Olay örgüsü Vali Yusuf ve sihirbaz etrafında şekillenir. Masal olağanüstü bir kurgunun etrafında gelişir.

Dil ve anlatım özellikleri bakımından akıcı olsa da Farsça kelime ve tamlamaların çokluğu çocuk okuyucunun dil gelişimine pek de uygun değildir.

Düşünmeden adım atmama, kötü düşüncelere kapılmama, bir şeyleri başarabilmek için çabalama konusunda masal, düşünmeye yönelik unsurları bünyesinde barındırır.

Metinde yer verilen betimlemeler okuyucunun zihninde yer edebilecek unsurlardır. Betimleme ile desteklenen ifadeler okuma ve düşünme becerilerini geliştirici özelliklerdir.

4.1.4. Leblebiler Altın Oldu (2013:132)

4.1.4.1. Konu

Leblebi satarak ailesinin geçimini sağlayan Yakub Bey’in, Yahya Bey sayesinde değişen hayatını konu alır.

4.1.4.2. Asıl İleti

Elindekilere kanaat ettikçe ve insanlara yardım ettikçe Allah elindekilerin daha fazlasını verir.

4.1.4.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Masalın giriş bölümü, geleneksel masal girişine paralel değildir. Genelde masallar kalıplaşmış olan tekerlemeler ile ya da bir varmış bir yokmuş ile başlar. “Lelebiler Altın Oldu” masalında bu tür kalıplara rastlanmaz.

Giriş bölümünde, masal kahramanı Malatya Bey’i olan Yahya Bey hakkında bilgilere yer verilmiştir. İlim irfan sahibi olduğundan, adaletli oluşu ve cömertliğiyle Anadolu’da dillere destan olduğundan bahsedilerek yaşayış tarzı vurgulanmıştır.

Başlangıç bölümünde, olay akışının Yahya Bey etrafında gelişeceği izlenimi verilirken; şair Erzurumlu Zihni Efendi’nin, Malatya’ya Yahya Bey için gelmesiyle hareketlenme başlamaktadır.

Yolculuğu bir ay süren Zihni Efendi geldiğinde Yahya Bey’in bir ay önce öldüğünü öğrenir. Oraya kadar gitmişken kabrini ziyaret etmeden dönmek istemez. Kabrinde beye kasideler okur. Gece gördüğü rüya hayatını değiştirir. Lelebiler, olay örgüsünün temel işaret unsurudur. Lelebiler, masal kahramanlarının yolunu çizmektedir.

Leblebi satarak evinin geçimini sağlayan baba tipi, bir gün yine leblebi satarken Yahya beyin evinin önünden geçer. Yahya Bey leblebici olan Yakup Bey’i çağırır ve leblebi almak istediğini söyler. Şartı ise lelebileri tek tek saydıktan sonra alacağını söylemesidir. Tacir Yakup başlar saymaya, koca torbayı bitirir. Tamı tamına on bin leblebi sayar. Gayet yardımsever, cömert olan Yahya Bey evini geçindirmek için leblebi satan bu garibanı çok sever ve saydığı leblebi kadar altın verir. Yakup ve ailesinin hayatı değişir. Aradan yıllar geçer. Yakup artık şehrin sayılı zenginlerindendir. Handa çalışır. Şair Erzurumlu Zihni Efendi’nin gördüğü rüyadaki lelebiler masalın düğüm noktasını çözer ve bu kahramanın da hayatı lelebiler sayesinde değişir.

Rüyasında Yahya Bey; hana gidip tacir Yakup’u bulmasını, ona beş yüz altın vermesini söyledikten sonra “Leblebi hikâyesini unuttu mu?” dediğini haber vermesini ister. Zihni Efendi ertesi gün tacir Yakup’u bulur ve rüyasında gördüklerini, Yahya Bey’in söylediklerini aynen tekrarlar. Yakup çok şaşırır ama aynı zamanda çok mutlu olur. Beyi ölse de Yakup’u unutmamıştır. Hemen çıkarır ve beş yüz altını masaya koyar. Genelde mutlu sonla biten masallarda olduğu gibi bu masal da mutlu sonla biter. Yahya Bey sayesinde tanışan iki gariban adam yine onun servetiyle zengin olurlar ve daima birlikte yaşayabilmek için çocuklarını birbiriyle evlendirirler.

Leblebiler ve görülen rüyalar masal aksiyonunun devamını sağlayan yardımcı unsurlardır.

4.1.4.4. Yer ve Zaman

Olay örgüsünün yapılanmaya başladığı ilk mekân, Yahya Bey'in konağıdır. Bu mekânda yaşanan olayların ardından kısa bir zaman dilimi geçmekte; Yakup'un vardığı yeni mekân Yahya Bey'in ona ailesiyle yaşayabilmesi için vermiş olduğu ev olmaktadır. Evin nitelikleri ve iç görünüşü hakkında detaya inilmemiştir. Eski harabe evlerinden çıkarak yeni evlerine torbalar dolusu altınlarla dönmüşlerdir.

Olay örgüsündeki bir diğer mekân tacir Yakup'un bakmış olduğu handır. Şair Zihni Efendi ile yolları bu handa kesişmiştir. Bu han Yakup'a Bey'i Yahya'dan kalmıştır.

Sırasıyla karşılaşılan diğer mekânlar şunlardır: Şair Zihni Efendi'nin memleketi Erzurum, Yahya Bey'in kabri, Malatya bedesteni, Yakup Bey'in evidir.

Yahya Bey'in kabri de olay örgüsünün şekillenmesinde büyük rol oynar. Şair Zihni'nin kabri ziyarete gitmesi, hayatını değiştirir. Zenginlik, mutluluk içinde ailesiyle birlikte yaşar.

Masalda geçen zaman ifadeleri şunlardır: *“Hemen bir ay kadar sonra, ertesi gün, akşamüzeri, akşam taamından sonra, bundan yirmi beş sene mukaddem, akşama kadar, gece yarısından sonraya kadar, bir hafta, iki gece evvel”* gibi zaman kavramları vardır.

Masalda zaman atlama tekniği kullanılmamıştır. Olaylar sıralı bir şekilde gerçekleşmiştir.

Tacir Yakup Beyin bir torba dolusu on bin leblebi saymasının üzerinden uzun bir zaman dilimi geçmiştir. Hatta o kadar saymıştır ki yorulduğunu Yahya Bey'e de dile getirmiştir.

4.1.4.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.4.5.1. Yetişkinler

“Leblebiler Altın Oldu” masalının yetişkin kahramanlarının başında; Malatya Bey'i Yahya gelir. İlim ve irfana olan muhabbeti, adalet ve istikameti son derece sehi ve cömertliği ile bütün Anadolu'da dillerde destan olmuş ve şöhreti her tarafı tutmuştur. Kapısına varan bir fakir ömrünün sonuna kadar derd-i ihtiyaçtan varestede kalacak kadar

naili ihsan ve ikram oluyormuş. Yahya Bey'in kişilik özelliklerine yer verilse de fiziki özelliklerine yer verilmemiştir.

Masalın bir diğer yetişkin tipi ise Tacir Yakup'tur. Leblebi satarak ailesinin geçimini sağlamaya çalışsa da yarı aç yarı tok yatarlar. Kazandığı parayı kuruşu kuruşuna helal kazanır. Yakup'un da fiziki özelliklerine yer verilmemiştir.

Olay örgüsünde önemli bir işlevi olan diğer kahraman da Erzurumlu Şair Zihni Efendi'dir. Erzurum'dan Malatya'ya Yahya Bey'i görmek, ondan yardım istemek için gelse de Yahya Bey'in ölümü onu derinden yaralar. Ama Malatya'ya gitmesi onun bütün ömrünün de değişmesine vesile olur. Ailesiyle zenginlik içinde yaşar.

4.1.4.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Masalda sembolik özellik gösteren öğeler, kahramana yardımcı unsurlar başlığı altında incelenmektedir. Bu unsurların ilki, leblebi ile kahramana kazandırılan torbalar dolusu altınlardır. Ailesiyle yarı aç yarı tok yaşayan Yakup leblebi satarken Yahya Bey'e denk gelir. Yahya Bey onu çok sever. Alın teriyle, namusuyla, şerefiyle para kazandığı için torbasındaki leblebi adedi kadar yani on bin altın verir ve leblebiler, Yakup'un ailesiyle birlikte hayatının değişmesini sağlayan bir dönüm noktası olur.

Kahramana yardımcı unsurlardan bir diğeri Erzurumlu Zihni Efendi ve Yakup Bey'in gördüğü rüyalarıdır. Bu rüyalar ile Zihni Efendi zengin olur ve ailesini de alarak Yakup Bey ile yaşamaya başlarlar. Yakup Bey'in oğlu ile Zihni Efendi'nin kızı evlenir ve aile bağları da kurulmuş olur.

4.1.4.6. İletiler

4.1.4.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Emeksiz kazanç elde edilmez.
- 2- İnsanlar olduğu gibi görünmeli; ne iseler o olmalıdırlar: Ya görüldüğün gibi ol ya olduğun gibi görün.
- 3- Bir çift güzel sözün açamayacağı kapı yoktur.
- 4- Zor durumda kalan bir kimsenin yardımına koşmak doğru bir davranıştır.
- 5- Çeşitli oyunlar kurarak bir kimseyi aldatmak; onu zor durumda bırakmak doğru değildir.

6- Yalan ve dolanla bir başkası için tuzaklar hazırlayanlar, bu tuzaklara kendilerinin düşeceğini bilmelidir. İnsan er ya da geç, kurduğu tuzağa kendisi düşer.

4.1.4.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

1-Mucize ve şans unsuru, çalışmanın ve emek harcamanın önünde gösterilmektedir.

4.1.4.7. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.4.7.1. Tekrarlanan Sözler

Yine saymaya başladım. Leblebi **üç bin**, sonra **dört bin** ve **beş bin** oldu. Tepsi de artık ağzına kadar doldu. Durdum. Genç zat hizmetkârlarına: “Tepsiyi değiştiriniz.” emrini verdi ve derhal diğer tepsiyi getirdiler.(s.144)

4.1.4.7.2. Dua

“Efendim kereme endaze olmaz, siz ne münasip görürseniz veriniz, ömrünüze dua ederim.” Yakup’un bu cevabı Yahya Bey’in çok hoşuna gider ve şöyle der: “Aferin Yakup sen böyle şeyleri de biliyormuşsun ha? Sen işi bilir bir adama benziyorsun. Sana edilecek iyilik boşa gitmeyecek” der. (s. 146)

“İşte Malatya Bey’i Yahya Bey bir an içinde yirmi bin leblebiyi altına tahvil etmiş ve sonra da asırlarca namını ibka edecek şükür-güzar bir ailenin temelini bu surette kurmuştur. Mevla cümlesine rahmet eylesin.”

4.1.4.7.3. Deyimler

“Anadolu’da dillerde destan olmuş ve şöhreti her tarafı tutmuştu.”(s.132)

Dillere destan olmak: Bir olay veya niteliğin her yerde anlatılır olması.

Sana edilecek iyilik boşa gitmeyecek(s.146)

Boşa gitmek: İşe yarar bir sonuca ulaşamamak. Hiçbir işe yaramamak

“...olan leblebi torbası elden ele gezmeye başlamıştı.”(s.148)

Elden ele gezmek: Pek çok kişi tarafından kullanılmak, birçok sahip eline geçmek.

“O gece ne benim ne de zevcemın gözüne bir dakika uyku girmemişti.”(s.156)

Gözüne uyku girmemek: Hiç uyumamış olmak ya da uykusuz kalmak.

4.1.4.7.4. İkilemeler

Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

... ehemmiyet bile verilmediğinden bu mesele de **ötede beride** duyulub şayi olmadı.(s.133)

Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

Zihni Efendi artık dünyadan **bütün bütün** kat'ı alaka eylemişti.(s.166)

Dedikten sonra **yavaş yavaş** haneme geldim.(s.154)

Kadın hem bunları söylüyor hem de **hıçkır hıçkır** ağlıyordu.(s.154)

Türlü türlü nefis yemekler ile ikram ve izaz eylediler.(s.154)

Fakat öyle ölçü ile değil, oturup **birer birer** sayacaksın.(s.142)

4.1.4.8. Özgün Unsurlar

Masalcının dilinden izler taşıyan özgün unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür:

“Anadolu’da dillere destan olmuş ve şöhreti her tarafı tutmuştu. En uzak yerlerden erbab-ı ilim ve kemal Malatya’ya gidiyor, onun sayesinde rahat ediyorlardı. Kapısına varan bir fakir, ömrünün sonuna kadar derd-i ihtiyaçtan varestede kalacak kadar naili ihsan ve ikram oluyordu. “İşte Malatya Bey’i Yahya Bey bir an içinde yirmi bin leblebiyi altına tahvil etmişve sonra da asırlarca namını ibka edecek şükür-güzar bir ailenin temelini bu surette kurmuştur. Mevla cümlesine rahmet eylesin.”

cümlelerinde geçen deyimler ve tamlamalara bolca yer verilmiştir. Bunların Süleyman Tevfik’in dilinin yansımasından birer örnek oldukları söylenebilir.

Özgün unsurlar bölümünde incelenen kelime ve kelime grupları, okuyucu açısından birer kazanımdır. Daha önce duymadığı kelimeler ile tanışan okuyucu, söz dağarcığına yeni sözcükler katma olağanı bulabilecektir. (Gündüz, 2008, s. 289).

4.1.4.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Demirel (1999, s.33) dinlemeyi; *“konuşan kişinin vermek istediği mesajı pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliğidir.*

Dinleme aynı zamanda öğrenme ve zevk alma yollarından biridir” şeklinde ifade eder. Özcan. Bu bakımdan; masalın vereceği mesaj ancak uyaranlara açık olunduğu süreçte algılanabilir. Dinlemeye olan ilgiyi açık tutabilme de merak öğeleriyle doğru orantılıdır. İncelenen masal, taşıdığı merak öğeleri sayesinde okuyucuda uyandırılan dinleme ve öğrenme ilgisini canlı tutabilmektedir.

Düğüm noktalarının tamamının çözüldüğü varsayılan bir noktada yeni bir düğüm oluşmakta; çözüm beklenirken merak öğesi de ağır basmaktadır.

“Dinleme yeteneğinin gelişimi konusunda varılan nokta, 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin 15 ila 25 dakika; 6–8. sınıf öğrencilerinin 40 ile 50 dakika dinleyebildikleridir” (Demirel, 1999, s. 34). “Leblebiler Altın Oldu” masalı 30-35 dakikalık bir sürede tamamlanabilen bir metindir. Bu bakımdan dinleyici kademelerinden ikinci kademeye seslenebilmekte; neden sonuç ilişkisi kurup bir yargıya ulaşabilmelerine olanak sağlamaktadır.

İletileri bakımından kapsamlı olan masal, konuşma becerisine iki farklı etki sağlamaktadır. Bunlardan ilki konuşmanın psikolojik niteliği, diğeri toplumsal niteliği açısından.

Konuşmanın psikolojik niteliği, konuşmacının iç dünyasının dışa vurumu ile ilgilidir. Masaldan çıkarılabilecek, yardımlaşmanın ve emeğin önemi olguları konuşmacının üzerinde yoğunlaşabileceği konulardır. Konuşmacı bu iletileri kendi dünyasıyla bağdaştırarak yorumlayabilecektir (Gündüz, 2008, s. 389).

Konuşmanın toplumsal niteliği açısından, konuşmacıya verilecek temel ileti sosyal ve ekonomik şartlara bağlı olarak yapılan sınıflandırma üzerinedir. Bu ileti de konuşma becerisini geliştirmeye yönelik üzerinde durulabilecek bir ileti niteliğindedir. (Gündüz, 2008, s. 389)

Okuma becerisini geliştirmenin amaçlarından biri sözcükleri tanımadır. Bu beceriyi geliştirme amacıyla kişiye verilen metin, dil dağarcığına yeni kelimeler sunmalıdır. Özgün unsurları da masalında barındıran Süleyman Tevfik, “Leblebiler Altın Oldu” masalında sözcük hazinesini zenginleştirmeye yönelik kazanımlar sunmaktadır.

Masal okuma, sürekli okuma ilgisini perçinlemeye yönelik bir eylemdir. Okunan masalın ana fikrinin ve yardımcı fikirlerinin tespiti kolaylıkla yapılabilecek türdendir.

İncelenen masalın okuma becerisine diğer bir katkısı da; masal okumayı zevkli bir alışkanlık haline getirmeye yardımcı nitelikte olmasıdır.

Son olarak üzerinde durulması gereken hususlardan biri masalın yazma becerisini geliştirmeye yönelik sunabileceği kazanımlardır. Bu konuda Özcan Demirel (1999, s. 59). şu noktada görüş bildirmektedir: “Yazma becerisi, dört temel dil becerisinin son halkasıdır. Yazma becerisini mekanik bir süreç olarak değil, eleştirel bir düşünme süreci olarak algılamak ve bilmek gerekir.”

Masalda verilen toplumsal iletiler eleştirel düşünme sürecini tetikleyici niteliktedir. Masalın ana iskeletini oluşturan karşılık beklemeden yardım etme ileti, kişiyi eleştirel düşünmeye sürükleyebilmektedir. Aynı zamanda, insanlar arası yapılan sınıflandırmaların; maddi elverişliliklerin masal atmosferinde güdülenmesi, eleştirel düşünebilmeyi beraberinde getirecektir. (Gündüz, 2008, s. 389)

Yazma becerisini geliştirmede önemli etkenler düşünme ve düşündüğünü yazıya dökme işi, masalın yardımcı fikirlerini de göz önünde tutarak yapılmalıdır. Böyle olduğunda masalın ana fikri etrafında gelişen yardımcı fikirler ile günlük yaşam arasında bağ kurmak da mümkün olacaktır. (Gündüz, 2008, s. 389)

4.1.5. Türkmen Güzeli (2003, 1)

4.1.5.1. Konu

Yıllarca evlat sahibi olamayan bir Kastamonu Bey’inin bir erkek evladının olmasını ve oğlunun aşk serüvenini anlatır.

4.1.5.2. Asıl İleti

Ne kötülük yapılırsa yapılsın iyilikle karşılık vermek bir erdemdir.

4.1.5.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Masal, çocuk sahibi olmayan bir Kastamonu Bey’i Rıza’nın tanıtımı ile başlar. Gayet meşhur, zengin, fakir fukaraya çok bakar, iyiliği sever bir bey olduğundan bahsedilir. Dünyada bir kederi varsa da erkek evladının olmamasıdır. Bir gece uyuyamaz, abdest alıp iki rekat namaz kılarak Allah’a erkek evladı olması için içten, gönülden dualar eder. Eğer oğlu olursa bütün memleket halkına yedi gün yedi gece ziyafet edeceğine söz verir.

Olay örgüsü Rıza Bey'in bir erkek evlada sahip olmasıyla başlar. Hemen bütün halka mükemmel bir ziyafet çekmek için lazım olan erzakları ve aşçıları getirttirir. Şehrin kenarındaki meydanlıkta halka yedi gün yedi gece ziyafet verir. Oğlu Necmettin büyür onu en güzel şartlarda yetiştirir. Varını yoğunu tek oğluna harcar. Necmettin öğrenmeye çok meraklıdır. Çok zekidir. Yedi yaşına geldiğinde tahsilde emsalini kat kat geçer. On iki yaşına geldiğinde bir yandan okurken diğer taraftan ata binmek, silah kullanmak gibi beyliğe yaraşır şeyleri çok iyi öğrenir. On yedi yaşına geldiği zaman memleketin en mükemmel süvarisi, ve silahşörü olur.

Masalın düğüm noktası Necmettin Bey'in Türkmen aşiretlerinden bir bey kızına âşık olması ile başlar. Ava merak salan Necmettin Bey bir gün geyik avlarken çeşme başında su dolduran Türkmen Kızı, güzeller güzeli Emine'yi görür ve âşık olur. Emine de beyi çok beğenir. Bey Her gün Emine'yi görmek için çeşmeye gider ama nafile. Emine bir daha hiç gelmemiştir. Eve dönerken Türkmen çadırlarının kurulduğu yere gider ve en büyük çadıra girer. Aşiret beyi olan Hüsmen Bey ile tanışır. Misafirine ayran ikram etmek ister. Kızı ayranları doldurur ve getirir. Necmettin Bey kızı görünce çok şaşırır. Ayranları getiren kız âşık olduğu Emine'dir. Emine'yi gördükten sonra günlerce bir şey yemez içmez. Aşkından yanar kavrulur. Rıza Bey oğlunda bir haller olduğunu anlar. Karısına gidip oğluyla konuşmasını söyler. Necmettin de annesine bir Türkmen kızına âşık olduğunu anlatır. Annesi hemen beye bu haberi yetiştirir. Bey aşiret çadırına adamlarını yollar. Kızın babasını getirttirir. Durumu izah eder. Bey kızını amcasının oğluyla nişanladığını, ona söz verdiğini bu sözden nasıl döneceğini söyler. Bey üç gün süre tanır. Hüsmen Bey eve gider durumu kızı Emine'nin üvey annesi olan karısına anlatır.

Üvey kızını kıskanan kadın, kız bey ailesine gelin olmasın diye bir kez söz verildiğini, bu sözden dönerlerse namuslarının, şereflerinin beş paralık olacağını derhal başka yere kaçıp izlerini kaybettirmeyi teklif eder. O gece Hüsmen Bey tüm çadırları toplatır ve başka bir obaya giderler.

Aradan dört gün geçer. Haber gelmeyince Necmettin yanına iki adam alarak Türkmen çadırına gider. Kimseyi göremez. Kaçtıklarını anlar ve hemen iz sürerler. Kızın yerini bulur ve kaçırmaya karar verir. Pusuya yatar. Bir sabah çeşmeye su doldurmaya gelen Emine'yi sırtlar ve atına bindirip konağına götürür. Rıza Bey oğluna dillere destan

bir düğün yapar. Böylece masalın düğüm noktası da çözülmüş olur. Necmettin ve Emine'nin bir oğulları bir de kızları olur. Aradan Yedi sene sonra Rıza Bey de vefat eder.

Bir gün Necmettin odasında otururken kapıdan içeri yırtık, eski püskü elbisesiyle yaşlı bir kadın gelir. Emine'nin üvey annesi olduğunu, kocası öldükten sonra kimsenin ona sahip çıkmadığını, tek çarenin oraya gelmek olduğunu söyler. Necmettin Bey zevcesini çağırır. Emine üvey annesini tanıyamaz. Üvey annesi çok ağlar ve ondan af diler. Ona çektirdikleri için çok pişman olduğunu söyler. Emine affeder ama kadın yaptığı bunca kötülüğe rağmen Emine'nin onu kabul etmesini hazmedemez ve iyice hastalanır, ölür.

4.1.5.4. Yer ve Zaman

Olay örgüsünün ilk düğümü masalın çıkış mekânına bağlı olarak atılır. Masalın çıkış mekânı, Aşiret ağası Hüsmen Bey'in çadırıdır. Obanın yakınındaki pınar, masalın temel tiplerinin karşılaşma mekânıdır. 'çadır' ile 'pınar', aksiyonun ilk düğümlerinin ortaya atıldığı mekânlardır. Bu iki mekân arasında geçen olay, kurgunun bütünü oluşturur.

Bey'in obası, düğüm bölümünde ağırlığı hissedilen temel mekândır. Düğüm bölümünde yaşanan olaylara Hüsmen Bey'in obası sahne olur. Bu mekân aksiyona yön veren temel düğümlerin atıldığı ve çözümün yaşandığı ana mekân olma özelliği göstermektedir.

Temel düğümün çözüldüğü bir diğer mekân da Bey'in konağıdır. Necmettin Emine'yi kaçırdıktan sonra bu konağa getirir. Burada evlenirler, çocukları olur, bu konakta büyür. Emine'nin üvey annesi de yıllar sonra beş parasız kalınca bu konağa, Emine'den özür dilemeye gelir ve burada can verir.

Masaldaki zaman unsurlarına bakacak olursak; *“vaktiyle, yedi gün yedi gece, üç gün üç gece, üç gün evvel, ertesi gün, akşama kadar, yedi yıl sonra, iki yıl sonra, bir gün evvel”* gibi zaman unsurları kullanılmıştır. Olağanüstü bir zaman dilimi masalda kullanılmamıştır.

Yedi gün yedi gece ifadesi masalda bolca kullanılmıştır. Bunlara örnek verilecek olursa: *“Eğer bir evladım olursa bütün memleket halkına yedi gün yedi gece ziyafet verir fıkaraı it'am ederim diye nezr eyledi.”*

“Yedi gün yedi gece devam eden bu meserret düğüne gelmeyen ve beyin ikramını görmeyen kimse kalmadı.” gibi örnekler verilebilir. Bu açıdan geleneksel masal tipine uygundur.

Necmettin Bey’in ceylan avındayken ceylanın peşinden gitmesi üzerine pınara gelmesi ve orada bir kız ile karşılaşması, aksiyonu başlatan zamana denk gelmektedir. İki kahramanın karşılaşma anları devamında bir geçiş sürecini getirir. Masal zamanında yapılan hızlı geçiş bir evlilik ile neticelenir.

4.1.5.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.5.5.1. Çocuk Kahraman

Masalda çocuk kahramanlardan pek bahsedilmemiştir. Yazar, Necmettin Bey’in çocukluk serüvenini hızlı bir şekilde atlamıştır. Yedi yaşındayken emsallerinden kat kat çalışkan olduğundan, on iki yaşındayken mükemmel derecede silah kullanmasından, atış yapmasından, on yedi yaşlarında da evlenmesinden bahsedilmiştir. Bu olaylara çok değinilmeden kahramanın evlilik hayatına geçilmiştir.

Necmettin ve Emine’nin bir oğlu ve bir kızı olduğuna değinilmiş, detaylara inilmemiştir.

4.1.5.5.2. Yetişkinler

Kastamonulu Rıza Bey tipi ile başlayan masalda, bu tipin etkinliği uzun süre devam etmemektedir. Fonksiyonu bakımından olay örgüsünü başlatıcı etkisi olan kahramanın yerini oğlu ve Türkmen kızı Emine alır.

Necmettin tipi, pınar başında gördüğü kıza ansızın sevdalanan ve bu konuda ısrarcı davranan bir tiptir. Kahramanın ısrarından etkilenen tip ‘anne’ tipidir. Necmettin’in annesi, oğlunun aldığı evlilik kararı konusunda çeşitli endişeler yaşar ve hemen gidip beye anlatır. Rıza Bey de oğlunun o kızla evlenmesine müsaade eder. Onlara şanlı bir düğün yapar.

Hüsmen Bey Türkmen aşiretinden bir ağa olup güzeller güzeli Emine’nin de babasıdır. Verdiği sözden dönmek için obayı terk etmeyi bile göze almıştır. Namusuna, şerefine bağlı bir ağadır. Hüsmen Bey’in bir kızından başka evladı yoktur. İlk hanımını kaybetmiş tekrar evlenmiştir.

Hüsmen Bey'in ikinci karısı, Emine'nin üvey annesi fena, kıskanç bir tiptir. Sırf üvey kızı bey oğluyla evlenip rahat yaşamasın diye beyinin aklına girmiş, kızını onlara vermesin diye obadan kaçıp izlerini kaybettirmeyi düşünmüştür.

Türkmen kızı güzeller güzeli Emine Hüsmen Bey'in kızıdır. Akıllı, terbiyeli, yardımsever, merhametli bir kızıdır. Necmettin'le kaçarak mutlu bir yuva kurmuşlardır. Bir erkek bir de kız çocukları olmuştur. Yıllar sonra karşısına çıkan üvey annesini yaptığı onca kötülüğe rağmen affetmiş, onu en güzel şekilde ağırlamıştır. Son nefesinde de üvey annesine hakkını helal etmiştir.

4.1.5.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Masal motivasyonunu etkileyen yardımcı unsur Necmettin'in avlanmaya çıktığı zaman gördüğü ceylandır. Ceylanın peşinden uzun süre gittikten sonra bir pınar başında durur. Epeyce uzaklaşmıştır. Orada obasına su götürmek üzere pınar başına gelen Türkmen kızı Emine ile karşılaşır. Birbirlerini görür görmez âşık olurlar. Böylece masalın olay örgüsünü yardımcı unsur olan ceylan başlattı diyebiliriz.

4.1.5.6. İletiler

4.1.5.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Kıskançlık bizi istemediğimiz sonuçlara götürebilir.
- 2- Zararın neresinden dönersen kardır.
- 3- Bir şeyi canı gönülden istemek, ona niyet etmek de önemlidir.
- 4- Öfkeyle kalkan zararlar oturur.
- 5- Bazı şeyler için pişman olsak da geç olabilir.
- 6- Kötülüğe karşı iyilikle karşılık vermek bir erdemdir.
- 7- Hoşgörü ve sevgi çerçevesinde alınan kararlar mutluluk getirir.
- 8- Elindekini değerini onu yitirince anlamak fayda getirmez. Asıl olan zamanında değer verebilmektir.

4.1.5.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

- 1- Bütün üvey anneler kötü değildir. Masalda üvey anne çok fena, kıskanç, gaddar bir kadın olarak gösterilmiştir.

2- Ailesinin rızasını almadan kız kaçırma, da uygun bir davranış değildir.

3- Kaçırıldığı kız için peşinden gelenleri direkt öldürmesi de hitap ettiği kitle için olumsuz bir örnektir.

4.1.5.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

4.1.5.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü

4.1.5.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü

“vaktiyle...”

4.1.5.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü

“yedi gün yedi gece düğün yaptılar.”

“üç gün üç gece ziyafet verdiler.”

“baş üzerine, şimdi sorar anlarım.”

4.1.5.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü

“hakkımı anamdan emdiğim süt gibi helal ettim.”

4.1.5.7.2. Masal Motifleri

Evlilik: Hüsmen Bey’in kızı ile Necmettin ile evlenir.

Çocuksuzluk: Rıza Bey’in uzun bir süre çocuğu olmamıştır.

Kıskançlık: Emine’nin üvey annesi onu kıskanır, bir bey oğluya evlenip rahat etmesini istemez.

Ölüm: Rıza Bey, Hüsmen Bey ve Emine’nin üvey annesi ölür.

Akıl Verme: Hüsmen Bey’in zevcesi ona akıl verir.

4.1.5.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.5.8.1. Tekrarlanan Sözler

“Yedi gün yedi gece” formülistik sayılar masalda kullanılmıştır. Bunlara örnek verilecek olursa:

“Eğer bir evladım olursa bütün memleket halkına yedi gün yedi gece ziyafet verir fukarayı itam ederim diye nezr eyledi.”

“Yedi gün yedi gece devam eden bu meserret düğüne gelmeyen ve beyin ikramını görmeyen kimse kalmadı.”

“İki sene sonra da küçük beyin bir kızı dünyaya gelip onun için de üç gün üç gece düğün ve şenlik yapıldı.”

4.1.5.8.2. Deyimler

“...memleket halkına yedi gün yedi gece ziyafet verir...”(s.1)

Ziyafet vermek: Konukları yedirip içirip eğlendirerek ağırlamak.

“...ziyafetinde bulunmaya can atıyordu.” (s.2)

Can atmak: Bir şeye erişmeyi pek çok istemek.

“Herkes küçük beyin üzerine titriyordu.”(s.3)

Üzerine titremek: Çok sevdiği bir kimseyi ya da şeyi, bir zarar gelmesin diye özenle korumak.

“O gece sabaha kadar gözüne uyku girmiyordu.”(s.5)

Gözüne uyku girmemek: Hiç uyuyamamış olmak ya da uykusuz kalmak.

“Bunu görünce Necmettin Bey’in rengi attı, kalbi şiddetle çarpmaya başladı.”

Rengi atmak: Korku, heyecan sebebiyle benzi sararmak.

Kalbi çarpmak: Yüreği çok atmak, çok heyecanlanmak.

“Yarın sen yalnızca onu isticvap et, ağzını ara...”(s.10)

Ağzını aramak: Karşısındaki kişiyi kurnazca konuşturarak ondan laf almaya çalışmak.

“Onda gözüm kaldı.(s.11)

Gözü kalmak: Çok isteyip de elde edemediği bir şeye karşı isteği sürmek.

“O kıza canı gönülden vuruldum.” (s.12)

Canı gönülden vurulmak: İçten gelerek çok isteyerek.

“Öyledir efendim fakat bir kere söz vermiş olduğum...” (s.13)

Söz vermek: Kesin olarak yapacağını söylemek.

“Kadın bin dereden bin türlü su getirerek kocasını kandırdı.”(s.14)

Bin dereden su getirmek: Çok dolambaçlı gerekçeler öne sürmek, oyalamak için türlü nedenler göstermek.

“... birden bire bana yüz çevirdiler.”(s.20)

Yüz çevirmek: Bir kimseye olan ilgisini kesmek, ona yakın davranmamaktır.

4.1.5.8.3. İkilemeler

Aynı Sözcüğün Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“Badehu **yavaş yavaş**...”

“Kadın vefat etmezden biraz evvel **hıçkırır hıçkırır** dedi.”

“Düğün tasavvur olunduğundan **kat kat** mükemmel ve parlak oldu.”

“O gece de **derin derin** düşünceler içinde geçti.”

“Bir söz söylemiyor yemeği pek iştehsiz yiyor, arada bir **dahıp dahıp** gidiyordu.”

“...**birer birer** tabancasıyla vururdu.”

Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

“**Gece gündüz** bunu düşünür vefatından sonra bu mal mülk kime kalacak, benim ismimi dünyada yaşatacak kimsem kalmayacak diye tefekkür ederdi.

4.1.5.9. Özgün Unsurlar

Masalda yapılan tasvirler gayet özgündür. Bunlara örnek verecek olursak:

“Bir Türkmen aşireti olduğu şüphesiz bulunan çadırlardan beş altı kadın su almak için ellerinde testiler, kırbalar, bakraçlar olduğu halde pınara geldiler. Kadınların içinde gayet güzel on altı yaşlarında bir kız vardı. Çehresinin tenasübü, siyah kaş ve gözü, pembe beyaz yanakları, uzun ve gür saçları ile fevkalade bir Türkmen güzeli olan bu kız küçük beyin nazari dikkatini celb etti.”
(s. ?)

Yine masaldaki özgün unsurlara aşiret hayatıyla da örnek verebiliriz. Büyük bir obada yaşayan Aşiretin başında bir de ağa vardır. Ağanın çadırı diğer çadırlardan farklı ve büyüktür. Ağa gelen misafirlerine ‘ayran’ ikram eder. Ayran da özgün unsurlardan biridir.

Verdiği sözden dönmemesi de özgün bir unsurdur. Kızını sırf abisinin oğluyla nişanladığı, ona söz verdiği için Kastamonu Bey'ine bile karşı gelerek kızını bey oğluna vermez. Hatta verdiği sözü çiğnememek için kaçarak başka bir obaya yerleşirler.

Aşiret reisinin Necmettin Bey ile diyalogu şu şekildedir.

-Babanız kimdir?

- Kastamonu Bey'i Rıza Bey.

Aşiret reisi misafirin o havaliye hükmeden zatın oğlu olduğunu anlayınca ikramını daha ziyade arttırdı. Hemen çadırın kadınlar tarafına geçerek zevcesiyle kızına misafirin derebeyinin oğlu olduğunu haber verdikten ve çabuk kahve yapılmasını tenbih eyledikten sonra avdetle dedi:

-Beyim eğer çadıma geleceğinizi bilseydim hazırlık yapardım. Kusuruma bakmayın. Ancak rica ederim bir acı kahvemizi içmek ululuğunda bulunursunuz.

Bu diyalogdan şu çıkarılabilir ki çadır dahi olsa kadınlar ve erkekler bölmesi olarak ayrılmıştır. Kültürel özgünlük unsuruna örnek olarak verilebilir. Ayrıca beyin oğlu olduğunda, yedi gün yedi gece; kızı olduğunda ise üç gün üç gece, halka ziyafet verilmiştir. Oğlan çocuğu soyun devamının göstergesi olduğundan kız çocuğundan daha değerli olarak gösterilmiştir.

4.1.5.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Masal kahramanları, okuyucu tarafından model alınan tiplerdir. Bu bakımdan, kahramana yüklenen görev ve eylemler, okuyucu kitlesi göz önünde tutularak tasarlanmalıdır. Zulüm, kan, ölüm, öldürme gibi kavramların, çocuk okuyucuya hitap eden metinlerde yer almaması uygun görülmektedir. (Gündüz, 2008, s. 117)

Günlük hayatta da bulunması muhtemel çatışmalar, okuyucunun karşısına masal atmosferinde çıkmaktadır. Dolayısıyla okuyucu, günlük hayat ile masal örgüsü arasında bağ kurabilmektedir. Olaylara ve durumlara eleştirel gözle bakabilme; yargılama ve benzeşim kurma gibi kazanımlar elde edebilmektedir. (Gündüz, 2008, s. 118)

Masalda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, mantığa ve gerçeğe bağlılık duygusuna uygunluğudur. Gerçek hayatta karşılaşılabilecek olayları barındırır. Bunun

neticesi olarak metin üzerinde konuşmaya ve yazmaya elverişli tarafların yer aldığını söylemek mümkündür.

Çocuk kitlenin anlayabileceği, içinde gayet olumlu iletiler barındıran bir masaldır. 30-35 dakikada okunması mümkündür. Sadece Tevfik'in diğer masallarında olduğu gibi bu masalında da Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalar bolca kullanıldığı için bazı yerler anlaşılamayabilir. Her ne kadar yabancı kelime olsa da akış içinde ne demek istediği anlaşılabilir. Akıcı bir dil kullanılması da anlama ve anlatma açısından bir artıdır.

Olay dizgesi akıcı bir yapı üzerine kurgulanmaktadır. Geleneksel tarzda ilerleyen olay örgüsü, okuyucunun zihninde yer edebilecek niteliktedir. Bu durum masalın akılda kalıcılığını sağlamak açısından önemlidir. Anlaşılır bir dille kaleme alınmış olması da metnin anlaşılmasına fayda sunmaktadır. Karmaşık bir yapıdan uzak tutulan olay örgüsü serim, düğüm ve çözüm noktaları ile birbirine bağlanmaktadır. Bu demektir ki olaylar arasında bir kopukluk bulunmamakta; düğüm noktaları merak unsurları ile çözüme ulaşabilmektedir. (Gündüz,2008, s. 132)

4.1.6. Seyyahın Hortlağı (2003, 25)

4.1.6.1. Konu

Evlat sahibi olamayan Malatya derebeylerinden Nureddin Bey'in Diyarbakırlı, kendini Şeyh diye gösteren bir şeytan tarafından evlat sahibi olabilmesi için tüm mal ve mülkünü bırakarak bir seyahate çıkması gerektiğini söyleyerek kandırılmasını ve neticesinde Nureddin Bey'in başına gelen türlü olayları konu alır.

4.1.6.2. Asıl İleti

Bir şeye körü körüne inanmadan önce iyice araştırmak, sonuçların nereye varacağını düşünmek gerekir.

4.1.6.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Masalın giriş bölümünde, zengin emlak ve arazisi çiftliği çok, hizmetkârları ve tevabi'i kesir Nureddin Bey namında bir derebeyinden bahsedilir. Masalın kahramanıdır aynı zamanda. Olay örgüsü Nureddin Bey etrafında gelişir. Çok zengin olsa da evladı olmadığı için çok üzülen Nureddin Bey duyduğu her ilacı yapar, her işittiği türbeye ve tekkeye gider, şeyhlere ve hocalara müracaat eder fakat bunlardan hiçbirisi derdine çare bulamaz.

Olay örgüsünün başlangıcı, masal kahramanının Diyarbakır’ da İsmail Efendi namında gayet meşhur bir şeyhin yanına gitmesiyle başlar. Bu şeyhe müracaat eden herkesin derdine deva bulduğunu duyan Necmeddin Bey hemen Diyarbakır’ a gider ve bir hana misafir olduktan sonra şeyhin tekkesine gider. Haftada bir sadece cuma günleri ziyaretçilerle görüşüldüğünü öğrenen Necmeddin Bey iki gün şehri gezer ve cuma günü namazdan sonra şeyhin huzuruna çıkar, derdini anlatır. Sekiz senedir çocuğu olmadığını derdine derman bulmasını ister.

Şeyh biraz düşünür. Sonra Nureddin Bey’e döner: *“Erenlerden aldığım bilgiye göre gelecek Cuma gecesı abdest alıp iki rekat namaz kıldıktan sonra istihareye yataınız. O gece gördüğünüz rüyayı bana anlatınız. Tabirine göre ne yapılmak gerekirse size söylerim.”* der. Yazarın diğer tüm masallarında olduğu gibi bu masalında da dini unsurlara bolca yer verilmiştir. Özellikle cuma gününün seçilmesi de tesadüf değildir çünkü Müslüman âleminde en hayırlı gün cuma günü olarak kabul edilir. Yine örnek verecek olursak ‘istihareye yatmak,’ ‘abdest almak,’ ‘namaz kılmak’ da Müslümanlara özgün yapılan şeylerdir.

Necmeddin Bey Cuma günü abdest alıp iki rekat namaz kıldıktan sonra istihareye yatar. Rüyasında doru bir atla gittiğini kısa bir süre sonra bir bataklığa saplandıklarını görür. Tam boğazına kadar batmışken iki el kuvvetlice omuzlarından tutarak bataklıktan çıkarır ve kaybolur. Burada rüya unsuru masalın kilit noktasıdır.

Necmeddin Bey rüyasını şeyhe anlatır. Şeyh biraz düşündükten sonra rüyayı şöyle yorumlar:

“Nureddin Bey cenabı hak size büyük bir hakikati göstermiştir. Binmiş olduğunuz at devlet makamıdır. İçine düştüğünüz bataklık da dünyalığınız, malınız, mülkünüzdür. Siz bugün bataklık içine düşmüş bir haldeınız. Dünyalığınız, mal ve mülkünüz sizi boğazınıza kadar sarmış durumdadır. Sizi o sırada omuzlarınızdan tutan el, erenlerin emriyle bizim elimizdir. Demek ki sizi dünya çirkefinden ben kurtaracağım.” der.

Necmeddin Bey tövbe ve istiğfar ettikten sonra inzivaya çekilir. Aradan bir hafta geçer. Şeyh İsmail Malatya’ya gelir. Necmeddin Bey’in hiçbir mal mülk almadan iki seneliğine bir seyahate çıkmasını, orada halkın verdikleriyle yaşamını devam ettirmesi

gerektiğini söyler. Zevcesi için gözünün arkada kalmamasını onun maddi ve manevi hususatına bakacaklarını da ekler.

Olay örgüsünün bu noktasından sonra gelişecek olaylar, verilen sözü tutmama; koşul bozma motifi etrafında şekillenecektir. Necmeddin bey Şeyh İsmail'in dediklerini yaparak kasaba kasaba, şehir şehir gezer. Bir gün Erzurum'da Hüseyin Efendi namında misafirperver bir zata misafir olur. Nureddin Bey'in saç sakalı birbirine karışmış tanınmaz haldedir. Ondan başka iki misafir daha vardır. Tesadüfen onların da Malatyalı oldukları ortaya çıkar. Nureddin Bey'i tanıyamazlar. Bey de evinden, zevcesinden haber almak için Nureddin Bey'in neler yaptığını sorar. Malatyalılar Nureddin Bey'in kendisini şeyh olarak tanıtan aslında şeytan olan biri tarafından kandırıldığını, zevcesine şeyhin göz koyduğunu, zevcesi evlenmeyince de onu konaktan atıp tüm malların üstüne konduğunu, Nureddin Bey'in de öldü haberini aldıklarını söylerler. Bunu duyan Nureddin Bey beyninden vurulmuşa döner ve hemen olanları Hüseyin Efendi'ye anlatır. Hüseyin Efendi atlarını ve adamlarını vererek iki Malatyalıyla birlikte gidip şeyhten intikam almalarını söyler.

Yola çıkan Nureddin Bey ve adamları on iki gün sonra Malatya'ya ulaşır ve Şeyh bozuntusunu konaktan atar, mahkemeye verir. Tüm yalanları tek tek ortaya çıkan sahte şeyh hapse girer. Necmeddin Bey karısını da alarak konağa döner. Aslında rüyasında onu bataklıktan çıkaran iki elin iki Malatyalı olduğunu anlar.

4.1.6.4. Yer ve Zaman

Olay örgüsünün yapılanmaya başladığı ilk mekân, kahramanın Diyarbakır'daki Şeyh İsmail'in tekkesidir. Bu mekânda yaşanan olayların ardından kısa bir zaman dilimi geçmekte; kahramanın vardığı yeni mekân konak olmaktadır. Evin nitelikleri ve iç görünüşü hakkında detaya inilmemiştir.

Olay örgüsünün işlendiği mekânlar sırasıyla şunlardır: Diyarbakır'da yaşayan Şeyh İsmail'in tekkesi, Necmeddin Bey'in konağı, Erzurum'daki köy ve kasabalar, bir köy camiisi, Erzurum'da yaşayan Hüseyin Efendi'nin konağıdır.

“Seyyah, camii şerifin içinde dolaşıyor ve cenaze de onu arkasından kovalıyordu. Nureddin minbere çıktı. Cenaze de arkasından geldi. Oradan aşağıya atladı. Saatlerce bu hal devam etti. Horozlar ötmeye başladı camii şerifin

pencerelerinden ortalığın aydınlanmakta olduğu görünüyordu. Tam o sırada hortlak sıçraya sıçraya tabutun yanına gitti, içine girip yattı.”

Cümleleri zaman akışını belirtmektedir.

Necmettin Bey’in inzivaya çekilmesi de uzun bir zaman diliminin geçmesine işaretler. Necmeddin Bey’in sekiz sene çocuğunun olmamasında da yine zaman unsuru etkilidir. Tüm başına gelenler de çocuğunun olması için başvurduğu yollar yüzünden olur. Erzurum’daki camii de önemli bir mekân unsurudur. Burada tabuttan çıkan ölüden korkan Necmeddin kaçır ve sonra Hüseyin Efendi’nin konağına sığınır.

Hüseyin Efendi’nin konağı; masalın düğüm noktasının çözülmesi açısından önemli bir mekândır. Çünkü Necmeddin Bey konaktaki iki Malatyalı misafir sayesinde kandırıldığını anlar ve memleketine dönüp evine ve ailesine kavuşur.

Masal “Zaman-ı evailde” zaman formeli ile başlamaktadır. Geleneksel masal formeline paralellik gösterir. Masaldaki zaman unsurlarına şunlar örnek verilebilir: “Haftada bir, cuma günleri, gelecek cuma gecesi, bir gün, ertesi gün, iki saat sonra, iki yıl, üç gün sonra, ertesi günün akşamına, iki saat kadar...”

4.1.6.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.6.5.1. Yetişkinler

Masalın en önemli yetişkin tipi Necmeddin Bey’dir. Necmeddin Bey tipinin yetişkin tipler içinde önemli bir yere sahip olmasının nedeni; olay örgünün gelişmesini sağlayan tip olmasıdır. Masalda fiziki özelliklerine yer verilmemiştir. Çok zengin olsa da evladı olmadığı için çok üzülen Nureddin Bey duyduğu her ilacı yapar, her işittiği türbeye ve tekkeye gider, şeyhlere ve hocalara müracaat eder fakat bunlardan hiçbirisi derdine çare bulamaz. Diyarbakır’da namı duyulan Şeyh İsmail’e giderek olay örgüsündeki bir diğer önemli kahramanı da masala dahil etmiş olur.

Şeyh İsmail, Diyarbakır’da yaşayan, aslında sahtekâr olan bir şeyhtir. İnsanları kandırarak, dini de buna alet ederek para kazanır. Masaldaki tasviri şu şekildedir: “Bir karış siyah ve gür sakallı, kara göz ve kaşlı, esmer benizli, etine dolgun, uzun boylu kaviyyul bünye biri idi.”

Nureddin Bey’in zevcesi bir diğer yetişkin tiptir. Masalda fiziki ve kişilik özelliklerine yer verilmemiştir. Çocuk sahibi olamayan bir kadındır. Bey’i Nureddin

seyahate çıktığı zaman Şeyh İsmail onla evlenmek ister ama kadın kabul etmeyince konaktan kapı dışarı edilir. Kocasının yakın bir arkadaşı sahiplik eder. Nureddin Bey kandırıldığını anladığı zaman şeyhi hapse attırır ve karısını da alarak evlerine dönerler.

Masalın diğer kahramanları iki Malatyalı misafirdir. Bunların fiziki ve kişilik özelliklerine yer verilmemiştir. Necmeddin Bey bu iki delikanlı sayesinde kandırıldığını anlamış ve onların yardımıyla Malatya'ya gidip sahip olduğu her şeyi kurtarmıştır.

Hüseyin Efendi Erzurum'da yaşayan son derece misafirperver ve kapısı herkese açık olan bir zattır. Necmeddin Bey' e atlarını ve adamlarını vererek memleketine dönmesini sağlamıştır.

4.1.6.6. İletiler

4.1.6.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Zor durumda kalan bir kimsenin yardımına koşmak doğru bir davranıştır.
- 2- Bir kimseyi esir etmek; istemediği şeyleri yapmaya zorlamak; ona eziyet etmek gibi yanlış davranışlar cezasız kalmaz.
- 3- Çeşitli oyunlar kurarak bir kimseyi aldatmak; onu zor durumda bırakmak doğru değildir.
- 4- Yalan ve dolanla bir başkası için tuzaklar hazırlayanlar, bu tuzaklara kendilerinin düşeceğini bilmelidir. İnsan er ya da geç, kurduğu tuzağa kendisi düşer.
- 5- Hile, oyun ve düzen üçgenini kuran kimseler, eninde sonunda cezalandırılan kimselerdir.
- 6- Başkasına ait olan mallara göz koymak yanlış bir davranıştır.
- 7- Kime ait olduğu bilinmeyen birtakım malları sahiplenmemek gerekir.

4.1.6.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

- 1- Okuduğu masalda ölmüş bir kimsenin dirilmesine tanık olan çocuğun aklı karışabilir.
- 2- Kendi çıkarları için dini kullanarak kazançlar elde etmek çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bırakabilir.

4.1.6.7. Masal Motifleri

Ölüp Dirilme Motifi: Camiide tabutun içindeki ölünün çıkararak Necmeddin Bey'in peşine takılması

Aldatma ve Hile: Şeyh İsmail'in sahtekâr çıkması.

Cezalandırma: Necmeddin Bey'in gerçekleri öğrenince Şeyh İsmail'i hapse attırması.

Başkasının Eşine Göz Koyma: Şeyh İsmail'in Necmeddin Bey'in karısına göz koyması.

Çocuksuzluk: Necmeddin Bey'in evladının olmaması.

4.1.6.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.6.8.1. Tekrarlanan Sözler

“Bu suretle köyden köye, kasabadan kasabaya, şehirden şehre giderek üç ay sonra Erzurum vilayetine ulaştı.”

“Üç gün sonra başınızda külah, arkanızda hırka, elinizde keşkül ve asa olduğu halde piyade olarak seyahate çıkacaksınız. Buradan şarka doğru kasabadan kasabaya, şehirden şehre giderek iki sene dünyayı gezecek ve sonra avdet edeceksiniz.”

Tekrar gruplarının olay örgüsüne sunduğu işlevsel katkı, belli aralıklarla yinelenen hadiseleri ön plana çıkartmaktır. Bu durum sözü edilen olayların işlerliliğini göstermektedir. (Gündüz, 2008, s. 113)

4.1.6.8.2. Dua

“*Haydi derviş Nureddin Allah selamet versin, erenler muinin olsun.*” (s.33)

Hüseyin Efendi misafirlerine: “*Size Allah rahatlık versin.*” diyerek kalkıp hareme gitti. (s.37). Bey konağına avdetle zevcesini misafir olduğu yerden celb etti. Zevcini görünce bayılmak üzere olan kadın için aslını anlayınca cenab-ı hakka hamdu senada bulundu.

4.1.6.8.3. Deyimler

“...*gayet meşhur bir şeyhin bulunduğunu muma-ileyhe müracaat eden herke derdine deva bulduğunu...*” (s.25)

Derdine deva bulmak: Derdini sıkıntısını ortadan kaldıran bir çözüme ulaşmak.

“Bunlar oraya türlü türlü dertlerine çare bulmak için müracaat etmişler.”(s.26)

Çare bulmak: sorunu çözmek.

“Nureddin Bey’e dik dik baktı.”(s.29)

Dik dik bakmak: Çok sert bakmak.

“...tamamiyle lakaydisi işlerinin alt üst olmasına sebep oldu.”(s.30)

Alt üst olmak: Karmakarışık bir duruma gelmek.

“Ancak hiçbir şey almayarak halkın sadakasiyle geçinmek meselesi bana pek ağır geliyor(s.32)

Ağır gelmek: Bir şey gücüne gitmek, onuruna dokunmak.

“Zevcesiyle veda eder iken şeyhin her bir emrini tamamiyle infaz ve icrayı tavsiye ve tembih eyledi.(s.34)

Tembih eylemek: Bir şeyin belli biçimde ve yolda yapılmasını üsteleyerek söylemek, uyarmak.

“... sükuneti esnasında tüyleri ürpertiordu.” (s.35)

Tüyleri ürpermek: Bir olay, bir durum nedeniyle duygusallığa kapılmak.

“Beyin zenginliğini görmüş, güzel zevcesine göz koymuştu.” (s.38)

Göz koymak: Onu ele geçirmeyi istemek, amaçlamak.

“Çünkü yolda hain herif tarafından pusuya düşürülmenizden...”(s.40)

Pusuya düşmek: Pusu kuran kimsenin saldırı alanı içine girmek.

4.1.6.8.4. İkilemeler

Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“Bunlar oraya **türlü türlü** dertlerine çare bulmak için müracaat etmişlerdi.”

“Nureddin beye **dik dik** baktı ve dedi.”

“Zevcem ise **bütün bütün** yalnız kalacaktır.”,

“Siz bugünden itibaren **bütün bütün** tecerrüd edeceksiniz.”

“Bekçi! Diyerek **yavaş yavaş** seyyaha doğru sıçramaya başladı.”

Zıt Anlamalı Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

“Beyin bu hali ve tamamıyla lakaydisi işlerinin **alt üst** olmasına sebep oluyordu.”

4.1.6.9. Özgün Unsurlar

Metindeki özgün nitelikli söz ve söz grupları şunlardır: yemin eylemek, el ayak çekilmek, tembih eylemek, layık-ı veçhile karşılamak örnek olarak verilebilir. “Eren” ve “derviş” motiflerinin kullanılması da masalcının bir diğer özgün yanıdır.

Masal kahramanının şeyhin elini öpmesi, şeyhin yanına gitmek için cuma gününü beklemesi, yine cuma gecesi iki rekat namaz kılıp istihareye yatması da masaldaki özgün unsurlardan birkaçıdır.

4.1.6.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Masal kahramanları, okuyucu tarafından model alınan tiplerdir. Bu bakımdan, kahramana yüklenen görev ve eylemler, okuyucu kitlesi göz önünde tutularak tasarlanmalıdır. Zulüm, kan, ölüm, öldürme gibi kavramların, çocuk okuyucuya hitap eden metinlerde yer almaması uygun görülmektedir. (Gündüz,2008, s. 117)

“Seyyahın Hortlağı” masalı, olaylar arasında bağ kurularak okunması ve dinlenmesi gereken bir metindir. Olay örgüsünü kavramada, dikkatin önemini ön plana çıkarabilecek türden metin olduğu söylenebilir. Geleneksel masalların olay örgüleri bir veya birden çok çatışmaya sahne olmaktadır. Güzelliğin çirkinlikle; haklılığın haksızlıkla; zulmün adaletle çarpıştığı görülmektedir. Kavramların çarpışması sonucu kazanan taraf, iyilik ve doğruluktan yana olan taraftır. “Seyyahın Hortlağı” masalı çeşitli çatışmalardan kurulmaktadır. Bunlar; iyilik ile kötülüğün çatışması ve zulmün adaletle çatışmasıdır.

Günlük hayatta da bulunması muhtemel çatışmalar, okuyucunun karşısına masal atmosferinde çıkmaktadır. Dolayısıyla okuyucu, günlük hayat ile masal örgüsü arasında bağ kurabilmektedir. Olaylara ve durumlara eleştirel gözle bakabilme; yargılama ve benzeşim kurma gibi kazanımlar elde edebilmektedir. (Gündüz,2008, s. 118)

Masalda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, mantığa ve gerçeğe bağlılık duygusuna uygunluğudur. Gerçek hayatta karşılaşılabilecek olayları barındırmasının yanı sıra “Seyyahın Hortlağı” masalı, hayale ve hayal ötesi unsurlara da geleneksel masal tarzına uygun olarak yer vermektedir. “Seyyahın Hortlağı” masalı, geleneksel masal

tarzına uygun olarak olağanüstü unsurlar barındırmaktadır. Ancak bunun yanı sıra, insanın gündelik hayatta yüz yüze gelmesi doğal olan olay ve olguları da barındırmaktadır. Bunun neticesi olarak metinde üzerinde konuşmaya ve yazmaya elverişli tarafların yer aldığı söylemek mümkündür.

Seyyahın Hortlağı adlı masalda Arapça ve Farsça tamlamalara da bolca yer verildiği için anlama açısından bazı sıkıntılar doğabilir. Ama metin akıcı olduğu için kelimelerin anlamları bilinmese bile ne söylenmek istediği tahmin edilebilir.

Gerçek hayattan kesitler alması da çocuk okuyucu için önemli bir unsurdur. Çünkü çocuklar okuyarak da gerçek dünyadan bir şeyler öğrenir.

Çocuklar için hazırlanan metinlerin kısa olması, dikkat sürelerine uygunluğunun yanı sıra onlarda dinlediklerini doğru bir şekilde anlama ve anlatma becerisini de pekiştirmektedir. Bu da Türkçe öğretiminde hedeflenen “dinlediğini amaca uygun olarak doğru anlatma” becerisini kazandırmada önemli rol oynar. Çocuğun çeşitli yaşlardaki dikkat süreleri göz önünde bulundurularak konu dağıtılmadan işlenmeli, gereksiz ayrıntılara girilmemelidir. Çocukta dinleme anlama becerisini geliştirmede eserin kaleme alınış tarzı da çok önemlidir. Çocuklar bir düşüncenin veya bir kavramın uzun uzadıya açıklanmasından çok hareketli olayların ele alındığı kitapları dinlemekten zevk alırlar. Eserin oluşumunda yaşayan dilin kelime hazinesinden yararlanılmalı az kullanılan veya söylenişi zor olan sözcükler kullanılmamalıdır. (Temizyürek, 2003, s. 165) Bu masalda da bu özelliklere dikkat edilmiştir. Gayet kısa ve hareketli bir masal olmanın yanında dilin kelime hazinesinden de yararlanılmıştır.

4.1.7. Burnumu Sil Katırcı (2003: 43)

4.1.7.1. Konu

Konya’da yaşayan Ahmet’in o zamanlarda çok iyi bir iş olan “iç ağası” olmak için İstanbul’a gitmesi ve iç ağası olmayı başarmasından sonra başından geçen türlü olayları anlatır.

4.1.7.2. Asıl İleti

Amaçlar uğruna çaba harcanırsa verilen emekler elbet bir gün karşılığını bulur.

4.1.7.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Masalın giriş bölümünde iç ağaları hakkında bilgi verilmiştir. İç ağaları Anadolu'nun yerli halkından seçilirmiş. Ata binmeye ve silah kullanmaya meraklı olan taşra gençleri İstanbul'a gelir; saraylara, vezir dairelerine, bey konaklarına gelerek orada birkaç sene eğitim alırlarmış. Her vezirin, her valinin, her derebeyinin konağında beş, on ve bazen kırk, elli iç ağası bulunurmuş.

Masal iç ağalarının yaptıkları işle devam eder.

“İç ağalarının en büyük marifetleri süratle koşar iken ata binmek, dört nala giden bir atın üzerinden eğilerek yerden taş toplamak, dolu dizgin koşan bir atın sırtında sağ veya sol tarafa yatmak, atın karnı altına sarkılıp asılmak, bir bıçağı ucundan tutup atarak karşı duvara saplamak, harbe denilen kısa mızraklarla türlü türlü hünerler, marifetler yapmak, ok ve kurşun ile yumurtayı ve daha ufak cisimleri vurmak gibi birçok silahşörlük ve cündilik hünerleri göstermektir.”

İç ağalarıyla ilgili güzel tasvirler yapılan bu bölümün devamında Konya'da yaşayan Ahmet, yani masal kahramanı ile olay örgüsü başlar.

Konya'da okuyup yazmayı öğrendikten sonra bir iş bulmak, kaderinde varsa namdar bir adam olmak isteyen Ahmet, İstanbul'a gider. Orada hemşerilerini bulmak için birkaç gün gezdikten sonra İstanbul'da Vali bulunan Hüseyin Efendi namında bir adamın konağında Konyalı iç ağalarının bulunduğunu öğrenir. Oraya gider. Hemşerileri Ahmet'i bir ay misafir ettikten sonra iç ağası mülazimi olarak konakta kalmaya devam eder.

Bu süre içinde ağaların tayin ettiği muallimden dersler almaya başlar. Gence bir de at verirler. Her gün iki saat ustasıyla beraber meydanlığa çıkar ve ders alır. O sırada Hüseyin Paşa Sivas valiliğine tayin olunca Ahmet de oraya gider. Dört beş ay sonra ağa orada vefat eder. Ahmet ağanın haremisiyle İstanbul'a geri döner. Mehmet Paşa adlı bir zatın dairesine iç ağası olur.

Masalın gelişme bölümünde Ahmet'in ağa olması ve gittiği şehirler anlatılır. Bağdat'tan Diyarbakır'a tayin olunan Mehmet paşayla Diyarbakır'a giden Ahmet orada dairenin ağası olur. Yirmi sene kadar da sarayda hizmet eder. Otuz seneye varan ağalık zamanında o vakitlere göre büyük ad olunan bir servet sahibi olur. Yaşı elliye geçince hizmetten istifa eder.

Olay örgüsünün kilit noktası da burada başlar. Konya'ya dönmek isteyen Ahmet Ağa tek başına gitmesinin tehlikeli olmasından ötürü kervanı bekler. İlk kervanla İzmit'e gider. Orada bir handa konaklar. Hancı başına Konya'ya gidecek kervanın ne zaman geleceğini sorar. Üç dört gün beklemesi gerektiğini öğrenir. Aradan günler geçmesine rağmen ne gelen vardır, ne de giden. Kış yaklaşmıştır. Ahmet Ağa kışın gidemezse bahara kadar orada kalmayı göze alamadığı için bir katırcı tutup tek başına gitmeye karar verir. Hancı ve katırcı kırk elli kişilik kervanın bile tehlikeli olduğunu, kırk haramilerin yollarını çevirerek onları soyup soğana çevireceğini söylese de nafi değildir.

Masal aksiyonunun en önemli fonksiyonu Ahmet'in tek başına yola çıkmasıyla şekillenir. Ahmet Ağa kafasına bir kere koymuştur gitmeyi. Katırcının eline altınları sayar ve yola çıkarlar. Epey bir yol aldıktan sonra katırcının çok tehlikeli dediği boğaza gelirler ve kırk haramiler atlarıyla görünmüştür bile. Yedi kişilerdir.

Masalın merak unsuru burada başlar. Ahmet Ağa, elleri cebinde öylece gelen atlılara bakar. Tek söylediği şey katırcıya: "Burnumu sil katırcı" demesidir. Sürekli burnunu sildirir, ellerini cebinden bile çıkarmaz. Katırcı çok sinirlenir. Daha burnunu bile silemiyorsun kaldı ki bu haramilerin elinden kurtulalım der. Sonra Ahmet Ağa ellerini cebinden çıkarır, okunu ve yayını alıp nişan aldıktan sonra haramileri tek tek indirmeye başlar. Katırcı şoklar içinde olanları izlemektedir. Dördünü öldürür, birini yaralar. Kalan ikisi arkadaşlarının tek tek öldüğünü görünce hemen geri çekilir ve gözden kaybolurlar.

Katırcı ağaya neden burnunu sildirdiğini, bir süre hiçbir şey yapmadan öylece beklediğini sorar. Ağa da gülerek cevap verir: "Görüyorsun ya hava soğuk. Malum ya soğukta üşüyen eller kaskatı olur. İşte bunun için boğaza geldiğimiz zaman ellerimi cebime soktum. Üşütmemek için çıkarmadım çünkü donmuş ellerimle oku istediğim gibi kullanamazdım. Onun için burnumu sana sildiriyordum." der. Böylece bir merak unsuru da ortadan kalkmış olur.

Ağa katırcıya hepsinin üstünü aratır. Üstlerinden çıkan iki yüz altını, atları ve silahlarını alarak Konya'ya varırlar. Ganimetleri Konya Valisine teslim ederler. Kimsenin deviremediği kırk haramileri tek başına deviren Ahmet Ağa dillere destan olur, namı her yerde yayılır. Memleketinde hayata veda eden Ahmet Ağayı büyük bir kalabalıkla defnederler.

4.1.7.4. Yer ve Zaman

İncelenen masal, “*Eski zamanlarda...*” şeklinde giriş formeli ile başlamaktadır. İstanbul’da yaşayan Hüseyin Efendi’nin konağı ilk mekân olma özelliğine sahiptir. Konağın görünümüyle, içiyle ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

Ahmet’in Hüseyin Efendi’nin konağına yerleştikten sonra iç ağası mülazimi ardından daire ağası olması kısa bir zaman diliminde gerçekleşir.

Ahmet, Hüseyin Ağa ile Sivas’a; Mehmet Ağa ile de Diyarbakır’a gitmiştir. Bu mekânlar hakkında bilgi verilmemiştir. Sadece şehirlerin ismi geçmiştir. Ağa olabilmek için eli çabuk olmak, iyi nişan almak, dörtlüye giden at üzerinde çeşitli hareketleri yapmak şarttır. Bu da hızlı ve pratik olmayı gerektirir. Ahmet kısa bir zaman diliminde çok iyi işler başarır.

Masalda geçen bazı zaman unsurları şunlardır: “Birkaç sene, sekiz- on sene, yirmi sene kadar, bir iki gün, iki üç güne değin, bir hafta...”

Masalda geçen önemli bir mekân unsuru da Ahmet Ağa’nın İzmit’te konakladığı handır. Bu handa günlerce beklemiş, kervan gelmeyince Konya’ya tek başına gitmeyi göze almıştır.

Masaldaki aksiyon unsurunu belirleyen mekân Ahmet Ağa ve katircının Konya’ya giderken haramilere yakalandıkları boğazdır. Burada ağa dört haramiyi öldürür, birini yaralar, kalan ikisi de kaçarlar. Böylece halk bu eşkıyalardan kurtulmuş olur. Ahmet Ağa da büyük bir nam salar.

4.1.7.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.7.5.1. Yetişkinler

Masalın ilk yetişkin tipi Hüseyin Ağa’dır. İşlevsel bir etki göstermemekte ancak; masal kahramanının iş için sığındığı kişi olması bakımından önem kazanmaktadır. Hüseyin Ağa İstanbul’da yaşayan, konağında çeşitli iç ağalarının bulunduğu, Ahmet’i konağa alarak eğitim almasını ve onun da bir ağa olmasının temelini atan kişidir.

Masalın en önemli kahramanı Ahmet’tir. Konya’da yaşayan bu kişinin fiziki özelliklerine değinilmese de kişilik özelliklerinde şöyle bahsedilmiştir: “*Okuryazar, terbiyeli, gürbüz bir genç olduğundan tabiat ve ahlakını anlamak üzere bir aydan beri*

yanımıza aldık. Çalışkan, cesur, gözü açık, söz anlar, ahlaki düzgün biri olduğunu görerek ağa mülazimi olmak üzere daireye kabulünü münasip gördük.”

Ahmet'in hayali zengin ve namdar bir adam olmaktır ve bunu başarır da. Ağalığa terfi ettikten sonra baş belası haramileri tek başına öldürür ve namı her yere salınır.

Masalın bir diğer yetişkin tipi katırcıdır. Katırcının elinde iki katırından başka güvenesi yoktur. Katırlarıyla yük taşıyarak geçimini sağlar. Ahmet Ağa'nın yol arkadaşı olur. Ahmet Ağa Konya'ya sağ salim vardıktan sonra haramilerden aldıkları altının yarısını bu gariban adama verir. Katırcı da fakirlikten kurtulur ve refaha ulaşır.

Masalın tiplerinden biri de hancıdır. Hancının fiziki ve kişisel özelliklerine yer verilmemiştir. Ahmet Ağa bu hancının hanında üç dört gün konakladıktan sonra hancının bulunduğu katırcıyla Konya yollarına düşmüştür.

4.1.7.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Masaldaki tek yardımcı unsur Ahmet Ağa'nın yola çıkarken yanına aldığı yay ve okudur. Ahmet Ağa katırcıyla günlerce yol gider. Soğuk iyice bastırır. Konya'ya yaklaşık üç dört günlük yolları kalmıştır. Ama boğaza gelince kırk haramileri görürler. Ahmet Ağa “yay” ve “oku” sayesinde onları öldürmeyi başarır.

4.1.7.6. İletiler

4.1.7.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

1- Yalan ve dolanla bir başkası için tuzaklar hazırlayanlar, bu tuzaklara kendilerinin düşeceğini bilmelidir. İnsan er ya da geç, kurduğu tuzağa kendisi düşer.

2- Hile, oyun ve düzen üçgenini kuran kimseler, eninde sonunda cezalandırılan kimselerdir.

3- Hayatı paylaşmak üzere bir araya gelmiş kimseler, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir.

4- Her birey kendi seviyesine uygun bir uğraş ile meşgul olmalıdır.

5- İstekler uğruna emek harcayan kimseler başarıya ulaşan kimselerdir.

6- Emek harcamadan elde edilen birtakım değerleri tüketmek kolaydır. Önemli olan üzerinde çaba harcanmış; alın teri ile meydana getirilmiş ürünlerin hayata katılmasına olanak sağlanmasıdır.

7- Aklını ve zekâsını kullanabilen insanlar, içinde bulundukları sorunlardan arınabilirler.

8- İnsan, gerçekten istediği hedeflerine ulaşabilmek için tüm engellere karşı durmalıdır.

4.1.7.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

1- Ölüm ne kadar hayatın gerçeği olsa da çocuklara yazılan kitaplarda ifadeler, çok detaya inilmeden biraz daha yumuşatılarak yazılmalıdır.

4.1.7.7. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.7.7.1. Tekrarlanan Sözler

Ahmet Ağa kırk haramileri gördüğünde ok kullanacağı için elleri üşümesin diye ellerini cebinden çıkarmaz ve katırcıyla arasında şöyle tekrarlı ifadeler geçer. Ağa:

- ***Burnumu sil katırcı!***

Katırcı ağanın burnunu silerek:

Yine mendil ile ağanın burnunu sildi ve dedi:

- *Kopası burnun çeşme mi kesildi be herif? Söylüyorum cevap vermiyorsun. Şimdi ne yapacağız?*
- *Burnumu sil katırcı!*

4.1.7.7.2. Beddua

- *Hay burnun kopsun! Burnunu silmeye üşenen bir herifin elinden ne gelecek? Artık hiç çare yok soyulacağız. Hayvanlarım da gidecek.*
- *Burnunun da senin de Allah belanı versin!*

4.1.7.7.3. Deyimler

“Gözünü aç ağaların verecekleri derslere dikkat et inşallah yakında sen de ağa olursun.”(s.48)

Gözünü açmak: Aldanmamak için uyanık bulunmak.

“ Bizi şüphesiz soyup soğana çevirecekler.”(s.57)

Soyup soğana çevirmek: Hiçbir şey bırakmamak. Varını yoğunu almak.

“Ahmet Ağa gözlerini boğazın içine inmekte olan atlılara dikmiş olduğu halde...”
(s.57)

Gözünü dikmek: Belli bir yere gözünü ayırmadan bakmak. Bir şeyi ele geçirmek isteğinde olmak.

“Benim başımı da boş boşuna belaya soktunuz.” (s.57)

Başını belaya sokmak: Birini durup dururken, kötü sonuçlar doğuran bir işin içine itmek.

“...yoksa korkundan dilin mi tutuldu?” (s.58)

Dili tutulmak: Aşırı korku, sevinç, şaşkınlık, hastalık gibi nedenle ansızın konuşamaz olmak.

“Senin dik başlılığın yüzünden...” (s.58)

Dik başlı olmak: Söz dinlemeyen, baş eğmeyen, kibirli.

“...güzel bir dayak yemek yahut ölmek hiç işime gelmez.” (s.59)

Dayak yemek: Birileri tarafından dövülmek veya hırpalanmak.

“Biraz sonra tepeyi aşarak gözden kayboldular.” (s.59)

Gözden kaybolmak: Bir şeyin gözden uzaklaşması ve nereye gittiğinin belli olmaması.

“Geyve ’de ve bütün o havalide şöhret kazandı.” (s.68)

Şöhret kazanmak: Ün sahibi olmak, üne kavuşmak.

4.1.7.7.4. İkilemeler

Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

*“... harbe denilen kısa mızraklarla **türlü türlü** hünerler, marifetler yapmak...”*

*“Bir müddet sonra **bütün bütün** kış basacak.”*

*“...iki beygir tutar, **rahat rahat** gidersiniz.”*

*“Havalar **bütün bütün** bozulup yollar kapanırsa...”*

“Yavaş yavaş ilerliyorlardı.”

“...yavaş yavaş gelmeye mecbur oluyorlardı.”

Zıt Anlamlı Sözcükler İle Kurulmuş İkilemeler

“Birkaç gün **ötede beride** gezdikten sonra nihayet o zamanın taşra valilerinden...”

“Ahmet’in bir aydan beri **gece gündüz** düşündüğü şey iç ağası olabilmektir.”

Yarı Anlamlı Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

“...tembih eyledikten sonra bazı **ufak tefek** almak için çarşıya gitti.”

“...şimdi ise kırk yaşlarında **ev bark** sahibi bir kadın olmuştu.”

4.1.7.8. Özgün Unsurlar

Masalda yapılan tasvirler gayet özgündür. Bunlara örnek verecek olursak:

İç ağalarının en büyük marifetleri süratle koşar iken ata binmek, dört nala giden bir atın üzerinden eğilerek yerden taş toplamak, dolu dizgin koşan bir atın sırtında sağ veya sol tarafa yatmak, atın karnı altına sarkılıp asılmak, bir bıçağı ucundan tutup atarak karşı duvara saplamak, harbe denilen kısa mızraklarla türlü türlü hünerler, marifetler yapmak, ok ve kurşun ile yumurtayı ve daha ufak cisimleri vurmak gibi birçok silahşörlük ve cündilik hünerleri göstermekti.”

Kullanılan deyimler ve ikilemeler de özgündür. Özellikle “türlü türlü,” “bütün bütün” ikilemeleri masalda bolca kullanılmıştır.

4.1.7.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Olay dizgesi akıcı bir yapı üzerine kurgulanmaktadır. Geleneksel tarzda ilerleyen olay örgüsü, okuyucunun zihninde yer edebilecek niteliktedir. Bu durum masalın akılda kalıcılığını sağlamak açısından önemlidir. Akıcı bir dille kaleme alınmış olması da metnin anlaşılmasına fayda sunmaktadır. Karmaşık bir yapıdan uzak tutulan olay örgüsü serim, düğüm ve çözüm noktaları ile birbirine bağlanmaktadır. Bu demektir ki olaylar arasında bir kopukluk bulunmamakta; düğüm noktaları merak unsurları ile çözüme ulaşabilmektedir. (Gündüz, 2008, s. 132)

Masaldan çıkarılacak iletiler, üzerinde düşünmeye ve düşündüklerini anlatmaya elverişli niteliktedir: “Hile, oyun ve düzen üçgenini kuran kimseler, eninde sonunda cezalandırılan kimselerdir.” “Hayatı paylaşmak üzere bir araya gelmiş kimseler, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir.” “İstekler uğruna emek harcayan

kimseler başarıya ulaşan kimselerdir...” Bu iletiler çocuk okuyucunun günlük hayatta karşılaşabileceği durumları üzerinde barındırmaktadır. Dolayısıyla okuyucu, masaldan aldığı iletileri, günlük yaşamında da kullanabilecektir.

Masal diline yayılmış olan özgün kelimeler ve deyimler; bu kelime ve deyimlerin duruma uygun olarak kullanılması kazanım değeri taşımaktadır. Duruma uyum olarak kullanılan söz grupları da dilsel zenginliği desteklemektedir.(Gündüz,2008, s. 133) ‘dili tutulmak, şöhret kazanmak, dik başlı olmak ...’ söz gruplarıyla ifade edilen duyguların canlı ve akıcı bir üslupla dile getirilmiş olması da son derece önemlidir. Bu hususlar okuyucunun söz dağarcığına katkı sunabilecek deyimlerdendir.

Dil ve anlatım özellikleri bakımından akıcı olsa da Farsça kelime ve tamlamaların çokluğu çocuk okuyucunun dil gelişimine pek de uygun değildir.

Metinde yer verilen betimlemeler okuyucunun zihninde yer edebilecek unsurlardır. Betimleme ile desteklenen ifadeler okuma ve düşünme becerilerini geliştirici özelliklerdir.

4.1.8. Kasaplıktan Kadılığa (2003, 69)

4.1.8.1. Konu

Kasap Ahmet’in alacaklarının birikmesi üzerine, alacaklı olduğu kişinin teklifiyle kadılığa getirilmesini ve kadılıkta alacağı paraya ulaştıktan sonra kasaplığa geri dönmesini anlatır.

4.1.8.2. Asıl İleti

Birine makam, mevkiisine bakarak borç vermek doğru değildir. Yapacağımız iyiliğin ucu bizi olumsuz olarak etkiliyorsa daha dikkatli davranmak gerekir.

4.1.8.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Geleneksel masal tarzına uygun bir giriş formeli ile başlayan metin, İstanbul’da hoca olarak görev yapan Esat Efendi’nin tanıtımı ile başlamaktadır. Fatih Camii’de birçok öğrenciye ders okutmakta olan Esat Efendi Çarşamba Mahallesi’nde üç odalı bir evde yaşar, aldığı maaşla kıt kanaat geçinir. Masalın giriş bölümünde Kasap Ahmet Efendiden de bahsedilir. Esat Efendinin ara sıra alışveriş ettiği bu kasaba borcu birikir ve beş altı yüz kuruşa ulaşır.

Masalın gelişme bölümünde Esat Efendi'nin hocalıktan Şeyhülislamlığa geçmesi anlatılır. Şeyhülislam olduktan sonra eski evinden çıkarak bir konağa yerleşir. Kahya, katip, ve hizmetkarları olur. Buna en çok sevinen Kasap Ahmet Ağa olur. Çünkü Şeyhülislama veresiye fedakârlığında bulunmuştur. Esat Efendi de bu iyiliğe karşılık koca konağın et ihtiyacını ondan karşılar diye düşünür. Düşündüğü gibi de olur. Esat Efendi Kasap Ahmet'ten konağa her gün yarım koyun getirmesini ister. Hatta bazen bir koyun bile götürdüğü olur. Bu suretle bir ay böyle geçer. Veresiye defteri iyice kabarmıştır. Alacağı tam tuz bin kuruş olur. Sermayesi de kalmadığından borcunu Esat Efendiden istemeye karar verir.

Dükkânda meydana gelen ve kahramanın kontrolü dışında gelişen olaylar, olay örgüsünün merak unsurunu oluşturmaktadır.

Merak uyandıran olayların çözülmesi ve bu olayların nedeninin açığa çıkması, masalın gelişme bölümünde tamamlanmaktadır. Ahmet Efendi konağa gider ve derdini anlatır. Kâhya diğer gün sabah gelmesini söyler. Aradan bir gün geçer, konağa gider. Kâhya Şeyhülislamın ona kadılık teklif ettiğini, borcunu almak yerine bir yere kadılığa tayin olmasını, orada rahat edeceğini söyler.

Kasap Ahmet onun gibi cahil bir adamın nasıl olup da kadılık yapacağını daha okuma yazmasının bile olmadığını söyler. Kâhya:

“Kadılık yapmak için okuyup yazmak âlim olmak gerekmez. Pek kolay bir iştir. Sen İstanbul'da uzun zaman kalmış olduğun cihetle terbiyen, nezaketin, yerindedir. Kibarlarla, büyük adamlarla münasebetin vardır. Söz anlar ve iyi söz söylersin onun için cahil olduğunu belli etmeyerek kadılığı pek güzel yaparsın. Sen gel benim sözümü dinle sonra bana dua edersin.” der.

Sonra kahramandan sırasıyla şunları almasını söyler: “Çarşıdan sarık, cübbe ve bilgiliymiş gibi gözükmek için üç dört tane Arapça yazılı kalın kitap al.”

Ahmet Kâhyanın dediklerini tek tek yapar ve Uzunköprü'ye tayin edilir. Eşyalarını toplar ve yola koyulur. Kasabanın girişinde Kaymakam, müftü, ayan ve memurlar kahramanı karşılar. Kurulan sofrada kasaba halkıyla birlikte yemekler yenir, şerbetler içilir. Herkes tek tek dağılmaya başlar. Kadının yanında bir kişi kalır. Masalın bir diğer merak unsuru ve aynı zamanda düğüm noktası burada başlar.

Kalan kişi kadıya daha demin yanında oturanların çok hilebaz olduğunu, halkı soyup soğana çevirdiklerini çıkarları için her türlü şeyi yapacaklarını söyler. Kadı bunun için şahidi olup olmadığını sorar. O da sadece hizmet etmek maksadıyla bunları söylediğini, şahidinin olmadığını söyler. Kadı derhal üç ay hapsine karar verir. Hapiste kuru ekmek ve su ile bir haftası geçer. Adamın karısı kadıya kocasını çıkarması için yalvarıp yakarır. Kadı bu ısrarlara dayanamaz ve eğer yarına kadar kırk bin kuruş getirirse kocasını hapisten çıkarttıracağını söyler. Kadın ertesi gün parayı getirir. Kocasını hapisten çıkar. Aynı gün kadı yok olmuştur. Masalın düğüm noktası da çözülmüştür.

Aradan on beş gün geçer. Kadı İstanbul’a gitmiştir bile. Çünkü borcunu fazlasıyla aldığı için kadılık yapmasına gerek kalmamıştır. Dükkânını açar ve bir daha herhangi bir müşteriye veresiye mal vermemeye yemin eder. Kendi halinde mutlu mesut yaşar.

4.1.8.4. Yer ve Zaman

“Kasablıktan Kadılığa” masalı, “vaktiyle ...” giriş formeli ile başlamaktadır. Olay örgüsünün başlangıç zamanı “*günün birinde ...*” şeklinde bir zaman formeli ile yapılmaktadır.

Aksiyonun giriş bölümü, orta uzunlukta vaka zamanını kapsamaktadır. Kasap Ahmet’in konağa her gün yarım koyun götürerek borcun birikmesi üzerinden bir ay geçmektedir. Bu otuz gün zarfında kahraman, şeyhülislamın veresiye almasına tanık olmakta ve buna bir anlam verememektedir. Bu kadar zenginlik içinde ona borcunu vermek yerine kadı olmasına karar vermesi akıl işi değildir.

Masalda geçen zaman ifadeleri sırasıyla şunlardır: “*Vaktiyle...*”, “*ara sıra...*”, “*her gün...*”, “*bir ay sonra...*”, “*on beş gün sonra...*”, “*yarın...*”, “*ertesi gün...*”, “*birkaç gün sonra...*”, “*bir hafta sonra...*”, “*bir hafta kadar...*”, “*bir gün sonra...*”, “*ahir-i hayatına kadar.*”

Kahraman kadılığa başladıktan hemen sonra şahidi olmaması gerekçesiyle hapse attığı adam sayesinde parasına bir hafta sonra ulaşır ve İstanbul’a geri dönerek dükkânını açar. Şeyhülislamdan alması gereken parayı kadılıkta fazlasıyla kısa süre içerisinde alır.

Şeyhülislam müderrislik yapar iken kıt kanaat geçinir ve ara sıra alışveriş ettiği kasaba olan borcunu uzun süre ödeyemez. Şeyhülislamlığa geçince borcunu ödemek yerine misliyle fazla borç eder.

Masaldaki ilk mekân unsuru Fatih Camiidir. Camiinin fiziki özelliklerine yer verilmemiştir. Esat Efendi bu camide hocalık yaparak öğrencilerini okutur ve kıt kanaat geçinir.

Esat Efendinin Çarşamba Mahallesi'ndeki evi ikinci mekân unsurudur. Evin üç odalı olduğundan bahsedilmiş herhangi bir tasvir yapılmamıştır.

Önemli bir diğer mekân olan Kasap Ahmet Efendi'nin dükkânı da Çarşamba Mahallesi'ndedir. Esat Efendi etini bu kasaptan alır. Şeyhülislamlığa geçince de buradan konağa her gün yarım koyun getirttirir.

Şeyhülislamlığa geçen Esat Efendi, Çarşamba Mahallesi'ndeki evinden çıkarak o civarlarda gayet gösterişli bir konağa yerleşir. Olay örgüsünün gelişimi bu konakta başlar. Borcunu almaya konağa gelen Ahmet Efendiye kadılık teklif edilir ve dükkânı kapatarak Uzunköprü'ye kadı olarak tayin olur.

Uzunköprü önemli mekân unsurlarından bir diğeridir. Çünkü beş parasız kalan Ahmet Efendi burada kadılık yaparak kısa süre içinde alacağı borçtan da fazla paraya ulaşır.

Mahkeme odasının altında buluna bodrum düğüm noktasının çözüldüğü mekân unsurudur. Karanlık, köhne bir yerdir. Burada üç ay hapsine karar verilen adam bir haftada hasta olur. Karısı getirdiği parayla onu oradan çıkarır. Adam on beş gün yatağından kalkamaz.

4.1.8.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.8.5.1. Yetişkinler

Masalın yetişkin tipleri: Şeyhülislam Esat Efendi, Kasap Ahmet Efendi, kâhya, Ahmet Efendi'nin hapse attığı adamdır.

Masalda işlevsel bir etkisi olmayan tipler padişah, kaymakam, hizmetçiler, öğrencilerdir.

Şeyhülislam Esat Efendi: Şeyhülislam olmadan önce bir camiide müderrislik yaparak kıt kanaat geçinir. Karısıyla üç odalı bir evde yaşar. Kahramanın fiziki özelliklerine yer verilmemiştir. Kişilik özelliklerine bakacak olursak sadık değildir,

sorumsuzdur. Borcunu durumu yokken ödeyemese de Şeyhülislam olduğunda ödeyebilirdi. Ama misliyle borç yapması sağlam bir kişilikte olmadığını gösterir.

Kasap Ahmet Efendi: Çarşamba Mahallesi'nde dükkânı vardır. Kasaplık yapar. Fiziki özelliklerine değinilmemiştir. Tek yaşar. Kimsesi yoktur. Esat Efendi eti hep Ahmet Efendi'nin kasabından borç alır. Şeyhülislam olan Esat Efendi için çok sevinen Ahmet Efendinin hevesi kursağında kalır. Konağa her gün yarım koyun götürse de veresiye defteri kabardığı için sermayesi biter ve kasaplığı bırakmak zorunda kalır. Masalın gelişme bölümünde kadılığa geçer. Borcunu topladıktan sonra tekrar eski işine döner ve bir daha herhangi birine veresiye vermemeye yemin eder.

4.1.8.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Olay örgüsünde yer alan ve birtakım işlevsel etkileri bulunan varlıklar, masalın yardımcı unsurlarıdır. Masaldaki yardımcı unsurların başında sarık ve cübbe gelir. Okuma yazması olmayan Ahmet Efendi kadı olduğunda giymek için çarşıdan önce bunları temin eder.

Yardımcı unsurlardan bir diğeri de Ahmet Efendi'nin almış olduğu; epeyce kalın, büyük yazılı, üç dört tane Arapça kitaptır. Bu kitapları almasının nedeni kadılıkta masasının üstünde bulunacak ve okuma yazma bilmeyen bu adamı herkes âlim bilgili bir zat zannedecektir.

4.1.8.6. İletiler

4.1.8.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

1- Şeyhülislamlık gibi önemli bir mevki sahibi olsa da ahlâki değerlerden uzaklaşan bir kimsenin davranışı yanlıştır.

2- Bir kimseyi yapamayacağı işleri yapmaya zorlamak yanlıştır.

3- Doğruluktan yana olan kişiler, hayatın olumlu yönleri ile karşılaşır.

4- Başı darda kalan kimse aklının da yardımı ile sıkıntılarından kurtulabilir.

5- Hayatın getirileri karşısında kazan taraf iyilikten yana olan; kaybeden tarafsa kötülükten yana olan kimsedir.

6- İyi niyetli olan kimse, her zaman kazanır.

7- Sorumluluklarının farkında olan insan aldığı borcu geri ödemeyi de bilir.

8- Rüşvet karşılığı yapılan işin cezası elbet bir gün çıkar.

9- Borç vermek iyi niyetli bir davranış olsa da sonunda kişi hüsrana, hayal kırıklığına uğrayabilir.

10- Doğruluktan şaşmayan kimseler bu davranışlarının mükâfatını alır.

4.1.8.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

1-Sıkıntıya düşen bir kimsenin, rüşvet sayesinde bu sıkıntılardan kurtulabileceğini göstermek yanlıştır.

2-Çaresiz bir kimseyi yalvartmak, masalın hitap ettiği kitleye uygun olmayan ifade biçimleridir.

4.1.8.7. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.8.7.1. Deyimler

“...kendisine güzelce çekidüzen verdiği gibi...” (s.69)

Çekidüzen vermek: Dağınıklıktan kurtarıp düzenli bir duruma getirmek.

“Çünkü hiçbir vaki alamayacağı matlubunun artık eline geçeceğini...” (s.70)

Ele geçmek: Tutulmak, yakalanmak.

“Bu sözü işitince Ahmet Ağanın can başına sıçradı.” (s.72)

Canı başına sıçramak: çok korkmak.

“Bin türlü hile ile sakallarını ellerine almaya gayret ederler.” (s.77)

Sakalını ele almak:Başkasının oyuncacı olmak.

“artık kendi işleri yoluna girmiştir.” (s.77)

Yoluna girmek: İstenilen biçimi almak, gerekli olan şekilde gelişmek.

“O memur namına halkı soyup soğana çevirecektir.” (s.77)

Soyup soğana çevirmek: Hiçbir şey bırakmamak, varını yoğunu almak.

“Mademki davet ediyorsun ispat etmeye mecbursun.”(s.78)

İspat etmek: Kanıtlamak. Muhakeme etme yoluyla veya tanık göstererek bir şeyin doğruluğunu ortaya koymak.

“... her fedakarlığı göze aldığından hemen parayı getirip vermesini söyledi.”(s.81)

Göze almak: Bir iş davranış dolayısıyla uğrayabileceği, karşılaşabileceği kötü durumu, tehlikeyi önceden düşünüp kabul etmek.

“Şahidin var mı? Şahitsiz söz dinlemem dedim.” (s.84)

Söz dinlemek: Verilen bir öğüdü, bir söze göre davranışlarını uydurmak.

“...ahir-i hayatına kadar kendi halinde mutlu mesut yaşadı.”(s.86)

Kendi halinde olmak: Kimsenin işine karışmaz, kimseye bir zararı dokunmaz, sessiz, efendi (kimse).

4.1.8.7.2. İkilemeler

Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“... müftü efendi ayağa kalkarak bunları **birer birer** takdim etti.”

“Sabık kasap cümlesine **ayrı ayrı** teşekkür ettikten sonra...”

“...müsaade alıp **birer birer** gittiler.”

“Sabık kasap parayı **birer birer** saydıktan ve tamam kırk bin...

Yarı Anlamli İkilemeler

“Dükkânda buluna **ufak tefek** eşyasını satıp kâhyanın dediği gibi sekiz on tane büyük ve Arapça kitap aldı.”

“**Ara sıra** alışveriş ettiği kasap Ahmet Ağaya mürur-ı zamanla beş altı yüz kuruş kadar borcu toplanmıştı.

“ Nasıl vazgeçeyim **çoluk çocuğumun** geçineceği şey bundan ibarettir.”

4.1.8.8. Özgün Unsurlar

Yazarın diğer masallarında olduğu gibi bu masalında da özgün unsurlar kullanılmıştır. Bunlar şöyle örneklendirilebilir:

“Kasabanın müsellemi karşıladı.” Müsellem günümüz Türkçesinde kaymakam anlamına gelir.

“Orada bir çadır kurulmuştu. Yemek, kahve ve şerbet gibi şeyler hazırlanmıştı. Biraz sonra kurulan sofrada yemek yendi, kahve ve şerbet içildi.” Bu ifadelerde kullanılan kahve ve şerbet geleneği daha çok Türklerde kullanılır. Yemeklerden sonra gelen misafire kahve ve şerbet ikram edilir.

4.1.8.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Akıcı bir dil kullanılarak derlenmiş olan metin, geleneksel masal yapısına uygun niteliktedir. Bu bakımdan okuyucunun anlama yetisine seslenebilmektedir. Karmaşık bir yapıdan uzak olması, olay örgüsünün tüm hatları ile kavranmasına ortam sağlanmaktadır. Sadece Arapça ve Farsça kelimelerin masalda yer alması çocukları biraz zorlayabilir. Ama anlamalarına engel bir masal değildir.

Olay örgüsü boyunca atılan düğümlerin birbirine bağlı olarak çözülmesi, olay akışını bozmamaktadır. Bu bakımdan okuyucu, metnin düğüm ve çözüm noktaları arasında bağ kurulabilmekte ve olaylar arasındaki sıralamayı kavrayabilmektedir. (Gündüz, 2008:146)

Duruma uygun deyimlerin ve atasözlerinin kullanılması, metnin yapısı bakımından dikkate değer bir unsurdur. İnceleme alanındaki diğer masallara kıyasla daha fazla atasözüne yer verilmiştir. Söz varlığı açısından zengin bir masaldır. Yapılan betimlemelerin çokluğu da anlamayı kolaylaştırdığı için çocuklara hitap edebilen bir masaldır.

Metinde yer verilen betimlemeler okuyucunun zihninde yer edebilecek unsurlardır. Betimleme ile desteklenen ifadeler okuma ve düşünme becerilerini geliştirici özelliklerdir.

Çocuklar masal kitapları sayesinde bir taraftan yeni kelimeler öğrenerek kelime dağarcığını zenginleştirirken diğer taraftan sıfatları, zamirleri, çoğul ve olumlu-olumsuz ifadeleri doğru yerinde kullanmayı öğrenecektir. Kendisine okunan bir kitabı daha sonra okuyormuş gibi taklit eden bir çocukta, okuma ve yazma becerilerinin gelişimi için de zemin hazırlanmış olurken, çocuk için okuma kültürünün temelleri de atılmış olacaktır.

Dil ve anlatım özellikleri bakımından akıcı olsa da Farsça kelime ve tamlamaların çokluğu çocuk okuyucunun dil gelişimini birazcık zorlayabilir. Ama zengin söz varlığıyla

anlamaları kolaylaştırır. Böylece anlatabilme, ifade edebilme yetilerine de katkı sağlanmış olur.

Anlama ve anlatma yetisi gelişen çocuk duygularını çok rahat bir şekilde kâğıda da dökebilir. Böylece yazma becerisine doğrudan katkı sağlanmış olur.

4.1.9. Bolu Beyi'nin Gelini (2003; 1)

4.1.9.1. Konu

Erkek evlada sahip olamayan Mustafa Bey'in evdeki üç kızına hiçbir damat adayını layık görmemesi üzerine babasından kalma lalasının öğütleriyle kızlarını evlendirme serüvenini konu alır.

4.1.9.2. Asıl İleti

Beklenmedik bir anda insanın hayatına giren birtakım unsurlar, yeni bir yaşamın habercisi olabilir. Ancak insanoğlu, atacağı adımın getirisini düşünerek hareket etmeyi bilmelidir.

4.1.9.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Olay örgüsünü, Zulkadiriye taraflarında beylik yapan Mustafa Bey'in kızlarının başından geçenler, şekillendirmektedir. Sıradan bir günde, sıra dışı bir olay ile karşılaşan Mustafa Bey'in en küçük kızının hayatı birden bire değişmektedir. Hizmetkârların dağa çıkarıp öldürmesi gerekirken kızı serbest bırakmaları ve kızın yaşlı bir ihtiyarla karşılaşması hayatının dönüm noktası olur.

Masalın gelişme bölümünde, iki farklı tutumun karşılaştırılması da verilmektedir. Mustafa Bey kızının saygısızlık, alçaklık yaptığını düşünerek hizmetkârlarına kızı dağa çıkarıp öldürdükten sonra kanlı gömleğini getirmesini isterken; hizmetkârlar dağa çıkardıkları kız daha gencecik olduğu için onu öldüremez ve serbest bırakırlar. Mustafa Bey ile hizmetkârların bu tutumları, iyilik ile kötülüğün; vicdansızlık ile merhametli olmanın karşılaştırmasını vermektedir.

Masal kahramanı genç kız, kendisini serbest bırakan hizmetkârların gösterdiği yolda günlerce yürümüş bir köye gelmiştir. Burada ihtiyar bir amcayla karşılaşır. Kızın kimsesiz olduğunu anlayan ihtiyar onunla Bolu'ya gelmesini, onun kızı olmasını teklif

eder. Bu olay ile birlikte yaşlı adamın hayatına birdenbire giren bu kız, onun mutluluk kaynağı olur.

Masaldaki merak unsuru üç kız kardeşin istihareye yatarak görmüş olduğu rüyalarıdır. Mustafa Bey kızlarına hiçbir damat adayını layık görmediği için evlendirmez. En büyük kızı otuz, diğeri yirmi beş, en küçük kızı ise henüz yirmi yaşındadır. Bir gün lala bir tepsiye üç karpuz koyu p beyin huzuruna getirir. Birini keser, bu karpuz tamamıyla boşalmış, bütün geçmiştir. Diğeri de tamamıyla boşalmaya ve geçmeye başlamıştır. En son karpuz da henüz boşalmaya ve geçmeye başlamıştır. Bey bunların ne demek olduğunu lalaya sorar. O da aslında bu karpuzların kızlarını temsil ettiğini, eğer kızlarını şimdi baş göz etmezse yarın kimsenin almayacağını söyler.

Bey de kızlarını gece istihareye yatmalarını, gördükleri rüyaya göre onları evlendireceğini söyler. En büyük ve ortanca olan kız rüyalarını babalarına anlatırlar. Babaları da rüyalarında gördükleri kişiyle evlendirir. En küçük kız hiçbir şey görmediğini söyler. Bu böyle iki hafta boyunca devam eder. Merak unsuru canlı tutulmaya devam eder. Mustafa Bey Rüyasında bir şey görmeyen kızına hiddetlenir. Kızla konuşması için hanımı odasına gönderir. Kız da aslında ilk gece rüya gördüğünü ama haftalardır babasına korktuğundan dolayı anlatamadığını söyler.

Merak unsuru ile beraber atılan düğüm, genç kızın yaşlı adamın evinde, pencereden dışarıyı seyrederken kır atlı çocuğu gördüğü an çözümlenmektedir: Genç kız bu anı bir yerden hatırladığını düşünür. O sırada istihareye yattığında gördüğü rüya aklına gelir. Rüyasında şunları görmüştür: Büyük bir evde bir odanın penceresinde oturmuş evin geniş bahçesini seyre dalar. Bahçede kır ata binmiş bir genç dolaşır. Gen kızın pencerede oturduğunu uzaktan görür, kıza uzun uzun bakarak bir ah çeker ve şunları söyler: *Ah be dünya güzeli beni kendine esir ettin. Senin yolunda canımı feda ederim. Allah seni bana kısmet etsin.* Diyerek atını sürüp gider. Genç kız bahçedeki bahçivana o gencin kim olduğunu sorar. Bolu Beyi'nin oğlu olduğunu öğrenir ve kendini büyük bir sarayda bulur. Oraya gelin gitmiştir. Her tarafta yüzlerce misafir vardır. Bunların içinde babası ve annesi de vardır. Annesi elinde bir tas çorba ile gelip kıza çorba içirir. Babası da leğenle ibrik getirip eline su döker. İşte babasını bu şekilde gördüğü için rüyasını babasına anlatamaz. Genç kızın annesi rüyayı kocasına anlatır. Babası çok sinirlenir Bu

yüzden hizmetçilere kızı dağda öldürmelerini söyler. İşte bu olay kızın yaşlı adamlarla karşılaşp Bolu'ya gitmesine vesile olur.

Masalın son bölümünde genç kız rüyasında gördüğü her şeyi birebir yaşar. Bolu Beyi'nin oğluyla dillere destan bir düğün yaparlar. Düğüne anne ve babası da gelmiştir. Annesi elinde bir tas çorbayla babası da leğen ve ibrikle gelmiştir. Kız onları görünce çok sevinir. Saygıda kusur etmez. Masal mutlu sonla sona erer.

4.1.9.4. Yer ve Zaman

İncelenen masal “*Vaktiyle...*” giriş formeli ile başlamaktadır. Lalanın bir tepsi içinde üç karpuz getirmesiyle olay örgüsü başlamaktadır. Verdiği örnekle Mustafa Bey’i etkileyen lala, kızları baş göz etmesi gerektiğini söyler. O gece kimle evleneceklerini görmek için istihareye yatarlar. Böylelikle aksiyonda bir tam gün geride bırakılmıştır.

Kocaya varmak sözünü duyan kızlar, o gece birçok tatlı hülyalar ile rüyalar ile sabahı ederler. Sabah olunca Bey kızları odasına çağırır ve gördükleri rüyayı anlatırlar. Bey en büyük ve ortanca kızını rüyalarında gördüğü delikanlılarla evlendirmeye karar verir. Bu olaylar kısa bir zaman dilimi içinde gerçekleşir. İki kızının düğünü yedi gün yedi gece sürer.

En küçük kız babasına rüyasında bir şey göremediğini söyler. Bu hal iki hafta devam eder. Kızla konuşan annesi aslında genç kızın ilk gece rüya gördüğünü ama babasından korktuğu için söyleyemediğini öğrenir.

Genç kızın dağdaki yolculuğu ise iki gün sürer. Bu sürenin sonunda karşılaştığı yaşlı adam onu evladı olarak kabul eder ve Bolu'ya götürür.

Bolu'ya vardıklarında yaşlı adam kızı evine götürür. Bir gece uyuduktan sonra işe gideceğini, bir hafta dönmeyeceğini; bu yüzden de sakın kimseye kapıyı açmaması gerektiğini ve pencereden bahçeye bakmaması gerektiğini sıkı sıkı tembih eder ve yola koyulur. Genç kız il gün temizlik yapar. İkinci ve üçüncü gün gergef işler. Dördüncü gün de gergef işlemeye devam eder. Beşinci gün geldiğinde çok sıkılmıştır. Pencereden bahçeyi seyretmeye başlar. Muazzam bir bahçedir. Öylece saatler geçer ve kır atlı delikanlıyı işte orada, bahçede görür ve birbirlerine âşık olurlar.

Masaldaki il mekân unsuru Mustafa Bey'in konağıdır. Konakla ilgili pek fazla ayrıntıya inilmemiştir. Fiziki özellikleri hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Olay örgüsünün başladığı mekân dağdır. Mustafa Bey'in emri üzerine genç kızı dağa çıkararak hizmetkârlar onu genç olduğu için öldürmeye kıyamazlar ve kızın çıkardığı gömleği kestikleri bir köpeğin kanına bulayarak Bey'e götürürler.

Yine olayın geliştiği bölüm de dağda geçer. Serbest bıraktıkları genç kız dağ yolunda bir gün boyunca yürür ve bir mağara kenarında dinlenir. Ertesi gün yürümeye devam eder. Bir köye varır ve Bolulu olan yaşlı adamla karşılaşır.

Yaşlı amca genç kızın kimsesiz olduğunu öğrenince onu evladı olarak görür ve isterse Bolu'ya götürebileceğini söyler. On iki günün sonunda Bolu'ya ulaşırlar. Yaşlı adamın evine gelirler. Evin fiziki özelliklerinden şöyle bahsedilmiştir: “İhtiyar şehrin kenarında büyük bir hanenin kapısını açtı. İçeriye girdiler. Burası mükemmelen dayalı döşeli idi. Bir evde lazım gelen her şey hem de en alasından mevcuttu. İhtiyar kızı bir odaya götürdü. Burada en kibar bir kadını memnun edecek her şey vardı. Bir tarafta gayet mükemmel bir karyola mevcuttu. Kızın yatak odası bu odaydı. Sonra ihtiyar, kızı yemek odasına götürdü. Dolabı açarak içinden bal, kaymak, yağ gibi şeyler çıkarıp masanın üstüne koydu. Beraberce oturup yediler. Evin yirmiden fazla odası vardı. Cümlesi mükemmel surette döşeliydi.

Bir diğer önemli mekân unsuru komşunun bahçesidir. Genç kız, ihtiyarın sakın bakma dediği bahçeye pencereden bakmaya başlar. Bahçe bir çiftlik kadar geniş olup türlü türlü meyve ağaçları, çiçeklerle doludur. Seyre daldığı bahçede uzaktaki ağaçların altından bir atlı çıkar. Bu delikanlı rüyasında görmüş olduğu Bolu Beyi'nin oğludur. Yani evleneceği adamdır.

4.1.9.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.9.5.1. Yetişkinler

Mustafa Bey, Bey'in üç kızı ve karısı, hizmetkârları, Lala, Bolu Beyi ve oğlu, yaşlı adam masalın yetişkin tipleridir.

Mustafa Bey: Zulkadiriye taraflarında, zengin, kuvvetli, zalim ve gaddar bir derebeyidir. O kadar zalimdir ki göz göre göre öz kızını öldürtmeye çalışsa da başaramamıştır. Aynı zamanda kibirlidir de. Herkese üstten bakar. Hiçbir damat adayını ailesine, soyuna layık görmediği için kızlarını evlendirmez. Sözünü dinlediği babasından

kalma bir lala sayesinde aklı başına gelir ve kızlarını tek tek evlendirir. Lala bilgili, mütevazı, âlim bir kişidir.

Mustafa Bey'in kızlarının fiziki özelliklerine değinilmemiştir. En büyük kızının otuz, ortancanın yirmi beş, en küçük kızının ise yirmi yaşında olduğundan bahsedilmiştir.

Mustafa Bey'in karısının masalda pek bir işlevi yoktur. Fiziki ve kişilik özelliklerine değinilmemiştir.

Genç kızın köyde rast geldiği yaşlı amca kimsesiz ihtiyar bir adamdır. Bolu'da evi vardır. Genç kızı evladı olarak görür ve Bolu'daki evine götürür. Çok varlıklı bir adamdır. Genç kız çok iyi şartlarda yaşar. Genç kızın düğününü de yaşlı amca yapar. Dillere destan bir düğün olur.

Bolu Beyi'nin oğlu yakışıklı, delikanlı bir gençtir. Kır bir atı vardır. Genç kızı pencereden görür görmez ona vurulur ve evlenmek ister. Sonunda da muradına erir ve evlenirler.

4.1.9.6. İletiler

4.1.9.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

1- Doğruluk ve dürüstlük bir erdemdir. İnsanlar, erdemlilik gösterdiği vakit hayatın olumlu yönlerinden faydalanır.

2- Yardıma ihtiyacı olan bir kimsenin yardımına koşmak gerekir.

3- Korunmaya muhtaç insanların yanından ayrılmak ve onları tek başına bırakmak doğru bir davranış değildir.

4- Başarı, zafer adına mücadele eden insanların hakkıdır.

5- Haksız yere sıkıntıya düşürülen kimseler, er ya da geç bu tasalarından arınırlar.

6- Temkinli davranmak birçok yanlışın önüne geçebilir.

7- Yalandan ve hileden uzak durulmalıdır.

8- İnsanlar, amaçları uğruna caba harcamaktan vazgeçmemelidir.

9- Adalet haklı olanın yanındadır.

4.1.9.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

1- Bir kimseyi öldürmek; ona kötülük etmek gibi davranışlar çocuk okuyucu üzerinde olumsuz iz bırakabilir.

2- Beklenmedik bir anda değişen hayatlar; kişilere verilen mükâfatlar çocuğu tembelliğe yöneltebilir.

3- Bir babanın öz kızını öldürtüp kanlı gömleğinin de getirtilmesini istemesi çocuklar için olumsuz bir örnektir.

4- Köpek de bir canlıdır ve ne olursa olsun onun da boğazını kesip öldürmek bir insanı öldürmekten farklı değildir. Çocuklar için olumsuz bir örnektir.

4.1.9.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

4.1.9.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü

4.1.9.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü:

“Vaktiyle, vaktin birinde...”

4.1.9.7.1.2 Geçiş Formeli / Kalıp Sözü:

“Günlerden bir gün...”

“Yedi gün yedi gece...” (formulistik sayı)

4.1.9.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü:

“Onlar erdi muradına biz çıkalım kerevedine.”

4.1.9.7.2. Masal Motifleri

Cezalandırma: Mustafa Bey kızının gördüğü rüya üzerine onu öldürtmek ister.

Evlilik: Mustafa Bey’in üç kızı da rüyalarında gördüğü kişilerle evlenirler.

Akıl Verme: Bey’in babasından kalma lalasası ona akıl verir.

Şans ve Kader: Genç kız ölümden son anda kurtulur ve yaşlı adama rast gelir.

4.1.9.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.9.8.1. Tekrarlanan Sözler

Lalanın kızlarının evliliğini karpuz örneğiyle anlatması tekrar gruplarından oluşmaktadır.

“Bir gün lala bir tepsi içinde üç karpuzu padişahın huzuruna getirdi. **Birini kesti.** Bu karpuz tamamiyle boşalmış, bütün geçmişti. **Diğerini kesti,** bu da tamamiyle boşalmaya bütün geçmeye başlamıştı. **Üçüncüsünü kesti,** bu da henüz boşalmaya ve geçmeye başlamıştı. Bey laladan bunların ne anlama geldiğini sorduğunda ihtiyar:

-Beyim bunlar kerimelerinizdir. Biri tamamiyle geçmiş, diğeri geçmek üzere ve üçüncüsü de geçmeye başlamıştır.”

“Kumaş toplarını sofaya nakil eden on iki kız hep birden işe başladılar. Kimi biçiyor, kimisi dikeyor, kimi ütölüyordu.”

“Ertesi gün yine çalıştılar. **Üçüncü günü** perdeler, döşemeler ve sair mefruşat imal ve ikmal edildi.

Dördüncü günü on beş hamal yükü erzak geldi

Beşinci günü üç sürü koyun ve kuzu geldi.

Altıncı günü sahanlar, tabaklar, haddu saire bardakları, kazanlar, tencereler, kaşıklar ve saire getirildi.

Yedinci günü akşamüzeri ihtiyar gelerek bütün bunları gözden geçirdi.”

4.1.9.8.2. Dua

-Ey dünya güzeli! Ben sana can-ı gönülden âşık hüsnüne zencir-bend-i esir oldum. Allah seni bana kısmet etsin.

4.1.9.8.3. Deyimler

“Eğer bunları şimdi baş göz etmez isen...” (s.2)

Baş göz etmek: Evlendirmek.

“Lalanın bu sözlerini haklı bulan Bey başını önüne alıp düşündü.” (s.4)

“Senin yolunda canımı feda ederim.” (s.4)

Canını feda etmek: Bir amaç uğrunda bir değer veya varlıktan vazgeçme, uğruna verme.

“Ben şimdi onun cezasını veririm.” (s.5)

Cezasını vermek: Cezalandırmak anlamında kullanılır.

“Sen şimdi gömleğini çıkar bize bırak ondan sonra sen de buradan başını alıp şu tarafa git.” (s.5)

Başını alıp gitmek: Kimseye danışmadan ve nereye gideceğini söylemeden, çevresindekilerle ilgisini kesip bulunduğu yerden ayrılmak.

“Canı sıkılmaya başladı.” (s.8)

Canı sıkılmak: (boş durmaktan) İçi rahat olmamak, içi sıkılmak

“Ben sana canı gönülden âşık oldum. (s.9)

Canı gönülden âşık olmak: İçten gelerek vurulmak, sevmek.

“...derin düşünüyor, ne yaptığını kendi de bilmiyordu.” (s.9)

Derin düşünmek: Üzüntülü düşünceye dalmak. İyice düşünmek.

“Misafirler kızı baştan ayağa gözden geçiriyorlardı.”(s.10)

Baştan ayağa gözden geçirmek: Bir kimseye baştan aşağı eleştirel gözle bakmak.

“...söz bir kere ağızdan çıkmıştı.”(s.12)

Sözün ağızdan çıkması: Bir sözü istemeden, farkına varmadan söylemek.

“...bütün gece gözlerime uyku girmede.”(s.19)

Gözüne uyku girmemek: Uykusuz kalmak, hiç uyumamak.

“Envai fişekler yakılıyor yeryüzü semaya meydan okuyordu.”(s.19)

Meydan okumak: Kendisinin daha üstün olduğu savıyla başkasını karşılaşmaya çağırmak. Çekinmediğini, korkmadığını açıkça bildirmek, göstermek.

4.1.9.8.4. İkilemeler

Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“Ben de gayet güzel **türlü türlü** çiçeklerle müzeyyen bir bahçedeydim.”

“Yedi gün yedi gece **türlü türlü** eğlencelerle...”

“Bana dikkatle ve **uzun uzun** baktı.”

“Hizmetkârlar aralarında **gizli gizli** konuşuyorlardı.

“...**türlü türlü** meyve ağaçları, çiçekler ile müzeyyendi.”

“Fakat **dalıp dalıp** gidiyordu.”

“**Derin derin** düşünüyor, ne yaptığını bilmiyordu.”

“Misafirler de **birer birer** gelmeye başlamıştı.”

“...oyunbazlar **türlü türlü** hünerlerini gösteriyorlardı.”

“Bana güneş çehrenizi göstermeniz saadetimi **kat kat** arttırdı.”

“Misafirler **birer birer** gittiler.”

Yarı Anlamli İkilemeler

“ Kız **ara sıra** yolun kenarındaki ağaçlıkta oturup dinleniyordu.”

4.1.9.9. Özgün Unsurlar

Lalanın kızlarının evliliğini karpuz örneğiyle anlatması özgün unsurlara örnek olarak verilebilir:

“Bir gün lala bir tepsi içinde üç karpuzu padişahın huzuruna getirdi. Birini kesti. Bu karpuz tamamiyle boşalmış, bütün geçmişti. Diğerini kesti, bu da tamamiyle boşalmaya bütün geçmeye başlamıştı. Üçüncüsünü kesti, bu da henüz boşalmaya ve geçmeye başlamıştı. Bey laladan bunların ne anlama geldiğini sorduğunda ihtiyar:

-Beyim bunlar kerimelerinizdir. Biri tamamiyle geçmiş, diğeri geçmek üzere ve üçüncüsü de geçmeye başlamıştır.”

Canı sıkılan genç kızın üç gün boyunca gergef işlemesi de özgün unsurlara örnek olarak verilebilir. Masalda kültürümüzden aktarımlar yapılmıştır.

Misafirlere türlü türlü ikramlarda bulunmak, onlara evlerini açmak, düğünü imece usulü yardımlaşa yapmak da yine özgün unsurlardandır.

4.1.9.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Masal metni, birbirine bağılı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm oduncu, Mustafa Bey ve üç kızı etrafında şekillenmektedir. İkinci bölüm, genç kız ile Bolu Beyi'nin oğlu arasındaki münasebetten oluşmaktadır. Metin, ortalama 30-35 dakikalık bir sürede okunabilmektedir. Cümle sayısı ve okuma süresi bakımından ilköğretim II. kademe öğrencilerinin seviyesine uygun bir metindir.

Olay örgüsünde yer alan unsurlar, okuyucunun günlük hayatında karşılaşılabileceği nitelikte unsurlardır. Beklenmedik bir anda kişinin karşısına fırsatlar çıkabilir; bu fırsatlar kişinin hayatını değiştirebilir. Ancak bu durumun çocuk okuyucu tarafından yanlış anlaşılması, çocuğun hayal dünyasında derin etkiler bırakabilir. Öyle ki çocuk okuyucu, tasavvur ettiklerini gerçek hayatta bulmaya çalışabilir. Gerçek ile hayalin çatışması; hayalinde yer eden öğelerin gerçek hayatta bulunmaması okuyucunun zihninde olumsuz tesirler doğurabilir. (Gündüz, 2008, s. 161).

Metin, okuyucunun dikkatini çekebilecek formeller ile desteklenmektedir. Bu formelleri kullanabilen okuyucunun ifade etme ve yorumlama yeteneği de gelişebilmektedir. Masal metninin temel amacı, hitap ettiği kitle üzerinde olumlu değişimler yapabilmektir. Olumsuz iletilerin etkilerden kaçınmak üzere, çocuk okuyucuya masalın barındırdığı tüm unsurların açıklaması yapılmalıdır. Bir kimseyi öldürmenin yanlış bir davranış olduğu, okuyucuya iletiler ile verilmektedir. Bu duruma ters düşen unsurlar masalda mevcut ise bu durumun açıklaması yapılmalıdır.

Masalda betimlemelere, deyimlere bolca yer verilmesi çocukların hayal gücünü geliştirmesi açısından önemlidir. Kelime hazinesini geliştirecek yeni kelimelere de bolca yer verilmesi dikkat çeken bir diğer husustur. Anlama ve anlatma yeteneğini geliştirecek düzeyde güzel bir masaldır.

4.1.10. Nasıl Kambur Oldu? (2003: 52)

4.1.10.1. Konu

Çok yaramaz bir çocuğun yaptıklarının cezasını kambur olarak çekmesini anlatır.

4.1.10.2. Asıl İleti

İnsanlar kararlarının, tutum ve davranışlarının sonuçlarını düşünmeli ve buna göre hareket etmelidir. Anne babaya saygıda kusur etmemelidir.

4.1.10.3. Metnin İçerik özmlmesi

Olay örgüsü, masal kahramanı Ahmet ile cinler etrafında şekillenir. Geleneksel masal tarzının özelliklerinden olan birtakım fonksiyonlar, incelenen masalda da yer almaktadır. Hoşgörü ile anlayışsızlık arasındaki çatışma, Ahmet ile annesi arasındaki ilişki ile kendini göstermektedir. Ahmet annesini dinlemez, sorumsuz, vurdumduymazdır. Ahmet'in bu özellikleri olay örgüsünün temel düğümlemlerini oluşturur.

Olay örgüsünün başlangıcı iki arkadaşın kahveye gitmesiyle başlar. Kahvede otururken, oldukça kamburu olan bir genç içeri girer. Oturanlardan birine selam verir. Arkadaşı da o kamburu tanıyıp tanımadığını sorar. Hüseyin de tanıdığını söyler ve hikâyesini diğer arkadaşına anlatması için kamburu masalarına çağırır.

Olay örgüsünün devamı kahramanın hayat hikâyesini anlatmasıyla devam eder. Masaya gelen kambur genç bir zamanlar sapasağlam olan Ahmet'tir. Hüseyin'in arkadaşıyla tanıştıktan sonra ısrarlar üzerine hikâyesini masadaki yabancıya da anlatmaya başlar.

Bundan otuz iki yıl önce Yorgancılar Kâhyası İsmail Ağa'nın üç yıl sonunda tek erkek evladı dünyaya gelir. Varlıklı olduğundan tüm mahalleye ziyafet verir. Oğlunun adını da Ahmet koyar. Onu çok iyi şartlarda yetiştirir. En iyi okullara gönderir. Ama Ahmet'in aklı fikri haylazlıkta, yaramazlıktadır. Okuma yazmayı bile çok zor öğrenir. Yaramazlıkları yüzünden her gün falakaya yatırılır. On bir yaşındayken babası İsmail Ağa Ahmet'i okuldan alır ve kendi dükkânına götürmeye başlar. Bu hal sekiz ay devam eder. Babası hastalanır, yatağa düşer. Kısa bir süre sonra da vefat eder.

Ahmet annesiyle yalnız yaşamaya başlar. Ama aklı başına gelmez. Aksine gün geçtikçe ahlakı da bozulmaya başlar. Kendi gibi birkaç arkadaş bulur. Onlarla gece dışarı çıkmaya başlar, bazı geceler eve gelmez olur. Bu hayat neticesinde babasından kalma ne varsa bitirir, dükkân da ellerinden gider. Bir akşam yine eve geç gelir. Annesi artık bu yaptıklarına dayanamaz ve ağzına geleni söyler. Böyle sözlere alışık olmayan Ahmet'e annesinin söyledikleri çok ağır gelir. Annesine bağırp çağırıp evden dışarı atar kendini.

Aksiyona yön veren unsur Annesinin kızmasıyla kendini sokağa atan Ahmet'in o gece yaşadıklarıdır. Masalın düğüm noktası Ahmet'in hamama gitmesiyle çözülecektir.

Gece zifiri karanlıkta nereye gideceğini bilemeyen Ahmet tam hamamın önüne geldiğinde kapının açık ve içerisinde aydınlık olduğunu görür. İçeri girip yıkanmayı düşünür. O sırada tam yirmi dört kişi hamama girmeye başlar. Ahmet hemen sedirin arkasına saklanır. Bunlar kurum gibi siyah sakallı, kırmızı sivri külahlı, bir karış boylu gözleri aşağıdan yukarıya yarılmış mahlukatlar olan cinlerdir. Ahmet çok korkar öylece beklemeye başlar. Cinlerin reisi de oradadır. Hep birlikte yemek yedikten sonra cinler el ele verir halka oluştururlar. Reisleri sorar:

- Yarın nedir çabuk söyleyin.

Diğer cinler hep bir ağızdan cevap verirler:

- Çarşambadır! Çarşamba!

Sonra cümlesi birden:

- Çarşambadır! Çarşamba! diye hora tepmeye başlarlar.

Reis bu gece hasta olup olmadığını sorar. Cinlerden biri bir kamburun çektiği acıyı ve bükten kurtulmak istediğini söyler. Derhal reisin yanına getirirler. Reis yarın nedir diye sorar. Kambur: “Çarşambadır!” der. Reis iki cine kamburun sağ ve sol tarafına geçmelerini söyler. Cinler omuzlarından tutarak adamın kamburunu alırlar. Kuş gibi hafifler.

Masalın merak unsurunun çözümlendiği yer hamamda gerçekleşir. Adamdan aldıkları kamburu ne yapacaklarını reise sorarlar. Reis de sedirin arkasındaki çocuğu getirmelerini söyler. Ahmet çok korkar. Reis, gecenin bu vaktinde orada ne aradığını sorar. Ahmet de annesiyle tartıştığını, evi terk ettiğini anlatır. Reis bunun büyük kabahat olduğunu söyledikten sonra yarın günlerden ne olduğunu sorar. Ahmet cumartesi der. Reis hiddetlenir. Tekrar sorar. Ahmet cumartesi der. Bütün cinler hep bir ağızdan Çarşambadır! Çarşamba! dese de Ahmet yarının cumartesi olduğunu bildiği için söylememekte inat eder. Reis de kamburu Ahmet’in beline bindirtir.

Sonuca doğru ilerlerken çözülmesi gereken bir düğüm noktası bulunmaktadır: Ahmet kamburuyla sabaha karşı eve gider. Annesi önce tanıyamaz, Ahmet olduğunu anlayınca kahrolur, yataklara düşer ve ölür. Ahmet kamburundan kurtulmak istese de bir şey yapamaz. Her gece hamama gider. Kimseler gelmez. Otuz dokuzuncu günün sonunda cinler hamama gelir sonunda. Ahmet reise kamburundan kurtarması için yalvarır yakarır.

Reis annesinden helallik istemediğini, annesi vefat ettiği için de bunun artık mümkün olmayacağını, bu yüzden de kamburunu çıkaramayacağını söyler. Ama kamburundan kurtarmasa bile kamburun yapmış olduğu ağırlıktan kurtararak hafiflemesini sağlar. Ahmet hayatı boyunca hafif de olsa kamburuyla yaşamaya mahkûm olur.

4.1.10.4. Yer ve Zaman

“*Vaktiyle...*” giriş formeli ile başlayan masal, Kâhya İsmail Ağa’nın bir erkek evlada sahip olmasıyla gelişir.

İsmail’in oğlu Ayasofya civarında Yerebatan Mahallesi’nin Şeftali Sokağı’nda dünyaya gelir. Adını Ahmet koyarlar.

Ahmet biraz büyüyünce vaktinin çoğu mektepte geçer. Okumaya merakı yoktur. Mektepte bildiği tek şey haylazlık yapmasıdır.

Olay örgüsündeki en önemli mekân hamamdır. Olaylar burada gelişir, düğüm noktası burada atılır. Yine çözüme de hamamda ulaşılır. Ahmet annesiyle kavga ettiği gece hamama gelir, burada garip yaratıklar olan cinleri görür ve çok korkup orada bulunan bir sedirin arkasına saklanır. Cinlerin reisi kamburlu bir adamı kamburundan kurtararak onun kamburunu Ahmet’in sırtına yükler.

Masaldaki mekân unsurları sırasıyla şunlardır: “Sultan Bayezıd civarındaki kahve, Ayasofya civarında Yerebatan Mahallesi’nin Şeftali Sokağı, mektep, İsmail Ağa’nın evi, dükkânı, hamamdır.

Masaldaki zaman unsurlarına bakacak olursak; İsmail Ağa’nın üç yıl boyunca çocuğunun olmaması, üç yılın sonunda erkek bir evlada sahip olması, Ahmet’in on bir yaşına kadar mektepte okuması, on bir yaşından sonra babasının dükkânına gidip gelmesi, sekiz ay boyunca babasıyla çalışması, babasının vefatı örnek olarak verilebilir.

En önemli zaman dilimi hamamda geçer. Ahmet hamama girdikten sonra cinlerin içeri girmesiyle çok korkar ve sedirin arkasına saklanır. O kadar korkmuştur ki sanki cinlerin yemek yediği süre ona bir asır gibi gelir. Ama aslında yarım saat geçmiştir.

Ahmet kamburundan kurtulmak için ise otuz dokuz gün boyunca cinler gelir diye düşünerek her gece hamama gider. Kırkıncı günün gecesinde cinler sonunda hamama gelirler. Cinlerin reisi, Ahmet’i kamburundan kurtarmasa da kamburun üstündeki yükünden kurtarır.

4.1.10.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.10.5.1. Olağanüstü Varlıklar

Masalın olağanüstü varlıkları cinlerdir. Birden bire ortaya çıkan bu cinlerin nereden ve nasıl geldikleri bilinmemektedir. Bu cinler reisiyle birlikte yirmi beş kişidir ve erkeklerdir. Olağanüstü bir şekilde ortaya çıkmalarının yanı sıra cinsiyetleri de bellidir. Cinlerin fiziki tasviri şu şekilde yapılmıştır:

“Arkalarında sarı, kırmızı, beyaz, mor, mavi, velhasıl daha birçok renklerle müzeyyen yelekler, dizlerinde ise aynı şekilde geniş şalvarlar vardı. Donların uçkuru birbirine bağlanmış ve boğazlarından geçirilmişti. Ayaklarına sivri burunlu kırmızı papuçlar giymişlerdi.

Birbirleriyle konuşuyor ve oynuyorlardı. Biraz sonra bir çingirak sesi işitildi. Bütün bu acayip mahlûklar acele ile kapıya doğru dönüp dizildiler. Orda olanların hepsi içeri girenin önünde eğildikleri için onların beyleri olduklarını anladım. Kıyafeti de onlardan farklıydı. Yeleği ve şalvarı yarı yarıya kırmızı ve sarı olduğu gibi başındaki sivri kırmızı külahın tepesinde de bir mavi püskül vardı.”

4.1.10.5.2. Yetişkinler

Ahmet’in babası, mektepteki hocaları, arkadaşları işlevsel etki göstermeyen tiplerdir.

Ahmet’in annesi, kocası öldükten sonra Ahmet’e iyice düşkün olur. Ama Ahmet’in bu sorumsuzlukları, başboşluğu onları çok zor duruma düşürür ve dayanamaz Ahmet’e ağzına geleni söyler. Bu laflar Ahmet’e çok ağır gelir ve annesine bağırıp çağırıp gecenin bir yarısında kendini sokağa atar. Cinler de annesine böyle davrandığı için Ahmet’in sırtına kamburu yüklerler.

Ahmet masalın kahramanıdır. Masalda fiziki ve kişilik özelliklerine şu şekilde yer verilmiştir: “Doğduğunda sapasağlam, güzel ve sevimli bir çocukmuş. Gayet zeki, gayet eğlenceli, hazırcevap bir adam olmuş. Sapasağlam doğan bu çocuğun on altı yaşındayken pek garip bir surette kamburu olmuştur.

Hüseyin Bey Ahmet’in arkadaşıdır. Bir gün bir arkadaşıyla kahveye oturmaya gider. Orada sohbet ederken Ahmet içeri girer ve Hüseyin’e selam verir. Arkadaşı o garip

kamburlu kişinin kim olduğunu sorar ve Hüseyin de Ahmet'i masaya çağırarak ilginç hikâyesini anlatır. Böylece masal birinci kişi ağzıyla anlatılmış olur.

4.1.10.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Aksiyonun şekillenmesine katkıda bulunan diğer unsurlar bu başlık altında incelenmektedir. Bu unsurların başında kambur, gelir. O gece hamamdaki kişinin kamburunu omuzlarından kaldıran cinler; bu kamburu, kahramanın sırtına yüklerler. Kahraman ne yapsa da bu kamburdan kurtulamaz. Kırk gün boyunca cinler sırtındaki kamburu kaldırır umuduyla, hamama gider. Kırkıncı gün hamama gelen cinlerin reisi annesinden helallik alamadığı için kahramanın kamburunu kaldırmaz ama kambur üzerindeki ağırlığı alır.

4.1.10.6. İletiler

4.1.10.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Anne ve babaya saygılı olmak, onların bedduasını almamak gerekir.
- 2- Sorumluluklarının farkında olup davranışlarını da buna göre şekillendirmek gerekir.
- 3-Ayağına yorganına göre uzatıp bugünün yarınını da düşünmek gerekir.
- 4-Pişman olacak davranışlarda bulunmamak için yapılacak işi önce düşünüp tartmak önemlidir.
- 5- Allah'tan isteyeceğimiz her şeyin hayırlısını istemeliyiz.
- 6-İçinden çıkılması zor durumlarda insan, türlü engelleri göze almalı ve çıkar yol bulmak için uğraşmalıdır.
- 7.Yarınını düşünmeden hareket eden kimseler hem kendilerini hem de çevresindekileri etkileyecek olaylara sebep olurlar.
- 8- Yapılan yanlışın tekrarı söz konusu olduğunda sorumsuzca adım atmaktan çekinmeyen insanlar zarara uğrar.

4.1.10.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

- 1-.Masalda cinlerle konuşan kahramanın henüz on altı yaşında olması, cinlerin onu kambur yaparak cezalandırması çocuklar için olumsuz bir örnek olarak gösterilebilir.

2-.Kahramanın çok sorumsuz, vurdumduymaz olması; babasından kalan tüm mal varlığını hunharca harcayıp beş parasız kalmaları da olumsuz bir iletidir.

3- Kahramanın annesine öfkelenip bağırması; gecenin bir yarısında evi terk etmesi olumsuz örneklerdir.

4.1.10.7. Masal Motifleri

Cezalandırma: Cinlerin reisi kahramanı cezalandırır.

Evden Ayrılma: Ahmet annesiyle tartışır ve evden ayrılır.

Ölüm Motifi: Anne ve babanın ölmeleri sonucu Ahmet, hayat karşısında yalnız kalır.

4.1.10.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.10.8.1. Tekrarlanan Sözler

Cinler her günü, Çarşamba Günü olarak düşünürler. Masalda tekrarlı ifadeler şöyle geçer:

Baş cin eliyle işaret ederek kanburu önüne çağırdı ve sordu:

- *Yarın nedir?*

Kanbur derhal cevap verdi:

- *Çarşamba*

Hâlbuki o gün cuma ve ertesi ise cumartesiydi. Ben kendi kendime düşündüm:

- *Bunlar hep yanılıyorlar. Yarın çarşamba değil cumartesidir.*

Reis bütün cinlere sordu:

- *Yarından sonra nedir?*

Cümlesi birden bağıldılar:

- ***Çarşambadır! Çarşamba!***

Reis kambura sordu:

- *Şimdi sen söyle yarından sonra nedir?*

Kanbur derhal cevap verdi:

- *Çarşambadır! Çarşamba!*

4.1.10.8.2. Deyimler

“Sabah ve akşam birtakım kimseler burada oturup hava alırlardı.” (s.25)

Hava almak: Açık bir alana çıkıp ciğerlerine temiz hava çekmek ya da açık havada gezmek.

“Son derece yaramaz, ele avuca sığmaz bir afacan olduğumdan...” (s.27)

Ele avuca sığmamak: Şımarıkça ve taşkın davranışlarda bulunmak, çok hareketli olmak, söz dinlememek, kural tanımamak.

“...musallat olmaktan pek haz ederdim.” (s.27)

Haz almak: Hoşnutluk duymak, hoşlanmak, tat almak, haz duymak.

“Bu nasihatler bana pek ağır geliyordu.” (s.30)

Ağır gelmek: Gücüne gitmek, onuruna dokunmak.

“Etrafa kulak verip bekledim.” (s.31)

Kulak vermek: İyice anlamak ereğiyle dinlemek, işitmeye çalışmak.

“Etrafı derin bir sükût kapladı.” (s.35)

Sükût kaplamak: Sessizlik olması.

“...anladım ise de iş işten geçmişti.(s.39)

İş işten geçmek: Erken davranılmadığı için fırsat kaçırılmış, o işi gerçekleştirme olanağı kalmamış olmak.

4.1.10.8.3. İkilemeler

İki Sözcüğü De Anlamalı Olan İkilemeler

*“Kalfa ne olduğundan bihaber **şaşkın şaşkın** hocanın yüzüne baktı.”*

*“Zaten yaramaz olan tabiatım **bütün bütün** bozuldu.*

*“Annem benim geçirmekte olduğum serseri hayattan **acı acı** şikayet etti.”*

*“Alnımdan **iri iri** buz gibi terler akıyordu.”*

*“Cinleri **birer birer** saydım...”*

“Küçük sepetler getirip açtılar **türlü türlü** yemekler çıktı.”

Yansıma Addan Türemiş İkilemeler

“Bütün çocuklar **fıs fıs** gülüyorlardı.”

Yakın Anlamlı İkilemeler

“Hiçbir **ses seda** yoktu.”

“El çırpmasıyla oyun durdu, **ses seda** kesildi.”

4.1.10.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Düşünmeden adım atmama, kötü düşüncelere kapılmama, bir şeyleri başarabilmek için çabalama konusunda masal, düşünmeye yönelik unsurları bünyesinde barındırır.

Metinde yer verilen betimlemeler okuyucunun zihninde yer edebilecek unsurlardır. Betimleme ile desteklenen ifadeler okuma ve düşünme becerilerini geliştirici özelliklerdir.

Masaldaki olay örgüsü karışık değildir. Betimlemelere sıkça yer verilmiştir. Olay örgüsünün karışık olmaması masalın akışını olumlu yönde etkilemektedir.

Üslubun açık olması, merak duygusunu geliştirecek unsurların bulunması, betimlemelerle yapılan somutlaştırmalar, anlama becerisine büyük katkıda bulunur.

Bu masal 20-25 dakikalık sürede okunabilmektedir. Okuma süresi bakımından ilkokul ikinci kademe öğrencilerinin seviyesine uygundur ama şunu da belirtmek gerekir ki Tevfik tüm masallarında Arapça ve Farsça kelimelere, tamlamalara yer verse de masalın akıcılığını bozmamıştır.

Masaldaki iletiler genelde olumludur. Bu temel iletiler eleştirel bakış açısını geliştirecek niteliktedir.

Günlük hayatta da bulunması muhtemel çatışmalar, okuyucunun karşısına masal atmosferinde çıkmaktadır. Dolayısıyla okuyucu, günlük hayat ile masal örgüsü arasında bağ kurabilmektedir. Olaylara ve durumlara eleştirel gözle bakabilme; yargılama ve benzeşim kurma gibi kazanımlar elde edebilmektedir. (Gündüz, 2008, s. 118)

Çocuklar için hazırlanan metinlerin kısa olması, dikkat sürelerine uygunluğunun yanı sıra onlarda dinlediklerini doğru bir şekilde anlama ve anlatma becerisini de pekiştirmektedir. Bu da Türkçe öğretiminde hedeflenen “dinlediğini amaca uygun olarak doğru anlatma” becerisini kazandırmada önemli rol oynar. Çocuğun çeşitli yaşlardaki dikkat süreleri göz önünde bulundurularak konu dağıtılmadan işlenmeli, gereksiz ayrıntılara girilmemelidir. Çocukta dinleme anlama becerisini geliştirmede eserin kaleme alınış tarzı da çok önemlidir. Çocuklar bir düşüncenin veya bir kavramın uzun uzadıya açıklanmasından çok hareketli olayların ele alındığı kitapları dinlemekten zevk alırlar. Eserin oluşumunda yaşayan dilin kelime hazinesinden yararlanılmalı az kullanılan veya söylenişi zor olan sözcükler kullanılmamalıdır. (Temizyürek, 2003, s. 165). Bu masalda da bu özelliklere dikkat edilmiştir. Gayet kısa ve hareketli bir masal olmanın yanında dilin kelime hazinesinden de yararlanılmıştır.

4.1.11. Çobanın Definesi (1925, 43)

4.1.11.1. Konu

Annesiz ve babasız kalan bir çocuğun; çobanlık yaparak hayata tutunmasını, bulduğu altınlar sayesinde de çok iyi yerlere gelmesini konu edinmektedir.

4.1.11.2. Asıl İleti

İnsan tek olsa da ahlakıyla, zekâsıyla, çalışkanlığıyla hayata tutunabilir ve çok iyi mevkilere gelebilir. Önemli olan her zaman umudun olduğunu bilmek ve buna inanmaktır.

4.1.11.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Masal, kahramanın ailesinin tanıtımıyla başlar. Mehmet Çavuş namında bir adam askerliğini Yemen’de yaptıktan beş yıl sonra çavuş olup teskeresini alır ve köyünde nişanlanmış olduğu Hürmüz adında kimsesiz bir genç kızla evlenir. Dokuz ay sonra nur topu gibi bir erkek evlatları olur. İsmi Hüseyin koyarlar. Hüseyin üç yaşındayken Mehmet Çavuş rediflerle beraber hizmete çağrılır. Yemen’e giderler. Her iki ayda bir karısına para ve mektup gönderir.

Bir sene sonra birden bire mektup ve para kesilir. Mehmet Çavuş şehit olur ve karısıyla çocuğu kimsesiz kalırlar. Kocasından kalan tarlayı da satan Hürmüz kıt kanaat geçinir. İki yıl sonra üzüntüden ölür ve Hüseyin hem yetim hem öksüz kalır.

Köyün imamı ve muhtarı ile ağalar toplanarak konuşurlar. Her harman vakti köy namına bir ölçek buğday vermek şartıyla Hüseyin'i köydeki ihtiyar bir kadına evlatlık verirler. Köylünün verdiği yiyeceklerle geçinirler. Hüseyin on bir yaşına geldiğinde ihtiyar kadın ölür ve köyün imamı ve muhtarı Hüseyin'i başka birine evlatlık vermeye karar verseler de Hüseyin bunu kabul etmez. Kendi emeğiyle çalışıp tek başına geçinebileceğini söyler. Bunun üzerine İmam da Hüseyin'i köyün çobanı yapar.

Masalın düğüm noktası burada başlar. Hüseyin her sabah şafak vaktinde koyun ve keçileri çayıra götürür. Bir gün yine çayırdayken bir ağacın altında uyuyakalır. Rüyasında anne ve babasını görür. Babası ağacın altında kısmetinin olduğunu, orayı kazması gerektiğini söyler. Hüseyin rüya olduğu için önemsemez. İki gün daha üst üste aynı rüyayı görür ve bu defa toprağı kazmaya başlar. Altından bir kavanoz altın çıkar. Olay örgüsü bu noktadan sonra yeni bir yöne doğru gelişir.

Altınları alır ve köyün imamıyla konuştuğundan sonra kendine Konya'da bir iş kurmayı planlar. Sabah olur yola koyulur. Konya'da birkaç gün şehri keşif ettikten sonra İstanbul'da iş kurmaya karar verir. Kervanla birlikte İstanbul'a gider. Orada bir tüccarla tanışır. Masalın düğüm noktası burada çözülür. Yani düğüm noktasına yön veren de çözüme ulaştıran da Hüseyin'dir. Tüccar Hüseyin'i çok sever ve onunla çalışmasını teklif eder. Birkaç yıl tüccarla birlikte çalışır. Çalışkanlığı, dürüstlüğü, zekâsı ve ahlakından ötürü tüccar, kızını Hüseyin'le evlendirir. Aradan kısa bir süre sonra vefat eder. Tüm işe Hüseyin bakar. İyice zenginleşir.

Bir gün Konya'daki köyüne gider ve İmam ile muhtarı ziyaret eder. Hüseyin'i önce tanıyamazlar. Ama Hüseyin olanı biteni baştan anlattıktan sonra da onun adına çok mutlu olurlar. Hüseyin orada birkaç gün kalır ve babasından kalma giderken sattığı evi tekrar alır ve tamir ettirir.

İşte ahlakı, çalışkanlığı, doğruluğu sayesinde Ballıköy Çobanı Hüseyin, İstanbul'un en zengin ve en büyük tüccarlarından biri olur.

4.1.11.4. Yer ve Zaman

“Vaktiyle...” giriş formeli ile başlayan masal, Mehmet Çavuş'un askerden gelip Hürmüz ile evlenmesiyle gelişir.

Mehmet, Yemen’de tam beş yıl kalır. Askerliği biter ve beş yılın sonunda Çavuş olur. Teskeresini aldıktan sonra Hürmüz ile evlenir. Hüseyin’in dünyaya gelmesi ise dokuz ay on gün zaman diliminde gerçekleşir.

Mehmet Çavuş tekrar Yemen’e gider. Karısına mektup ve parayı düzenli olarak iki ayda bir gönderir. Aradan bir yıl geçer. Mektup ve para kesilir. Hürmüz çok endişelenir. Mehmet Çavuş’un başına bir şey geldiğini anlar. Herkes köye gelir ama içlerinde Mehmet yoktur. Şehit olmuştur. Hürmüz’ün üzüntüsü şu zaman dilimiyle ifade edilir: “Hürmüz o kadar acı çeker ki günler geçmek bilmez adeta asır gelir.” Aradan iki yıl daha geçer ve Hürmüz de üzüntüsünden vefat eder.

Masaldaki mekân unsuru Konya’ya dört saat mesafedeki Ballı Köyüdür. Açık mekân özelliği gösterir. Mehmet Çavuş ve ailesi burada yaşamaktadır. Kahramanın yıllar sonra tekrar buraya dönmesi açısından önemli bir mekân özelliği gösterir.

Bir diğer mekân Yemen’dir. Mehmet Çavuş burada beş yıl askerlik yaptıktan sonra memleketine dönse de görev nedeniyle tekrar Yemen’e gider ve iki yıl sonra orada şehit olur.

Masaldaki en önemli mekân unsuru çayırdaki ağacın altıdır. Masalın merak unsuru burada başlar ve kahramanın kaderini değiştirecek düğüm burada çözülür. Hüseyin hayvanları otlatırken çayırındaki ağacın altında uyuyakalır. Rüyasında anne ve babasını görür. Babası ağacın altında kısmetinin olduğunu, orayı kazması gerektiğini söyler. Hüseyin rüya olduğu için önemsemez. İki gün daha üst üste aynı rüyayı görür ve bu defa ağacın altında toprağı kazmaya başlar. Biraz daha kazdıktan sonra bir kavanoz beliriverir. Kavanozu içinden çıkarır ve kapağını açar. Altınla dolu olduğunu görür. O günden sonra kahraman mekân değiştirerek Konya’ya iş kurmaya gider.

Bir başka mekân olan Konya’da keşif gezisine çıkar. Çarşısını birkaç gün dolaşır ve orada iş yapamayacağını anlar. Handa birkaç gün daha kaldıktan sonra yola çıkan ilk kervanla İstanbul’a gider ve orada iş kurmak ister.

İstanbul, kahramanın kaderine yön vermesi açısından önemli bir mekân olma özelliği gösterir. Hüseyin burada tanıştığı tüccar sayesinde iş sahibi olur, gittikçe zenginleşir. Sonra da tüccarın kızıyla evlenerek bir yuva kurar. Çalışkanlığı, dürüstlüğü sayesinde İstanbul’un en zengin tüccarlarından biri olur.

4.1.11.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.11.5.1. Çocuk Kahramanlar

Masalın en önemli kahramanı olan Hüseyin'in hem çocukluk hem yetişkinlik dönemi masalda ele alınmıştır. Ama metnin büyük çoğunluğunda Hüseyin'in çocukluk yılları anlatılır. Hüseyin doğduktan üç yıl sonra babası göreve çağrılır ve orada şehit olur. Annesiyle tek kalan Hüseyin iki yıl sonra da annesini kaybedince hem öksüz hem yetim kalır. On bir yaşına kadar ihtiyar bir kadının yanında evlatlık olarak büyür. Gürbüz, gözü açık, çalışkan, doğru söz ve özlü, uslu bir çocuk olur. Kahramanın fiziki özelliklerine yer verilmemiştir.

İhtiyar kadın da ölünce yalnız kalan Hüseyin çobanlık yaparak geçimini sağlar. Altınları bulduğu gün hayatı değişir ve İstanbul'a çalışmaya gider. Yirmili yaşlarında İstanbul'daki tüccarın kızıyla evlenir. Kahramanın bundan sonraki hayatı, yetişkin kahramanlar başlığı altında incelenecektir.

4.1.11.5.2. Yetişkinler

Şahıs kadrosu bakımından yoğun olmayan bir masal, yetişkin tipler üzerine kurulmuştur. Masalın kahramanı Hüseyin'dir. Hüseyin tüccarın kızıyla evlendikten sonra daha da zenginleşir. Tüccarın ölümüyle tüm işlere o bakar. Çalışkanlığı, zekiliği, doğruluğu ve ahlakıyla İstanbul'un en zengin tüccarlarından biri olur.

Bir diğer kahraman Hüseyin'in babası Mehmet Çavuş'tur. Mehmet Çavuş'un fiziki özelliklerine yer verilmemiştir. Kişilik özelliklerine bakılacak olursa şunlar söylenebilir: Cesaretli, köydeki herkesin işine koşan, yardımsever, dürüst ve namuslu bir adamdır.

Mehmet Çavuş'un karısı hakkında pek fazla bilgi verilmemiştir. Kimsesiz, iyi niyetli bir kadındır. Kocasını öldükten sonra oğluna tek başına bakmak zorunda kalır. İki yıl sonra üzüntüden ölür.

Köyün imamı ve muhtarı Hüseyin'i evlatlık vermeleri ve on bir yaşındayken ona iş bulmaları açısından önemli tiplerdir. Ama onlar hakkında da detaya inilmemiştir.

İstanbul'daki tüccar Hüseyin'i işe alması ve kızıyla evlendirmesi yönünden önemlidir. Kahramanın dünyasını değiştirmiş, ona hep yol gösterici olmuş, iyi niyetli bir adamdır.

Tüccarın kızı hakkında da bilgi verilmemiştir. Sadece Hüseyin ile evlenip yuva kurduklarından bahsedilir. Masalda işlevi olmayan tiplerdendir.

4.1.11.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Kahramana yardımcı olan unsur, Kavanozdaki üç yüz yirmi altındır. Hüseyin, hayvanları otlatırken çayırlıktaki ağacın altında uyuyakalır. Rüyasında anne ve babasını görür. Babası ağacın altında kısmetinin olduğunu, orayı kazması gerektiğini söyler. Hüseyin rüya olduğu için önemsemez. İki gün daha üst üste aynı rüyayı görür ve bu defa ağacın altında toprağı kazmaya başlar. Biraz daha kazdıktan sonra bir kavanoz belirir. Kavanozu içinden çıkarır ve kapağını açar. Altınla dolu olduğunu görür. O günden sonra çobanlığı bırakan Hüseyin'in hayatı değişir. İstanbul'a yerleşerek bir tüccarla birlikte çalışır ve İstanbul'un sayılı zenginlerinden biridir artık.

4.1.11.6. İletiler

4.1.11.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1-Doğruluktan şaşmayan kimseler bu davranışlarının mükâfatını alır.
- 2-İnsan, elindeki ile yetinmeği bilmelidir.
- 3-Amaçları uğrunda ilerleyen kimseler başarıya ulaşır.
- 4-En umulmadık anda dahi beklenmedik fırsatlar yakalanabilir.
- 5-Ele geçen imkânlar değerlendirildiği sürece kişiye kazanç sağlar.
- 6-Akılın ve mantığın çizdiği yolda ilerleyenler başarıya ulaşanlardır.
- 7-İhtiyacı olan kişilere yardım eli uzatmak gerekir.

4.1.11.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

- 1-Bilmediği bir yola gitmek üzere evinden ayrılan bir kahramanın bu davranışı çocuk okuyucuyu yanlış değerlendirmelere sevk edebilir.

4.1.11.7. Masal Motifleri

Kaderin Değişmesi: Masal kahramanının kaderi değişir.

Ölüm Motifi: Anne ve babanın ölmeleri sonucu Hüseyin, hayat karşısında yalnız kalır.

4.1.11.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.11.8.1. Tekrarlanan Sözlere

Masalda tekrarlanan ifadeler, Hüseyin'in üç gün üst üste aynı rüyayı görmesiyle olur. Metinde şu şekilde ifade edilir:

“Üzerine bir ağırlık çöktü. Beş dakika sonra derin bir uykuya dalmıştı. Rüyasında anne ve babasını gördü. Babası:

*Sevgili oğlum Hüseyin, şu **yattığın ağacın altında** tam başını koyduğun yerde kısmetin gömülüdür. Onu çıkar da al.*

Hüseyin ikinci gün aynı ağacın altında, yine aynı rüyayı gördü. Mehmet çavuş oğluna hitaben bir gün evvel olduğu gibi:

- *Oğlum Hüseyin! Yattığın ağacın altında başını koyduğun yerde gömülüdür, çıkar.*

Üçüncü günü çoban yine ağacın altında uyuyakaldı ve tekrar aynı rüyayı gördü. Babası:

- *Oğlum! Yattığın ağacın altında başını koyduğun yerde gömülüdür, çıkar. dedi.”*

4.1.11.8.2. Deyim

“Biraz sonra üzerine bir gaflet ve ağırlık bastı.” (s.47)

Ağırlık basmak: Ağırlıkça fazla gelmek, daha ağır olmak. Ötekilerden daha etkili güç kullanarak istediğini yaptırmak.

“Bunu bir türlü gözü kesmiyordu.” (s.49)

Gözü kesmemek: Bir işi yapabilecek yeterliliği ve gücü olmadığını düşünmek.

“...gel söz dinle bu işten vazgeç.” (s.52)

Söz dinlemek: Verilen bir öğüdü, bir sözü tutmak, davranışlarını buna uydurmak.

“...hocanın ve ağanın kalması için zorlamalarına kulak asmadı.” (s.53)

Kulak asmamak: Aldırmamak, önem vermemek, dinlememek.

“Her şeyi gözden geçirdi.” (s.53)

Gözden geçirmek: Bir şeyin niteliğini anlamak için iyice incelemek, her yanına bakmak. Bir durumu ele almak.

“... bekar kalanlar nihayet baştan çıkar.(s.57)

Baştan çıkmak: Yasa dışı ahlak dışı yollara sapmak, kötü insan olmak.

“...böyle bir nimeti can-ı gönülden kabul eder.(s.57)

Canı gönülden: İçten gelerek, çok isteyerek.

4.1.11.8.3. İkilemeler

Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“her gün olduğu gibi **koşa koşa** oraya toplandılar. ”

“...alnında **iri iri** ter damlaları akıyordu.”

“...**yavaş yavaş** yürüyerek akşamüzeri Konya’ya vardı.”

Yarı Anlamli İkilemeler

“her iki ayda bir **ara sıra** mektup alırdı.”

Zıt Anlamli Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

“**Dost düşmana** muhtaç olmuyorsun.”

4.1.11.9. Özgün Unsurlar

Olay örgüsünün yapılanışı ve masalda kullanılan üslup, masalcının tarzına özgü nitelikleri açığa çıkartmaktadır. Bu noktada dikkati çeken özelliklerin başında birbirine bağlı olaylardan kurulu olan masal aksiyonu gelmektedir. (Gündüz,2008, s. 196)

Yazar bu masalında deyim ve ikilemeler de pek fazla yer vermese de kullandığı bu deyim ve ikilemeler sayesinde özgünlük yakalamayı başarabilmiştir.

Masalda yöresel ağızlara yer verilmemiştir. Ama Süleyman Tevfik diğer masallarında olduğu gibi bu masalında da Arapça ve Farsça özgün kelimeler bolca kullanmıştır.

Bu masalında doğruluk ve dürüstlikle yapılan işin kişiyi mutluluğa götüreceği iletisini vermiş olup masalını şu şekilde tamamlamıştır: “*İşte Hüsn-i ahlakı, çalışkanlığı,*

doğruluğu sayesinde Ballı Köy çobanı Hüseyin İstanbul'un en zengin ve en büyük tüccarlarından biri olmuştur.”

4.1.11.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Olumsuz iletiler olsa da olumlu unsurların yoğun olarak kullanıldığı bir masal metni sunulmaktadır.

Doğruluktan yana olma, yalan söylememe, kötü düşüncelere kapılmama konusunda masal, düşünmeye yönelik unsurları bünyesinde barındırmaktadır. Bu durum çocuk okuyucunun kavrama ve yorumlama yetilerini kullanmasına ortam sağlayabilir.

“Çobanın Definesi” metni, okuyucuyu ve dinleyiciyi masala bağlamaya uygun üslup yapısına sahiptir. Akıcı, sade bir dille kaleme alınan metnin betimlemeye yer verilen bölümleri de dikkate değerdir. “Her gün imam Efendi’nin odasına gider, elini öper dizi üzerinde oturarak akşama kadar orada geçen sohbeti dinlerdi.” gibi cümleler masal atmosferini yaşatan; dil ve üsluptaki çekiciliği yansıtan bölümlerdir.

Çocuğa, masal kahramanından hareketle yardım etme olgusu tattırıldığı söylenebilir. Yardımlaşma, ihtiyacı olanın yanında olma, yol gösterme, masalın okuyucusuna kazandırması muhtemel tutum ve davranışlarındandır.

Metinde yer verilen betimlemeler, okuyucunun zihninde yer edebilecek unsurlardır. Betimleme ile desteklenen ifadeler, okuma ve düşünme becerilerini geliştirici özelliklerdir. (Gündüz, 2008, s. 284)

Masal kahramanları, okuyucu tarafından model alınan tiplerdir. Bu bakımdan, kahramana yüklenen görev ve eylemler, okuyucu kitlesi göz önünde tutularak tasarlanmalıdır. Zulüm, kan, ölüm, öldürme gibi kavramların, çocuk okuyucuya hitap eden metinlerde yer almaması uygun görülmektedir. (Gündüz, 2008, s. 117)

4.1.12. Ayşe’nin Nişanlısı (1925: 62)

4.1.12.1. Konu

Ali adında nişanlı bir gencin savaşta şehit olduğunu sanan nişanlısı Ayşe’nin altı yıl boyunca Ali’ye söz verdiği için kimseyle evlenmemesini; Ali’nin altı yıl sonra aslında şehit değil esir olup para biriktirerek nişanlısı Ayşe’ye dönüşünü anlatır.

4.1.12.2. Asıl İleti

Ne olursa olsun verilen söz tutulmalıdır. Verilen söz vaktinde verilmesi gereken bir borçtur.

4.1.12.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Ayşe ve Ali adlı gencin hikâyesinin anlatıldığı masalda olay örgüsünün başlangıcı Ali'nin askere gitmesiyle başlar. Dört aydır nişanlı olan Ali ve Ayşe evlilik hazırlığı içinde iken Rus muharebeleri başlar. On dokuz yaşında olan Ali de köydeki diğer gençlerle birlikte askere çağrılır ama Ali, Ayşe başkası ile evlenir korkusuyla askere gitmek istemez. Bunu duyan Ayşe deliye döner. Askerliğini bitirip gelene kadar onu bekleyeceğine ona sadık kalacağına söz verir ama Ali, ailesi Ayşe'yi başkasıyla evlendirir düşüncesiyle askere gitmez. .Ayşe de bunun üzerine söz nişanını atar.

Aradan aylar geçer ve Ayşe' ye Ali' den mektup gelir. Olay örgüsünün merak unsuru burada başlar. Ayşe Ali'nin askerde olduğunu öğrenir ve çok sevinir. Nişan yüzüğünü geri takar. Uzun bir süre mektuplaşırlar. Köyde Ali'nin yaptığı yiğitlikler konuşulur. Aradan aylar geçer ama Ali'den mektup gelmez. Sonra öğrenirler ki Ali düşmanlara karşı yiğitçe savaşarak şehit olmuş.

Ayşe derin bir hüzne kapılır. Ailesi onu evlendirmek istese de Nuh der peygamber demez. Kimse onu evlenmeye ikna edemez. Babası ölür ve Ayşe tarlalarda erkek gibi çalışarak annesine bakar, evi geçindirir. Masalda verilen sözü tutmanın ne kadar önemli olduğu Ayşe tipiyle gösterilmiştir.

Masalın sonuç kısmına doğru gelirken aradan yıllar geçer ve köye bir yabancı gelir. Ali'den vasiyet getirdiğini söyler. Köyün kahvesinde, Ayşe'nin Ali şehit olduktan sonra neler yaptığını, nasıl olduğunu öğrendikten sonra Ayşe'nin evine gider. Ayşe ona kim olduğunu sorar. O da aslında Ali olduğunu, savaşta yaralandığını, sonrasında da sürgün edildiğini memleketine dönebilmek için yıllarca çalışıp para biriktirdiğini en sonunda da dönüş hikâyesini anlatır. Ayşe çok mutlu olur. Tüm köylü toplanır ve Ali ile Ayşe'nin düğünü yapılır.

4.1.12.4. Yer ve Zaman

Olay örgüsünün başladığı mekân Konya'da bir köydür. Kahramanın köydeki bir kızla nişanlandığı sırada Rumeli İhtilali çıkar ve tüm genç erkekler askere çağrılır. Ali

nişanlısını bırakmak istemediği için askere gitmez ve köyün ilerisinde yer alan dağa kaçıp saklanır.

İkinci mekân unsuru dağdır. Açık mekân olma özelliği gösterir. Kahraman bir süre buraya sığınır, burada yaşamaya başlar. Aradan iki hafta geçer. Ali'nin nişanlısı onun dağda saklanmış olduğunu öğrenir ve yüzüklerini alarak Ali'nin yanına gider. Askerden korkan biriyle evlenemeyeceğini söyleyip yüzüğünü atar ve söz nişanı bozulur.

Bunun üzerine Ali çok üzülür ve mekân unsuru değişir. Çünkü o da arkadaşlarının yanına Erzurum'a gider. Orada bir yıl kalır. Ayşe'ye iki ayda bir mektup gönderir. Bir yılın sonunda mektup gelmez olur.

Önemli zaman unsurunun başında Ali'nin askere gittiği dönem gelir. Ayşe, Ali askere gittiği için yüzüğünü geri takar ve şehit olsa bile kimseyle evlenmeyeceğine söz verir. Ayşe'nin bekleyişi sürer. Aldığı her mektupta Ali iyi olduğu için içi ferahlar. Bir yıl ona çok uzun gelir. Asker yolu gözlemek çok zordur. Bir yılın sonunda gelmeyen mektuplar üzerine Ali'nin düşmanlara karşı kahramanca savaştığını ama şehit olduğunu öğrenir.

Bu haber olay örgüsünün başladığı köyde hızla yayılır. Ayşe kahrolur. Ama Ali'ye söz verdiği için kimseyle evlenmez. Aradan iki yıl geçer. Ayşe'nin babası da ölür. Annesiyle yalnız yaşamaya başlar. Erkek gibi çalışır, evin geçimini sağlar.

“Meydanda kaldık hiçbirimizin parası yoktu. O kadar yoldan memlekete gelmek için çok para lâzımdı. Biz orada sekiz kişi idik. Amelelik etmeğe, ücretle çalışıp yol masrafı tedarik eylemeğe karar verdik. Üç ay çalışıyor, bütün kış işsiz kalarak kazandığımızı yiyor idik. Orada böylece dört sene kaldık. Ben bu dört senede Tiflis'e kadar çimendifer parasını kâfi miktar toplayabildim. Beşinci senenin ilkbaharında bir bilet alarak kara baporine bindim. On gün on gece yol gittikten sonra Tiflis'e geldim. Oraya dâhil olduğum zaman param tükenmiş idi. İki ay kalıp amelelik ettim. Topladığım birkaç gurus para ile buraya yaya olarak geldim.”

Burada kahramanın yaralandıktan sonraki zaman diliminde yaşadığı olaylar anlatılmıştır. Zaman ifadelerine bolca yer verilmiştir.

Ali öldükten sonra aradan tam tamına altı yıl geçer. Masalın sonlarına gelindiğinde en önemli merak unsuruna da yaklaşmış olunur. Bir gün köyün kahveye

yabancı bir adam gelir. Ali'den haber getirdiğini, Ayşe'ye ulaştırması gerektiğini söyler. Bir çocuk onu Ayşe'ye götürür. Ayşe o yabancıнын aslında Ali olduğunu anlar ve düşer bayılır. Uyandığında Ali sapasağlam karşısındadır. Ali aslında şehit olmadığını yaralandıktan sonra sürgün edildiğini, köye dönmek için de para biriktirdiğini anlatır. Masalın merak unsuru da çözülmüş olur. Önemli bir zaman dilimi olan altı yıl sonunda Ayşe verdiği sözü tutmanın mükâfatını yaşar.

4.1.12.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.12.5.1. Yetişkinler

Masalın işlev gösteren önemli iki karakteri vardır: Bunlar Ali ve Ayşe'dir. Karakterlerin fiziki özelliklerine yer verilmemiştir.

Ali cesur, yürekli, yiğit, vatani için kendini feda etmeye hazır olan bir tip olsa da nişanlandığı kızı bırakmak istemediği için askere gitmez. Ama sonra bu düşüncesinin yanlış olduğunu anlar ve askere giderek cephede en önde savaşmaya, düşmanlara pusu kurmaya gönüllü olur. Şehit olduğu düşünülen Ali yıllarca sürgün edildiği yerde para biriktirerek memleketine dönmeyi başarır. Bu da onun azimli, hırslı ve kararlı olduğunu gösterir.

Ayşe'nin de fiziksel özelliklerine yer verilmemiştir. En önemli özelliği verdiği sözü sonuna kadar tutmayı önüne ne kadar engel çıksa da başarabilmesidir. Ali'nin şehit olduğunu duyduğunda bile yüzüğünü atmaz çünkü Ali'ye şehit olsa bile kimseyle evlenmeyeceğine dair söz vermiştir. Bir başka özelliği vatansever olmasıdır. Vatani için kendini feda etmeye hazırdır. Aynı zamanda duyarlı ve hassas bir kişiliği vardır.

Babası ölen Ayşe, çalışkanlığıyla tüm işlere koşar, erkek gibi çalışır ve ekmeğini çıkarır. Annesine de bakar.

Masalın diğer iki tipi Ayşe'nin ihtiyar anne ve babasıdır. Masalda işlevsel etkileri yoktur. Babası Ali askere gidip şehit olduktan bir yıl sonra ölür.

Köyün imamı okuma yazması olan, âlim, bilgili bir adamdır. Askerlerden ve Ali'den gelen mektupları okuyabilen tek kişi odur. Okuduğu mektuplara Ayşe'nin söyledikleriyle karşılık da yazar. Bu yönden önemli bir tiptir. Köyde herkes bir konu tartışıldığında ilk önce köyün imamına danışır.

4.1.12.6. İletiler

4.1.12.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Ne olursa olsun verilen söz tutulmalıdır.
- 2- Verilen söz vaktinde verilmesi gereken bir borçtur.
- 3- Sadakatli olmak en güzel erdemlerden biridir.
- 4- “İnsanın kazandıklarının en hayırlısı, çalışıp kazanarak elde ettikleridir.”
- 5- Dayanışma değeri, kişinin yaşantısı ve sosyal ilişkileri için son derece önemli bir yere sahiptir.
- 6- Doğruluktan şaşmayan kimseler bu davranışlarının mükâfatını alır.
- 7- En umulmadık anda dahi beklenmedik fırsatlar yakalanabilir.
- 8- Ele geçen imkânlar değerlendirildiği sürece kişiye kazanç sağlar.

4.1.12.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

- 1- Hangi nedenle olursa olsun bir masal kahramanının askere gitmemek için kaçması, çocuk okuyucunun yanlış etkilenmesine neden olabilir.
- 2-“Kadın değil mi işte sözlerinde bu kadar dururlar.” cümlesi de çocuk okuyucu kitlesi üzerinde olumsuz bir etki yaratabilir.

4.1.12.7. Masal Motifleri

Evlenme Şartı: Ayşe, Ali’ye ancak askere gittiği takdirde onunla evlenebileceğini söyler.

Evlenme Merasimi: Bütün köylü birleşerek Ali ve Ayşe’ye mükemmel bir düğün yaparlar.

Ölüm: Ayşe’nin babası ölür.

4.1.12.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.12.8.1. Dua

Ayşe Ali’ye yazdırdığı mektubu dua ile sonlandırır:

- *Vaktin oldukça bana mektup gönder. Bizi hiç merak etme. Allah yardımcın olsun.*

Ayşe annesiyle konuşurken de şu ifadeleri kullanır:

- *Mevla geçinden versin, inşallah daha çok yaşarsınız. Şayet ölseyiz ve ben de yalnız kalsam, bir başıma geçinirim, çalışır ekmeğimi çıkarırım.*

4.1.12.8.2. Deyim

“Kaçmaz da askere gidersen sana söz veririm, geri gelinceye kadar seni beklerim.” (63)

Söz vermek: Kesin olarak yapacağını söylemek.

“Ayşe abla sana bir müjde getirdim. (s.66)

Müjde getirmek: İyi bir haber vermek anlamına gelir.

“Nefretle başını çevirdi yüzüne bile bakmadan...” (s.67)

Yüzünü çevirmek: Bir kimseye ilgisini kesmek, ona yakın davranmamak.

“Ayşe üç gündür Ali 'yi yüreğinden çıkardı.” (s.67)

Yüreğinden çıkarmak: Kişiyle tüm bağlarını koparmak, ilişkiyi kesmek.

“Bir dakika sonra kendini toparlayarak ayaklarına kapandı ve dedi.” (s.67)

Ayaklarına kapanmak: Bağışlanmak için yalvarmak.

“Sesi titreyerek sordu.” (s.69)

Sesi titremek: Sesi kısık ve kesik çıkmak.

“Yoksa adını bile ağzıma almazdım.” (s.70)

Adını ağzına almamak: Kırgınlık, dargınlık gibi bir nedenle bir kimseden hiç söz açmamak.

“Göğsümü kabarta kabarta geziyorum.”(s.70)

Göğsünü kabartmak: Kıvanç duymaya, övünmeye, iftihar etmeye yol açacak bir şey yapmak.

“Ayşe dört gözü yolda bekliyordu.”(s.71)

Dört gözü yolda olmak: Birinin gelmesini merak, istek veya özlemle beklemek.

“...birkaç gün sonra dilden dile yayıldı.”(s.72)

Dilden dile yayılmak: Her yerde, pek çok kimse tarafından bahis konusu olmak.

“Ayşe cevap vermedi. Birden bire gözleri doldu.” (s.72)

Gözleri dolmak: Ağlayacak derecede üzüntü duymak.

“İçinizde ölümü göze alarak şu tepeyi zapt edecek...” (s.73)

Ölümü göze almak: Yaptığı iş uğruna ölmekten korkmamak, yürekli davranmak.

“Bir başıma geçinir, ekmeğimi çıkarırım.” (s.76)

Ekmeğini çıkarmak: Yaptığı işten geçimini sağlayacak kadar gelir elde etmek.

“Bizimkiler de tutarlar diyerek yürekleri şen olur.(s.79)

Yüreği şen olmak: Mutlu olmak, heyecanlanmak.

4.1.12.8.3. İkilemeler

Aynı Sözcüğün Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“Askere **güle güle**, **sevine sevine** giderdim.”

“Ayşe yüreği göğsünü patlatacak kadar **hızlı hızlı** çarparak bir tarafta bekliyordu.”

“Gidip bir köşede oturdu, **derin derin** düşünüyordu.”

“Çocuğun sevinerek **koşa koşa** gitmesi üzerine Ayşe hemen sandığını açtı.”

“Onun yerinde sana **bütün bütün** yabancı bir Ayşe vardır.”

“Hoca **yavaş yavaş** birkaç satır yazdıktan sonra dedi.”

“Göğsümü **kabarta kabarta** geziyorum.”

“Ağaçlar arasından **gizli gizli** yürüyerek...”

“...hayalet değil hakikat olduğunu **yavaş yavaş** anladı.”

“Anası sesini kesmiş kızına **bön bön** bakıyordu.”

Ayşe **bütün bütün** kendine gelmiş ayağa kalkmıştı.”

Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşmuş İkileme

“Şimdi Ayşe bir erkek gibi tarlaları sürüp ekıyor, **eyi kötü** geçiniyorlar.”

4.1.12.9. Özgün Unsurlar

Masalda özgün unsurlara bolca yer verilmiştir. Buna örnekler verilecek olursa:

- *Ben Ali'den bunu hiç ummam. Bir Türk genci askere, muharebeye düğüne gider gibi gider. Ali Türkoğlu Türk'tür.*

Ali askerde iken Ayşe'ye mektup yazar ve mektupta şu ifadeler geçer:

- *Cümleye selam söylüyor. Senden mektup istiyor. Biraz da saçından gönder diyor.*

Askerdeki, gurbetteki birine saç gönderme geleneği Türklerde vardır. Bu ifadelerden de geleneklerimize ait unsurları; yazarın, masalda bolca kullandığı söylenebilir.

Yine bir başka özgün unsur:

- *Evet kızım doğrudur. Fakat merak etme! Şehit olmak büyük devlettir. Onun erdiği saadet bir kula nasip olmaz. Bir şehidin kanı kırk komşusunu azaptan kurtarır. Senin için de büyük bir devlet ve sonsuz bir şereftir.*

Kullanılan betimlemeler ve deyimlerde de özgünlük vardır:

“Ayşe hocaya cevap vermedi. Birden bire gözleri doldu. İki dane elmas gibi gözyaşı yanaklarından döküldü. Hoca kızı elinden geldiği kadar teselli etti.

“Eyi kötü geçinmek “ ikilemesinde kullanılan eyi kelimesi de özgün unsurlara örnek olarak gösterilebilir.

“Mahallenin kiziri” söz grubundaki kizir kelimesi bekçi anlamında kullanılır.

- *Artık Ayşe'nin evi hakiki bir düğün evine dönmüştü. Bütün köylü kadın ve kızları, çoluk çocuk oraya toplanmış **göz aydın** diyorlardı. Ayşe de bütün bütün kendine gelmiş ayağa kalkmıştı. Ali başından geçen şeyleri birer birer anlattı. Tekmil kadınlar memnun oldular. (s. 27)* Altı çizili deyim de özgün unsurlara örnek olarak gösterilebilir.

4.1.12.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Her birey dünyaya farklı bir pencereden bakar. Olaylar kişinin bakış açısına göre değişik şekillerde cereyan edebilir. Okuyucuların yaşam şartları, eğitimi, hayatı algılayış biçimi; beklentileri ve sıkıntıları birbirinden farklılık gösterebilir. Bu durumda çocuğa

sunulan metin, her çocuk tarafından aynı ölçüde idrak edilmeyebilir. Burada asıl önemli olan husus, masalın okuyucuya neler kazandırabileceği; şartlar ve durumlar farklı olsa dahi okuyucuya hangi iletilerin aşılanabileceğidir.(Gündüz, 2008, s. 210)

“Ayşe’nin Nişanlısı” masalında kazandırılması muhtemel iletilerin başında; kişilerin verdiği söze sadık kalma ve sorumluluklarının bilincinde olma ifadeleri gelmektedir.

Masalda evrensel değerlere yer verilmesi çocuk okuyucu kitlesi için büyük bir önem arz eder. Değerleri masallardan öğrenen çocuk bunları günlük hayatta da görür ve yabancılık çekmeden uygulayabilir. Anlama ve kendini ifade etmeye yardımcı olan değerlerimiz; çocuğun bunlara günlük hayatta başvurarak farkında olmadan geliştirmesine katkıda bulunur. Masaldan verilebilecek değerlerle ilgili örnekler şunlardır:

- *Ayşe bana acı! Ben askerden senden ayrılmamak için kaçtım.*
- *Senin bildiğin Ayşe ölmüştür. Onun yerinde, karşında sana bütün bütün yabancı bir Ayşe vardır. Ölen Ayşe verdiği nişanları o başka Ayşe ile sana geri gönderdi. Bunları al, git kendine başka bir nişanlı bul.*

Yukarıdaki örnekte Ali yerine getirmesi gereken askerlik görevinden kaçmıştır. Bunu öğrenen Ayşe bu vazifeyi yerine getirmeyen Ali’den ayrılmıştır.

- *Evlatlarım görüyorsunuz ki şu sırttaki iki top geçidi ateş altına almış, oraya kimseyi yaklaştırmıyor. Bizim vazifemiz ise boğazı açmaktır.*

Yazar “sorumluluk” değerini sezdirme yöntemini de kullanarak eserinde kullanmıştır.

- *Askerden kaçarsan hemen nişanımı geri ederim. Gözünün önünde başka ere varırım.*

Söz verme, sözünü tutma dürüstlük değeriyle iç içe geçen bir değerdir aslında. Bu örneklerde de Ayşe’nin verdiği sözü tutmak için gerekirse kendini öldüreceğinden bahsedilmiştir. Ayşe karakteri, eserin başından sonuna kadar doğruluğundan, dürüstlüğünden taviz vermemiştir

Ben halisden sahiden bir Türk kızıyım. Ölürüm de sözümden dönmem.

- *Eğer sözünde duracağını bilsem...*
- *Ne yapardın?*
- *Askere güle güle, sevine sevine giderdim.*
- *Ben sana söz veriyorum. Söz bir Allah'ım bir. Askere gidersen gelinceye dek beklerim. Şehîd olur da gelmezsen ölünceye kadar başka ere varmam. Ahirete senin nişanlın olarak gelirim. Orada birleşiriz. Şehîd karısı olur başka kadınlara, hurilere öğünürüm.*
- *Verdiği sözü tutmayan, memleketi düşmandan korumak zamanında askerden kaçan Ali'nin nişanlısı olduğundan dolayı köylülerden utanıyor, mahcûb oluyordu.*
- *Ben sen burada iken sana verdiğim sözde duruyorum. Gelsen de gelmesen de Ayşe senindir. Senden başkasının olmaz.*
- *Ben askere gitmezden evvel Ali'ye söz vermiştim. Eğer şehîd olursan başkasına varmam, ahirette seninle birleşiriz dedim. Şimdi o beni bekliyor. O sözünde durdu. Askere gidip yurdu için öldü. Ben de sözümde duracağım. Onun öldüğü gün ben ona nikâh oldum. Başka bir ere varmak mümkün değildir.*
- *Benim neme lazım? İsterse dünya sağlığı olsun isterse olmasın. Ben ona daha burada iken söz verdim. Sözümde duracağım hem de sözümde durmak memleket için faydadır.)*

Süleyman Tevfik, yukarıdaki örnekleri eserinde kullanarak söz vermenin, verdiği sözü tutmanın önemli olduğunu sezdirmeye çalışmıştır. Ayşe adlı kahraman Ali'ye verdiği sözü tutmak için çok mücadele etmiş ama Ayşe verdiği sözü tutmuş hikâyenin sonu mutlu bitmiştir.

Yukarıda verilen bazı örneklerde doğruluk, dürüstlük, sorumluluk, sözünde durma gibi değerlerin bazıları metin içinde direkt verilirken bir kısmı da okuyucuya sezdirilerek verilmiştir.

4.1.13. Çalınan Kız (2006: 31)

4.1.13.1. Konu

Antakya’da yaşayan bir babanın, oğlu için küçük yaşlarda bir cariye alıp ikisinin de mükemmel derecede eğitim almalarını; yaşları geldiğinde ise evlenip yuva kurduktan sonraki süreçte yaşadıkları olayları konu alır.

4.1.13.2. Asıl İleti

Bir kimse umulmadık anda karşısına çıkan fırsatları iyi değerlendirmeli ve hayatta kötü insanların da var olduğunu bilerek buna göre hareket etmelidir.

4.1.13.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Olay örgüsü, bir babanın henüz yedi yaşındaki oğluna ilerde ona layık olabilecek bir kadının küçüklükten yetişmesini istediği için beş yaşlarında bir cariye almasıyla başlar. Adana’dan getirdiği bu cariyeyi Antakya’da oğlu ile beraber bir hoca efendinin taht-ı terbiyesine verir.

İsmi Naime olan bu kız beş, Numan tüccarın oğlu Hasan ise yedi yaşındadır. Aynı talim ve terbiyeyi görerek büyüyen bu iki çocuk on beş ve on yedi yaşlarına geldiklerinde şiir ve nazımda, tahrir ve edepte, ilim ve kemalde çok mükemmel derecelere gelirler.

Naime büyüdükçe güzelleşir. Onu bir kez görenler güzelliğine hayran kalır. Sazda ve müzikteki mahareti ise son derecelere gelir.

Tacir artık evladının mürüvvetini görmek istediği için evlenme çağına gelen bu gençlerin evlilik hazırlığını başlatır. Şehrin kenarında ve en güzel yerde oğluyla gelinine mahsus olarak bir köşk yaptırır. Haftalarca süren bir düğün yapar ve hizmetlerini görmesi için cariyeler ve köleler verir.

İki genç zevk ve sefa dolu vakit geçirirler. Masalın merak uyandıran unsuru burada başlar. Bir gece Hasan ile Naime oturmuş, Naime eline udunu almış şarkı söylemektedir. O sırada mahalleden geçen kaymakam bu sese hayran kalır ve sesin nereden geldiğini kızın kim olduğunu sekbanbaşı aracılığıyla öğrenir ve ona o kızı Yahya Bey’e hediye cariye olarak götürmek ister. Sekbanbaşına bir çaresini bulup kızı getirmesini ister.

Naime ile Hasan'ın mutlu yaşamları beklenmedik bir anda gölgelenir. Naime'nin kandırılarak kaçırılması olay örgüsünde düğümün atıldığı temel etmendir. Sekbanbaşı Naime'yi köşkten çıkarsa çıkarsa cadı karının çıkaracağını düşünür ve cadı karıya gider. Olanları anlatır ve eğer Naime'yi kaymakama götürürse karşılığında alacağı şeyleri söyler. Cadı karı bu teklifi kabul eder. Yeşil bir ferace ve aynı renkten bir örtüyü başına geçirir, iri taneli uzun bir teşbihle asa alarak köşke gider. Cadı karıyı içeri alırlar. Naime bu düzenbaz kadını çok iyi, âlim bir kadın sanarak çok sever. Cadı karı orada sürekli namaz kılar. Naime de biraz orada kalmasını ister. Aradan birkaç gün geçer. Naime bu yaşlı kadına çok alışır. Cadı karı bir zata gidip dualar edeceğini söyler. Naime de onunla gitmek ister. Birlikte köşkten çıkarlar. Aslında gittikleri yer kaymakamın konağıdır. Naime kandırıldığını anlasa da artık çok geçtir.

Naime'yi Adana'ya Yahya Bey'in konağına götürürler. Ağlamaktan, üzmekten harap olur. Naime'ye ulaşamayan Hasan da üzüntüden yataklara düşer. Gelen bir hekim Hasan'ın derdine deva bulur ve karısının Adana'da bir konakta olduğunu söyler. Hasan, babası Numan ve hekimle yola koyulur. On beş günün sonunda Adana'ya ulaşırlar. Hasan çarşaf giyerek konağa girer. Naime'nin odası zannederek Yahya Bey'in kardeşi Hayrunnisa'nın odasına girer. Hayrunnisa odasına geldiğinde yanlış odaya girdiğini anlayan Hasan olanı biteni Hayrunnisa'ya anlatır ve Hayrunnisa bu duruma çok üzülür. Naime'yi odasına getirttirir ve sevenler kavuşur.

Hayrunnisa'nın odasına gelen Yahya Bey'e de olan biten her şey anlatılır. Yahya Bey kaymakama çok sinirlenir ve onu derhal görevden alıp Hasan'ın babası Tüccar Numan Bey'i işin başına koyar. Naime ve Hasan'ı konağında bir hafta misafir ettikten sonra memleketlerine gönderir. Masalın düğüm noktası da böylece çözülmüş olur.

4.1.13.4. Yer ve Zaman

Masal "*Zaman-ı evailde*" giriş formeli ile başlar. Hasan ve Naime'nin çocukluğunu kısa bir zaman diliminde anlatan yazar, daha çok evlendikleri dönem ve sonraki zaman dilimini kullanır. Hasan ve Naime'nin 6-7 yaşlarında aynı ilim ve terbiyeyi aldıklarından; 16-17 yaşlarında mükemmel derecede kendilerini geliştirdiklerinden, Naime'nin büyüdükçe güzelleştiğinden bahsedilmiş çok fazla detaya inilmemiştir.

Masaldaki ilk mekân unsuru Numan Bey'in evidir. Evin fiziki özelliklerine değinilmemiştir.

Numan Bey'in Hasan ve Naime için yaptırdığı köşk olay örgüsünü şekillendiren mekân olması açısından önemlidir. Şehrin kenarında muazzam derecede güzel olan bu köşk çok büyüktür. Naime ve Hasan burada zevk ve sefa içinde vakit geçirirler. Her gece köşkün balkonunda ud çalar, şarkı söylerler.

Cadı Karı da Naime'yi kandırmak için bu köşke gelir. Köşkün en güzel odasında başköşesinde misafir edilir. Günlerce o odada namaz kılan cadı Naime'nin gözünü boyar ve onu âlim bir zata götüreceğim diyerek kaymakamın konağına götürür.

Kaymakamın konağı da iç mekân olma özelliği gösterir. Konağın fiziki özelliklerine yer verilmemiştir. Naime bu konaktan alınarak Adana'daki Yahya Bey'in konağına götürülür. Yahya Bey'in konağı oldukça ihtişamlıdır. O kadar çok odası vardır ki Hasan Naime'nin odası sanarak başka odaya girer.

Masaldaki bazı zaman unsurları şunlardır: “On beş gün sonra...” “iki saat sonra...” “ertesi gün...” “beş dakika sonra...” “yarım saat sonra...” “bir hafta...” “birdenbire...” “akşamına...” sabaha kadar...” “gece ve gündüz...”

Masaldaki en önemli zaman dilimi Naime'nin kaçırıldığı zamandır. Naime, Adana'ya götürüldükten sonra iki kahraman da ayrılığın verdiği acıyla biter, tükenir. İkisi için de zaman adeta durmuştur. Hasan Naime'ye ulaştığında ikisi de hayata yeniden başlamış gibi olurlar ve masal mutlu sonla biter.

4.1.13.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.13.5.1. Çocuk Kahramanlar

Yazar çoğu masalında olduğu gibi bu masalında da kahramanların çocukluğundan anlatmaya başlasa da yaşanan olaylar daha çok gençlik dönemlerinde meydana gelmiştir. Hasan ve Naime'nin çocukluk hayatlarına dair şu bilgilere yer verilmiştir:

Numan Bey ilerde oğluyla evlendirmek için bir cariye alır. İsmi Naime olan bu kız beş, Numan tüccarın oğlu Hasan ise yedi yaşındadır. Aynı talim ve terbiyeyi görerek büyüyen bu iki çocuk on beş ve on yedi yaşlarına geldiklerinde şiir ve nazımda, tahrir ve edepte, ilim ve kemalde çok mükemmel derecelere gelirler.

Naime büyüdükçe güzelleşir. Onu bir kez görenler güzelliğine hayran kalır. Sazda ve müzikteki mahareti ise son derecelere gelir.

4.1.13.5.2.Yetişkin Kahramanlar

Naime ve Hasan'ın büyüdüğü zaman dilimi yetişkinler başlığı altında incelenebilir.

Hasan'ın fiziki özelliklerine yer verilmemiştir. Mükemmel derecede ilimli, yeteneklidir. Çok iyi ud çalar ve şarkı söyler. Olay örgüsüne hareketlilik katan en önemli kahramanlardandır. Masal motivasyonunda belirleyici olan tip ise Naime'dir. Fiziki özelliğinden şöyle bahsedilmiştir:

“Naime büyüdükçe güzelleşti. Hüsn-i cemali, onu bir kere görenleri letafetine hayran bırakacak dereceye baliğ, sazda ve musikide mahareti ise son dereceye vasil olmuştu.”

Naime iyi niyetli bir kız olduğu için Cadı Karının ona fenalık edeceğini düşünmez. Kaçırıldıktan sonra Hasan'ın hasretiyle adeta mum gibi erir. Yataklara düşer. Ama Hasan onu bulduğunda yeniden hayata dönmüş gibi olur.

Tüccar Numan Hasan'ın babasıdır. Çok zengin, fevkalade akıllı, cömert ve fakirlere yardım eden şefkatli bir tiptir. Tek evladı olan Hasan'ı gözü gibi korur. İlerde ona layık olan bir eş için bir cariye satın alır ve oğluyla birlikte ilim ve musiki dersleri almalarını sağlar. Masalın sonunda kaymakamın yaptığı sahtekârlık yüzünden Yahya Bey onu görevden alır ve Numan Bey'i Antakya'nın kaymakamı yapar.

Kaymakamın fiziki özelliklerine değinilmemiştir. Para için yapamayacağı şey yoktur. Sırf Yahya Bey'in gözüne girmek; ondan para koparmak uğruna evli bir kadını türlü oyunlar oynayarak kaçırtır ve Yahya Bey'e hediye cariye olarak Adana'ya gönderir. Ama sahtekârlıkları ortaya çıkınca Yahya Bey onu görevden alır.

Cadı karının da tıpkı kaymakam gibi para için yapamayacağı şey yoktur. Yeşil bir ferace ve aynı renkten bir örtüyü başına geçirir, iri taneli uzun bir teşbihle asa alarak köşke gider. Cadı karıyı içeri alırlar. Naime bu düzenbaz kadını çok iyi, âlim bir kadın sanarak çok sever. Cadı karı orada sürekli namaz kılar. Naime de biraz orada kalmasını ister. Aradan birkaç gün geçer. Naime bu yaşlı kadına çok alışır. Cadı karı bir zata gidip dualar edeceğini söyler. Naime de onunla gitmek ister. Birlikte köşkten çıkarlar. Aslında gittikleri yer kaymakamın konağıdır. Naime kandırıldığını anlasa da artık çok geçtir. Cadı Karı sırf Naime'nin gözünü boyamak için dini kullanmış, işlerine alet etmiştir.

Yahya Bey Adana’da yaşayan çok zengin bir tiptir. Masalda pek bir işlevi yoktur. Adaletli olması Nime ve Hasan’ın kavuşmasına ve kaymakamın görevden atılmasına vesile olur.

4.1.13.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Masal motivasyonunda belirleyici olan yardımcı unsur kara çarşaftır. Bu çarşaf sayesinde kahraman kadın kılığına girerek saraya girmeyi başarır. Naime’nin odasına gireceğine Yahya Bey’in kardeşi Hayrunnisa’nın odasına giren Hasan her şeyi olduğu gibi anlatmaya karar verir. Bu duruma çok üzülen Hayrunnisa sevenleri kavuşturur ve olayları abisine anlatır. Abisi de kaymakamı görevden alarak Hasan’ın babasını Antakya’ya kaymakam yapar.

4.1.13.6. İletiler

4.1.13.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Bilmedikleri yerlere gitmek, tanımadıkları kimselerle bir araya gelmek insanlar için çeşitli sıkıntılar doğurabilir.
- 2- Aklını ve zekâsını kullanabilen insanlar, içinde bulundukları sorunlardan arınabilirler.
- 3- Güven kazanmak, insan ilişkilerinde önemli bir olgudur.
- 4- Üzerinde fazla düşünmeden alınan kararlar beraberinde birtakım sıkıntılar getirebilir.
- 5- Kendi çıkarları uğruna başkalarının emanetine zarar veren kimselerin bu davranışı yanlıştır.
- 6- Kötülük eden kötülük bulur.
- 7- Maddi kazançlar uğruna başkalarına zarar veren kimseler bu davranışlarının cezasını çeker.
- 8- Tanımadığı kimselerin sözüne kanan insanları çeşitli tehlikeler bekler.

4.1.13.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

Dini alet ederek insanların gözünü boyamak çocuk okuyucu kitlesi için uygun değildir.

4.1.13.7. Masal Motifleri

Evlilik: Hasan ile Naime evlenirler.

Cezalandırma: Yahya Bey kaymakamı görevinden alır.

4.1.13.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.13.8.1. Dua

“Elini öpüp hayır duasını aldı. Melun karı mütemadiyen teşbih çekerek, okuyarak Naime ile biraz konuştuktan sonra namaz vaktinin geçtiğini söyleyerek kalktı.”

- Kızım Allah sizden razı olsun. Bana ettiğiniz hürmet yevm-i kıyamette size şefa'at eder. Artık akşam oldu. Müsaadenizle gideyim.

4.1.13.8.2. Deyimler

“...onu bir kere görenleri hayran uyandıracak dereceye balığdı.” (s.4.)

Hayran uyandırmak: Çok beğenilmek.

“ Sekbanbaşı şeytana papucunu ters giydirir takımdan ...” (s.5)

Şeytana papucunu ters giydirmek: Çok kurnaz olmak, oyuna getirmek, kendisine iyi davranmayanları bir hile ile yaptıklarına pişman etmek.

“....bile baştan çıkarır...”(s.6.)

Baştan çıkarmak: Kötü yola sürüklemek, doğru yoldan saptırmak. Çeşitli oyunlarla karşı cinsten birinin yoğun ilgisini kazanmak.

“Kurduğu dolaba kızın düşmeye pek müsaid olduğunu gördü.” (s.9)

Dolap kurmak: Hile ve dalavere çevirmek. Bir kişi ya da kişilerin herhangi bir olay üzerinden gizli işler yapması.

“Hesabı yapıp kemal-i dikkatle gözden geçirdikten sonra...” (s.12)

Gözden geçirmek: Bir durumu ele almak, incelemek.

“Müşarunileyhanın ayaklarına kapanarak ağladı.” (s.18)

Ayaklarına kapanmak: Birine çok yalvarmak.

4.1.13.8.3. İkilemeler

Aynı Sözcüğün Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“Naime’nin sesini sonuna kadar hayran hayran dinledi.”

“Memleketin amiri nezdinde kadr ve itibarın **kat kat** artar.”

“Sağ taraftaki kapıları **birer birer** say.”

Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler

“İki genç **gece gündüz** zevk sefa ile vakit geçirmeye başladılar.”

“Memleketin **iyi kötü** cümle halkını tanır...”

4.1.13.9. Özgün Unsurlar

“*Cadı karı, sekbanbaşı ile mütesellimin nezdine gitti.*” Cümlesinde mütesellim ve sekbanbaşı kelimeleri özgün unsurlara örnek olarak verilebilir. Mütesellim günümüzün kaymakamı, sekbanbaşı, ise zabıta memurudur.

Yazar masallarını Osmanlı Türkçesi ile yazdığı için Arapça ve Farsça kelimeler ve tamlamalar masalda yoğundur. Yazar masallarını kendine özgü bir unsurla yazmış eserlerine özgünlük katmıştır.

“*Bu çocukta vücutça bir hastalık, bir ellet yoktur. Ancak derd-i aşk ile nalan, bu illet ile suzandır. Bunun da devası vuslat-ı canandır.*” İfadesinde de yazarın kendine has bir üslup kullandığı söylenebilir.

Söz değeri bakımından özgün nitelik gösteren unsurların her biri çocuk okuyucu için birer kazanım şekline dönüştürülebilir. Geri gelme, dönme kelimeleri yerine kullanılan “avdet etmek”; yapmak anlamına gelen “eylemek”; kız kardeş anlamında kullanılan “hemşire”; kız evlat yerine kullanılan “kerime” Süleyman Tevfik üslubundan izler taşıyan unsurlardır. Tevfik masallarından ortak izler sunan kelimeler, masalcının dil ve üslup özelliklerinden biridir. Okuyucu tarafından sıkça rastlanan bu kelimelerin söz dağarcığına kazandırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

4.1.13.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Akıcı bir dil, yalın bir anlatım; şahıs kadrosundaki sadelik; masal kurgusunun basit yapıda olması gibi birtakım nitelikler, masalın göze çarpan olumlu yanlarıdır. Metnin bütünü göz önünde bulundurulduğunda (söz dizimi bakımından), okuyucu kitlesine uygun bir metin olduğu söylenebilmektedir. Ancak masalın kurgusu göz önünde bulundurulduğunda aynı olumlu yargıya varılması söz konusu değildir. Bunun nedeni

olay örgüsünün içine yerleştirilmiş yalana dayalı bir oyunun var olmasıdır. Yalan üzerine kurgulan aksiyonun sonunda gerçekler ortaya çıkar.

İnsanların başlarına gelebilecek olan olayların kişilerin kendi iradeleri sonucunda gerçekleşeceği, masalın temel iletilerinden biridir. Dış dünyadan kaynaklı birtakım tehlike ve sıkıntılar, insanın dünyayı algılayış biçimine göre şekillenmektedir. Kişinin yaşadığı olayların sorumlusu yine kişinin kendisidir. Bu ileti, hayata bakış açısı yeni yeni gelişmekte olan bir çocuğa olumlu kazanımlar sunabilecek bir iletidir. Kadercilikten uzak bir anlayışa sahip olma; yaşanan olay ve durumların temel kaynağının kişinin iç görüşünde gizli olduğunu kavrama, çocuğun bambaşka bir pencereden hayatı seyretmesine ortam sağlayabilir. (Gündüz, 2008, s. 226)

“Çalınan Kız” masalı, olay örgüsü bakımından anlama yetisini geliştirebilecek düzeydedir. Masaldaki olaylar tasvir edilebilir. Sıfat tamlamalarına bolca yer verilmesi masalın göz önünde canlandırılabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Anlatma becerisine sözcük dağarcığı ile katkı sağlanır. Sözcük dağarcığına ne kadar çok kelime kazandırılırsa o ölçüde ifade etme yeteneği gelişir.

4.1.14. Dilencinin Hazinesi (2006:3)

4.1.14.1. Konu

Recep Bey adında bir esnafın yol parası olan tek altını ve birkaç kuruş parasıyla gemiye doğru ilerlerken yolda gördüğü bir dilenciye para yerine altınını vermesini ve yol parası kalmayan adamın çaresizliği üzerine başına gelen olaylar anlatılır.

4.1.14.2. Asıl İleti

Umulmadık anlarda umulmadık fırsatlar ile karşılaşan kimse, içinde bulunduğu sıkıntıdan arınabilir.

4.1.14.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Olay örgüsünün başlangıcı Recep Efendi'nin İstanbul'dan dönemeyişiyle başlar. Recep Efendi Bursa'da esnafılık yapan kimsedir. Bir gün bazı işlerini halletmek için İstanbul'a gider. İki hafta kadar kaldıktan sonra kalan tek altınıyla gemiye binip Bursa'ya dönmeyi planlar. Gemiye doğru ilerlerken yolda gözleri ama orta yaşlarda bir dilenciye acıyarak bir kuruş para vereyim derken yanlışlıkla yol parası olan kalan tek altını verir.

Yoluna devam eder. Gemiye biner cebinden yol parasını çıkarmaya uğraşırken altın yerine birkaç kuruş küçük para çıkar. Dilenciye yanlışlıkla verdiğini anlar ve koşa koşa oraya gider. Dilenci ona altın vermediğini söyleyerek inkâr eder. Recep Efendi ne kadar ısrar etse de altının kendisinde olmadığını söyler.

Masalın düğüm bölümü burada başlar. Dilenciye inanmayan Recep Efendi akşama kadar bekler. Dilenci sokaklardan geçe geçe evinin yolunu bulur. Etrafı kolaçan ettikten sonra içeri girer. O sırada Recep Bey de gizlice içeri girer. Dilenci o gün kazandığı tek altını bir kavanoza diğer gümüş paraları da başka bir kavanoza koyar ve uyur. Sabah tekrar işe gitmek için yola koyulur. Orada sabahlayan Recep Efendi sabah tüm altınları ve paraları alıp gider. Bir hafta daha İstanbul’da kalıp gezmeye karar verir. Yine bir gün dolaşırken dilencinin aynı yerde dilendiğini görür ve ona acıyarak yemek yedirmek ister. Kebapçıya götürür. Dilenci bir lokmayı ağzına koyduktan sonra: “Ne zamandır et yemiyordum. Ver o mübarek elini öpeyim der ve Recep Efendi’nin eline sımsıkı sarılıp:

- Hırsızımı tuttum, yetişin ümmet-i Muhammed, bu herif benim evimi soydu. der.

Bunun üzerine zabıta memurları ikisini de karakola götürür. Dilenci ve Recep Efendi her şeyi olduğu gibi anlatır. Bunun üzerine bunca sene biriktirdiğin parayı yemek sana kısmet olmamış. Demek ki bu adamın kısmetiymiş deyip dilenciye kovarlar. Aradan yıllar geçer. Recep Efendi’nin işleri dilencinin altınlarıyla günden güne açılır ve iyice zenginleşir.

Aradan on yıl sonra tekrar İstanbul’a gider. Dilenciye de ziyaret eder. Eğer isterse onu Bursa’ya götürüp çok iyi bir şekilde bakılacağını söyler. Dilenci İstanbul’da ölmeye niyet ettiği için gitmez. Bu sürenin üstünden üç yıl daha geçer. Recep Efendi’ye dilencinin çok hasta olduğuna, hemen İstanbul’a gelmesi gerektiğine dair bir mektup gelir. Recep Efendi İstanbul’a, dilencinin evine gider. Dilenci çok hasta olduğunu bunca zaman hiçbir malını yemenin ona nasip olmadığını ve tüm mal varlığını Recep Efendi’ye bıraktığını söyler. Aradan bir gün sonra ölür. Dilenciye defnederler. Dilenciden kalan altınları da alan Recep Efendi Bursa’nın sayılı zenginlerinden olur. Böylece masal da çözüme ulaşmış olur.

4.1.14.4. Yer ve Zaman

“*Vaktiyle...*” giriş formeliyle başlayan “Dilencinin Hazinesi” masalının zaman unsurunun, geleneksel masal üslubuna uygun yapıda olduğu gözlenmektedir.

Olay örgüsü birbirinden farklı mekânlar arasında cereyan etmektedir. Aksiyona yön veren en önemli mekân Recep Efendi’nin Galata’daki Kurşunlu Han’a giderken gördüğü dilencinin oturmuş olduğu yol kenarıdır. Dilenciye acıyarak para yerine yanlışlıkla altın veren Recep Efendi parası olmadığı için Bursa’ya gidemez ve İstanbul’da kalmak zorunda kalır.

Akşama kadar dilencinin dilendiği yerden kalkıp evine gitmesini bekler. Akşam olunca dilenci evine gider. Recep Efendi de gizlice eve girer. Geceyi dilencinin evinde geçirir. Sabah dilencinin evden çıkmasıyla paraları ve altınları alıp o da çıkar.

Dilencinin evinin tasviri şu şekilde yapılmaktadır: “*Recep Efendi yavaş yavaş odadan çıktı, merdivenlerden yukarı kata gidip haneyi gözden geçirdi. Üst katta bir sofa, üç oda, bir abdesthane vardı. Odalar mefruşattan hali idi.*”

Masaldaki bir diğer mekân Recep Efendi’nin dilenciye götürdüğü lokantadır. Dilenci lokantada Recep Efendi’nin elini öpme bahanesiyle koluna sıkıca sarılır ve onun hırsız olduğunu avazı çıktığı kadar bağırır.

Recep Efendi’nin Bursa’daki yaşantısından pek bahsedilmemiştir. Bir dükkânının olduğu geçmektedir. Dükkân hakkında fiziki unsurlara yer verilmemiştir.

Masaldaki en önemli zaman dilimi Recep Efendi’nin altınını dilenciye kaptırdığı andır. Kaptırdığı bir altın yerine yüzlercesine kavuşmasına vesile olur.

Recep Efendi Bursa’ya döndükten on yıl sonra tekrar İstanbul’a gelir. Buradaki zaman dilimi uzun bir süreçtir. Orta yaşlarda olan dilenci on yılın sonunda iyice ihtiyarlamış, saç sakalı birbirine karışmıştır. Her gün gittiği dilencilğe iki günde bir gider olmuştur.

Aradan tam on üç yıl sonra Recep Efendi’ye dilenciden mektup gelir. Çok hasta olduğunu hemen yanına gitmesi gerektiğini yazar. İstanbul’a tekrar giden Recep Efendi dilenci ölmeden yetişir. Bir gün sonra ölen ihtiyar dilenci tüm mal varlığını Recep Efendi’ye bırakır.

4.1.14.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.14.5.1.Yetişkin Kahramanlar

Masalın sadece iki kahramanı vardır: Recep Efendi ve Dilenci.

Recep Efendi hakkında fiziki özelliklere değinilmemiştir. Masalın sonlarına gelindiğinde dilenci Recep Efendi hakkında şunları söylemiştir: *“Senin üç sene evvel bana Bursa’ya gitmeyi teklif ettiğinde pek vicdanlı, pek merhametli insan olduğunu anlamıştım.”*

Bursa’da yaşayan Recep Efendi kendi yağında kavrulan bir esnaftır. İstanbul’a giden kahramanın hayatı dilenci sayesinde değişir ve Bursa’nın sayılı zenginlerinden biri olur. Kahramanın ailesine değinilmemiştir.

Dilenci orta yaşlarda her gün aynı yerde dilenen İstanbul’da yaşayan kör bir adamdır. Kendisinden başka kimsesi yoktur. İstanbul’da başını sokacak bir evi vardır. Her zamanki gibi dilenirken aldığı altın yüzünden başına gelmedik şey kalmaz.

Kimsesiz olan dilenci on üç yılın sonunda iyice yaşlanır ve hastalanır hayata gözlerini yummadan önce tüm mal varlığını Recep Efendi’ye bırakır.

4.1.14.5.2. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Masal motivasyonunda belirleyici olan yardımcı unsur Recep Efendi’ni kalan tek altınıdır. Bu altını dilenciye kaptırsa da günün sonunda dört yüzü altını sahibi olarak işlerini büyütür ve Bursa’nın sayılı zenginlerinden biri olur.

4.1.14.6. İletiler

4.1.14.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- En umulmadık anda dahi beklenmedik fırsatlar yakalanabilir.
- 2- Ele geçen imkânlar değerlendirildiği sürece kişiye kazanç sağlar.
- 3- Ne olursa olsun haksız kazançtan hiçbir zaman fayda gelmez.
- 4-Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.
- 5-Bir kimsenin hakkına girerek elde edilen kazançları yemek de kişiye nasip olmaz.
- 6- Kötülüğe karşı iyilik yapmak erdemdir.

- 7- Bir şeye sahip olmak, bir şeyleri başarmak için çalışmak şarttır.
- 8- Savunmasız bir kimseye karşı saldırgan bir tutum sergilemek yanlış bir davranıştır.
- 9- Zor durumda kalan kimseleri korumak ve kollamak doğru bir yaklaşımdır.

4.1.14.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

1. Masal kahramanının haksız kazançla yoluna devam etmesi çocuk okuyucu açısından olumsuz bir örnektir.

2. Masalda kahramanın tüm altınları alması doğru bir şeymiş gibi gösterilmiş, dilenci mağdur edilmiştir. Bu da çocuk okuyucuyu olumsuz etkileyebilir.

4.1.14.7. Masal Motifleri

Ölüm: Yalılı dilenci masalın sonunda ölür.

Saklanma, Gizlenme: Recep Efendi bir gece boyunca dilencinin evinde saklanır.

Şans ve Kader: Recep Efendi umulmadık bir anda zengin olur.

4.1.14.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.14.8.1. Dua

Dilenciye acıyan Recep Efendi onu kebabçıya götürür: Kebab dilencinin önüne kondu. Ama bundan bir lokma almadı. Biraz sonra ağlayarak hazin bir sesle dedi:

- *Ah efendi, sen ne kadar hayır sahibi bir adamsın. Allah senden razı olsun. Ne kadar zamandır. Ağzıma et lokması girmemişti. Şimdi ilk lokmada öyle bir lezzet duydum ki tarif edemem. Ver şu elini bana da bu iyiliğe karşı şükran olarak öpeyim.*

4.1.14.8.2. Deyimler

“Recep Efendi bir iki hafta zarfında işlerini yoluna koydu.” (s.3)

İşleri yoluna koymak: İş veya görevi olumlu olarak yürütmek, sıkıntı çekmeden gerçekleştirmek.

“Ufak paralar duruyor, altunun yerinde yeller esiyordu.” (s.4)

Yerinde yeller esmek: Artık bulunmamak, görünmemek, yok olmak.

“Bursalının artık bırakıp gittiğini zannederek kendi kendine söylendi.” (s.5)

Kendi kendine: Kimseye sormadan. Başkasının yardımı olmadan.

“Eğer o altunu bulamaz isem gidemeyip kalacağım, perişan olacağım.”

Perişan olmak: Düzeni bozulmak, dağılmak. Acınacak duruma gelmek.

“...yavaşça kapıdan içeriye sıvışmış idi.” (s.6)

Bir yerden sıvışmak: Kişinin bulunduğu yerden kimseye söylemeden gitmesi.

“...bir patırtı ile uyanan Recep Efendi sese kulak verdi.” (s.8)

Kulak vermek: Dikkatli bir şekilde önem vererek dinlemek.

“Bunu görünce yüreğim hopladı.” (s.11)

Yüreği hoptlamak: Ansızın heyecanlanmak veya korkmak, tedirgin olmak.

“O gece sabaha kadar gözüme uyku girmede.” (s.11)

Gözüne uyku girmemek: Hiç uyuyamamış olmak ya da uykusuz kalmak.

“Bir türlü boğazımdan geçmiyordu.” (s.12)

Boğazından geçmemek: İştahsızlık, vb. nedenlerle yemeğin tadına varamamak.

“Bursa’nın en ileri gelir tüccarlarından oldu.” (s.24)

İleri gelmek: Oluşmak, meydana gelmek. Bağlı bulunmak.

4.1.14.8.3. İkilemeler

Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“Koşa koşu gri döndü.”

“...asasıyla yoklaya yoklaya yürümeğe başladı.”

“Bursalı da onu yavaş yavaş takip ediyordu.”

“...asasıyla yoklaya yoklaya bir odaya girdi.”

“Oraya oturup paraları birer birer yoklayarak boşalttı.”

“...Recep Efendi yavaş yavaş odadan çıktı.”

“Yavaş yavaş yürüyerek un kapanına indi.”

“Recep Efendi medyunları **birer birer** ziyaret edip...”

4.1.14.9. Özgün Unsurlar

Yazar masallarını Osmanlı Türkçesi ile yazdığı için Arapça ve Farsça kelimeler ve tamlamalar masalda yoğundur. Yazar masallarını kendine özgü bir unsurla yazmış eserlerine özgünlük katmıştır.

Söz değeri bakımından özgün nitelik gösteren unsurların her biri çocuk okuyucu için birer kazanım şekline dönüştürülebilir. Geri gelme, dönme kelimeleri yerine kullanılan “avdet etmek”; yapmak anlamına gelen “eylemek”; gerekli olan anlamında kullanılan “elzem”; açıkça söylemek yerine kullanılan “ikrar”; kişi anlamında kullanılan “zat” Süleyman Tevfik üslubundan izler taşıyan unsurlardır. Tevfik masallarından ortak izler sunan kelimeler, masalcının dil ve üslup özelliklerinden biridir. Okuyucu tarafından sıkça rastlanan bu kelimelerin söz dağarcığına kazandırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

“Dilenci minderin üstüne ceplerini boşalttı. Oraya oturup paraları birer birer yoklayarak ayırdı. Altunu bulup bir tarafa koydu v ekendi kendine:

- *Canım sarı kız, şaşkın herif seni benden almağa ne kadar çalıştı.*

Kavanozun birinin içine elini soktu. Biraz yokladıktan sonra:

- *Sarı kızlar hep burada, yeni misafirler bekliyor.*

Dedi ve minderin üstündeki altunu alarak:

- *Haydi sen de kardaşlarının yanına... deyip çömleğe attı.*

Bu örnek de özgün unsurlara yer verilmiştir. Altını sarı kıza benzeten kahraman; kavanoza koyarken “ *Haydi sen de kardaşlarının yanına...*” diyerek de kişileştirme örneği vermiştir.

4.1.14.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Tevfik’in bu masalında kurmaca unsurlara çok yer verilmese de merak unsuru canlı tutulmuştur. Bu da çocuk okuyucu açısından önemli bir faktördür. Çünkü çocuk ilgisini çeken, hoşuna giden şeyleri okumak ister.

Yazarın diğer masallarında olduğu gibi bu masalı da Osmanlı Türkçesi ve Günümüz Türkçesi karşılığı verilerek yazılmıştır. Bu faktör de çocuklar için ilgi çekici olabilir. Hatta Osmanlı Türkçesi öğrenmeye meraklı çocuklar Tevfik'in bu masalları sayesinde Osmanlı Türkçesine merak salıp, öğrenmek isteyebilir.

“Dilenci minderin üstüne ceplerini boşalttı. Oraya oturup paraları birer birer yoklayarak ayırdı. Altunu bulup bir tarafa koydu v ekendi kendine:

- *Canım sarı kız, şaşkın herif seni benden almağa ne kadar çalıştı.*

Kavanozun birinin içine elini soktu. Biraz yokladıktan sonra:

- *Sarı kızlar hep burada, yeni misafirler bekliyor.*

Dedi ve minderin üstündeki altunu alarak:

- *Haydi sen de kardaşlarının yanına... deyip çömleğe attı.*

Özgün unsurlara katkısı olan bu örneğin anlama ve anlatma becerisine de katkısı büyüktür. Çünkü *altını sarı kıza benzeten kahraman; kavanoza koyarken “ Haydi sen de kardaşlarının yanına...” diyerek de kişileştirme örneği vermiştir.* Böyle kelimelerin, söz gruplarının çokluğu söz varlığını zenginleştirme açısından önemlidir.

Masal ilköğretim ikinci kademenin okuyabileceği seviyededir. Ortalama 30-35 dakikada okunabilir. Çocukların kelime hazinesini geliştirecek birçok kelimenin varlığı da bir artıdır. Bu kelimelerden bazıları şunlardır: “ zat, elzem, eylemek, avdet etmek, zaruri, görmeyen anlamında kullanılan ama... Bunlar gibi birçok örnek verilebilir.

4.1.15. Tüccarın Vasiyetleri (2006:3)

4.1.15.1. Konu

Bir babanın ölmeden önce oğluna verdiği vasiyetler üzerine oğlunun bunları bir bir gerçekleştirmesini ve aslında hepsinin ne kadar önemli değerler olduğunu konu alan ibretlik bir masaldır.

4.1.15.2. Asıl İleti

Emekler hiçbir zaman boşa gitmez; sabır ile hedeflenen başarıya ulaşılır.

4.1.15.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

“Tüccarın Vasiyetleri” masalının serim bölümünde, olay örgüsünün kilit şahsı konumunda olan tüccarın, oğluna olan vasiyetleri anlatılır.

İstanbul’un en ileri gelen tüccarlarından olan Şakir Bey gayretli, zengin, doğruluğu sayesinde İstanbul’un parmakla gösterilen sayılı tüccarlarından olur. Oğlu Hayri’yi de kendi gördükleri, öğrendikleri gibi yetiştirir. Yirmi yaşlarında olan Hayri Bey yakışıklı, akıllı, zeki ve edepli bir gençtir. Yetmiş yaşında olan babası Şakir Bey hastalanır ve ölmeden önce oğluna altı tane vasiyet verir. Bu vasiyetleri yazmasını ister. Bu vasiyetleri yazan Hayri iki gün sonra babasının ölümü üzerine cenaze işleriyle uğraşır. Dükkânın başına geçer.

Masalın serim bölümü olan vasiyetleri; kahramanın bir bir gerçekleştirmeye karar vermesiyle, düğüm bölümüne geçilmiş olur. Hayri babasının vasiyetlerini tek tek gerçekleştirir. Birinci, ikinci ve üçüncü vasiyetinde babasının aslında neler anlatmak istediğini anlayan Hayri son üç vasiyete bir türlü anlam veremez, işin içinden nasıl çıkacağını bilemez. Bir gün bir arkadaşıyla sual ederken bu meseleyi anlatır. O da bunu çöze çöze Ziyaeddin Efendi’nin çözeceğini söyler.

Masalın çözüm bölümünde kahraman, Ziyaeddin Efendi’nin yanına gider. Durumu bir bir anlatır. Efendi, babasının kim olduğunu sorar. O da İstanbul’un ileri gelen tüccarlarından Şakir Bey olduğunu söyler. Şakir Bey aslında Ziyaeddin Efendi’nin çok sevdiği bir arkadaşı çıkar. Delikanlıya babasının söylemiş olduğu vasiyetlerin neler olduğunu sorar. Hayri başlar anlatmaya:

“Efendim vefat etmezden bir gün evvel beni yanına çağırıp altı vasiyet etti. Birinci vasiyet: iştret etmek isem meyhaneye yatsıdan sonra gitmek, ikinci vasiyet: Sefahatnameye gece yarısından sonra sabaha karşı gitmek, üçüncü vasiyeti: Kumarı en usta kumarbaz ile oynamak idi. Bunları yaptım ve büyük bir istikrah hissederek üçünü de lanetleyerek gitmemeye yemin ettim. Gelelim diğer vasiyetlere. Dördüncü vasiyet: Her şehir ve kasabada, hatta köylerde bile kendine mahsus bir hane yap. Beşinci vasiyeti: Her yemek yediğin zaman en nefis, en leziz yemekleri intihab et. Altıncı vasiyeti ise: Mukarenet-i cinsiyede bulunduğun her defa mutlaka bir bakire ile bulun.” dedi.

Ziyaeddin Efendi bu vasiyetleri can kulağıyla dinledikten sonra Hayri'ye babasının bu vasiyetleri onun dünya ve ahiret selametini düşünerek ettiğini söyler. İlk üç vasiyet sayesinde işiretten, fuhuştan ve kumardan uzak durmasını sağlar. Diğer vasiyetleri de açıklar:

Dördüncü vasiyet: Pederin demek istiyor ki her şehir ve kasabada hatta köylerde dost edin. Hanesi kendi evin gibi olsun. Yolun oraya düştüğünde rahat et.

Beşinci vasiyet: Pederiniz diyor ki karnın tamamıyla acıkmadan yemek yeme. Mahum insan acıktığında kuru ekmek ona baklava börek gibi gelir.

Altıncı vasiyet: Pederin diyor ki oğlum tamamıyla ihtiyaç-ı tabii hâsıl olmadıkça mukavenete yanaşma. Tabii ihtiyaç tamamıyla hâsıl olunca herhangi bir kadın ile mukarenet aynı bakire ile mukarenet gibidir. der.

Bunun üzerine masaldaki merak unsuru çözülmüş olur. Kahraman, Hayri Bey bu vasiyetleri de icra ederek muvaffak da olur. Ömrü boyunca mutlu yaşar ve masalın çözüm bölümü de tamamlanmış olur.

4.1.15.4. Yer ve Zaman

“Eski zamanlarda...” giriş formeli ile başlayan masal Şakir Bey’in oturduğu yeri tasvir etmeyle devam eder. Kahramanlar, İstanbul’da Sultan Ahmet Camii şerifi arkalarında büyük bir konakta ikamet ederler.

Olay örgüsünün çıkış noktasını oluşturan ve masal motivasyonunu sağlayan mekân, üç tanedir. Bunlar: Meyhane, kumarhane, sefahathanedir. Bu mekânlar aksiyonun temelini oluşturan ve masal kurgusunun düğüm noktalarının atıldığı yer olması nedeniyle de dikkate değerdir.

Kahraman ilk olarak Kumkapı civarındaki gedikli meyhanelerinden birine gider. Kapının önünde durup içeriye bakar. Ayyaşların hali fenadır. Biri sızmış masada uyuyakalmış, öteki kendi kendine konuşuyor, birkaçı birbirine küfürler ediyor. Bunların bu halini gören Hayri onlara lanet ederek meyhaneden ayrılır ve bir daha gitmeyeceğine yemin eder.

Hayri ikinci mekân olan sefahathaneye gider. Kapıyı bir kadın açar. Gözleri şişmiş, yüzünün bazı yerleri büzülmüş, çehresi adeta lekeli gibi, yüzünün bazı yerleri

bembeyaz bazı yerleri esmerdir. Diğer gelen iki kız da tıpkı kapıyı açan kadın gibilerdir. Hayri oradan da uzaklaşır ve bir daha böyle bir yere adım atmayacağına yemin eder.

Üçüncü mekân olan Ayasofya Hamamı'nın külhanına giderek İstanbul'un en usta kumarbazını bulur. Üstü başı eski, yırtık, pırtık, yüzü gözü mülevves ve mundar, üstünden sefalet ve perişanlık akan bir herifin küller içinde yattığını görür ve gözlerine inanamaz. Nasıl olur da İstanbul'un en usta kumarbazı bu halde olabilir? Kumarbaz kendisine hayretle bakan adama ne kadar usta olursa olsun sonunda kendi haline geleceğini söyler. Bunun üzerine Hayri kumardan da vazgeçer ve babasının vasiyetlerde neleri anlatmak istediğini anlamış olur. Masaldaki zaman unsurlarına bakacak olunursa:

Babasının oğluna verdiği vasiyetlerde zaman önemli bir unsurdur. İlk üç vasiyetinde yapması gereken şeyi oğlunun günün hangi diliminde yapması gerekeceğini bastırarak anlatır ve yazdırır.

İlk vasiyetteki zaman dilimi: “Oğlum sana izin veriyorum işref et fakat meyhaneye akşam yatsı ezanından sonra git” der. Babasının dediği vakitte meyhaneye giden Hayri orada bulunan herkesin sarhoşluktan sızdıklarını, bazılarının uyuyakaldığını, uyanık olanların da aralarında küfürleştığını görünce oraya bir daha gitmez. Bu yüzden zaman dilimi kahramanın fikrini değiştirmesinde büyük etki etmiştir.

İkinci vasiyetteki zaman dilimi: “Umumi bir sefahethaneye git. Buna izin veriyorum. Fakat oraya da gece yarısından sonra sabaha karşı git.” der. Babasının dediği vakitte sefahethaneye gider ama kapıyı açan kadın ve diğerleri uykudan uyandıkları için yüzleri gözleri şiş, kaşlarındaki rastık uçlarından yanaklarına doğru akmış, çenelerine kadar birer siyah çizgi gelmiş, yüzlerinin bazı yerleri bembeyaz bazı yerleri esmer, çehrelerindeki lekeler çok kötü durur. Bunları böyle gören Hayri bir daha buraya da girmemeye karar vererek kendini sokağa atar. Yine kahramanın kadınları bu halde görmesinde zaman dilimi büyük bir etkendir.

4.1.15.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.15.5.1. Yetişkinler

Aksiyonun en etkili yetişkin tipi Hayri Bey'dir. Masal vasiyetleri gerçekleştirme üzerine kurgulandığı için burada tüm iş Hayri'ye düşmektedir. Hayri yirmi yaşlarında, edepli, yakışıklı, çalışkan ve zeki bir delikanlıdır. Ömrü boyunca babasına layık bir evlat

olmak için uğraşır. Babası oğlunu çok iyi şekilde yetiştirmiştir. Ölmeden önce vermiş olduğu vasiyeti Hayri tek tek yerine getirir ve masalı da sonlandırmış olur.

Aksiyondaki önemli tiplerden biri Hayri Bey'in babası Şakir Bey'dir. İstanbul'da Sultan Ahmet Camii şerifi arkalarında büyük bir konakta yaşayan Şakir Bey âlim, fazıl, akıllı, zengin, her türlü ahlak-ı hasene ile muttasıf, emlak ve akar sahibi ihtiyar bir zattır.

Ticaretle uğraşan bu yaşlı adam gayreti, doğruluğu sayesinde gittikçe zenginleşmiş, İstanbul tüccarları arasında parmakla gösterilir derecelere varmıştır.

Hayri Bey'in akıl almak için gittiği Ziyaeddin Efendi de önemli bir zattır. Aynı zamanda rahmetli babasının da arkadaşı çıkar. Kahramanın çözemediği vasiyetleri anlayıp anlatması bakımından önemli bir tiptir.

4.1.15.6. İletiler

4.1.15.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Temkinli davranmak birçok yanlışın önüne geçebilir.
- 2- Doğruluk ve dürüstlük büyük erdemdir.
- 3- Yalandan ve hileden uzak durulmalıdır.
- 4- İnsanlar, amaçları uğruna caba harcamaktan vazgeçmemelidir.
- 5-Adalet haklı olanın yanındadır.
- 6-Amaçlar uğruna çaba harcanmalıdır.
- 7-Doğruluk ve dürüstlükten ayrılmamak; insanlara dostça yaklaşmak; kardeşlik olgusunun gereklerine uyarak yaşam sürmek insanlık gereğidir.
- 8-Bir babanın söylediği sözleri çiğnememek, onları gerçekleştirmek için çaba harcamak gerekir.
- 9-Sakıncalı işlerden uzak durmak, kişinin mutlu, rahat olmasını sağlar.
- 10-İşini doğrulukla yapan kimse elbet bunun mükâfatını görür.
- 11-Verilen vasiyetleri yerine getirmek önemlidir.

4.1.15.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

1- Meyhane, fuhuş gibi kavramların olduğu bir masal çocuk okuyucu kitlesine uygun değildir.

2- Fuhuş yapan kadınlarla ilgili detaylara inmek de çocuk okuyucu için sakıncalı olabilir.

4.1.15.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

4.1.15.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü

4.1.15.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü

“Eski zamanlarda...”

4.1.15.7.1.2- Geçiş Formeli / Kalıp Sözü

“İşte oğlum... günlerden bir gün... bunun üzerine...”

4.1.15.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü

“Ahir ömrüne kadar mes’ud, müreffeh olarak yaşadı.”

4.1.15.7.2. Masal Motifleri

Ölüm: Hayri Bey’in babası Şakir Bey ölür.

4.1.15.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.15.8.1. Tekrarlanan Sözler

Kahramanın babasının altı vasiyetini art arda sıralaması tekrar grubunu oluşturur.

“Efendim vefat etmezden bir gün evvel beni yanına çağırıp altı vasiyet etti.

Birinci vasiyet: *işret etmek isem meyhaneye yatsıdan sonra gitmek,*

İkinci vasiyet: *Sefahatnameye gece yarısından sonra sabaha karşı gitmek,*

Üçüncü vasiyeti: *Kumarı en usta kumarbaz ile oynamak idi. Bunları yaptım ve büyük bir istikrah hissederek üçünü de lanetleyerek gitmemeye yemin ettim. Gelelim diğer vasiyetlere.*

Dördüncü vasiyet: *Her şehir ve kasabada, hatta köylerde bile kendine mahsus bir hane yap.*

Beşinci vasiyeti: *Her yemek yediğin zaman en nefis, en leziz yemekleri intihab et.*

Altıncı vasiyeti ise: Mukarenet-i cinsiyede bulunduğu her defa mutlaka bir bakire ile bulun.” dedi.

4.1.15.8.2. Dua ve Beddualar

Kahraman kendi kendine şunları dile getirir:

- *Sana Allah rahmet etsin muhterem pederim. Demek ki ben de işret eder sarhoş olursam bunlar gibi rezil rüsva olacağım. Bunun zevk neresinde? Böyle zevke lanet olsun.*

“Kendi kendine bu sefahathanelere lanet ediyor, bir daha öyle yerlere gitmemeğe karar veriyordu.”

4.1.15.8.3. Deyimler

“Bunları dinler ve sözümü tutar isen her suretle ve daima müsterih olursun.” (s.6)

Söz tutmak: Söylenen bir sözü, verilen bir öğüdü dinlemek, davranışlarını buna uydurmak.

“...gençler birbirini baştan çıkarırlar. (s.6)

Baştan çıkarmak: Doğru yoldan saptırmak, kötü yola sürüklemek.

“Her gün yüzlerce ahababı ziyarete geliyor, hatrını alıyordu.” (s.8)

Hatır almak: Sevindirmek, hoşnut etmek. Darılan, gücenen bir kimseyi güzel söz ve davranışlarla hoşnut etmek.

“... diyerek kapıdan sokağa çıkmaya can attı.” (s.12)

Can atmak: Bir şeye erişmeyi pek çok istemek.

“...hep beraber yad edelim.” (s.21)

Yad etmek: Anımsamak, anmak.

4.1.15.8.4. İkilemeler

İki Sözcüğü De Anlamalı Olan İkilemeler

*“...bu vasiyetleri ile nazarımda **bütün bütün** tahakkuk etti.”*

*“**Sık sık** bende haneyi teşrif ederlerdi.”*

“Düzgünü yer yer büzülmüş...”

“Yakında bütün bütün iade-i sıhhat...”

Yarı Anlamlı İkilemeler

“Ara sıra kendileriyle müşerref olurdum.”

“Külhanda üstü başı eski, yırtık pırtık”

4.1.15.9. Özgün Unsurlar

Dördüncü vasiyet: Pederin demek istiyor ki her şehir ve kasabada hatta köylerde dost edin. Hanesi kendi evin gibi olsun. Yolun oraya düştüğünde rahat et.

Beşinci vasiyet: Pederiniz diyor ki karnın tamamıyla acıkmadan yemek yeme. Mahum insan acıktığında kuru ekmek ona baklava börek gibi gelir.

Altıncı vasiyet: Pederin diyor ki oğlum tamamıyla ihtiyaç-ı tabii hâsıl olmadıkça mukavemete yanaşma. Tabii ihtiyaç tamamıyla hâsıl olunca herhangi bir kadın ile mukarenet aynı bakire ile mukarenet gibidir der.

Bu vasiyetleri babası dolaylı yoldan söylemiş kahraman da âlim bir zattan babasının ne demek istediğini dinlemiştir.

Geri gelme anlamına gelen avdet etmek söz grubu; kişi anlamı taşıyan zat kelimesi; yapmak anlamına gelen eylemek kelimesi özgün nitelikli kelimelerdir.

Masal, kahramanın babasının verdiği altı vasiyeti yerine getirmek üzerine kurgulanmıştır. Bu vasiyetleri anlatış tarzı yazarın üslubuna özgüdür.

4.1.15.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Üzerinde düşünmeye yönelik iletiler içeren masalın en önemli tarafı, sosyal ve toplumsal iletilerden kurulu olmasıdır. İncelenen masal metni ortalama 30-35 dakikada okunabilen bir metindir. Okuma süresi ve cümle yapısı bakımından, hitap ettiği kitleye uygun olduğu söylenemez.

Metinde yer verilen betimlemeler, okuyucunun zihninde yer edebilecek unsurlardır. Betimleme ile desteklenen ifadeler, okuma ve düşünme becerilerini geliştirici özelliklerdir. “Külhanda üstü başı yırtık pırtık, eski, yüzü gözü mülevves ve munda, üstünden sefalet ve perişanlık akan bir herifin küller içinde yattığını gördü.”

“Babasının dediği vakitte sefahethaneye gider ama kapıyı açan kadın ve diğerleri uykudan uyandıkları için yüzleri gözleri şiş, kaşlarındaki rastık uçlarından yanaklarına doğru akmış, çenelerine kadar birer siyah çizgi gelmiş, yüzlerinin bazı yerleri bembeyaz bazı yerleri esmer, çehrelerindeki lekeler çok kötü durur.”

Cümleleri okuyucunun zihninde yer edebilen betimlemelerdir.

Masalda betimlemelere, deyimlere bolca yer verilmesi çocukların hayal gücünü geliştirmesi açısından önemlidir. Kelime hazinesini geliştirecek yeni kelimelere de bolca yer verilmesi dikkat çeken bir diğer husustur. Anlama ve anlatma yeteneğini geliştirecek düzeyde güzel bir masaldır.

Masal kahramanları, kendini gerçekleştirme amacı taşıyan bireyler olarak çizilir. Aksiyon, kim olduğunu ve ne yapmak istediğini bilen; hem kendisi hem de çevresi için iyi düşünceler besleyen; geçmişten çok geleceğe dönük olan tipler etrafında şekillenmektedir. Masal, kendine saygı duymayı bilen, doğruluk ve dürüstlük konusunda etkili ileti ve öğretiler ile kurgulanmıştır.

4.1.16. Kel Hasan’ın Bahtı (2006:3)

4.1.16.1. Konu

Öksüz bir çocuğun üvey annesi ve öz babası tarafından hor görülmesiyle, bu çocuğun evden ayrılarak çoban olmasını; bir bey sayesinde sunulan imkânlarla okutulup doktor olduktan sonra yaşadıkları anlatılır.

4.1.16.2. Asıl İleti

Emekler hiçbir zaman boşa gitmez; sabır ile hedeflenen başarıya ulaşılır.

4.1.16.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Masalın serim bölümünde, aksiyona yön verecek olan olayların girişi yapılır. Masal öksüz bir çocuğun yaşamından alınan kesit etrafında şekillenmektedir. Ali adında çiftçi bir adam çocukları üç yaşındayken karısını kaybeder. Aradan bir yıl geçer ve Fatma adında dul bir kadınla evlenir. Çocuğu olmayan bu kadın, üvey evladı Hasan’ı bağrına basar. Ona çok iyi bakar. Aradan üç ay geçer ve hamile kalır. Mehmet adında bir erkek çocuğu dünyaya gelir. Hasan’ın papucu dama atılır. Hasan’ı dövmeye, onu hor görmeye başlar. Babası da aynı şekilde Hasan’a çok kötü davranır. Ona kurulan sofrada bile yer

açmazlar. Kalan yemek artıklarıyla hayata tutunur. Gün geçtikçe zayıflar, bakımsızlıktan saçları dökülür ve kel olur.

Fettah Bey'in dâhil olması ile düğüm bölümü başlar. Düğüm bölümü, Hasan'ın Fettah Bey'e derdini açmasıyla, şekillenir. Artık daha fazla o evde eziyet görmeye dayanamayan Hasan evden ayrılır ve dağda çobanlık yapmaya başlar. Bir gün elinde kitapla dolaşan Fettah Bey ile karşılaşır. Sohbet etmeye başlarlar. Hasan okumaya çok meraklı olduğunu ama parası olmadığı için Mustafa Bey'in davarlarının çobanlığını yaptığını söyler. Bunun üzerine Fettah Bey Hasan'a dağda her gün bir saat ders verir. Hasan o kadar hızlı öğrenir ki Fettah Bey dersleri daha da uzatarak okuma yazmayı çok iyi bir şekilde öğrenmesini sağlar ve Hasan'a kasabaya okumaya göndererek tüm masraflarını karşılamayı teklif eder. Buna çok sevinen Hasan, Mustafa Bey'e olanları anlatır ve okumak için izin ister. Mustafa Bey seve seve kabul eder. Takım elbise hediye eder ve harçlık vererek kasabaya gönderir. Mustafa Fettah Bey sayesinde dört yıl boyunca kasabada eğitim görür ve en çalışkan öğrenci olması nedeniyle eğitimini tamamlamak için İstanbul'a gönderilir. Orada da iki yıl eğitim alır ve tıp bölümünü okumaya başlar. Aradan beş yıl geçer. Bir zamanların Kel Hasan'ı, Çoban Hasan'ı; Doktor Hasan Efendi olur.

Çeşitli yerlerde görev yapar. Ama daha çok köylerde çalışmak ister ve birçok köyde yayılan sıtma hastalığının önünü keserek yüzlerce belki binlerce insanın hayatını kurtarır. Kendini mesleğine adar. Aradan yıllar geçer. Otuz yaşına gelmiştir ama hala evlilik düşünmemiştir. Evlendiği kadının üvey annesi gibi olmasından korkarak bir türlü cesaret edemez.

Bir gün bir arkadaşı tam ona yaraşır melek gibi biz kızın var olduğunu, yanına çok yakışacağını, halinin vaktinin de yerinde olduğunu söyler. Hasan bu işe önce yanaşmasa da bahsettiği kızın aslında bir zamanlar çiftliğinde çalıştığı Mustafa Bey'in kızı olduğunu öğrenir. Babası çoktan ölen kızın, annesi ve abisi Ahmet'in de ölerek kimsesiz kaldığını öğrenen Hasan kızla evlenmek istediğini dile getirir ve yüzük gönderir.

Nüzhet ve Hasan evlenirler. Hasan'ın işlerinden dolayı İstanbul'a taşınmak zorunda kalırlar. Orada bir erkek evlatları olur. Adını Mustafa Fettah koyan Hasan orada bir süre daha çalışmaya devam eder. Günden güne hastalanan karısına İstanbul iyi gelmeyince Hasan istifa eder ve Nüzhet'in babası Mustafa Bey'in çiftliğinde yaşamaya

başlarlar. Orada bir çocukları daha dünyaya gelir. Nüzhet'in abisinin adı olan Ahmet ismini koyarlar. Mustafa Bey çiftlikteki kâhyaya bir zamanlar o çiftlikte Ali adlı bir çiftçinin çalıştığını, şimdi nerede olduğunu sorar. Kâhya Ali'nin öldüğünü, bir yıl önce de karısı Fatma'nın öldüğünü, oğulları Mehmet'in ise çobanlık yaptığını söyler. Hasan aslında o sorduğu kişi babası olduğu için durumların böyle olmasına çok üzülür. Fettah Bey'in de çiftliğini alarak hayatta kalan kardeşi Mehmet'i o çiftliğin kâhyası yapar.

Kasabasında hastalara bakmaya devam eder. İşine olan sevdasından bir an dahi vazgeçmez. Öldükten sonra adına yapılan türbe bütün köylülerin ziyaretgâhı olur.

4.1.16.4. Yer ve Zaman

Olay örgüsü birbirinden farklı mekânlar arasında cereyan etmektedir. Aksiyona yön veren mekân Ali'nin evidir. Kahramana evi zindan eden üvey annesi ve babasının kötü davranmasına daha fazla katlanamayan Hasan evi terk eder.

Bir diğer mekân Mustafa Bey'in çiftliğidir. Açık mekân özelliği gösteren çiftliğin çok büyük bir yer olduğuna değinilmiştir. Evden ayrılan Hasan, Mustafa Bey'in hayvanlarının çobanlığını yapar ve vaktinin büyük bölümü dağda geçer.

Kahramanın kaderinin değişmesine vesile olması nedeniyle en önemli mekân dağdaki çayırlıktır. Bir gün Hasan yine meraya sürüyü otlatmaya bırakır ve kendi de bir ağacın altına uzanır. Bu mekân da açık mekân özelliği gösterir. Fettah Bey'le tanışan Hasan Fettah Bey'den her gün o ağacın altında bir saat ders alır. Okuma yazmayı öğrendikten sonra Fettah Bey Hasan'ı kasabadaki tek mektebe gönderir.

Mektep kapalı mekân özelliği gösterir. Fiziki özelliklerine yer verilmemiştir. Hasan burada yatılı olarak dört sene kalır. Bu zaman diliminde öğrendikçe öğrenen Hasan çalışkanlığı ve zekiliği sayesinde eğitim için İstanbul'a gönderilir.

Olay örgüsünü başlatan zaman dilimi Hasan'ın annesinin vefatıdır. Annesinin ölümü üzerine babası, bir yıl sonra başka bir kadınla evlenir. Annesi öldüğünde üç yaşında olan Hasan üvey annesine daha fazla dayanamaz ve sekiz yaşlarında evi terk eder.

Olay örgüsündeki en öneli zaman unsuru Hasan'ın mektep yıllarıdır. Tam on bir yıl eğitim aldıktan sonra doktor olur.

Çalıştığı ilk yer İstanbul’dur. Ama orada bir süre çalıştıktan sonra Anadolu’nun çeşitli yerlerinde köy köy gezerek salgın hastalıkların önüne geçer ve yüzlerce, binlerce hastanın hayatını kurtarır.

Başka bir mekân unsuru Hasan’ın Antalya’daki Elmalı Köyü’dür. Hasan burada doğup büyür ve bu köydeki Mustafa Bey’in çiftliğinde yaşar. Doktor olduktan sonra Mustafa Bey’in kızıyla evlenir ve tekrar bu çiftlikte yaşamaya devam ederler.

Masaldaki zaman unsurları şunlardır: “Üç yaşında iken...”, “üç ay sonra...”, “bir yıl sonra...” “beş yaşında iken...”, “iki sene evvel...”, “iki gün sonra...”, “iki sene...”, “beş sene...”, “dört sene...”, “iki gün sonra...” gibi zaman unsurları örnek verilebilir.

4.1.16.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.16.5.1. Çocuklar

Masalın çocuk kahramanı Kel Hasan’dır. Yazar diğer çoğu masalında olduğu gibi bu masalda da çocuk kahramanın çocukluğundan başlayıp yetişkinliğine kadar anlatmıştır. Hasan’ın çocukluğu ise şöyledir: Üç yaşlarında annesini kaybeden Hasan öksüz kalır. Babası Fatma adında dul bir kadınla evlenir. Hasan’ı başlarda çok seven kadın kendi çocuğu Mehmet olunca Hasan’ı dövmeye, yaptığı her şeye kızmaya başlar. Hasan sığıntı gibi yaşamaya başlar. Bakımsızlık yüzünden beş yaşındayken kel olur. Sekiz yaşına geldiğinde bu kadar zahmet, işkence ve açlık onu pek cılız yapar.

Çobanın yanında işe başlamasıyla dayak yemekten kurtulur, karnı doymaya başlar ve yavaş yavaş kuvveti, çevikliği yerine gelir. Çoban Hasan’ı civar kasabaya götürür. Başını bir hekime göstererek ona ilaç alır. Temiz çamaşır ve ayaklarına da yeni bir çarık alır. Hasan ilk defa mutlu olur.

Çobanlık yapan Hasan tam on bir yıl eğitim aldıktan sonra doktor olur. Sonraki yaşamına yetişkinler başlığı altında yer verilecektir.

4.1.16.5.2. Yetişkinler

Hasan doktor olduktan sonra herkese yardım eder. Köyleri salgın hastalıklardan kurtarır. Dillere destan bir hekim olur. Mustafa Bey’in kızıyla evlendikten sonra iki tane erkek evlatları dünyaya gelir. Kalan yaşamını Mustafa Bey’in çiftliğinde geçirir.

Hasan'ın karısı Nüzhet, Mustafa Bey'in kızıdır. Melekler gibi güzel ve iyi kalpli olduğundan bahsedilmiştir. Masalda pek bir işlevsel etkisi yoktur.

Hasan'ın babası Ali, ilk karısı hayattayken iyi bir insan olup ikinci evliliğinde birdenbire değişir ve vurdumduymaz, merhametsiz bir tip olarak okuyucu karşısına çıkar. Üvey annesinin oğlu Hasan'ı dövmesine aldırış etmez. Kendisi de Hasan' a iyi davranmaz. Evde sığıntı konumuna gelen Hasan ailesinin zulmü yüzünden evi terk eder.

Ali'nin ikinci karısı Fatma dul bir kadındır. Hiç çocuğu olmadığı için başlarda Hasan'ı bağrına bassı da çocuğu olduktan sonra Hasan'a çok kötü davranmaya başlar. Hasan'ı her gün döver, sofraya oturtmaz; kalan yemek artıklarını verir. Hasan'ın evi terk etmesine neden olur.

Fettah Bey: Köyde çiftliği olan Fettah Bey okumayı, yeni şeyler öğrenmeyi çok sever. Cehaletten nefret eder. Hasan' a her gün ders verir ve onun kasabadaki okulda ücretsiz okumasını sağlayarak tüm masraflarını karşılar. Hasan onun sayesinde doktor olur.

Mustafa Bey'in de köyde çiftliği vardır. Evli olan Bey'in bir oğlu bir de kızı vardır. Oğlu Ahmet, kızı Nüzhet'tir. Hasan doktor olduktan sonra Mustafa Bey'in kızıyla evlenir. Masalda işlevsel etkisi olmayan bir tiptir.

4.1.16.6. İletiler

4.1.16.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Amaçlar uğruna çaba harcanmalıdır.
- 2- İnsanları hor görmek, insanları istemediği şeyleri yapmaya zorlamak yanlış bir davranıştır.
- 3- Öz- üvey evlat ayrımı yapmak doğru değildir.
- 4- Emek ve azim gösterilerek yapılan işin karşılığı da alınır.
- 5- Okumak için mekânın bir önemi yoktur.
- 6- Okumak için çok zengin olmaya gerek yoktur.
- 7- İyilik eden, iyilik bulur.

4.1.16.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

- 1- Bilmediği bir yola gitmek üzere evinden ayrılan bir kahramanın bu davranışı çocuk okuyucuyu yanlış değerlendirmelere sevk edebilir.

2- Üvey annenin sırf öz evladı olmadığı için bir çocuğu dövmesi, onu aç bırakması çocuk okuyucu üzerinde olumsuz bir etki bırakabilir.

4.1.16.7. Masal Motifleri

Evlenme: Hasan ve Nüzhet evlenir.

Ölüm: Mustafa ve Fettah Bey ile Hasan'ın anne babası ölür.

Evden Ayrılma: Hasan zulümlere daha fazla dayanamayarak evden ayrılır.

Şans ve Kader: Hasan'ın karşısına çıkan Fettah Bey onun okumasını sağlar ve kahramanın kaderi değişir.

4.1.16.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.16.8.1. Dua

Mustafa Bey Hasan'ı mektebe yollarken dua eder:

- *Haydi oğlum Allah selamet versin, zihnin açık olsun.*

“Az zamanda doktor ile zevcesi civarın bir melik’üs sıyanesi olmuşlardı. Herkes, hatta küçük çocuklara varıncaya kadar bunların ismine hürmedle yad ederler ve daima onlara dua ederlerdi.”

4.1.16.8.2. Deyim

“...zevcinin oğlu Hasan'ı bağına basarak öz evladı gibi baktı.” (s.3)

Bağına basmak: Birini içtenlikle, sevgiyle kucaklamak, sevmek.

“Hasan'ın papuçları dama atıldı.” (s.3)

Papucu dama atılmak: Kendinden üstün veya daha çok değer verilen birini gelmesi ile gözden düşmek, itibarı kalmamak.

“Bu sayede dayak yemekten kurtulduğu gibi...” (s.4)

Dayak yemek: Dövülmek, hırpalanmak.

“Fettah Bey çocuğun bu derece zekâsına hayran oluyordu.” (s.6)

Hayran olmak: Çok beğenmek.

“...sabaha kadar gözüne uyku girmedir.” (s.9)

Gözüne uyku girmemek: Hiç uyumamış olmak ya da uykusuz kalmak.

“Zihnini açık olsun.” (s.9)

Zihni açık olmak: Kavrayışı, anlayışı çoğalmak.

4.1.16.8.3. İkilemeler

Aynı Sözcüğün Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“Sık sık hasta oluyordu.”

“...kitap alırsan **yavaş yavaş** ileri gidersin.”

“...**yavaş yavaş** kuvveti, çevikliği yerine geliyordu.”

“Fatma kocasının bu lakaytlığından **bütün bütün** cesaret aldı.”

İki Sözcüğü de Anlamlı Olan İkilemeler

“...**üstünü başını** kirletmek bahanesiyle üvey anasından günde üç dört defa dayak yiyordu.”

4.1.16.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Masaldaki öğretilerden biri zamanı doğru kullanmaktır. Hasan çobanlık yaparken aynı zamanda okuma yazmayı da söker ve akabinde bir mektepte eğitimine devam etme kararı alır. On bir yıllık bir eğitimden sonra emeklerinin karşılığını alır ve doktor olur.

Masaldaki bir diğer öğreti de şudur: Kişiye kötülükler yapılsa da buna karşılık iyilikle cevap vermek gerekir. Masal kahramanı Hasan üvey annesinin yaptığı onca kötülüğe rağmen iyi olmayı seçer ve çobanlık yapan üvey kardeşini çiftliğin kâhyası yapar.

Masalda olumsuz iletiler de olmasına rağmen olumlu iletilerin yoğun olması çocuk okuyucu için yararlı olmuştur. Günlük hayatta karşımıza çıkabilecek olayların çokluğu da bir atıdır. Çünkü çocuk günlük hayatla kitap arasında bağ kurabilir ve bu açıdan kitaplar rehber olma görevini üstlenirler.

Masalda doğruluk, saygı, sevgi, sorumluluk gibi değerlere yer verilmesi de çocuk okuyucu açısından bir artıdır. Değerlerimizin böyle masallar, hikâyeler aracılığıyla çocuklara kazandırılması daha verimli ve kalıcı olacaktır.

Masalda betimlemelere, söz sanatlarına bolca yer verilse de deyim ve ikilemelerin azlığı dikkat çekmektedir.

Masal ilköğretim seviyesindeki çocukların okuyabileceği derecededir. Ortalama 30-35 dakikada okunabilir. Masalda kullanılan dil yazarın diğer masallarına göre daha yalın ve akıcıdır.

4.1.17. Çıplak Ali (2006:3)

4.1.17.1. Konu

Derviş olma sevdasına düşen bir gencin kandırılması sonucu tüm mal ve mülkünü kaybetmesini; hacca giden bir adamdan dua istemesiyle tekrar malına mülküne kavuşmasını konu alır.

4.1.17.2. Asıl İleti

Bazı hevesler uğruna bir anda karar vermek yerine, enine boyuna düşündükten sonra, sonunu düşünerek hareket etmek gerekir.

4.1.17.3. Metnin İçerik Çözümlemesi

Olay örgüsünün başlangıcı Hüseyin Efendi'nin hacca gitmeye karar vermesiyle başlar. İstanbul'dan kervana katılan Hüseyin Efendi, İzmit'te konaklar. Orada çarşıda dolaşırken yanına yalın ayak, çırlıçıplak, otuz yaşlarında görünen adına Çıplak Ali denilen bir adam gelerek nereden gelip nereye gittiğini sorar. Hüseyin Efendi de İstanbul'dan gelip hacca gittiğini söyler. Bunun üzerine Çıplak Ali: *“İsmim Ali'dir. Dünya ile çok meşgulüm. Zihnim ve fikrim bununla doludur. Güya beni her tarafımdan dünya istila etmiştir. Pek rahatsız oluyorum. Medine-i Münevvere'ye vusûlünüzde tabii Hücre-i Saadeti ziyarete gideceksiniz. Orada benim için de dua ediniz. Cenab-ı Hak beni dünya ve dünyalıktan kurtarsın. der.”* Çıplak Ali'nin dünyada yalnız bir donla olduğu halde dünyalıktan kurtulması için dua istemesi Hüseyin Efendi'nin garibine gider. Ama duayı edeceğine Ali'ye vaat ederek oradan ayrılır.

Masalın serim bölümüne geçilmiş olur. Bir hafta sonra Konya'ya varır. Oradan Adana'ya, biraz istirahatten sonra da Şam'a varırlar. Otuz bir gün sonra Medine'ye ulaşırlar. Hüseyin Efendi Ali'ye vaat ettiği gibi dua eder. Oradan Mekke'ye giderler. Yirmi günün sonunda yola çıkarlar.

Önce Şam’a, oradan Adana’ya, sonra Konya’ya, biraz istirahatten sonra sonunda İzmit’e ulaşırlar. Orada Çıplak Ali’yi göremeyen Hüseyin Efendi yoldan geçenlere Çıplak Ali’nin nerede olduğunu sorar. Onlar da Çıplak Ali’nin yeni müselleme olduğunu, Hükümet Konağı’nda olacağını söylerler. Hüseyin Efendi buna bir anlam veremez. Doğruca Hükümet Konağına gider.

Masalın çözüm bölümü burada başlar. Hüseyin Efendi’yi gören Çıplak Ali ona büyük bir hürmet gösterir, geldiğine çok memnun olur. Hüseyin Efendi Ali’ye dünyalıktan kurtulması için dua ettiğini söyler ve ekler: “Bugün avdetimde sizi boğazınıza kadar dünyaya gömülmüş buldum. Bu nasıl oldu? İşte merak ettiğim budur.

Ali başlar anlatmaya. Aslında babasının çok dindar, âlim, bilgili, doğru, zengin bir tüccar olduğunu; babası öldükten sonra tüm her şeye kendisinin baktığını, aynı zamanda da derviş olmaya merak sardığını söyler. Bunun için Maruf Efendi adında bir şeyhin yanına giderek derviş olmak istediğini bunun için ne yapmak lazım geldiğini sorar. Şeyh de önce dünyalıktan kurtulmasını, varı yoğu neyse hepsini bağışlaması gerektiğini söyler. Ertesi gün elinde ne var ne yoksa hepsini bağışlayan Ali kuru ekmeğe talim olur. Bu hal aylarca devam eder. Ali’nin üstündeki kıyafetlerde eskir ve yırtılır. Şeyhin huzuruna çıkıp en azından giyecek bir şeyler ister. Şeyh hiddetlenir hala dünya malını düşündüğünü söyler. Aradan biraz zaman geçer. Ali bu duruma artık tahammül edemeyeceğini anlar ve şeyhten hiç olmazsa geçinebilecek bir dükkân vermesini ister. Şeyh buna çok sinirlenir ve Ali’yi dışarı atar. Hükümete giden Ali bir kez hibe etmiş olduğu için mallarını kurtaramaz. Hüseyin Efendi’ye: “İşte bu yüzden sizden dua istedim ve gördüm ki dualarınız kabul olmuş çünkü artık eski durumumdan daha iyiyim. Buranın kaymakamı benim durumuma çok üzülmüş, kızı da beni beğenince kızıyla evlendirdi. Konakta yaşamaya başladım. Bir ay önce de kaymakam ölünce koltuğa benim geçmem münasip görüldü. Eski mallarıma ve kaymakamdan kızına kalan şeylerle daha iyi konumlara geldik. Bu yüzden size ne kadar teşekkür etsem azdır.” der ve Hüseyin Efendi’yi konağında bir hafta misafir eder. Böylece masal mutlu sonla tamamlanır.

4.1.17.4. Yer ve Zaman

Masaldaki ilk mekân İstanbul’dur. Hüseyin Efendi ailesiyle İstanbul’da yaşamaktadır. Hacca gitmeye karar verir. İlk kervanla önce İzmit’e giderler. İzmit, olay örgüsünü başlatan mekândır. Hüseyin Efendi masalın kahramanı Çıplak Ali ile burada

tanıştır. Çıplak Ali hacca giden Hüseyin Efendi'den onu dünyalıktan kurtarması için dua ister.

Bir diğer mekân Konya'dır. Hüseyin Efendi kervanla burada konaklamıştır. Şehir hakkında bilgi verilmemiştir.

Mekke ve Medine de açık mekâna örnek olarak gösterilebilir. Hüseyin Efendi önce Medine'yi ziyaret eder. Orada toplamda on gün kalır. Çıplak Ali'ye olan vaadini gerçekleştirir. Sonra Mekke'ye gider orada da on gün kaldıktan sonra kervanla birlikte düşer yollara.

Hüseyin Efendi'nin hacdan İzmit'e dönmesi tam altı ay sürer. Bu zaman diliminde çok şey değişir. Bu yüzden masalın en önemli zaman dilimi Hüseyin Efendi'nin hacca gidip gelmesi arasındaki zaman olarak kabul edilebilir.

Kahramanın hayatı Hüseyin Efendi'nin ettiği dua sayesinde değişir. Hüseyin Efendi hacca gittikten on gün sonra Çıplak Ali için dua eder ve tam tamına on birinci günde kahramanın hayatı değişir. Kaymakam kızını, Çıplak Ali ile evlendirir ve vefatı üzerine işlerin başına Ali geçer. Kaymakamlık yapmaya başlar. Eski servetine kavuşur ve daha da zenginleşir. Bu yüzden bu zaman dilimi kahramanın kaderini değiştirdiği için önemlidir.

Başka bir mekân kaymakamın konağıdır. Çıplak Ali sefalet dolu hayatından çıkarak bu konağa yerleşir. Konak iç mekân özelliği gösterir. Saray gibi, geniş pencereleri, birsürü odası olan bir mekândır. Kahraman Hüseyin Efendi'yi konakta bir hafta misafir etmiştir.

Masaldaki diğer zaman unsurları şunlardır: *“dört ay evvel...”*, *“ertesi gün...”*, *“altı ay evvel...”*, *“dün...”*, *“artık...”*, *“bir aydan beri...”* örnek olarak verilebilir.

4.1.17.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.17.5.1. Yetişkinler

Masalın kahramanı Çıplak Ali'dir. Aslında çok zengin olan Çıplak Ali babasının vefatından sonra işlerin başına geçer. Dindar, tasavvufa meraklı, derviş olmaya da pek niyetlidir. Bir gün bir şeyhin yanına gider ve derviş olmak istediğini, bunun için ne lazım geldiğini sorar. Şeyh de Ali'yi kandırarak dünyalıktan kurtulması gerektiğini, varını yoğunlu bağışlamasının lazım geldiğini söyler. Ali şeyhin dediklerini yapar ve böylece

tüm malının üstüne konar. Beş parasız kalan Ali kuru ekmeğe talim olur. Belli bir süre sonra saç sakalı birbirine karışır, üstündeki kıyafetleri eskiyerek çürür ve üstünde sadece bir donu kalır. Sokaklarda yalınayak dolaşır ve herkes ona bu yüzden Çıplak Ali der.

Masalın bir diğer kahramanı Hüseyin Efendi'dir. İstanbul'da yaşayan Hüseyin Efendi Bedestenin en ileri gelir tüccarlarından. Zengin, mal ve mülk sahibi, hayır ve hasenatı sever, her vakit fakir fukaraya yardım eden bir adam olup kimseyi incitmemiştir. Karısı ve iki oğlu vardır. Masaldaki en önemli ikinci tiptir. Fiziki özelliklerine yer verilmemiştir.

Şeyh Maruf Efendi, İzmit'in en tanınmış, en ileri gelen şeyhlerinden olarak tanıtılsa da yalancı sahtekâr adamın ta kendisidir. Dini kullanarak insanları sömürse de Ali'yi kandırmasıyla dolandırıcılığı ortaya çıkar ve eşyalarını toplayıp oralardan kaçıp gider.

Kaymakam masalın bir diğer tipidir. Masalda müsellemler olarak anılır. Fiziki özelliklerine yer verilmese de yardımsever, merhametli, halkı için çalışan bir adam olduğundan bahsedilmiştir. Çıplak Ali'yi sefaletten kurtararak kızıyla evlendirir ve öldükten sonra tüm mal mülkü Ali'ye kalır.

Masalın bir diğer tipi olan kaymakamın kızının masalda işlevsel bir etkisi yoktur. Sadece Ali ile evlendirildiğinden bahsedilmiş, fiziki ve kişilik özelliklerine yer verilmemiştir.

4.1.17.6. İletiler

4.1.17.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

1- Doğruluk ve dürüstlükten ayrılmamak; insanlara dostça yaklaşmak; kardeşlik olgusunun gereklerine uyarak yaşam sürmek insanlık gereğidir.

2- Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

3- Kendi hakkıyla kazanç elde edemeyen kişi elbet bir gün cezasını çeker.

4- İnsanlara hemen güvenmek doğru değildir.

5- Kişi doğru olduktan sonra eğri elbet ki belasını bulur.

6- Allah inananların, sabredenlerin, dua edenlerin yardımcısıdır.

7- Sabırlı olmak insanı çoğu zaman belalardan ve kötülüklerden korur.

8- Ani kararlar vermek kişinin hayatını alt üst edebilir.

9- Bir şeye karar vermeden önce enine boyuna iyice düşünüp tartmak gerekir.

4.1.17.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

1- Birini kandırıp dolandırırken buna dini alet etmek, çocuklar için olumsuz bir örnek olabilir.

4.1.17.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

4.1.17.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü

4.1.17.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü

“Zaman-ı evailde...”

4.1.17.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü

“Artık böyle yapmayacağına...”

“Bir de ne görsün...”

4.1.17.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü

“Ahir ömrüne kadar mesud yaşadı.”

4.1.17.7.2. Masal Motifleri

Kader Değişmesi: Hüseyin Efendi’nin duası üzerine kahramanın kaderi değişir.

Ölüm: Kaymakam ölür.

Evlilik: Kaymakamın kızıyla Çıplak Ali evlenir.

4.1.17.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.17.8.1. Tekrarlanan Sözler

“Cenab-ı Hak beni dünya ve dünyalıktan kurtarsın.” cümlesi masalda sıkça tekrarlanmıştır.

4.1.17.8.2. Dua

Çıplak Ali’ni Hüseyin Efendi’den isteği şudur:

- *İsmim Ali'dir. Dünya ile çok meşgulüm. Zihnim ve fikrim bununla doludur. Pek rahatsız oluyorum Medine'ye gittiğinizde orada benim için de dua ediniz. Cenab-ı Hak beni dünya ve dünyalıktan kurtarsın.*

Çıplak Ali Hüseyin Efendi'nin elini öper ve şöyle der :

- *"Allah selamet versin." diye dua ederek gider.*

4.1.17.8.3. Deyimler

"...karıncayı bile incitmez ve fenalık etmez..." (s.3)

Karıncayı bile incitmemek: Çok merhametli ve yufka yürekli, ince, duygulu kimse.

"...saç ve sakalı birbirine karışmış..." (s.4)

Açı sakalı birbirine karışmak: Saç ve sakal tıraşı olmamak, kendine çeki düzen vermemiş olmak.

"...sizi boğazınıza kadar dünyaya boğulmuş gördüm. (s.8)

Boğazına kadar dünyaya gömülmek: Dünya hayatıyla meşgul olmak.

"Dünya muhabbetini kalbinden söküp atmalısın. (s.10)

Kalbinden söküp atmak: Bir kişiyi, olayı, durumu veya düşünceyi tamamen unutmak, aklından ve kalbinden çıkarmak.

4.1.17.8.4- İkilemeler

İki Sözcüğü De Anlamlı Olan İkilemeler

"Şam'da her tarafın hüccacı kısım kısım ayrıldılar.

Yarı Anlamlı İkilemeler

"Çoluk çocuk binlerce kişi..."

Zıt Anlamlı Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

"Ötede beride dolaştıktan sonra..."

"Gece gündüz dünyayı düşündüğüm halde..."

4.1.17.9. Özgün Unsurlar

Söz değeri bakımından özgün nitelik gösteren unsurların her biri çocuk okuyucu için birer kazanım şekline dönüştürülebilir. Geri gelme, dönme kelimeleri yerine kullanılan “avdet etmek”; elbise anlamına gelen “libas”; yitik, elden çıkmış anlamında kullanılan “zayi”; kişi anlamında kullanılan “zat” Süleyman Tevfik üslubundan izler taşıyan unsurlardır. Tevfik masallarından ortak izler sunan kelimeler, masalcının dil ve üslup özelliklerinden biridir. Okuyucu tarafından sıkça rastlanan bu kelimelerin söz dağarcığına kazandırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

4.1.17.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

İncelenen masal, ilköğretim çağı öğrencilerinin (6.sınıftan itibaren) dinleyebileceği ve dinlerken olayın özelliklerini kavrayabileceği türden bir metindir.

İlköğretim ikinci kademesinde dinleme alışkanlığı ile ilgili verilen amaç 20–25 dakikalık bir metni dinleme becerisini geliştirmeye yöneliktir. İncelenen masal metni 15–20 dakika içinde okunabilmektedir. Bunun yanı sıra, metinde kullanılan deyimler soyut zekâya seslenen söz gruplarıdır. Deyimlerin kullanılması ile soyut zekâ zamanı paralellik göstermektedir. Dinleme alışkanlığı bilgi depolamaya giden yoldur. Bu bakımdan dinleme alışkanlığı çocuklara küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gereken bir davranıştır. Çocuklarda dinleme alışkanlığı kazandırabilmek için onlara ilgilerini çekici metinler sunulmalıdır. İncelenen masal metni dinleme alışkanlığı kazandırıcı nitelikler taşıması bakımından dikkat çekicidir. Masalda kullanılan deyimler, ikilemeler, çocuğun iç dünyasında ilgi ve heyecan uyandırabilecek nitelikte söz ve söz gruplarıdır.

İnsanların birbirleri ile iletişim kurabilmelerinde en etkin yol konuşmadır. Dört temel dil becerisinin kazanımı ve gelişimindeki amaç, çocuğun çevresiyle iletişim kurabilmesinin sağlanmasıdır. Masal metninin konuşma ilkelerine uygun olarak anlatılması ve aynı ilkelere uyarak dinleyenin masalı anlatmasının sağlanması konuşma becerisini geliştirmeye katkı sunabilecektir. Çocuğun konuşma becerisine olumlu katkılar sunan unsurların başında söz varlığı gelmektedir. İncelenen masal metninde yer alan özgün ifadeler ve orijinal deyimler bir yandan söz varlığına katkı sunmakta diğer yandan da konuşma becerisini geliştirmeye fayda sağlamaktadır.

Masal atmosferinin kalıpları zorlanarak adeta gerçek dünyanın somut göstergeleri sembolize edilmektedir. Böylelikle okuyucu tamamen düş âlemine itilmemekle birlikte

önsezilerini kullanmaya teşvik edilmektedir. Kurgu boyunca canlı tutulan merak unsuru da bu amacı desteklemektedir. Dil ve anlatım bakımından duru bir yapıya sahip olan metin benzetme ve mecaz öğeleri ile desteklenmektedir. Böylelikle okuyucu kitlesinin dil gelişimine katkı sunabilecek çeşitli kazanımlar da ön plana çıkarılmaktadır.

Masalda anlatılan olay günlük hayatla bağlantı kurulabilecek nitelikte bir olaydır. Bu bakımdan okuduğu metni kavrayabilen ve günlük yaşantısı ile bağ kurabilen çocuklar anlatma becerisini kullanarak olaylar arası kompozisyonu da kurabilecektir. Okuduğu masalın kahramanları ile kendi çevresindeki insanlar arasında ortak özellikler belirlemesi ve bunları ifade edebilmesi doğrudan konuşma becerisine fayda sağlayacak unsurlardandır. (Gündüz, 2008, s. 502)

4.1.18. Zülfikar Bey'in Ceylanı (2006:3)

4.1.18.1. Konu

Ava çıkan Zülfikar Bey'in yavru bir ceylanı bulup evinde iki yıl bakmasını, iki yılın sonunda aslında peri olan bu ceylanla evlenmelerini anlatır.

4.2.18.2. Asıl İleti

Hayatta hiçbir şey imkânsız değildir. İnanmak başarmanın yarısıdır.

4.1.18.3. Metnin İçerik Çözümlemesi

Olay örgüsünün başlangıcı Zülfikar Bey'in ceylan avına çıkmasıyla başlar. Yolda giderken orada tek başına kalmış bir ceylan yavrusu görür. Atından inip ceylana doğru yürür. Dikkatle muayene eder. Yarası beresi olmadığını görünce kucağına alır ve konaktaki odasına götürür.

Ceylanı odasında beslemeye karar verir ve büyükçe bir kafes yaptırır ve adını da Karagöz koyar. Günden güne büyüyen ceylanın cesametinin aynı kalmasına ev halkı hayret eder. Aradan bir yıl geçer. Herkes bu ceylana çok alışır. Zülfikar Bey ceylanı bir gün bile görmemeye katlanamaz. Aradan bir sene daha geçer. Ortalığı kirletmeyen ceylan artık kafeste kalmaz. Karagöz, konağın her tarafını istediği gibi dolaşır.

Masalın düğüm bölümü Karagöz'ün konuşmasıyla başlar. Zülfikar Bey bir gün odasında kitap okurken Karagöz ön ayağıyla dürtmeye başlar. Bey de kafasını kaldırmadan aç mı olduğunu sorar. İnce ve tatlı bir kız sesi cevap verir

- *“Hayır Bey'im ne karnım aç ne de susuzum. Size bir şey söyleyeceğim”* der.

Zülfikar Bey kendinden başka kimse bulunmayan bu odada bu sesi işitince birdenbire korkar, yerinden sıçrayıp hayretle etrafa bakar. O sırada ceylan; Bey'e korkmamasını, o sesin kendinden geldiğini söyleyerek anlatmaya başlar.

Masalın düğüm bölümü de çözülmeye başlar. Karagöz aslında kendisinin bir peri olduğunu, annesi öldükten sonra babasının evlendiği kadın olan üvey annesinin kıskançlıktan dolayı büyü yaparak onu ceylana dönüştürdüğünü söyler. Üvey annesi öldüğü için artık büyü'nün bozulabileceğini Bey'in söylediği duaları kasedeki bir suya okuduktan sonra sağ eliyle ceylanın üstüne serpmesini ister. Bey ceylanın dediklerini yapar ve birden periye dönüşür. Zülfikar Bey gözlerine inanamaz. Bu kadar güzel birinin olsa olsa peri olabileceğine kanaat getirir. Peri kızı Taytuş'a oracıkta gönlünü kaptırır.

Peri kızı Bey'e her şey için teşekkür eder ve babasının yanına gitmesi gerektiğini, onu ara sıra ziyarete gelebileceğini de ekler. Zülfikar, periden ayrılmak istemez. Hep yanında kalmasını onunla evlenmesini teklif eder. Peri kızı Taytuş babasıyla konuştuğundan sonra onu da götürüp tanıştıracaklarını söyler ve ortadan kaybolur. Taytuş babasına kavuşur ve hasret giderirler. Olan biten her şeyi babasına anlatır. Babası da Zülfikar Bey'i tanımak istediğini söyler.

Aradan bir hafta geçer. Taytuş birden konakta beliriverir. Bey'in elinden tutar ve bir anda periler diyarında olurlar. Taytuş'un babasıyla tanışan Zülfikar, Bey'e, kızıyla evlenmek istediğini söyler. Bey kabul eder. Ama Taytuş'un peri olduğunu kimsenin bilmemesi gerektiğini söyler. Taytuş Zülfikar'ı eve bıraktıktan sonra şunları söyler: “Bir hafta sonra ceylan avına çıkın. Ovada çadırları görünce gelin ve beni ilk kez orada görüyormuş gibi yap. Herkes benim Türk aşiretinden olduğumu sansın. Annene beni çok beğendiğini, evlenmek istediğini söyledikten sonra gelir beni alırsınız.” der.

Aradan bir hafta geçer Zülfikar adamlarını da alarak ava çıkar. Biraz gittikten sonra Türkmen aşireti çadırlarına yaklaşırlar. Taytuş'u ilk defa orada görmüş gibi numara yapar. Eve gidip annesiyle konuşur. Annesi de Asım Bey'e söyler ve gidip peri kızını isterler. Dillere destan bir düğün yapılır. Masal mutlu sonla biter.

4.1.18.4. Yer ve Zaman

“*Zaman-ı evailde...*” giriş formeli ile başlayan masaldaki ilk mekân dağ kenarıdır. Bir gün ceylan avına çıkan Zülfikar Bey, dağ kenarında yalnız başına kalan yavru ceylanı alır ve sahiplenir. Konaktaki odasına götürür.

Konak iki katlıdır. Konağın fizik özelliklerine yer verilmemiştir. İç mekân olma özelliği gösterir. Zülfikar Bey odasının bir köşesine ceylan için büyükçe bir kafes yaptırır. Kafes de iç mekân olma özelliği taşır. Ceylan bu kafeste toplamda bir yıl kalır. Kaldığı diğer bir yılı kafes olmadan geçirir. Evde istediği gibi dolaşır. Günde bir saat bahçeye çıkar. Konağın bahçesi de açık mekân olma özelliğini taşır.

Bir diğer mekân periler diyarıdır. Perinin yaşadığı saray iç mekân özelliği gösterir. Sarayın tasviri şu şekildedir: Gayet cesim, fevkalade müzeyyen, bütün altun, elmas, mücevherat gün a gün ile murassa bir saraydı. Taytuş’un babasının odası ise tavanı, duvarları, döşemesi, mefruşatızev ve zivere müstağrak, murasa idi.

Bir diğer mekân Taytuş’un peri olduğu anlaşılmışın diye ovaya kurulan Türkmen aşireti çadırlarıdır. Zülfikar Bey ava çıkma bahanesiyle adamlarını da alarak o çadırlara giderler. Orada Taytuş’u sanki ilk defa görmüş gibi yapar. Çadırlar iç mekân özelliği gösterir. Çadırlardan biri hepsinden daha büyük ve gösterişlidir. Bu reisin çadırı anlamına gelir. Tasviri ise şu şekildedir: “*Çadırın derunu ipekli kumaşlarla mefruş idi. Gümüş ve altun kakmalı silahlar çadırın müteaddit direklerinde asılı olup dairen-madar minderler serilmişti. Zengin bir aşiret reisinin çadırı olduğu anlaşılyordu.*”

Masaldaki iki yıl önemli bir zaman dilimidir. Taytuş’un iki yıl ceylan olarak kalmasının nedeni üvey annesidir. Üvey annesi ona büyü yaparak ceylana dönüştürmüş; tam iki yıl sonra ölmüştür. Öldükten hemen sonra Taytuş Zülfikar Bey’e üvey annesini yaptığı büyüün bozulması için yapması gereken şeyleri söyler ve böylece peri kızı ceylan olmaktan kurtulur.

Masalda zaman atlama tekniği kullanılmıştır. Bir yerden bir yere ulaşmak saniyeler içinde gerçekleşmiştir. Taytuş’un Zülfikar’ı periler diyarına götürmesi şu şekilde olmuştur:

Zülfikar Bey’e:

- *Elimi tutunuz da babamın yanına götüreyim.* dedi. Bey hemen kızın eline yapıştı. Taytuş

- *Gözünü yum.*

demekle genç iki gözünü yumdu. Bir lahza sonra kızın emriyle gözlerini açtığı zaman kendini gayet cesim, , fevkalade müzeyyen, bütün altun, elmas, mücevherat gün a gün ile murassa bir sarayda buldu.

Ceylanı bulduğunda on altı yaşında olan Zülfikar Bey, iki yıl sonra ceylanın periye dönüşmesiyle on sekiz yaşına gelir ve periye evlenir.

Perinin Zülfikar'ın yanına gelip gitmesi saniyeler içinde gerçekleşir. Kaç günde bir geldiği yazmaz. Zaman ifadesi olarak “ara sıra” ikilemesi kullanılmıştır. Yani Taytuş Zülfikar'ın yanına ara sıra gelir. Taytuş Zülfikar ile izdivaç meselesini konuştuktan üç gün sonra gelir ve Zülfikar'ı götürerek babasıyla tanıştırır.

Tanıştıktan bir hafta sonra kurulmuş olan çadırlara giden Zülfikar Bey Taytuş'u annesine söyler ve kızı isterler. Bir hafta sonra da düğünleri yapılır.

4.1.18.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.18.5.1. Olağanüstü Varlıklar

Masalın olağanüstü varlığı bir peridir. Masal kahramanının bir dağ kenarında gördüğü peri kahramanın karşısında önce ceylan silüetinde çıkar. Çünkü üvey annesi babasıyla kızının arasının çok iyi olmasına katlanamaz ve kıskançlıktan peri kızını ceylana dönüştürür.

Peri kızı Zülfikar Bey sayesinde iki yıl güvende yaşar. Üvey annesinin ölümüyle kendisine yapılan büyüü Zülfikar Bey'e bozdurarak babasının yanına, ülkesine gider. Oradaki diğer perilerin masalda işlevi yoktur. Perinin babasının da kişilik ve fiziki özelliklerine değinilmemiştir. Babası kızını görünce çok mutlu olur ve onun hayatını kurtaran Zülfikar Bey ile evlendirir.

4.1.18.5.2. Yetişkinler

Masaldaki en önemli tip olan Zülfikar Bey masalın kahramanıdır. Mükemmel bir tahsil görmüş ve silah istimalinde, cündilikte misli bulunmaz bir civandır. Tek evlat

olmasından dolayı anne ve babası çok yüz vermiş; pek serbest ve hür yaşadığından biraz asabi olmuştur. Ama buna rağmen çok ahlaklı, merhametli ve cömert olarak yaşamıştır.

Atla ceylan avına gitmeye çok meraklı olan Zülfikar Bey dağ kenarında bulduğu ceylan yavrusuna iki yıl odasında baktıktan sonra ona yapılan büyüden kurtarıp peri kızıyla evlenir.

Masaldaki diğer yetişkin tipler Zülfikar Bey'in annesi ve babası Asım Bey'dir. Masalda işlevsel etkileri olmayan tiplerdir.

4.1.18.5.3. Kahramana Yardımcı Unsurlar

Masalın yardımcı unsuru dağ kenarında yalnız başına kalan ceylandır. Masal kahramanı ceylanı alır ve odasında iki yıl boyunca besler. Aslında ceylan sandığı bu hayvanın peri kızı olduğu anlaşılınca onunla evlenir.

4.1.18.6. İletiler

4.1.18.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Doğayı ve doğadaki canlıları sevmek bir erdemdir.
- 2- Hayvanları sevmeyen, onları korumayan insanları da sevmez.
- 3- İhtiyacı olanlara yardım eli uzatmak, onları içinde bulundukları zor durumdan kurtarmak için çaba harcamak insanlık ödevidir.
- 4- Hilebaz, dolandırıcı nitelikleri olan kimselerin oyunları er ya da geç açığa çıkar.
- 5- Kötü düşüncelere sahip kimseler kendi düşünceleri içinde boğulmaya mahkûmdur.
- 6- İyiler iyilikle ödüllendirilirken; kötüler hak ettikleri cezayı bulur.
- 7- İhtiyacı olana yardım eli uzatmak gerekir.
- 8- Birlikte yola çıkan kimseler yolun sonuna kadar birbirlerinden ayrılmamalıdır. Beraberliğin temel şartı birlik olabilmektir.

4.1.18.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

- 1- Yeni tanıdığı bir kimse ile kolaylıkla evlilik kararı alabilen bir masal kahramanı yanlış ileti vermektedir.

2- Umulmadık bir anda masal kahramanın hayatına giren, kahramanın yaşamını tümüyle değiştiren olay ve durumlar, çocuk okuyucunun hayale kapılmasına neden olabilir.

4.1.18.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

4.1.18.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü

4.1.18.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü

“Zaman-ı evailde...”

4.1.18.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü

“Bir gün yine...”,

“Bir akşam...”

“Derhal haber verdiler...”

4.1.18.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü

“Bu suretle ömürlerinin sonuna değin mesudane hayat eylediler.”

4.1.18.7.2. Masal Motifleri

Hayvan Motifi: İnsan gibi konuşan ceylan.

Peri Motifi: Bir büyü ile ceylan kılığına bürünmüş bir peri vardır.

Ölüm: Perinin üvey annesi ölür.

Evlilik: Peri ile Bey evlenir.

Şans ve Kader: Bey ceylan kılığındaki periyi kurtarır ve kaderi değişir.

4.1.18.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.18.8.1. Dua

- Bey'im rica ederim bir kaseye su koyunuz. Üstüne de yirmi bir kere besmele ve üç kere kul euzu sözlerini okuyup üfledikten sonra sağ elinizle üstüme serpiniz.

Bey'in ettiği bu dualarla büyü bozulur ve ceylan birden bir peri kızına dönüşür.

Perinin babası Zülfikar Bey'e can-ı gönülden dualarda bulunur. Bu gencin ahir ömrüne kadar hizmetinde bulunmayı kendine borç sayar.

Perinin babası Zülfikar’a :

- *Teşekkür ederim evladım, teşekkür ederim. Sana karşı borcumu nasıl ödeyeceğimi bilmiyorum, Allah her türlü muradını versin.* diyerek güzel temennilerde bulunur.

4.1.18.8.2. Deyim

“...peder ve validesi yüz verdiği cihetle...” (s.3)

Yüz vermek: Birine ilgi ve yakınlık göstermek, onun bütün davranışlarını hoş görmek.

“Bir türlü gözlerine inanamıyordu.” (s.8)

Gözlerine inanamamak: Gördüklerinin doğru olduğunu kabul edemeyecek denli şaşırarak.

“Bey kendini toparladı.” (s.8)

Kendini toparlamak: Herhangi bir konuda eskiden kötü olan durumu düzeltmek.

“Kızın bu sözü Bey’in aklını başından uçurdu.” (s.10)

Aklını başından almak: Çok şaşırtmak, düşünemeyecek duruma getirmek.

“...odada kapamak elinizden gelmez.” (s.11)

Elinden gelmek: Yapmayı becermek, yapabilmek.

“...tehlikeye maruz kaldığını düşündükçe tüyleri ürperiyordu.” (s.14)

Tüyleri ürpermek: Korku, heyecan, endişe, tiksinti, üşüme vb. yüzünden vücuttaki tüylerin, kılların kabarması.

“Size can-ı gönülden dualarda bulundu.” (s.14)

Can-ı gönülden: İçtenlikle, çok isteyerek.

“...bir gölge bulmaya can atıyordu.” (s.23)

Can atmak: Bir şeye erişmeyi pek çok istemek.

4.1.18.8.3. İkilemeler

İki Sözcüğü De Anlamalı Olan İkilemeler

“Zülfikar Bey **yavaş yavaş**...”

“Karagöz **tatlı tatlı** bakıyordu.”

“...ziyaret etmekliğime **bütün bütün**...”

“Artık **sık sık** geleceğim.”

“O zaman işimiz **bütün bütün** fena olur.”

“...ümitlerinin **kat kat** fevkinde ihsan ve inam gördüler.”

“...bana olan borcunuzu **kat kat** ödemiş olursunuz.

İkisi de Anlamalı Kelimelerden Oluşmuş İkilemeler

“**Ara sıra** ziyaretinize geleceğim.”

“Ben **ara sıra** gelip burada, odanızda ziyaret ederim.”

4.1.18.9. Özgün Unsurlar

Söz değeri bakımından özgün nitelik gösteren unsurların her biri çocuk okuyucu için birer kazanım şekline dönüştürülebilir. Geri gelme, dönme kelimeleri yerine kullanılan “avdet etmek”; yapmak, etmek anlamına gelen “eylemek”; mutlu anlamında kullanılan “mesud”; kişi anlamında kullanılan “zat” Süleyman Tevfik üslubundan izler taşıyan unsurlardır. Tevfik masallarından ortak izler sunan kelimeler, masalcının dil ve üslup özelliklerinden biridir. Okuyucu tarafından sıkça rastlanan bu kelimelerin söz dağarcığına kazandırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

4.1.18.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Masal atmosferinin kalıpları zorlanarak adeta gerçek dünyanın somut göstergeleri sembolize edilmektedir. Böylelikle okuyucu tamamen düş âlemine itilmemekle birlikte önsezilerini kullanmaya teşvik edilmektedir. Kurgu boyunca canlı tutulan merak unsuru da bu amacı desteklemektedir. Dil ve anlatım bakımından duru bir yapıya sahip olan metin benzetme ve mecaz öğeleri ile desteklenmektedir. Böylelikle okuyucu kitlesinin dil gelişimine katkı sunabilecek çeşitli kazanımlar da ön plana çıkarılmaktadır. Aşırı korku uyandıracak ve çocuğu endişeye sürükleyebilecek durumların bulunmaması da masalın

olumlu yönlerinden bir diğerini desteklemektedir. Çocuğun bilinçaltına sakıncalı düşüncelerin itilmemesi, masal ile çocuk dünyasını belli noktalarda birleştiriyor olması “Zülfikar Bey’in Ceylanı” masalının ele alınması gereken önemli noktalarından biridir. Bu bağlamda düşünüldüğünde metnin kazanımlar ile yüklü bir antlı olduğunu söylemek mümkündür. Özel isimlerin kullanımı masalın bir diğer dil özelliğini yansıtmaktadır.

Işık deliklerinden süzülerek dış dünyaya ulaşan kahraman düş ile gerçeğin bulunduğu noktada var edilmektedir. Böylelikle düş ile reel arasındaki bağlantı okuyucunun algısına sunulmaktadır. Bir yaşamdan başka bir yaşama geçişin vurgulandığı metinde çeşitli değişim aşamaları ön plana çıkarılmaktadır: Kişilik gelişimi, benlik kavramı, düş ile gerçek arasındaki yüzleşmeler okuyucunun kavrayabileceği bir düzeyde sunulmaktadır.

Okuma süresi okuma hızına bağlı olarak 30-35 dakika arasında değişebilmektedir. Okuma becerisini destekleyici unsurlardan biri merak unsurudur. Geleneksel masal tarzı ile de paralellik gösteren merak uyandırma unsuru “Zülfikar Bey’in Ceylanı” masalında da etkindir. Okuma sırasında okuyucunun dimağında uyanması mümkün sorulardan biri “Şimdi ne olabilir?” sorusudur. Sonucu bulmaya yönelik sorular merak unsurunu da doğru oranda desteklemekte; okumaya olan ilgiyi de artırmaktadır.

4.1.19. Perinin Sarayı (2006:3)

4.1.19.1. Konu

Peri padişahının oğlu tarafından kaçırılan bir kral kızının hazin hikâyesini anlatan bir masaldır.

4.1.19.2. Asıl İleti

Atılan her adım, verilen her karar kazanç getirebileceği gibi birçok şeyi de beraberinde götürebilir. Böyle bir durumda insan iç dünyası ile baş başa olmak zorundadır.

4.1.19.3. Metnin İçerik Çözümlemesi

Olay örgüsü Peri padişahı Numan’ın oğlu Şimşek’in Antakya kralı Heraklid’in kızı Dayan’ı kaçırmasıyla başlar. Bir nehrin bir sahilinde yüksek, sivri ve çıplak bir tepe vardır. Üzerinde ağaç değil bir çalı bile yoktur. Zirvesinde her gece ateş görüldüğünden civar köylüler buraya Cin Dağı derler.

Peri padişahının oğlu bir gecede Cin Dağı denen yere etrafı yüksek duvarlar ve kalelerle muhat bir sarayı inşa eder. Evvelde çıplak olan tepenin yamaçları gayet mükemmel ve müzeyyen bir bahçe haline getirilir. Sarayın yüzlerce penceresi vardır ve hepsi demir kapaklarla kapalıdır.

Bir gün şimşek Kral Heraklid'in dillere destan olan güzeller güzeli kızı Dayan'ın odasına ışınlanır. Ona bir yıldan beri âşık olduğunu bir türlü cesaret edip gelemediğini izah eder. Dayan çok şaşırır. Ama Şimşek'i de çok beğenir. Şimşek Dayan'a oracıkta evlenme teklifi eder. Dayan babasının onu zorla bir yerlerde eğitim almasına razı olmaktansa bu yakışıklı adamın karısı olmayı tercih eder. Şimşek'e kabul edebileceğini ama babasını çok güçlü olduğunu onları bulacaklarını, korktuğunu söyler. Şimşek kendisinin Peri padişahının oğlu olduğunu, çok uzaklarda prenses için bir gecede saray yaptığını eğer onunla gelirse babasının onları asla bulamayacağını söyler. Prensес Dayan bu teklifi kabul eder ve yakışıklı delikanlıyla birdenbire saraya ışınlanır.

Masalın merak unsuru burada başlar. Ansızın kaybolan kızı kim nereye götürdü diye seferber olan kral ve adamları bakmadık, görülmedik yer bırakmazlar. Kral'ın kızının nerde olduğunu öğrenmek için baktırmadığı falcı kalmaz.

Dayan ve Şimşek Cin Dağı diye tabir edilen yerdeki saraya yerleşmişlerdir bile. Bir iki hafta zevk ve safa içinde çok mutlu yaşarlar. Sonra Şimşek gitmesi gerektiğini, Dayan insan olduğu için babasına gösteremeyeceğini söyler. Sıkı sıkı yapması gerekenleri tembihler. O yokken gergef işleyebileceğini kesinlikle camdan dışarı bakmamasını söyler. Aynadan tüm gelen geçenleri izleyebileceğini de ekler. Aradan üç ay geçer. Yalnız başına yaşayan Dayan çok sıkılır. Şimşek birden beliriverir. Dayan sevinçten havalara uçar. Dayan'ın yanında bir gün kalır ve savaşa gitmesi gerektiğini söyler. Eğer ölürse aynanın kırılacağını söyler. O halde serbest kalıp sazlıktaki tekneyle doğruca babasına gidebilir. Ölmezse de yanına geleceğini söyler.

Aradan aylar geçer. Dayan, gergef işlerken ayna birden kırılır. Dayan Şimşek'in öldüğünü anlar ve günlerce ağlar. Sonra evine gitmeye karar verir. Günler önce babasının veziri İskender'in kendisini aramak için geldiğini öğrenir. Çok bekler ama İskender gelmeyince tekneyle babasının yanına gideceğini mektuba yazar ve köydeki bir gence verir. İskender Dayan'a âşık bir vezirdir. Kralın kızını kim bulursa evlendireceği vaadi

üzerine Dayan'ı bulmak için aylarca gezer. Dayan'ın yaşadığı saraya ulaştığında babasına gittiği mektubunu alır ve hemen o da yola koyulur.

Teknede giderken birdenbire ruhunu teslim eden kızı tekne doğruca babasına götürür. Kızını ölü halde gören kral kahrolur. Aynı gün İskender de yetişir. Dayan'ın öldüğünü görünce Dayan'ın mezarını açar ve tabutunun üstünde kendini kalbinden bıçaklayarak ölür. Mezarlığa gelen kral İskender'in vasiyeti üzerine onu Dayan'ın yanına koyarak üstlerini toprakla örttürür. Aylar geçer. Baharda bir kırmızı bir de beyaz gül yetişmiştir mezarlıkta. Beyazın yapraklarında Dayan, kırmızının yapraklarında ise İskender yazılıdır. Bu kabir asırlarca halkın ziyaretgâhı olur ve o iki gül hiç solmaz.

4.1.19.4. Yer ve Zaman

“Zaman- evailde...” formeliyle başlayan masaldaki ilk mekân Cin Dağı denilen yerdir. Açık mekân özelliği taşır. Tasviri şu şekildedir: *“Bir nehrin bir sahilinde yüksek, sivri ve çıplak bir tepe vardır. Üzerinde ağaç değil bir çalı bile yoktur. Zirvesinde her gece ateş görüldüğünden civar köylüler buraya Cin Dağı derler.”*

Peri padişahının oğlu bu Cin Dağı denilen yere bir gecede saray inşa eder. Saray kapalı mekân özelliği gösterir. Sarayın tasviri şu şekildedir: *“Peri padişahının oğlu bir gecede Cin Dağı denen yere etrafı yüksek duvarlar ve kalelerle muhat bir sarayı inşa eder. Evvelde çıplak olan tepenin yamaçları gayet mükemmel ve müzeyyen bir bahçe haline getirilir. Sarayın yüzlerce penceresi vardır ve hepsi demir kapaklarla kapalıdır.”*

Sarayın içi şöyle tasvir edilmiştir: *“Şimşek kızı kendisine tahsis ettiği odaya götürdü. Bir pencereyi açtı. Bu oda o kadar mükemmel ve öyle müzeyyen şekilde mefruş idi ki, kız birdenbire şaşırdı. Her taraf, tavan ve duvarlar altın yaldızlar, rengârenk mücevherat ile mutala ve murassa idi. Sırmalı, ipekli kumaşlardan perdeler ve minderler padişah saraylarında bulunmaz derecede ağır ve kıymetli idi. Tam pencerenin karşısında büyük bir ayine asılı idi.”*

Masalda geçen “Kaf Dağı” kalıplaşmış olan masal mekânlarından biridir. Bu dağın nerede olduğu bilinmez. İskender kralın kızını bulmak için günlerce yolculuk yapar ve Kaf Dağı dedikleri yere doğru gitmeye başlar. Aradan on gün geçer. Bir dağın kenarında büyük bir bina görür. Kaleye benzeyen bu binanın kapısını açık görünce içeri girer. Bir odada ak sakallı, uzun boylu bir ihtiyar delikanlıyı görünce hayretle haykırarak:

“Ey insanoğlu senin burada ne işin var diye sorar. İskender orasının neresi olduğunu sorar. Yaşlı adam da Kaf Dağı’nın ilerde olduğunu, orasının Devler Tekyesi olduğunu söyler.

Masalın zaman unsurları bakımından dikkati çeken özelliği bir anda gözlerini kapatan kahramanın çok uzak diyarlara ulaşabilmesidir. Şimşek, Dayan’ın odasında bir anda beliriverir. Onu evlenmeye ikna ettikten sonra elini tutar ve gözlerini kapatırlar. Saniyeler içinde Şimşek’in yaptırdığı saraya ulaşırlar.

Masaldaki bir başka zaman dilimi Dayan’ın sarayda yalnız başına kaldığı süredir. Şimşek babasının yanına gideceğini söyler ve kendisi gelene kadar gergef üzerinde işlemler yapabileceğini söyler. Dayan Şimşek gittikten sonra günlerce, haftalarca, aylarca gergef üzerine işlemler yapar. Üç ayın sonunda Şimşek’e kavuşsa da sadece bir gün birlikte kalırlar ve Şimşek savaşa gider. Gitmeden önce de duvarda asılan ayna kırılırsa onun öldüğü anlamına geldiğini Dayan’a söyler. Eğer kendisi ölürse Dayan serbest kalabilir. İster sarayda kalır isterse de sazlığın kenarında bağlı olan tekneyi çözer ve doğruca babasının sarayına gidebilir.

Metindeki en önemli zaman diliminden biri de aynanın kırıldığı andır. Şimşek ve Dayan vedalaşır. Dayan sabırsızlıkla beklemeye başlar. Gözü gece gündüz aynadadır. Sevdiği adamın hayatta kalıp kalmadığını bu ayna sayesinde öğrenecektir. Bir gün yine gergef başında işleme yaparken birdenbire bir çatırtı işitir. Titreyerek başını kaldırıp baktığında ayna bir taraftan diğer tarafa kadar yarılmış ve çatlamıştır. Dayan yere yatar ve kendini ağlaya ağlaya harap eder. Çünkü çok sevdiği Şimşek’in öldüğünü anlar.

Masaldaki zaman dilimlerinden biri de Dayan’ın sandal yolculuğu yaptığı sırada İskender’in de atıyla Antakya’ya ulaşmak için gece gündüz sarf edilen tamın tamına yirmi yedi gündür. Dayan Şimşek öldükten sonra sarayda kalmanın anlamsız olduğunu düşünür ve sandala biner. Su onu doğruca memleketine götürecektir. Aradan biraz zaman geçer. Dayan’a bir ağırlık çöker ve gözleri kapanır. Ruhunu teslim etmiştir. Yirmi yedi gün boyunca sandalda o halde memleketine ulaşır. Kıyıdaki balıkçılar sandalı ve içinde cansız yatan bedeni görürler. Bu kızın Dayan olduğu anlaşılır. Tam o sırada atıyla gelen İskender de Dayan’ın cansız bedenini görür ve beyninden vurulmuşa döner.

Dayan’la aynı tabut içinde gömülen İskender’in vasiyeti yerine getirilmiş olur. Mezarda bir beyaz ve bir kırmızı gül çıkar ve bu güller hiç solmayıp daima yeşil kalırlar.

4.1.19.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.19.5.1. Olağanüstü Varlıklar

Masalın en önemli olağanüstü varlığı Peri Padişahının oğlu Şimşek'tir. Çünkü aynı zamanda masalın kahramanıdır. Şimşek yirmi yaşlarında, gayet güzel, kara gözlü ve kara bıyıklı bir delikanlıdır. Bir yıldan beridir âşık olduğu kralın kızını kaçırarak bir gecede inşa ettiği saraya götürür. Saraya götürmesi ise saniyeler içinde olur. Çünkü periler bir yerden bir yere gözlerini kapatarak ışınlanabilir. Kralın kızıyla bir hafta zevk ve sefa içinde yaşarlar. Gider ve üç ay sonra Dayan'ın yanına ışınlanır. Bir gece birlikte kalırlar. Sonra Şimşek savaşa gider ve kırılan ayna sayesinde Dayan Şimşek'in öldüğünü anlar.

Bir diğer olağanüstü varlıklar devler tekyesidir. Kaf Dağı'na giderken buradan geçilir. İskender Dayan'ı ararken devler tekyesine gelir ve oradaki yaşlı bir adama Dayan'ı görüp görmediğini sorar. Yaşlı adam da devlerin onun nerede olduğunu bildiklerini söyler. İskender devlerin gelmesini bekler. Onlar geldiğinde saklanır. Devler Dayan'ın nerede olduğunu yaşlı adama söyledikleri vakit İskender saraya ulaşsa da geç kalır. Çünkü Dayan gitmiştir.

4.1.19.5.2. Yetişkinler

Masalın en önemli yetişkin tipi Dayan'dır. Dayan Antakya Kralı Heraklid'in kızıdır. Sarı saçlı, uzun boylu güzeller güzeli bu kızın güzelliğini bilmeyen yoktur. Bir gün odasına ansızın gelen Şimşek' e âşık olur ve onunla birlikte başka bir diyara kaçır. Bir saraya hapsolmuş gibi yalnız başına yaşamak zorunda kalır. Masalın sonunda ise babasına gitmek isterken sandalda ruhunu teslim ederek can verir. Bir başka yetişkin tip Dayan'ın babası Heraklid'dir. Antakya'nın krallığını yapan Heraklid çok zengin ve güçlüdür. Kızı kaçırıldığı zaman adamlarıyla bakmadık yer, gidilmedik falcı bırakmaz. Kızını kim bulursa onunla evlendireceğini söyler Bunun üzerine kralın veziri İskender Dayan'ı bulmak için yollara düşer.

İskender Dayan'a âşıktır. Kralın vezirliğini yaptığı için bir türlü cesaret edip açtılamaz. Kralın bu vaadi üzerine Dayan'ı günlerce haftalarca arasa da masalın sonunda Dayan'ın öldüğünü görünce İskender de kendisini kalbinden hançerleyerek intihar eder.

4.1.19.6. İletiler

4.1.19.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1- Mevkiisine göre insanlar arasında ayırım yapmak yanlıştır.
- 2- Hiç kimse kendisini olduğundan farklı göstermeye çalışmamalıdır. İnsan ne ise o olmalıdır.
- 3- Hayatı paylaşmak üzere bir araya gelmiş kimseler, üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir.
- 4- İnsan sevdiği uğruna ölümü bile göze alır.
- 5- Seven insan fedakârlık yapmaktan kaçınmaz.
- 6- Bir insanı istemediği şeylere zorlamak doğru değildir.
- 7- Ebeveynler olarak çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına göre onları istediği alana yöneltmek gerekir.
- 8- Baskılı bir ortamda yetişen biri bir süre sonra o ortamdan kaçmak isteyebilir.

4.1.19.6.2. Çocuk Eğitimi Açısından Olumsuz İletiler

- 1- Yeni tanıdığı bir kimse ile kolaylıkla evlilik kararı alabilen bir masal kahramanı yanlış ileti vermektedir.
- 2- Umulmadık bir anda masal kahramanın hayatına giren, kahramanın yaşamını tümüyle değiştiren olay ve durumlar, çocuk okuyucunun hayale kapılmasına neden olabilir.
- 3- Çeşitli işleri olağanüstü bir biçimde düzene koyan esrarengiz bir masal kahramanı, çocuk okuyucunun hayale kapılmasına ve buna bağlı olarak kendi sorumluluklarını hafife almasına neden olabilir.

4.1.19.7. Masalın Biçim Çözümlemesi ve Özgünlüğü

4.1.19.7.1. Masal Formelleri/Kalıp Sözü

4.1.19.7.1.1. Giriş Formeli / Kalıp Sözü

“Zaman-ı evailde...”

4.1.19.7.1.2. Geçiş Formeli / Kalıp Sözü

“Biz gelelim Heraklius’a...”

“Nihayet uzun uzadıya müzakereden sonra...”

“Kırk gün ve kırk gece gittikten sonra...”

4.1.19.7.1.3. Bitiş Formeli / Kalıp Sözü

“O iki gül de solmayıp daima ter ü taze kaldı.”

4.1.19.7.2. Masal Motifleri

Evlenme Motifi: Dayan, Şimşek ile evlenir.

Ölüm Motifi: İskender, kendini kalbinden hançerleyerek ölür.

Evden Ayrılma: Dayan, Şimşek ile kaçarak evi terk eder.

4.1.19.8. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.19.8.1. Deyimler

“...gaib olduğu haberini alınca can başına sıçradı.” (s.14)

Can başına sıçramak: Çok korkmak.

“Bu haberi duyunca beyninden vurulmuşa döndü.” (s.28)

Beyninden vurulmuşa dönmek: Beklenmedik bir durum karşısında olağanüstü bir üzüntü ve şaşkınlığa uğramak.

4.1.19.8.2. İkilemeler

Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Kurulmuş İkilemeler

“...getirilmiş **cesim cesim** asırdide ağaçlar dikilmiştir.”

“O civarda bu saray hakkında **türlü türlü** hikâyeler...”

“...havadisi az zamanda **bütün bütün** etrafta...”

“Gözlerini **şaşkın şaşkın** açarak baktı.”

“Haykıran köylü **koşa koşa** geldi.”

“...uzandı **yavaş yavaş** gözleri kapandı.”

“**Türlü türlü** ve rengârenk çiçeklerle...”

“İhtiyar kral odasında oturmuş **hazin hazin** ağlıyordu.”

“...girişarı olarak **sakin sakin** ağlıyordu.”

Zıt Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

“Gece **gündüz** bekliyor, ağlıyordu.”

4.1.19.9. Özgün Unsurlar

Masalcının, değerli birer taş gibi işlediği birtakım sözcükler vardır. İnceleme alanında bulunan masalların hemen hepsinde, sözü edilen bu kelimeler özenle ve dikkatle işlenmektedir. (Özgün, 2008, s. 309)

Kişi yerine kullanılan *zat* kelimesi; geri dönme olarak kullanılan *avdet* kelimesi; dil yerine kullanılan *lisan* kelimesi; evlilik yerine kullanılan *izdivaç* kelimesi; “Zülfikar Bey’in Ceylanı” masalında da geçen ve diğer masallarla ortak olan sözcüklere örnektir.

4.1.19.10. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Masalların ana dili eğitime katkısı açısından görüşlerini bildiren Nuri Taner; Oğuz Tansel’in Yetiştirdiği Masal Çevresi başlıklı yazısında şunları ifade etmektedir:

“Masalların ana dil açısından taşıdığı önemi çok iyi bilen bir eğitimci, bir şair olarak bunu güzel kullanmıştır. Ana dilin en iyi masallarla verilebileceği kanısında olduğunu belirtir Tansel. Doğrudur. Ana dili zengin olan ulusun masalları da zengindir. Nan dilinin öğrenimini kavrayan ülkeler masalların derlemelerini bitirmiş, atlaslarını yapmış, gelişim ve yayılış yollarını coğrafi boyutta incelemiş, kültürel akış içindeki yerini bulmuş; sınıflamasını ve tiplerin uluslar arası yerini belirlemişlerdir.” (Folklor Edebiyat, 158, C.9, S.33).

Bu bakımdan inceleme alanında bulunan masalın ana diline katkıları da göz önünde tutulmalıdır. Bilinmelidir ki bir metin, okuyucusuna kazandırdığı kelime ve cümle unsurları bakımından ana diline katkı sunar. (Özgün, 2008, s. 311)

Dil ve anlatımdaki akıcılığın yer yer betimlemelerle desteklendiği masal metni, geleneksel masal motifleri üzerine kurulmuştur. Betimlemeler ile desteklenen anlatımın dikkat çeken birtakım özellikleri vardır. Bu özelliklerin başında anlatımı kuvvetlendiren tasvirlerin canlılığı gelir: Örnek olarak şu örnek verilebilir:

“Bu oda o kadar mükemmel ve öyle müzeyyen şekilde mefruş idi ki, kız birdenbire şaşırdı. Her taraf, tavan ve duvarlar altın yaldızlar, rengârenk mücevherat ile

mutala ve murassa idi. Sırmalı, ipekli kumaşlardan perdeler ve minderler padişah saraylarında bulunmaz derecede ağır ve kıymettar idi. Tam pencerenin karşısında büyük bir ayine asılı idi.”

Bu masal 30-35 dakikalık sürede okunabilmektedir. Okuma süresi bakımından ilkokul ikinci kademe öğrencilerinin seviyesine uygundur ama şunu da belirtmek gerekir ki Tevfik tüm masallarında Arapça ve Farsça kelimelere, tamlamalara bolca yer verse de masalın akıcılığını bozmamıştır.

Masaldaki iletiler genelde olumludur. Bu temel iletiler eleştirel bakış açısını geliştirecek niteliktedir. Kelime dağarcığına sunulan sözcükler sayesinde ifade etme yeteneği de gelişir. Ayrıca betimlemelere bolca yer verilmesi de ifade etme yeteneğine katkıda bulunur.

4.1.20. Yorganı Ört De Öleyim

4.1.20.1. Konu

Çok zengin olan ihtiyar bir adamın hayatı boyunca biriktirdiği parayı harcamayıp ailesini de yoksulluğa sürüklemesini, hastayken dahi doktora para vermemek için ölümü tercih etmesini anlatır.

4.1.20.2. Asıl İleti

Hayattayken artık çok geç dememek, pişman olmamak için anın tadını çıkarmak, yaşamdan keyif almak gerekir.

4.1.20.3. Masalın İçerik Çözümlemesi

Masalın girişi “vaktiyle...” giriş formeli ile başlar. Masaldaki olay Abdullah Efendi çevresinde gelişir. Abdullah Efendi İstanbul’da ailesiyle yaşayan aslında zengin olan bir ihtiyardır. Çok zengin olmasına rağmen sefil bir hayat yaşar. Oğullarına haftada iki kez verdiği harçlığı düşünmekten gözüne uyku dahi girmez. Çok cimri olduğu için ev halkı da kendisi de her gün kuru ekmek, haftada bir gün de peynir ekmek yerler. Bir gün Abdullah Efendi çok hastalanır ve yatağa düşer. Masaldaki olay bu bölümde gelişir. On para ilaç vermemek için hekim gelmesine de rıza göstermez. Gittikçe durumu ağırlaşınca mecburen hekimi çağırarak zorunda kalırlar. Hekim geldiğinde Abdullah Efendi iyileşmesi için ne kadar para gideceğini sorar. Hekim de aşağı yukarı dört yüz kuruş tutacağını söyler. Bunun üzerine Abdullah Efendi oğluna Mahallenin imamını

çağırmasını söyler. Eve gelen imama öldüğü takdirde cenaze masrafının ne kadar tutacağını soran Abdullah Efendi yüz kuruş tutacağını öğrendiğinde hekimi evden gönderir ve üç yüz kuruş karda olmak için ölmeyi tercih eder. Oğluna “Yorganı ört de öleyim.” der ve aradan birkaç gün geçtikten sonra ölür.

Masalın çözüm bölümünde Abdullah Efendi öldükten sonra ailesinin yaşamının nasıl değiştiği anlatılır. Babalarının cenazesini kaldırdıktan sonra eve gelen oğulları çekmecesinde çok büyük mevlada altın bulurlar. İhtiyarın daima oturduğu ot minderi de değiştirmek istediklerinde minderin çok ağır olduğunu fark ederler. Minderi bıçakla açtıklarında burada da kendilerine bir ömür yetecek kadar para ve dükkan tapuları bulurlar. Böylece İstanbul’un sayılı zengin tüccarlarından olup o sefil hayattan kurtulurlar. Babalarının bunca malın içinde bu kadar yoksulluk çektirmesine anlam veremezler ve babalarının o zamana kadar ölmemesine üzülmeler. Bir müddet sonra da münasip birer kız ile izdivaç ederek hayatları boyunca mutlu mesut yaşarlar.

4.1.20.4. Yer ve Zaman

“*Vaktiyle...*” zaman formeli ile başlayan masaldaki olay örgüsünün geliştiği ve çözüme ulaştığı mekân Abdullah Efendi’nin İstanbul Fatih’teki evidir. Son derece zengin olmasına rağmen fakir bir hayat sürer. Hastalanıp yatağa düştüğü mekân evidir. Yine ölümü de evinde olur. Ev kapalı mekân özelliği gösterir. Ev hakkında tasvir yapılmamıştır.

Abdullah Efendi’nin ölümünden sonra oğulları babalarının çekmecesinde ve ot minderin içinde buldukları servet sayesinde zengin olurlar. Bu yüzden ev, olay örgüsünün gidişatını değiştirmesi açısından önemli bir mekândır.

Metindeki zaman unsurlarına bakılacak olursa; ev halkı her gün kuru ekmek hafta da bir gün de peynir ekmek yerler. Buradan Abdullah Efendi’nin çok zengin olmasına rağmen yaşadığı çelişkili hayat biçimi cimri olduğunun göstergesidir.

Başka bir zaman unsuru hekim geldikten birkaç saat sonra imamın geldiği zaman dilimidir. Hekimin iyileşmesi için dört yüz kuruşun gerekli olduğunu söylemesi, imamın da Abdullah Efendi öldüğü takdirde cenaze masraflarının yüz kuruş tutacağını söylemesi üzerine Abdullah Efendi ölmeyi tercih eder.

Abdullah Efendinin ölümü hastalandıktan sonra bir haftaya tekabül eder.

4.1.20.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

4.1.20.5.1. Yetişkinler

Masalın kahramanı Abdullah Efendi'dir. Abdullah Efendi oldukça ihtiyardır. Çok zengindir ama bir o kadar da cimridir. Servet sahibi olmasına rağmen kendisi de ailesi de sefillik içinde yaşar. Her gün kuru ekmek yerler. Ölümü de cimriliği yüzünden olur. Hastane masrafları cenaze masrafından üç yüz kuruş fazla olduğu için ölmeyi tercih eder ve hastalığı iyice ağırlaşarak ölür.

Abdullah Efendi'nin iki oğlu hakkında fiziki özelliklerine ve kişilik özelliklerine yer verilmemiştir. Babaları öldükten sonra evdeki serveti bulan iki genç ömürlerinin sonuna kadar refah içinde yaşamışlardır.

Abdullah Efendi'nin karısının masalda bir işlevi yoktur. Fiziki ve kişilik özelliklerine yer verilmemiştir.

4.1.20.6. İletiler

4.1.20.6.1. Çocuk Eğitimi Açısından Olumlu İletiler

- 1-Yardımsever olmak, insanlara yardım etmek önemli bir değerdir.
- 2- Cimri olmak kişiye zarar vermektan başka bir işe yaramaz.
- 3- Elinde olanları değerlendirmek gerekir.
- 4- Hayatta keşke dememek için anı anında yaşamak gerekir.
- 5- Son pişmanlık fayda vermez.
- 6- Elinde olan parayı değerlendirmek gerekir.

4.1.20.7. Masaldaki Söz Varlığı

4.1.20.7.1. Tekrarlanan Sözler

Abdullah Efendi ölmeden önce imamla şunları konuşur:

- *İmam Efendi şimdi farz edin ki ben vefat ettim. Cenazem kaç kuruş masrafla kaldırılır?*
- *Efendim cenazesine göre.*
- *Şöyle adi bir cenaze merasimi.*
- *Evvela kefarete ve ıskat.*

- *Canım öyle kefare, sadaka gibi şeyleri bırakınız. Yalnız elzem olan kefen, mezar, nakil gibi şeyleri hesap ediniz.*
- *Pek ala. Bir tabut imaliyesi...*
- *Onu da bırakınız. Camideki tabut kâfidir.*
- *O halde kefenlik patiska...*
- *O da değil. Patiska lazım değil, salaşpur kâfidir.*

4.1.20.7.2. Deyimler

“O gece gözüne uyku girmezdi.” (s.20)

Gözüne uyku girmemek: Hiç uyumamış olmak ya da uykusuz kalmak.

“Bir gün merhum hastalanarak yatağa düştü.” (s.20)

Yataklara düşmek: Hastalık yüzünden yatmak zorunda kalmak, ayağa kalkamayacak durumda olmak.

“Bir kat ot kaldırınca ikisi birden hayretle donup kaldılar.” (s.23)

Donup kalmak: Bir süre şaşkın vaziyette kalmak.

4.1.20.7.3. İkilemeler

Zıt Anımlı Kelimelerden Oluşan İkilemeler

“Ancak aşağı yukarı bir hesaplama yapılabilir.”

“Öyle ise aşağı yukarı yüz kuruş masraf olur.”

4.1.20.8. Özgün Unsurlar

Söz değeri bakımından özgün nitelik gösteren unsurların her biri çocuk okuyucu için birer kazanım şekline dönüştürülebilir. Geri gelme, dönme kelimeleri yerine kullanılan “avdet etmek”; cimri anlamına gelen “hasis”; gerekli, vazgeçilmez anlamında kullanılan “elzem”; kişi anlamında kullanılan “zat” Süleyman Tevfik üslubundan izler taşıyan unsurlardır. Tevfik masallarından ortak izler sunan kelimeler, masalcının dil ve üslup özelliklerinden biridir. Okuyucu tarafından sıkça rastlanan bu kelimelerin söz dağarcığına kazandırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

4.1.20.9. Masalın Anlama ve Anlatma Becerilerine Katkısı

Masal toplamda beş sayfadır. Çok kısa bir sürede okunabilecek bir masal olsa da içinde Arapça ve Farsça kelimelerin bolca geçtiği bir metin olmasından kaynaklı çocuklar anlamakta güçlük çekebilir. İlköğretim ikinci seviye öğrencileri için biraz daha uygun olduğu söylenebilir. Masalın içinde geçen bu kelimeler çocukların sözcük dağarcığını geliştirmesi açısından faydalıdır.

Değerlerin öğrenilmesi açısından da çocuk okuyucu kitlesine yararlı olduğu söylenebilir. Masalda yardımseverliğin ve paylaşmanın aslında ne kadar önemli olduğu vurgulanır. Cimri olmanın kişinin yaşamını eziyetten başka bir şey dönüştürmeyeceğini; birlik ve beraberlikle, paylaşmakla çok mutlu olunabileceği anlatılır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Masallar çocuğun dünyasında önemli bir yer tutar. Çocuğun hayal dünyasını geliştirme, günlük yaşamla bağ kurabilme, masalda öğrendiği şeyleri hayatında uygulama fırsatı bulabilme, sözcük dağarcığını geliştirme, evrensel değerleri öğrenip uygulayabilme, yaratıcılığı geliştirme, eğlenirken aynı zamanda eğitebilme özelliği taşıyan masallar çocuklar için vazgeçilemeyecek olan başucu arkadaşlarıdır.

Bu çalışmada Süleyman Tevfik'in yirmi masalı eğitim değeri ve Türkçe Eğitimine katkısı açısından incelenmiştir. İncelenen masallarda konu, asıl ileti, yer ve zaman, kahramanlar, kahramana yardımcı unsurlar, olumlu ve olumsuz iletiler, söz varlığı, motifler, özgün unsurlar, masalın anlama ve ifade etme becerisine katkılarının neler olduğu tespit edilmiştir. Ancak yazarın kaleme almış olduğu bu masallar, masal başlığı altında ele alınmış olsa da yaşanmış veya yaşanabilecek olayları anlatması, yer ve zaman kavramının olması, birkaç masal haricinde olağanüstü olaylara ve varlıklara yer vermemesinden ötürü hikâye türüne daha yakındır.

İncelenen masallarda söz varlığını geliştirecek düzeyde kelimeler yer almaktadır. Çocuklar için anlamayı zorlaştırsa da anlaşılmayacak derecede masallar değildir. İncelenen masalların geneli ilköğretim II. Kademe seviyesine hitap etmektedir. Masalların okunabilme süresi yaklaşık 30-35 dakikadır.

Masal metninin konuşma ilkelerine uygun olarak anlatılması ve aynı ilkelere uyarak dinleyenin masalı anlatmasının sağlanması konuşma becerisini geliştirmeye katkı sunabilecektir. Çocuğun konuşma becerisine olumlu katkılar sunan unsurların başında söz varlığı gelmektedir. İncelenen masal metinlerinde yer alan özgün ifadeler ve orijinal deyimler bir yandan söz varlığına katkı sunmakta diğer yandan da konuşma becerisini geliştirmeye fayda sağlamaktadır.

İncelenen masallardaki önemli unsurlardan biri de değerlerdir. Aynı bir başlıkta ele alınmasa da iletiler yoluyla dostluk, saygı, sevgi, sorumluluk, yardımseverlik, adalet, dürüstlük değerlerine yer verilmiştir.

Süleyman Tevfik dinî değerlere oldukça yer vermiştir. Özellikle dua, şükretmek gibi değerler masallarda kendini göstermektedir. Bu da çocuklar için örnek almaları gereken davranışlardır.

Öneriler

Yaptığım bu çalışma Süleyman Tevfik'in yirmi masal kitabının tek tek okunarak, eğitim değerinin ve Türkçe eğitime katkısının tespit edilmesini içermektedir. Çalışmayı hazırlarken biraz daha yer verilebilecek unsurlar aşağıda sıralanmıştır:

Deyim, atasözü, kalıp sözcükler, bir dilin ipuçları, kısa yollarıdır. İfade etme becerisini geliştirir. Bir konu hakkında nasihatler vermek için de güzel bir yoldur. Bu nedenle çocuklara; deyim, atasözü, kalıplaşmış sözcükler masallar aracılığıyla kazandırılabilir.

Masallar, çocukların hayal dünyasını geliştiren bir türdür. Masalın eğlenceli, fantastik dünyasında söz varlığına, değerlere yer verilerek öğrencilerin faydalanması sağlanabilir.

Masallarda incelenen yirmi kitapta değerlere yer verilmiştir; özellikle dinî değerlere çok fazla yer verilmiştir. Bu önemli bir tespittir. Çocuk küçük yaşlarda soyut düşünme becerisine sahip olmadığı için dinî değerler masalın eğlenceli ve çocuğun ilgisini çeken dünyasında, daha sade, anlaşılır bir üslupla verilebilir.

KAYNAKÇA

- Boratav, P. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. (1987). Masal, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. Yayına Hazırlayan ve Yöneten: Mustafa Ruhi Şirin, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Boratav, P. (1992a). *Zaman Zaman İçinde*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Boratav, P. (1992b). *Az Gittik Uz Gitti*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Bozkurt, E., & Karadağ, A. (2014). “Türk Kültür ve Edebiyat Dizgesinde Çok Kimlikli Bir Mütercim: Süleyman Tevfik, “*Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*.”
- Çelik, A. (2020). Süleyman Tevfik (hayatı, sanatı, eserleri), Doktora Tezi, Uşak: Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basım Evi.
- Deveci, A. (2021). Cahit Uçuk’un “Gümüş Kanat” ve “Türk İkizleri” Adlı Çocuk Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Devellioğlu, F. (1962). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (1994). “*Masalın Eğitimdeki Yeri -Yaratıcılığı Geliştirici Öneriler*”. *Çağdaş Eğitimde Sanat*. İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları. 169–182.
- Eco, U. (1995). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. (Çeviren: Kemal Atakay), İstanbul: Can Yayınları.
- Elçin, Ş. (2000). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdoğan, R. (2017). Eflâtun Cem Güney’in Masallarındaki Değerler ve Bu Değerlerin Davranışa Yansıma Biçimleri, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Gönen, M. (2017). Çocuk Edebiyatı Yazarı Ve Çizeri Olarak Feridun Oral’ın Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri Ve Eğitsel Değerler, Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Günay, U. (1975). *Elâzığ Masalları (İnceleme)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Gündüz, Ö. (2008). “Oğuz Tansel’in Masal Kitaplarının Eğitim Değeri ve Türkçeye Katkısı”, Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Güney, E. (1971). *Folklor ve Halk Edebiyatı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Güney, C. (1966). *Folklor ve Eğitim*. İstanbul: MEB Basımevi.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde Masalın Yeri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kara, R. (1996). Erzincan Masalları (Metinler ve İncelemeler), Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- Kılıç, B., & Yılmaz O. (2018). Fakir Baykurt’un Masallarında Değer Eğitimi ve Masalların Türkçe Eğitimine Katkısı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 7/2, Türkiye*, s. 1104-1125.

- Kolektif. (2013). "*Süleyman Tevfik*". Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar. C. II. İstanbul: Yapı Kredi Yay, s. 692.
- Koyuncu, Z. (2014). Musavver Çocuk Postası Adlı Çocuk Dergisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Merriam, B. (2013). "*Qualitative Research*", Selahattin Turan (Çev. Ed.), 3. Basımdan Çeviri, Ankara: Nobel Yayınları.
- Öner, B. (2019). Elâzığ Masallarından Seçilmiş 15 Masalın Yeniden Yazımı Ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Özer, D. (2019). Keloğlan Masallarının Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Pilancı, H. (1989). "*Çağdaş Eğitimde Halk Edebiyatının Kullanılması*". Türk Dili II, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Propp, V. (1995). *Yazın Kuramı Rus Biçimcilerinin Metinleri - Olağanüstü Masalların Dönüşümleri*. Derleyen: Tzvetan Todorov, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1973). *Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1975). *Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Seyidoğlu, B. (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar (Metinler ve Açıklamalar)*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Süleyman Tevfik. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Türk Masalları I*. Ankara: Murat Kitabevi.
- Süleyman Tevfik. (2003). *Osmanlıca- Türkçe Türk Masalları II*. Ankara: Murat Kitabevi.
- Süleyman Tevfik. (2003). *Osmanlıca- Türkçe Türk Masalları III*. Ankara: Murat Kitabevi.
- Süleyman Tevfik. (2006). *Osmanlıca-Türkçe Türk Masalları IV*. Ankara: Murat Kitabevi.
- Süleyman Tevfik. (2006). *Osmanlıca-Türkçe Türk Masalları V*. Ankara: Murat Kitabevi.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Taçıyıldız, E. (2021). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerle Ortaokul Öğrencilerinin Yazılarında Kullandıkları Değerler Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Tavuş Gürsoy, Z. (2015). Gülten Dayıoğlu'nun Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- TDK Türkçe Sözlük. (1998). C.I, II, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tokcan, F. (2017). Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Tunagür, M. (2016) Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin Türkçe Öğretiminde Değer İletimi Açısından Önemi, Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Tümen, T. (2018). "Naki Tezel'in Masalları ve Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Malatya, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı.

- Türk Edebiyatı Ansiklopedisi. (1987). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Üyepazarcı, E. (2008). *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye’de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881-2006)*. C. 1-2. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- Yavuz, M. (2002). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yılar, Ö. (2021). *Halk Bilimi ve Eğitim*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). “*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*”, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. (2012). “Çocuk Eğitiminde Masalın Yeri”, Süleyman Demirel Üniversitesi *Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Yolcu Alabay, T. (2019). Hasan Lâtif Sarıyüce'nin Anadolu Masallarının Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Yurt Uzuner, S. (2013). Sevim Ak'ın Öykülerinin Eğitsel Değerinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Hülya AY	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Türkçe Öğretmenliği
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü	
Ana Bilim Dalı	
Programı	